T.C.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

ORTA ÖĞRETİM SOSYAL ALANLAR EĞİTİMİ ANABİLİM DALI

COĞRAFYA ÖĞRETMENLİĞİ BİLİM DALI

COĞRAFYA ÖĞRETİM PROGRAMLARINDAKİ KAZANIMLARIN DUYUŞSAL YETERLİLİK AÇISINDAN DERS KİTAPLARINA YANSIMASI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan:

Mustafa Can YAZICI

Danışman:

Prof. Dr. Mehmet ÜNLÜ

İstanbul-2024

T.C.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

ORTA ÖĞRETİM SOSYAL ALANLAR EĞİTİMİ ANABİLİM DALI

COĞRAFYA ÖĞRETMENLİĞİ BİLİM DALI

COĞRAFYA ÖĞRETİM PROGRAMLARINDAKİ KAZANIMLARIN DUYUŞSAL YETERLİLİK AÇISINDAN DERS KİTAPLARINA YANSIMASI

REFLECTION OF THE ACHIEVEMENTS IN GEOGRAPHY TEACHING PROGRAMS ON TEXTBOOKS IN TERMS OF AFFECTIVE COMPETENCY

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan:

Mustafa Can YAZICI

Danışman:

Prof. Dr. Mehmet ÜNLÜ

İstanbul-2024

ÖZGEÇMİŞ

2009 Bursa Ertuğrul Gazi Anadolu Lisesi

2014 Atatürk Üniversitesi Coğrafya Eğitimi Anabilim Dalından mezuniyet

2015 TOKİ Kayaşehir Anadolu Lisesi'nde Coğrafya Öğretmenliği

2016 Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Ortaöğretim Sosyal Alanlar Eğitimi Ana Bilim Dalı Coğrafya Öğretmenliği Bilim Dalı Yüksek Lisans Programına giriş

Tüm kullanım hakları

M.Ü. Eğitim Bilimleri Enstitüsü'ne aittir.

© 2024

ONAY

Mustafa Can YAZICI tarafından hazırlanan "Coğrafya Öğretim Programlarındaki Kazanımların Duyuşsal Yeterlilik Açısından Ders Kitaplarına Yansıması" konulu bu çalışma, 06/03/2024 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda aşağıdaki jüri üyeleri tarafından başarılı bulunmuş ve Doktora tezi olarak kabul edilmiştir.

	Adı Soyadı	**İmza**
TEZ DANIŞMANI	**Prof. Dr. Mehmet ÜNLÜ**	
JÜRİ ÜYESİ	**Prof. Dr. Mesut DOĞAN**	
JÜRİ ÜYESİ	**Dr. Öğr. Üyesi Salih YILDIRIM**	

ÖNSÖZ

Duyuşsal alan; değerler, tercihler ve duygular gibi insanın manevi kısmını ele alan, insan davranışlarında duyguyu merkeze koyan bir hedef alanıdır. Bilişsel alana göre daha sonra ortaya çıkması ve ölçülmesinin de zor olması, bu alanın eğitim içerisindeki yerini ister istemez geri plana atmıştır. Ancak belirtilmelidir ki duyuşsal alanı zengin olan bir program, diğer hedef alanlarına da ciddi şekilde yardım etmekte ve kaliteli bir eğitim faaliyetinin gerçekleştirilmesine yardımcı olmaktadır. Duyuşsal alanın biraz daha fazla ön plana alındığı bir coğrafya öğretim programı, bu bilim dalının diğer bilim dalları arasındaki değerinin artmasına yardımcı da olacaktır. Araştırmamızda bunun farkındalığı elde tutularak coğrafya eğitim tarihimizde kazanımlar eklendikten sonra oluşturulan coğrafya öğretim programlarının duyuşsal açıdan hazırlanışı ve bu alan için gelecek dönemde neler yapılabileceği ele alınmıştır.

Başta değerli görüşlerini paylaşarak araştırmamızın gerçekleşmesinde büyük desteği olan danışman hocam Prof. Dr. Mehmet ÜNLÜ'ye, tez teslim sürecindeki yardımlarıyla Doç. Dr. Ali Osman KOCALAR, Dr. Öğr. Üyesi Salih YILDIRIM ve Arş. Gör. Yusuf Mert ÜSTÜN hocalarıma, tez savunmasına değerli görüşleriyle katkıda bulunan Prof. Dr. Mesut DOĞAN, Prof. Dr. Ali BALCI ve Doç. Dr. Münir BİLGİLİ hocalarıma, üniversite ve iş hayatımda öğrettikleriyle benim için önemli yerleri olan Prof. Dr. Hayati DOĞANAY, Prof. Dr. Serhat ZAMAN ve Prof. Dr. Ogün COŞKUN hocalarıma,

Tezin başından itibaren her anlamda danıştığım, can yoldaşım annem Melek Yazıcı'ya, diğer konularda değerli desteğini gösteren babam Helim Yazıcı'ya ve mental anlamda yanımda olmuş kardeşim Doğan Can Yazıcı'ya bir teşekkürü borç bilirim.

ÖZET

Araştırmanın ana amacı, MEB Talim Terbiye Kurulu tarafından hazırlanan ve ilk olarak 1973'ten itibaren kullanılmaya başlanan coğrafya eğitim programlarındaki kazanımların duyuşsal hedef açısından değerlendirmesini yapmak, bu alanda bir üst seviye için gerekebilecek maddeler üzerinde durulmaktır.

Araştırmada 1973, 1982, 1992, 2005 ve 2018 yıllarında önemli değişikliklerin yapıldığı coğrafya öğretim programlarının taksonomik incelemesi yapılmış, ayrıca ders kitaplarına bunun nasıl yansıdığına bakılmıştır. Çalışmanın ana özeti şu şekildedir:

- 1973, 1982 ve 1992 Coğrafya Öğretim Programlarımızın duyuşsal alanda gayet zengin olduğu; fakat bu durumun ders kitaplarına yansıtılmadığı
- 2005 Coğrafya öğretim programında ise kazanımların duyuşsal açıdan ciddi şekilde zayıfladığı; fakat ders kitaplarında zengin duyuşsal etkinliklerin olduğu, bunun da ders kitabı ile öğretim programı arasında kopukluk yarattığı
- 2018 programında ise duyuşsal açıdan önceki programa göre değerli eklemelerin yapıldığı ve ders kitaplarının da buna paralel olarak hazırlandığı söylenebilir
- Araştırmamızda kazanımların madde madde, tablo eşliğinde taksonomik oranlaması yapılmış olup, grafikler yardımıyla da yüzdeleri gösterilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Coğrafya, Duyuşsal, Bilişsel, Psikomotor, Taksonomi, Program, Eğitim, Öğretim

ABSTRACT

The main purpose of the research is to evaluate the achivements in geography curricula prepared by the Board of Education of Ministry of National Educayion and first staerted to be used since 1973 in terms of affective objectives and to focus on items that may be required for a higher level in this field.

In the study, a taxonomic analysis of the geography curricula, in which important changes were made in 1973, 1982, 1992, 2005 and 2018, was made, and how this was reflected in the textbooks was examined. The main summary of the study is as follows:

- 1973, 1982 and 1992 Geography Curricula are very rich in the affective field; but this situation is not reflected in the textbooks
- In the 2005 Geography curriculum, the achievements are severely weakened in terms of affective aspects; however, there are rich affective activities in the textbooks, which creates a disconnect between the textbook and the curriculum.
- In the 2018 program, it can be said that valuable additions were made in terms of affective aspects compared to the previous program and the textbooks were prepared in parallel with this.
- In our research, the gains were analyzed taxonomically, item by item, accompanied by a table, and their percentages were created with the help of graphs.

Keywords: Geography, Affective, Cognitive, Psychomotor, Taxonomy, Program, Education, Teaching

İÇİNDEKİLER

ÖZGEÇMİŞ ... 3
ONAY ... 5
ÖNSÖZ ... 6
ÖZET ... 7
ABSTRACT ... 8
İÇİNDEKİLER ... 9
TABLO LİSTESİ ... 11
RESİM LİSTESİ ... 14
GRAFİK LİSTESİ ... 18
BÖLÜM I: GİRİŞ ... 19
1.1. Problem ... 19
1.2. Araştırmanın Amacı: ... 23
1.3. Araştırmanın Önemi ... 23
1.4. Araştırmanın Sınırlılıkları ... 24
1.5. Sayıltıları ... 24
1.6. Tanımları ... 24
BÖLÜM II: ALAN YAZIN ... 26
2.1. Taksonomi Nedir? ... 26
2.1.1. Bilişsel Alan Taksonomisi ... 27
2.1.2. Psikomotor Alan Taksonomisi ... 29
2.1.3. Duyuşsal Alan Taksonomisi ... 30
2.2. İlgili Araştırmalar ... 35
BÖLÜM III: YÖNTEM ... 39
3.1. Araştırma Modeli ... 39
3.2. Evren ve Örneklem ... 39
3.2.1. Evren ... 39
3.2.2. Örneklem ... 39
3.3. Veri Toplama Araçları ... 39
3.4. Verilerin Toplanması ... 40
3.5. Verilerin Değerlendirilmesi ... 40
BÖLÜM IV: BULGULAR VE YORUMLAR ... 41

4.1. Türkiye Coğrafya Eğitim Program Kazanımlarının Taksonomik Değerlendirmesi. 41
4.1.1. 1973 Coğrafya Öğretim Programı 41
4.1.2. 1982 ve 1983 Yılı Coğrafya Öğretim Programı 48
4.1.3. 1992 Coğrafya Eğitim-Öğretim Programı 54
4.1.4. 2005 Lise Coğrafya Öğretim Programı 69
4.1.5. 2018 Lise Coğrafya Öğretim Programı 91
..... 127
BÖLÜM V: YARGI 128
5.1. Tartışma 128
5.2. Sonuç 129
5.3. Öneriler: 130
KAYNAKÇA 132

TABLO LİSTESİ

Tablo 2.1. Eğitim Öğretim Faaliyetlerinde Var Olan Kazanım Taksonomi Tablosu..... 26
Tablo 4.2. 1973 Yılı Coğrafya Öğretim Programı Coğrafya Öğretiminin Amaçları Listesi 43
Tablo 4.3. 1973 Coğrafya Öğretim Programı Genel Coğrafya Amaçları Listesi..... 43
Tablo 4.4. 1973 Coğrafya Öğretim Programı Ülkeler Coğrafyası Öğretiminin Amaçları Listesi 44
Tablo 4.5. 1973 Coğrafya Öğretim Programı Türkiye Coğrafyası Öğretiminin Amaçları Listesi 44
Tablo 4.6. 1982 Coğrafya Öğretim Programı Türkiye Coğrafyası Öğretiminin Amaçları Listesi 49
Tablo 4.7. 1992 Coğrafya Öğretim Programı Türkiye Coğrafyası Öğretiminin Amaçları Listesi 56
Tablo 4.8. 2005 Yılı Coğrafya Öğretim Programı Seviyelere Göre Toplam Kazanım Sayıları..... 69
Tablo 4.9. 2005 Yılı Coğrafya Öğretim Programı 9.Sınıf Coğrafya Doğal Sistemler Kazanım Listesi 71
Tablo 4.10. 2005 Yılı Coğrafya Öğretim Programı 9.Sınıf Coğrafya Beşeri Sistemler Kazanım Listesi 72
Tablo 4.11. 2005 Yılı Coğrafya Öğretim Programı 9.Sınıf Coğrafya Mekansal Bir Sentez: Türkiye Kazanım Listesi 72
Tablo 4.12. 2005 Yılı Coğrafya Öğretim Programı 9.Sınıf Coğrafya Küresel Ortam: Bölgeler ve Ülkeler Kazanım Listesi..... 72
Tablo 4.13. 2005 Yılı Coğrafya Öğretim Programı 9.Sınıf Coğrafya Çevre ve Toplum Kazanım Listesi 72
Tablo 4.14. 2005 Yılı Coğrafya Öğretim Programı 10.Sınıf Coğrafya Doğal Sistemler Kazanım Listesi 73
Tablo 4.15. 2005 Yılı Coğrafya Öğretim Programı 10.Sınıf Coğrafya Beşeri Sistemler Kazanım Listesi 73
Tablo 4.16. 2005 Yılı Coğrafya Öğretim Programı 10.Sınıf Coğrafya Mekansal Bir Sentez: Türkiye Kazanım Listesi 74
Tablo 4.17. 2005 Yılı Coğrafya Öğretim Programı 10.Sınıf Coğrafya Küresel Ortam: Bölgeler ve Ülkeler Kazanım Listesi..... 74

Tablo 4.18. 2005 Yılı Coğrafya Öğretim Programı 10.Sınıf Coğrafya Çevre ve Toplum Kazanım Listesi 75
Tablo 4.19. 2005 Yılı Coğrafya Öğretim Programı 11.Sınıf Coğrafya Doğal Sistemler Kazanım Listesi 75
Tablo 4.20. 2005 Yılı Coğrafya Öğretim Programı 11.Sınıf Coğrafya Beşeri Sistemler Kazanım Listesi 75
Tablo 4.21. 2005 Yılı Coğrafya Öğretim Programı 11.Sınıf Coğrafya Mekansal Bir Sentez: Türkiye Kazanım Listesi 76
Tablo 4.22. 2005 Yılı Coğrafya Öğretim Programı 11.Sınıf Coğrafya Küresel Ortam: Bölgeler ve Ülkeler Kazanım Listesi..... 76
Tablo 4.23. 2005 Yılı Coğrafya Öğretim Programı 11.Sınıf Coğrafya Çevre ve Toplum Kazanım Listesi 77
Tablo 4.24. 2005 Yılı Coğrafya Öğretim Programı 12.Sınıf Coğrafya Doğal Sistemler Kazanım Listesi 78
Tablo 4.25. 2005 Yılı Coğrafya Öğretim Programı 12.Sınıf Coğrafya Beşeri Sistemler Kazanım Listesi 78
Tablo 4.26. 2005 Yılı Coğrafya Öğretim Programı 12.Sınıf Coğrafya Mekansal bir Sentez: Türkiye Kazanım Listesi 78
Tablo 4.27. 2005 Yılı Coğrafya Öğretim Programı 12.Sınıf Coğrafya Küresel Ortam: Bölgeler ve Ülkeler Kazanım Listesi..... 79
Tablo 4.28. 2005 Yılı Coğrafya Öğretim Programı 12.Sınıf Coğrafya Çevre ve Toplum Kazanım Listesi 79
Tablo 4.29. 2017 Yılı Coğrafya Öğretim Programı Kazanım Sayıları..... 91
Tablo 4.30. 2017 Yılı Coğrafya Öğretim Programı 9.Sınıf Coğrafya Doğal Sistemler Kazanım Listesi 93
Tablo 4.31. 2017 Yılı Coğrafya Öğretim Programı 9.Sınıf Coğrafya Beşeri Sistemler Kazanım Listesi 94
Tablo 4.32. 2017 Yılı Coğrafya Öğretim Programı 9.Sınıf Coğrafya Küresel Ortam: Bölgeler ve Ülkeler Kazanım Listesi..... 94
Tablo 4.33. 2017 Yılı Coğrafya Öğretim Programı 9.Sınıf Coğrafya Çevre ve Toplum Kazanım Listesi 94
Tablo 4.34. 2017 Yılı Coğrafya Öğretim Programı 10.Sınıf Coğrafya Doğal Sistemler Kazanım Listesi 95

Tablo 4.35. 2017 Yılı Coğrafya Öğretim Programı 10.Sınıf Coğrafya Beşeri Sistemler Kazanım Listesi 96
Tablo 4.36. 2017 Yılı Coğrafya Öğretim Programı 10.Sınıf Coğrafya Küresel Ortam: Bölgeler ve Ülkeler Kazanım Listesi..... 97
Tablo 4.37. 2017 Yılı Coğrafya Öğretim Programı 10.Sınıf Coğrafya Çevre ve Toplum Kazanım Listesi 97
Tablo 4.38. 2017 Yılı Coğrafya Öğretim Programı 11.Sınıf Coğrafya Doğal Sistemler Kazanım Listesi 97
Tablo 4.39. 2017 Yılı Coğrafya Öğretim Programı 11.Sınıf Coğrafya Beşeri Sistemler Kazanım Listesi 99
Tablo 4.40. 2017 Yılı Coğrafya Öğretim Programı 11.Sınıf Coğrafya Küresel Ortam: Bölgeler ve Ülkeler Kazanım Listesi..... 100
Tablo 4.41. 2017 Yılı Coğrafya Öğretim Programı 11.Sınıf Coğrafya Çevre ve Toplum Kazanım Listesi 100
Tablo 4.42. 2017 Yılı Coğrafya Öğretim Programı 12.Sınıf Coğrafya Doğal Sistemler Kazanım Listesi 101
Tablo 4.43. 2017 Yılı Coğrafya Öğretim Programı 12.Sınıf Coğrafya Beşeri Sistemler Kazanım Listesi 102
Tablo 4.44. 2017 Yılı Coğrafya Öğretim Programı 12.Sınıf Coğrafya Küresel Ortam: Bölgeler ve Ülkeler Kazanım Listesi..... 103
Tablo 4.45. 2017 Yılı Coğrafya Öğretim Programı 12.Sınıf Coğrafya Çevre ve Toplum Kazanım Listesi 104

RESİM LİSTESİ

Resim 4.1. 1973 Coğrafya Lise Ders Kitabı Eski Bir Mezopotamya Haritası Resmi..... 45
Resim 4.2. 1973 Coğrafya Lise Ders Kitabı Bir Volkan Şeması Resmi 46
Resim 4.3. 1973 Coğrafya Lise Ders Kitabı Peri Bacaları Oluşumu ve Göreme Vadisindeki Peri Bacaları Resmi 46
Resim 4.4. 1973 Coğrafya Lise Ders Kitabı Ödev ve Sorular Örneği 1 47
Resim 4.5. 1973 Coğrafya Lise Ders Kitabı Ödev ve Sorular Örneği 2 47
Resim 4.6. 1973 Coğrafya Lise Ders Kitabı Ödev ve Sorular Örneği 3 47
Resim 4.7. 1973 Coğrafya Lise Ders Kitabı Ödev ve Sorular Örneği 4 47
Resim 4.8. 1982 Coğrafya Lise Ders Kitabı Ders Hazırlığı Örneği 1..... 50
Resim 4.9. 1982 Coğrafya Lise Ders Kitabı Ders Hazırlığı Örneği 2..... 50
Resim 4.10. 1982 Coğrafya Lise Ders Kitabı Ders Hazırlığı Örneği 3..... 50
Resim 4.11. 1982 Coğrafya Lise Ders Kitabı Ödev ve Sorular Örneği 1 53
Resim 4.12. 1982 Coğrafya Lise Ders Kitabı Ödev ve Sorular Örneği 2 53
Resim 4.13. 1982 Coğrafya Lise Ders Kitabı Ödev ve Sorular Örneği 3 53
Resim 4.14. 1992 Coğrafya Lise Ders Kitabı Hazırlık Çalışmaları Örneği 1 57
Resim 4.15. 1992 Coğrafya Lise Ders Kitabı Hazırlık Çalışmaları Örneği 2 57
Resim 4.16. 1992 Coğrafya Lise Ders Kitabı Hazırlık Çalışmaları Örneği 3 57
Resim 4.17. 1992 Coğrafya Lise Ders Kitabı Hazırlık Çalışmaları Örneği 4 58
Resim 4.18. 1992 Coğrafya Lise Ders Kitabı Hazırlık Çalışmaları Örneği 5 58
Resim 4.19. 1992 Coğrafya Lise Ders Kitabı Hazırlık Çalışmaları Örneği 6 58
Resim 4.20. 1992 Coğrafya Lise Ders Kitabı Görsel Örneği 1 65
Resim 4.21. 1992 Coğrafya Lise Ders Kitabı Görsel Örneği 2 65
Resim 4.22. 1992 Coğrafya Lise Ders Kitabı Görsel Örneği 3 66
Resim 4.23.1992 Coğrafya Lise Ders Kitabı Görsel Örneği 4 66
Resim 4.24.1992 Coğrafya Lise Ders Kitabı Görsel Örneği 5 66
Resim 4.25. 1992 Coğrafya Lise Ders Kitabı Değerlendirme Soruları Örneği 1..... 67
Resim 4.26. 1992 Coğrafya Lise Ders Kitabı Değerlendirme Soruları Örneği 2..... 67
Resim 4.27. 1992 Coğrafya Lise Ders Kitabı Değerlendirme Soruları Örneği 3..... 67
Resim 4.28.1992 Coğrafya Lise Ders Kitabı Görsel Örneği 4 68
Resim 4.29. 1992 Coğrafya Lise Ders Kitabı Görsel Örneği 5 68
Resim 4.30. 2005 Coğrafya Lise Ders Kitabı Hazırlık Çalışmaları Örneği 1 80
Resim 4.31. 2005 Coğrafya Lise Ders Kitabı Hazırlık Çalışmaları Örneği 2 81

Resim 4.32. 2005 Coğrafya Lise Ders Kitabı Hazırlık Çalışmaları Örneği 3 81
Resim 4.33. 2005 Coğrafya Lise Ders Kitabı Hazırlık Çalışmaları Örneği 4 81
Resim 4.34. 2005 Coğrafya Lise Ders Kitabı Hazırlık Çalışmaları Örneği 5 81
Resim 4.35. 2005 Coğrafya Lise Ders Kitabı Hazırlık Çalışmaları Örneği 6 81
Resim 4.36. 2005 Coğrafya Lise Ders Kitabı Hazırlık Çalışmaları Örneği 7 81
Resim 4.37. 2005 Coğrafya Lise Ders Kitabı Okuma Metni Örneği 1 82
Resim 4.38. 2005 Coğrafya Lise Ders Kitabı Okuma Metni Örneği 2 82
Resim 4.39. 2005 Coğrafya Lise Ders Kitabı Okuma Metni Örneği 3 82
Resim 4.40. 2005 Coğrafya Lise Ders Kitabı Etkinlik Örneği 1 83
Resim 4.41. 2005 Coğrafya Lise Ders Kitabı Etkinlik Örneği 2 83
Resim 4.42. 2005 Coğrafya Lise Ders Kitabı Etkinlik Örneği 3 83
Resim 4.43. 2005 Coğrafya Lise Ders Kitabı Etkinlik Örneği 4 83
Resim 4.44. 2005 Coğrafya Lise Ders Kitabı Etkinlik Örneği 4 84
Resim 4.45. 2005 Coğrafya Lise Ders Kitabı Etkinlik Örneği 5 84
Resim 4.46. 2005 Coğrafya Lise Ders Kitabı Etkinlik Örneği 6 84
Resim 4.47. 2005 Coğrafya Lise Ders Kitabı İnternet Araştırmaları Örneği 1 85
Resim 4.48. 2005 Coğrafya Lise Ders Kitabı İnternet Araştırmaları Örneği 2 85
Resim 4.49. 2005 Coğrafya Lise Ders Kitabı Beyin Fırtınası Örneği 1 86
Resim 4.50. Coğrafya Lise Ders Kitabı Okuma Metni Örneği 1 86
Resim 4.51. Coğrafya Lise Ders Kitabı Okuma Metni Örneği 3 87
Resim 4.52. 2005 Coğrafya Lise Ders Kitabı Arazi Çalışması Örneği 1 88
Resim 4.53. 2005 Coğrafya Lise Ders Kitabı Arazi Çalışması Örneği 2 88
Resim 4.54. 2005 Coğrafya Lise Ders Kitabı Performansı Ödevi Örneği 1 89
Resim 4.55. 2005 Coğrafya Lise Ders Kitabı Performans Ödevi Örneği 2 89
Resim 4.56. 2005 Coğrafya Lise Ders Kitabı Performans Ödevi Örneği 3 90
Resim 4.57. 2017 Coğrafya Lise 1 Ders Kitabı Uygulama Etkinliği Örneği 1 105
Resim 4.58. 2017 Coğrafya Lise 1 Ders Kitabı Uygulama Etkinliği Örneği 2 105
Resim 4.59. 2017 Coğrafya Lise 1 Ders Kitabı Uygulama Etkinliği Örneği 3 106
Resim 4.60. 2017 Coğrafya Lise 1 Ders Kitabı Uygulama Etkinliği Örneği 4 106
Resim 4.61. 2017 Coğrafya Lise 1 Ders Kitabı Dikkat Edelim Köşesi Örneği 1 107
Resim 4.62. 2017 Coğrafya Lise 1 Ders Kitabı Dikkat Edelim Köşesi Örneği 2 107
Resim 4.63. 2017 Coğrafya Lise 1 Ders Kitabı Haber Köşesi Örneği 1 107
Resim 4.64. 2017 Coğrafya Lise 1 Ders Kitabı Haber Köşesi Örneği 2 108
Resim 4.65. 2017 Coğrafya Lise 1 Ders Kitabı Dikkat Haber Köşesi Örneği 4 108

Resim 4.66. 2017 Coğrafya Lise 1 Ders Kitabı Dikkat Haber Köşesi Örneği 5 109
Resim 4.67. 2017 Coğrafya Lise 1 Ders Kitabı Öz Değerlendirme Formu Örneği 1 110
Resim 4.68. 2017 Coğrafya Lise 1 Ders Kitabı Öz Değerlendirme Formu Örneği 2 110
Resim 4.69. 2017 Coğrafya Lise 1 Ders Kitabı Performans Görevi Örneği 1 111
Resim 4.70. 2017 Coğrafya Lise 1 Ders Kitabı Performans Görevi Örneği 2 111
Resim 4.71. 2017 Coğrafya Lise 2 Ders Kitabı Hazırlık Çalışmaları Örneği 1 112
Resim 4.72. 2017 Coğrafya Lise 2 Ders Kitabı Hazırlık Çalışmaları Örneği 2 112
Resim 4.73. 2017 Coğrafya Lise 2 Ders Kitabı Basından Köşesi Örneği 1 112
Resim 4.74. 2017 Coğrafya Lise 2 Ders Kitabı Okuma Metni Örneği 1 113
Resim 4.75. 2017 Coğrafya Lise 2 Ders Kitabı Okuma Metni Örneği 2 113
Resim 4.76. 2017 Coğrafya Lise 2 Ders Kitabı Etkinlik Örneği 1..... 114
Resim 4.77. 2017 Coğrafya Lise 2 Ders Kitabı Etkinlik Örneği 2..... 114
Resim 4.78. 2017 Coğrafya Lise 2 Ders Kitabı Bunları Biliyor musunuz? Örneği 1 115
Resim 4.79. 2017 Coğrafya Lise 2 Ders Kitabı Bunları Biliyor musunuz? Örneği 2 115
Resim 4.80. 2017 Coğrafya Lise 2 Ders Kitabı Etkinlik Örneği 5..... 115
Resim 4.81. 2017 Coğrafya Lise 3 Ders Kitabı Hazırlık Çalışmaları Örneği 1 116
Resim 4.82 .2017 Coğrafya Lise 3 Ders Kitabı Hazırlık Çalışmaları Örneği 2 116
Resim 4.83. 2017 Coğrafya Lise 3 Ders Kitabı Hazırlık Çalışmaları Örneği 3 116
Resim 4.84. 2017 Coğrafya Lise 3 Ders Kitabı Arazi Çalışması Örneği 1 117
Resim 4.85. 2017 Coğrafya Lise 3 Ders Kitabı Arazi Çalışması Örneği 2 117
Resim 4.86. 2017 Coğrafya Lise 3 Ders Kitabı Genel Ağ Sohbeti Örneği 1 117
Resim 4.87. 2017 Coğrafya Lise 3 Ders Kitabı Genel Ağ Sohbeti Örneği 2 118
Resim 4.88. 2017 Coğrafya Lise 3 Basından Haberler Köşesi Örneği 1 118
Resim 4.89. 2017 Coğrafya Lise 3 Basından Haberler Köşesi Örneği 2 119
Resim 4.90. 2017 Coğrafya Lise 3 Basından Haberler Köşesi Örneği 3 119
Resim 4.91. 2017 Coğrafya Lise 4 Ders Kitabı Etkinlik Örneği 1..... 120
Resim 4.92. 2017 Coğrafya Lise 3 Ders Kitabı Etkinlik Örneği 2..... 120
Resim 4.93. 2017 Coğrafya Lise 4 Ders Kitabı Araştıralım, Öğrenelim Köşesi Örneği 1 121
Resim 4.94. 2017 Coğrafya Lise 4 Ders Kitabı Araştıralım, Öğrenelim Köşesi Örneği 2 121
Resim 4.95. 2017 Coğrafya Lise 4 Ders Kitabı Araştıralım, Öğrenelim Köşesi Örneği 3 121
Resim 4.96. 2017 Coğrafya Lise 4 Ders Kitabı Araştıralım, Öğrenelim Köşesi Örneği 4 121
Resim 4.97. 2017 Coğrafya Lise 4 Ders Kitabı Ders İçi Etkinlik Örneği 1 122
Resim 4.98. 2017 Coğrafya Lise 4 Ders Kitabı Ders İçi Etkinlik Örneği 2 122
Resim 4.99. 2017 Coğrafya Lise 4 Ders Kitabı Ders İçi Etkinlik Örneği 3 123

Resim 4.100. 2017 Coğrafya Lise 4 Ders Kitabı Ders Dışı Etkinlik Örneği 1 123
Resim 4.101. 2017 Coğrafya Lise 4 Ders Kitabı Ders Dışı Etkinlik Örneği 2 123
Resim 4.102. 2017 Coğrafya Lise 4 Ders Kitabı Tartışma Örneği 1 126
Resim 4.103. 2017 Coğrafya Lise 4 Ders Kitabı Tartışma Örneği 2 126
Resim 4.104. 2017 Coğrafya Lise 4 Ders Kitabı Tartışma Örneği 3 126
Resim 4.105. 2017 Coğrafya Lise 4 Ders Basından Haberler Örneği 1..... 127
Resim 4.106. 2017 Coğrafya Lise 4 Basından Haberler Örneği 2 127

GRAFİK LİSTESİ

Grafik 4.1. 1973 Coğrafya Eğitim Programı Kazanım Oranları 42
Grafik 4.2. 1973 Yılı Coğrafya Eğitim Programının Duyuşsal Taksonomik Analizi 42
Grafik 4.3.1983 Coğrafya Eğitim Programı Kazanım Oranları 48
Grafik 4.4.1983 Coğrafya Eğitim Programı Duyuşsal Kazanım Analizi 48
Grafik 4.5.1992 Coğrafya Eğitim Programı Duyuşsal Kazanım Analizi 55
Grafik 4.6.1992 Coğrafya Eğitim Programı Kazanım Oranları 55
Grafik 4.7.2005 Coğrafya Eğitim Programı Kazanım Oranları 70
Grafik 4.8.2005 Coğrafya Eğitim Programı Duyuşsal Kazanım Analizi 70
Grafik 4.9.2005 Coğrafya Eğitim Programı Kazanımlarının Seviyelere Dağılımı 70
Grafik 4.10 Kazanım Alanlarının 2005 ve 2017 Öğretim Programlarındaki Değişimi 91
Grafik 4.11.2017 Coğrafya Eğitim Programı Kazanım Oranları 92
Grafik 4.12.2017 Coğrafya Eğitim Programı Duyuşsal Kazanım Analizi 92
Grafik 4.13.2017 Coğrafya Eğitim Programı Kazanımlarının Seviyelere Dağılımı 92

BÖLÜM I: GİRİŞ

Bu araştırmada, 2017-2018 Eğitim Öğretim Yılında yürürlüğe giren Coğrafya Öğretim Programı, daha önce yürürlüğe girmiş diğer Coğrafya Öğretim Programları ve bu programlara göre hazırlanmış örnek ders kitaplarının duyuşsal kazanımlar açısından taksonomik değerlendirmesi yapılmıştır. Araştırmanın bu bölümünde problem durumu, amaç, önem, sınırlılıklar, sayıltılar ve tanımlar ele alınmıştır.

1.1. Problem

Coğrafya, insan ve mekan ilişkisini, doğal ve beşeri olayların dağılışını inceleyen ve bu incelemeleri nedensellik ilkesi doğrultusunda yapan bir bilim dalıdır. Doğanay, coğrafya için 'doğal, beşeri ve ekonomik olayları, bu olayların dağılışını ve bu dağılışların nedenlerini insanla ilgi kurarak inceleyen bilimdir' tanımını yapar. Ayrıca coğrafya, 'sadece beşeri olaylarla doğal olaylar arasında değil, beşeri olaylarla beşeri olaylar arasında ve fiziki (doğal) olaylarla fiziki olaylar arasında var olan sıkı korelatif ilişkileri de derinlemesine inceleyen bir bilim dalıdır' (Doğanay, 2012). Coğrafyanın terim olaraktanımını ilk kez M.Ö. III. yüzyıl başlarında Eratosthenes'in, gégraphé ya da geographia biçiminde yaptığı, bu bilim dalının literatüründe kabul görmüştür. Coğrafyanın paragraf başındaki tanımında bahsettiğimiz insan-mekan ilişkisini incelemeye almasındaki temel amaç, insanın yaşadığı ortamı en iyi şekilde tanımak istemesi ve bu ortamdan en iyi şekilde yararlanmaya çalışmasıdır (Özey, 1998). Coğrafya ayrıca varlığımızın mekânsal açıdan incelenmesidir. Birey, yaşadığı yerin, yakından uzağa doğru, doğasını merak eder ve kendi yaşadığı yerin diğer yerler içindeki konumunu bilmek ister (Demirkaya & Ayaş, 2015). Bundan dolayı da mekandaki, gezegendeki varlığımızın mekânsal incelemesini yapmak bu bilim dalının ana araştırma amaçlarından biridir.

"Eğitim, bireyin davranışında kendi yaşantısı yoluyla, kasıtlı olarak istendik davranış meydana getirme sürecidir" (Ertürk, 2013). Eğitim, bireyin davranışında kendi yaşantısını değiştirmesine, zenginleştirmesine, var olan yeteneğini geliştirmesine olanak sağlayan ve aynı zamanda bireyi toplumun sosyal beklentilerine karşı hazırlayan planlı, amaçlı bir süreçtir. Eğitim; gün geçtikçe daha da önem kazanan, insan hayatının pek çok yönüne geniş bir şekilde etki edebilecek potansiyele sahip ve birey ile çevresi arasındaki etkileşimin niteliğini doğrudan etkileyen bir olgudur. İnsan, eski çağlardan beri çevresiyle sürekli etkileşim halindedir. Bu etkileşim içerisinde de sürekli değişen şartlara uyum sağlamaya çalışır. Bu süreçte toplum tarafından bireylere bazı sorumluluklar yüklenmektedir.

Bireylerden kendini yetiştirmesi, geliştirip değiştirmesi, girişimci, yaratıcı, üretken, kendine güvenen, sürekli sorgulayan, eleştiren,tartışan bireyler olmaları beklenmektedir. Bireylerin toplumun beklentilerini karşılayabilmeleri için en temel yol eğitimdir.

Ailede başlayan eğitim, okul ortamı ve sosyal çevre etkileşimiyle beraber yaşam boyunca devam etmektedir. Gelişmişlik düzeyinin en büyük göstergesi eğitim sistemidir. Günümüzde bilim ve teknolojinin gelişmesi her alanda olduğu gibi eğitim sürecinde de değişiklikleri, yenilikleri zorunlu kılmaktadır. Gelişen ve değişen dünyada eğitimin kalitesinin artırılması, çağdaş eğitim ortamının sağlanması, gelişmelere ayak uydurabilen nitelikli bireyler yetiştirilmesi, uzun yıllardır sosyal bilimciler, eğitimciler ve araştırmacılar tarafından üzerinde çalışılan önemli bir konudur. Bu amaçla dünyada sürekli yeni araştırmalar yapılmakta, bilimsel yayınlar ortaya konulmaktadır.

Program, TDK'deki tanımında 'okullarda, haftanın belli günlerinde, belli saatlerde verilecek dersleri gösteren çizelge, yapılacak bir işin bölümlerini, bölümlerin sırasını ve zamanını gösteren tasarı, yetişek' şeklinde tanımlanmıştır. Herhangi bir işi yaparken o alandaki bir programı kullanmak, daha kolay ve daha doğru sonuca götürmede yardımcı olmaktadır. Eğitim alanında üç ana programdan bahsedilebilir: Bunlar; eğitim, öğretim ve ders programlarıdır. Eğitim programları her devletin ya da organizasyonun kendi geleceğiiçin kuruluş ideolojisindeki tüm örgün ve yaygın öğretim süreçlerini belirten programlar şeklinde tanımlanmaktayken, öğretim programı ise eğitim programları içinde yer alan ve alan dersine ilişkin öğretme-öğrenme süreçlerinin tamamını içeren program olarak tanımlanmaktadır (Varış, 1988).

Yeniden ilk kısma dönecek olursak coğrafya, ortaöğretimdeki en önemli sosyal bilim derslerinden biridir. Farklı yerlerde yaşayan, farklı kültürlere sahip insanlarla ilişki kurmamızı, çevremizdeki diğer canlıları tanımamızı sağlamak, ayrıca etrafımızda meydana gelen olayların sebep ve sonuçlarını ortaya çıkarmak coğrafyanın görevlerindendir. Coğrafya ayrıca genel kültür seviyesini yükselten eğlenceli bir derstir. Gerek beşeri gerekse fiziki coğrafya içerisinde öğrencinin dikkatini çekecek ve ufkunu açacak konular bulunmaktadır. Maalesef gerek değişen sınav sistemleri gerekse değişen ders programları neticesinde coğrafyaya gereken önem verilmemiştir. Coğrafya, geçmiş dönemlerde sadece şehir-bölge isimlerinin ezberlendiği bir ders haline gelmiştir. Coğrafya adına sadece bilişsel yöne ağırlık veren programlar hazırlanmıştır. 2005 yılındaki yapılandırmacı programa geçişten sonra özellikle ders kitaplarında, duyuşsal açıdan önceki yıllara göre değişimler olsa

da programların bilişsel ağırlıkta olması, bu bilim dalının diğer sosyal bilimlere nazaran arka planda kalmasına neden olmuştur.

Coğrafyanın sosyal bilimler içerisinde yaşadığı bu dikkat çekememenin bir diğer sebebi de ortaokuldaki sosyal bilgiler derslerinin coğrafya öğretimi açısından zayıf temelde olmasıdır. Bu nedenle öğrenci istenen seviyede coğrafya öğretimi görmeden liseye gelmektedir. Bunun yanında coğrafya programının duyuşsal açıdan yetersiz olmasından kaynaklı olarak öğrencilerin dikkatini çekememesi söz konusudur. İyi bir ders eğitimi için o dersin bilişsel olarak yeterli olmasının yanında, duyuşsal ve psikomotor yeterlilikleri de karşılaması gerekmektedir. Coğrafya dersinin ülkemizdeyaşadığı en büyük sıkıntı da buradan kaynaklanmaktadır. Zaten mesleki anlamda son dönemde atama kontenjanları düşen coğrafya dersinin program kaynaklı olarak öğrencilere çekici gelmeme hali, problem olarak belirtilecektir.

Programlarda yapılacak değişimin gereklilik sebeplerinden bir diğeri de değişen öğrenci profilidir. 1997 ve sonrasında doğmuş olanların 'Z Jenerasyonu', 2008 ve sonrasında doğmuş olanların ise 'Alfa Jenerasyonu' şeklinde anıldığını son dönem literatüründe görmekteyiz. Bu jenerasyonların önemli özellikleri teknolojiyle bütün olmaları, bir durumun önemini, değerini fark ettikleri anda harekete geçmeleri ve o konu alanında verimlilik kazanmalarıdır. Bu jenerasyonların teknolojiye hakim olması sebebiyle bilişim sektörü temelli, duyuşsal yoğunluklu etkinliklere ağırlık verilmelidir. (Hatta bu kuşağın dikkatini çekebilmek için geleneksel sporlarda bile var olan kuralların değiştirilmesi, oyunun daha zevkli hale getirilmesi düşünülmektedir.)

Gelişen imkanlarla beraber, Fatih Projesi gibi teknolojiyle eğitimimizin bütünleştiği programlar, coğrafya dersinin etki kazanabilmesi açısından değerlidir. Ancak buna, duyuşsal bir destek koyamadığımızda bu dersin öğrencilerimiz açısından önemi maalesef azalmaktadır. Coğrafya gibi, gelecek jenerasyonlara, mevcut çevresini, ülkesini tanıtmada kritik olan bir dersin bu tip bir önem düşüşü yaşaması, ülkemizin geleceği adına ciddi soru işaretleri barındırmaktadır. Coğrafya dersinin yaşadığı bu etkili olamama, diğer ana sosyal bilim derslerinin arasında pasif kalma sıkıntısı iyice büyümüştür.

Maalesef üzücü bir örnek olarak 6 Şubat 2023 tarihinde yaşadığımız Kahramanmaraş merkezli depremden sonra birçok önemli televizyon kanalına konuk olmuş değerli hocalarımız, coğrafyanın kişinin yaşadığı çevreyi tanımada ne kadar önemli olduğunu, son

yıllarda azaltılan ders sayısının bu dersin önemini yansıtmadığını belirtmişlerdir. Hatta bu programları izleyen birçok öğrencimin bana dersin genel durumuyla ilgili çok fazla soru sorduğunu da belirtmem gerekir. Bu yüzden coğrafya dersinin kaliteli bilgiyle beraber teknolojik ve duyuşsal destekli bir şekilde öğrenciye aktarılması, çok kritik bir noktadır. Buradan hareketle araştırmanın problem cümlesi '1973-2018 yılları arasında uygulanan Coğrafya Öğretim Programlarındaki kazanımlar ve bu programlara göre hazırlanan, örnek olarak incelediğimiz ders kitapları duyuşsal hedefler için yeterli olmuş mudur ve birbirleriyle pararlel mi hazırlanmıştır ?' sorusundan oluşmaktadır.

1.2. Araştırmanın Amacı:

Araştırmanın amacı**,** 1973-2018 yılları arasında hazırlanmış Coğrafya Öğretim Programlarında ve bu programlara göre hazırlanan, örnek olarak belirlediğimiz ders kitaplarındaki duyuşsal yapının değerlendirmesini yapmak, zaman içerisinde kazanımlarda meydana gelen farklılıklara bakmak ve gelecek programlarda yapılabilecek değişiklikler üzerinde durmaktır.

Araştırmanın alt amaçları:

- 1973 ila 2018 yılları arasında yürürlüğe girmiş Coğrafya Öğretim Programlarının duyuşsal açıdan yeterliliği nasıldır ?
- Başta duyuşsal alan olmak üzere üç taksonomi alanındaki kazanımların programlardaki oranı nedir ?
- Duyuşsal alana hitap eden kazanımlar, incelediğimiz programlarda nasıl bir değişim izlemiştir ?
- Programlarla beraber hazırlanmış ve örnek olarak incelediğimiz ders kitaplarının duyuşsal seviyesi nasıldır ?
- Programlarda yer alan kazanımlar ile örnek olarak incelediğimiz ders kitapları arasında duyuşsal açıdan nasıl bir paralellik vardır ?
- Duyuşsal alana hitap eden kazanımların lise seviyelerindeki değişimi nasıldır ?
- Coğrafya dersinin duyuşsal alan için etkisini arttırmaya yönelik hangi adımlar atılabilir ?
- Gelecek olan yeni jenerasyonlar ile coğrafya arasında nasıl daha iyi bir uyum yakalanabilir ?

1.3. Araştırmanın Önemi

Coğrafya dersinin önem arz ettiği noktalardan biri de öğrencinin çevresine olan farkındalığını arttırmasıdır. Kaliteli bir coğrafya eğitimiyle hem devletine hem de toplumuna bağlı, yararlı bireyler yetiştirilebilmektedir. Yapılan programlar, son dönem yeni nesil profili için dersin dikkatini çekme konusunda sorunlar yaşatmaktadır. Her ne kadar son program duyuşsal anlamda önceki programlara göre daha detaylı kazanımlar içerse de yeterli gelmemektedir. Çalışmanın önemi coğrafyanın sosyal bilimler içerisindeki değerini toplumumuz, öğrenciler ve MEB içerisinde anlaşılır hale getirmeye yöneliktir.

Bu nedenle bu araştırmadan elde edilen bulguların;

- MEB Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı'nın gelecek dönemde hazırlayacağı coğrafya öğretim programı çalışmalarına,

- MEB Öğretmen Yetiştirme ve Eğitimi Genel Müdürlüğü'nün sürdürdüğü öğretmen yetiştirme çalışmalarına,

- Hizmet içi Eğitim Dairesi Başkanlığı'nın yeni hizmet içi ve hizmet öncesi eğitimler için yapacağı çalışmalara,

- Konu ile ilgili yapılacak diğer araştırmalara katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

1.4. Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu araştırma;

1-) 1973 yılından bu zamana kadar yürürlüğe girmiş coğrafya öğretim programlarıyla,

2-) Bu programlarla beraber hazırlanmış ve örnek olarak alınan ders kitaplarıyla sınırlıdır.

1.5. Sayıltıları

Araştırma kapsamında elde edilen verilerin ve verilerin elde edildiği araştırmaların genele yayıldığı varsayılmıştır.

1.6. Tanımları

Coğrafya: Yeryüzünü fiziksel, ekonomik, beşerî, siyasal yönlerden inceleyen bilim

Duyuş: Duyma işi, Seziş

Eğitim: Çocukların ve gençlerin toplum yaşayışında yerlerini almaları için gerekli bilgi, beceri ve anlayışları elde etmelerine, kişiliklerini geliştirmelerine okul içinde veya dışında, doğrudan veya dolaylı yardım etme, terbiye

Öğretim: Belli bir amaca göre gereken bilgileri verme işi, tedris, tedrisat, talim

Program: Yapılacak bir işin bölümlerini, bölümlerin sırasını ve zamanını gösteren tasarı, yetişek

Biliş: Canlının, bir nesne veya olayın varlığına ilişkin bilgili ve bilinçli duruma gelmesi

Psikomotor Gelişim: Fiziksel büyüme ve merkezi sinir sisteminin gelişimine paralel olarak organizmanın isteme bağlı hareketlilik kazanması.

Taksonomi: Sınıflandırma ve bu sınıflandırmada kullanılan kurallar bütünüdür.

BÖLÜM II: ALAN YAZIN

2.1. Taksonomi Nedir?

Taksonomi, TDK'nin tanımına göre sınıflandırma ve bu sınıflandırmada kullanılan kurallar bütünü anlamına gelmektedir. Sadece coğrafya için değil birçok alanda yapılan araştırmalara veya hedeflere ulaşmada kolaylık sağlamak için taksonomi yapılmaktadır. Eğitimde hedeflerin sınıflandırılması ile ilgili ilk kapsamlı çalışmalar 1948 yılında ABD'deki yüksek öğretim kurumlarında görev alan bir grup bilim adamı tarafından Boston'da gerçekleştirilmiştir. Temel amaç, tüm alanların sınıflamasını yapmak iken bu dönemde sadece bilişsel hedef taksonomisinin sınıflaması yapılabilmiştir (Bloom, 1956). Bu sınıflamanın yapılmasından yaklaşık on yıl sonra da duyuşsal alanın sınıflaması yapılabilmiştir (Krathwohl, Bloom, & Masia, 1964). Psikomotor alan ise bundan daha sonra bağımsız olarak araştırmacıların yaptıkları çalışmalarla ortaya konmuştur. Simpson (1966) ve A.J. (1972) tarafından yapılan sınıflamalar psikomotor alanda yaygın olarak kullanılmaktadır. Yapılan ilk sınıflamalar büyük ölçüde kabul görmekle birlikte, daha sonraki yıllarda bazı araştırmacılar bu sınıflamaları çeşitli yönlerden eleştirerek yenibakış açıları geliştirmiştir. Bilişsel alanın zihinsel faaliyetlerle ilgili olması, daha fazla kişinin bu alanla ilgilenmesine ve bu alan üzerinde çalışma yapmasına olanak sağlamıştır.

Öğretim programlarında hedefler sınıflandırılırken kullanılan en önemli taksonomilerden biri Bloom ve arkadaşlarının yapmış olduğu taksonomidir. Taksonomi içerisinde kazanımlar üç ana alanda toplanmış ve buradan hareketle aşamalı olarak ilerleyen hedefler var olmuştur. Bahsettiğimiz üç alan içerisinde yer alan kazanımlar şu şekilde sınıflandırılmıştır

Bilişsel Alan	Duyuşsal Alan	Psikomotor Alan
Bilgi	Alma	Uyarılma
Kavrama	Tepkide Bulunma	Kılavuzla Yapma
Uygulama	Değer Verme	Beceri Hâline Getirme
Analiz	Örgütleme	Duruma Uydurma
Sentez	Nitelenme	Yaratma
Değerlendirme		

Tablo 2.1. Eğitim Öğretim Faaliyetlerinde Var Olan Kazanım Taksonomi Tablosu

2.1.1. Bilişsel Alan Taksonomisi

Bilişsel alan ilk olarak hazırlanmış taksonomidir. Bunun sebebi de bu alanın temel öğrenme prensipleri, başlangıçta ezberleme ve sonrasında üst seviye hedeflere ulaşmaktır. Eğitim, öğretim programlarındaki hedeflerin büyük bir bölümü bilişsel hedef basamaklarından kaynağını almıştır (Ünlü, 2014). Bu durum da bilişsel alanın, eğitimin temel hareket noktalarından biri olduğunu gösterir. Ayrıca bilişsel basamaktaki hedefler genelde kolay ölçülebilir özelikleriyle dikkat çekmektedir. Bilişsel öğrenmeler, zihinsel etkinliklerin ağırlıkta olduğu davranışları (bilme, hatırlama gibi) kapsar. Bilişsel taksonomideki hedef listesi şu şekildedir: Bilme, kavrama, uygulama, analiz, sentez ve değerlendirme. Bu basamaklar en alt seviyeden en üst seviyeye doğru sıralanmıştır.

a) Bilgi: Bu düzeydeki amaçlarda öğrenci, öğretim etkinlikleri sonucunda anlatılan konu hakkında bilgi sahibi olur, bunları bilir hale gelir. Ayrıca tanım yapabilir, formül ezberleyebilir veya genel bilgileri aktarabilir. Bu kazanım içerisindeki bilgi, konuların genel bilgisidir. Bu seviyedeki en önemli davranış edinilen genel bilginin hatırlanmasıdır. Coğrafi açıdan şu tip hareketlerle örneklendirebiliriz:

- Harita, biyom, plato gibi kelimelerin tanımlarını bilmek,
- İlk nüfus sayımının ne zaman yapıldığını söylemek,
- Bir şehri Dünya üzerinde göstermek gibi.

b) Kavrama: Kavrama seviyesi bilgi düzeyinden bir basamak ileridedir. Özellikle bilgi basamağının tam anlamıyla karşılanmış olması gerekmektedir. Bu aşamada öğrencinin anlatılan konuyu kendi kelimeleriyle ifade ve teşhis etmesi, örneklendirmesi, açıklama yapması ve sınıflandırması gerekmektedir. Bu basamaktaki örnek davranışlar şu şekildedir:

- Coğrafi tablo veya grafikleri yorumlayabilme,
- Harita okuyabilme,
- Olasılıklar üzerinden cevap bulabilme. (Ekvator ile Ekliptik Düzlem Açısı olmasaydı neler yaşanabilirdi gibi)

c) Uygulama: Uygulama düzeyi kavrama düzeyinden bir basamak ileridedir. Bilgiyi hem kavramayı hem de uygulamayı gerektirir. Bu basamakta öğrenci öğrendiklerini farklı durumlara uygular. Bu basamaktaki örnek davranışlar şu şekildedir:

- Enlemler arası mesafeden yola çıkarak verilen iki enlem arası km'yi bulmak,
- Harita sorularında verilen formülleri uygulamak.

d) Analiz: Analiz düzeyi uygulama düzeyinden bir basamak ileridedir. Bu aşamada öğrenci bir bütünü parça parça görmeye başlar. Olayı, bilgiyi, fikri, prensibi analiz, ayırt ve kritik eder. Konu içerisindeki ögelerin ilişkisini görür ve buradan hareketle sonuca varır. Bu basamaktaki örnek davranışlar şu şekildedir:

- Verilen koşullar eşliğinde herhangi bir sebzenin nasıl yetiştirebileceğini göstermek.
- Sera gazı, sanayi ilişkilendirmesini yaparak hangi ülkelerde sera gazı kullanımının daha fazla olduğunu açıklamak.

e) Sentez: Sentez düzeyi analiz düzeyinden bir basamak ileridir. Bu basamakta öğrenci birleştirir, tartışır, itiraz eder, fikir ileri sürer, yeniden düzenler. Bu basamağın gelişmesinde önemli olan nokta, öğrenciye yeni bir form oluşturabilecek imkanların sağlanmasıdır. Bu basamaktaki örnek davranışlar şu şekildedir:

- Coğrafi bir konu hakkında okul için projeler, maketler yapmak.
- Yapılacak bir gezide nasıl bir plan yapılabilir ? Bu tip sorulara cevap vermek.

f) Değerlendirme: Değerlendirme basamağı bilişsel alanın en derin noktasıdır. Öğrenci artık değerlendirmeye başlar ve buna göre destekler, savunur, yargılar veya kıymet biçer, olumlu ya da olumsuz bir karara varır (Küçükahmet, 1997).

2.1.2. Psikomotor Alan Taksonomisi

Psikomotor öğrenmeler, belirli fiziksel hareketlerin belli bir sıraya göre doğru ve otomatik olarak yapılması sonucunda ortaya çıkan davranışlardan oluşur. Bir müzik aletini çalma, bir torna makinesini çalıştırma, yemek pişirme, on parmak F klavyede yazı yazma, bir şekil çizme, bir video kamerasını kurma ve çalıştırma gibi davranışlar psikomotor becerilere örnek olarak verilebilir (Yalın, 1999). Bloom ve arkadaşları genel eğitim açısından psikomotor becerilerin bilişsel ve duyuşsal beceriler kadar önemli olmadığı varsayımından dolayı psikomotor davranışlarla ilgili bir sınıflama sistemi geliştirmemişlerdir. Diğer öğrenme alanlarından farklı olarak, psikomotor alanla ilgili farklı eğitimciler tarafından geliştirilmiş birçok taksonomi olmasına rağmen (Simpson, 1966; Harrow, 1972; Moore, 1972; Jewett ve Mullan, 1977), yaygın olarak kabul görmüş olan Simpson'un taksonomisidir. Psikomotor alanı oluşturan davranışları şu şekilde sınıflandırabiliriz:

a) Algılama: Algılama, psiko-motor alanının en alt düzeyidir. Bu düzeyde öğrenci, yapılan işlemi gözler, işlemin basamaklarına ve tekniğine dikkat eder.

- Coğrafi açıdan yapılacak bir modellemenin yapımını izletmek.
- Yapılacak gezideki faaliyetleri belirtmek.

b) Kurulma: Algılama düzeyinden bir basamak ileri olan kurulma düzeyinde, öğrenci bu direktifleri takip eder, bilinçli bir biçimde, seviyesi ne olursa olsun basamaklara ayırıp hazırlama gayretine girer.

- Verilen kontrol listesi eşliğinde coğrafi bir deneyin hazırlığını yapmak.
- Coğrafi modelin gördüğü örnek üzerinden benzerini yapmak.

c) Rehber Denetiminde Yapma: Taklit etme düzeyinden bir basamak ileri olan bu seviyede öğrenci rehberinden gördüğü işlemin bir kısmını ya da bütününü tam anlamıyla öğreninceye kadar tekrarlar, taklit eder. İşlemi düzgün bir biçimde tamamlamaya çalışır.

- Volkan modelini rehberinden bakarak yapmak.

d) Mekanizma: Becerinin artarak devam ettiği, bireyin tek başına yapabildiği basamaktır. Ancak bu düzeye gelebilmesi için öğrencinin işlemi gözlemesi, basamaklarını öğrenmesi, pratik yapması gerekir. Ancak ve ancak bu aşamalardan sonra işlemi başka durumlara adapte edebilir ya da yeni durumlara uyarlayabilir hale gelir. Hatta öğrenci kendi yorumunu da katabilir. Bu basamaktaki örnek davranışlar şu şekildedir:

- Öğrencinin hiçbir yardım almadan bir nüfus piramidi yapması.

2.1.3. Duyuşsal Alan Taksonomisi

Herhangi bir unsura karşı takınılan ilgi, tutum, tavır ve duygu gibi yapılar duyuşsal alanın içinde yer alır. Eğer öğrencinin davranış için bir seçimde bulunması gerekiyorsa bu, duyuşsal bir davranıştır. Duyuşsal öğrenmeler sayesinde bilişsel ve psikomotor öğrenmeler de bir üst seviyeye çıkar. Burada olumlu anlamda bir katalizör görevi de görür. Örneğin, bir konuya ilgisi olmayan öğrencinin, o konu hakkında bilgi ve becerisahibi olması, öğrenmeye istekli olan diğer öğrenciye göre çok daha zordur. Duyuşsal davranış düzeyleri şu şekildedir:

a) Alma**:** Alma basamağı duyuşsal düzeyde öğrencinin gösterdiği ilk tepkidir. Öğrenci bu aşamada farkında olur; ancak bilgi düzeyindeki gibi çok düşük bir seviyenin farkındalığı söz konusudur. Öğrenci, farkında olur, hatırlar, çağrışım yapar, almaya istekli olur ve dikkatini kontrol eder. Bilişsel alanda da bilme basamağıyla paraleldir.

- Ülkemizin mutlak ve özel konumunun avantajları nelerdir ?
- Çevre dostu olarak nasıl hareket ediyorsunuz ?

***b) Tepkide bulunma*:** Öğrenci bu düzeyde davranımı kabul etme, ihtiyatlı olarak razı olma, davranımda bulunmaya istekli olma, davranımdan zevk alma ve mutlu olma tepkilerinde bulunur. Önceki basamaktan farkı öğrencinin tepkiyi istekli olarak vermesidir. Bu basamaktaki örnek davranışlar şu şekildedir:

- 'Son dönemde ülkemizde meydana gelen olaylar hakkındaki düşünceleriniz nelerdir?' sorusuna cevap verme.

***c) Değer Verme*:** Bu düzey tepkide bulunmadan bir basamak ileridir. Bu basamakta idealler, değerler işin içine girer, kişi değer vererek bir tepki gösterir. Öğrenci bir değer için tercih yapar. Bu basamaktaki örnek davranışlar şu şekildedir:

- Çevredeki bir bölgenin çöplüğünü temizleyen bir etkinliğe katılmak.
- Öğrencini ağaç dikme etkinliklerine katılması.

***d) Örgütleme*:** Değer verme düzeyinden bir basamak ileri olan örgütleme basamağında öğrenci, sistem içindeki değerleri organize eder, onların ilişkilerini ayırt eder, gördüğü değerlerden birine sıkı sıkıya bağlanıp onu öne çıkarır. Öğrenci artı değerler sistemini organize eder. Bu basamaktaki örnek davranışlar şu şekildedir:

- Aynı çevre etkinliğinde yer alan başka biriyle görüşlerin karşıt gelmesi durumunda ne yaparsın?

e) Kendine Mal Etme (Nitelenme): Duyuşsal alanın en üst seviyesidir. Değerleri belli bir biçimde geneller ve kendi karakterini, dünya görüşünü bunun üzerinde şekillendirir (Küçükahmet, 1997).

- Çevrenin korunması hakkında arkadaşlarını uyarma ve bu davranışı sürekli olarak yapma,
- Coğrafya dersini hayat içerisinde kullanabileceği bir olgu haline getirme.

Duyuşsal öğrenme, çocuğun duygu ve ihtiyaçlarını sağlıklı anlama yönetimidir. Bundan kaynaklı olarak da aslında eğitim alanı içerisindeki yeri çok çok değerlidir. Eğitimsel süreçler, bilişsel öğrenmenin yanında karakter geliştirmeyi de hedeflemektedir. Bu karakter gelişimini de duyuşsal öğrenmelerle sağlayabilir. Bu durum, zihinsel öğrenmelerin yanı sıra duyuşsal öğrenmelerin de ne kadar önemli olduğunu göstermektedir. Duyuşsal öğrenme, özgür şartlara sahip bireylerin hangi şartlarda hangi tür duygu ve davranış eğilimi içine gireceğini merkezine koymaktadır. Ayrıca diğer kazanım alanları olan psikomotor ve bilişsel alanlara da yardımcı bir alandır. Bireyin eğitim içerisinde hedeflenen bir kazanımı elde edebilmesi için o hedefle ilgili olumsuz tutum geliştirmemiş olması ve ilgili alanın birey tarafından önemli görülmesi elzemdir.

Bu, bize duyuşsal öğrenmelerin de diğer öğrenme alanları gibi kendine has özelliklerle karşımıza çıkabileceğini çok net bir şekilde göstermektedir. Duyuşsal alan kendi içerisinde çeşitli boyutlardan oluşmaktadır (ilgi, tutum, güdülenme gibi.). Bu boyutlar kişi yaşantılarının ürünüdür. Bundan dolayı duyuşsal alan ile ilgili davranışlar yalnızca okulda meydana gelmeyebilir; ancak hazırlanmış bir program yardımıyla hedeflenen davranışların okul içerisinde sistematik bir şekilde kişiye kazandırılması gerekmektedir (Sönmez, 2005).

Okul, duyuşsal kazanımlar için çok önemli bir unsurdur. Özellikle sosyal bilimlerde duyuşsal hedeflerin sınıf ortamına yansıtılmasıyla birlikte, sınıftaki öğrenme iklimi de olumlu yönde değiştirecektir. Ayrıca öğrenci etkileşimi, bireysel davranışlar, sınıfın kültürel yapısı ve sosyal iklim gibi durumlar duyuşsal alan ile ilişkilidir. Bu özelliğinden dolayı da duyuşsal özellikler sınıfta özel bir iklim oluşturur. Bütün bu bahsedilenlerle beraber uygun bir ortam oluşturulursa öğrenci, öğretmen ve veli iş birliği daha rahat sağlanır ve her tarafın da istekli şekilde öğrenme sürecine katılımı sağlanır (McIntyre, 1996).

Duyuşsal alandan ciddi bir verim almak isteniyorsa toplum içerisinde var olan tutum, değer gibi özellikler hakkında doğru bilgi sahibi olunmalıdır. Bunları kazandırma işini üstlenenlerle, kazanma durumunda olanların bulunduğu toplum içinde, kazandırılması düşünülen özelliklerin neler olduğu ve hangi boyutta kazandırılması gerektiği konusunda fikir birliği sağlanırsa öğretim kısmında mental zorlukları bir nebze de olsa aşabiliriz. Her ne kadar burada bahsettiğimiz aslında "terbiyeli insan" yetiştirmek olsa da bu terbiyeli insanın belli bir zeka seviyesine sahip olması için bu alan çok çok değerlidir. Burada biraz bahsettiğimiz 'terbiyeli insan' toplumların özelliklerine göre farklı tanımlanabilir; ancak burada önemli noktalardan biri de gezegenimiz içerisinde yaşayan insanların oluşturduğu evrensel değer yargılarıdır. Biraz önce bahsettiğimizin aksine duyuşsal açıdan nispeten geri planda kalan bir eğitim verilirse öğrenci, eğitim sistemi ve toplum arasında ciddi uyuşmazlıklar meydana gelir. Bu bahsettiğimiz durum maalesef ülkemizin eğitim problemleri içerisinde en kritik noktadır. Bu durumda yaşanacak bir diğer sıkıntı da öğrencinin eğitim seviyesinin de düşüşe geçmesi ve bununla beraber daha uzun vadede, devlet organizasyonu içerisinde kopuklukların meydana gelmesidir.

Kazandırılması düşünülen tutum ve değerler gibi özellikler hakkında öğretim görecek bireyin son durumu da gözden geçirilmelidir; çünkü bu öğrenci, öyle ya da böyle yaşadığı toplumun yargılarını öğrenerek okul kurumuna gelmiştir. Örnek olarak demokrasiye karşı olumlu tutum kazandırmak için eğer ki bireyde daha önce demokrasiye karşı belli eğilimler varsa bunu bilerek eğitimin yönü belirlenmelidir. Öğrencileri bu seviyelere getirmek için de eğitim sistemimizdeki neredeyse her seviyenin kendine yakın olan diğer seviyelerle iş birliği içerisinde olması gerekir. Aileden demokrasiye karşı nötr ya da negatif duygularla okul kurumuna gelen öğrenciye de, yine biraz önce bahsettiğimiz şekilde, seviyeler arası iletişimi koparmadan duyuşsal açıdan zengin eğitim vererek olumlu tutuma biraz daha meyil ettirebiliriz. Her ne kadar bu durumda olmayan bir şeyden olacak bir şey kazandırılması söz konusu olsa da yine biraz önce bahsettiğimiz seviyeler arası bağı koparmayarak bu zor durum aşılabilir.

Coğrafya öğretim programları genellikle bilişsel ağırlıkta hedeflenen kazanımlarla hazırlanmıştır. Bundan kaynaklı olarak pek çok insan coğrafyayı rakam ve kuru bilgi etkinliği olarak nitelemekte ve bu bilim dalını, ekstrem bilgilerden ibaretmiş gibi görmekteydi (Şahin, 2001). Böyle olunca da coğrafya programları ve eğitimi bilişsel kazanımlardan öteye gidememiştir. Hazırlanan programlardan kaynaklı olarak Prof. Dr. Hayati Doğanay coğrafya hakkında yaşanan bu haksız algının varlığını hatırlatır; ancak yine kendisinin belirtmesiyle, coğrafya bundan çok daha fazlasını içeren kıymetli bir bilim dalıdır. Coğrafya, insanın bakış açısını değiştiren, sahip olduğu özellikleriyle duyuşsal alana da gayet iyi hitap edecek derslerden biridir.

Son dönemde gerek gelişen teknoloji olsun gerekse değişen öğrenci profili olsun, hem coğrafya programlarının içeriği hem de öğretilen konuların tarzı değişime uğramıştır. Gelişen teknolojiyle beraber ister istemez coğrafya anlatım kaynakları, birçok derste olduğu gibi, çeşitlenmiş ve gelişmiştir. Özellikle getirilen son programla beraber duyuşsal kazanımların nispeten daha fazla eklendiğini görmekteyiz. Maalesef sınav sistemi kaynaklı olarak coğrafya önem kaybetse de gelişen teknoloji ve duyuşsal özelliklere biraz daha fazla yönelme durumu sağlanabilirse yeni nesil öğrenci profiline ulaşılabilir, gelişim sağlanabilir.

2.2. İlgili Araştırmalar

Coğrafya eğitimi için hazırlanan programların incelenip duyuşsal alan açısından analiz edildiği çalışma sayısı maalesef yok denecek kadar azdır. Yapılan çalışmalar, hem daha çok bilişsel alanda ve diğer bilim dallarıyla ilgili olduğu hem de duyuşsal boyutun eğitimden ziyade kişisel kısmıyla daha çok ilgilendiği için çalışma içerisinde bu eserlerden yararlanma imkanımız sınırlı olmuştur.

Akbaş (2004) "Türk Milli Eğitim Sisteminin Duyuşsal Amaçlarının İlköğretim II. Kademedeki Gerçekleşme Derecesinin Değerlendirilmesi" adlı çalışmasında, ilköğretim 8. Sınıf seviyesinde yer alan öğrencilerin ilköğretim okulları genel hedeflerinde var olan değerlere ulaşma seviyelerini öğrenci ve öğretmen görüşlerine göre değerlendirmiş ve uygulama yapacağı kişilerin görüşlerini dikkate alarak bir anket hazırlamıştır. Ankete 36 öğrenci ve 44 öğretmen katılmıştır. Çalışma cinsiyet farklılığı, sosyo ekonomik düzey gibi etkenlerin sonuca olan etkisi üzerinde durarak belirli testlerle sonuçlara ulaşmıştır (Akbaş O. , 2004).

İslim (2006) "Öğrencilerin Duyuşsal Karakeristiklerinin Fizik Dersi Başarına Etkisi" adlı çalışmasında, Selçuk Üniversitesindeki 353 öğrenciye verilen anket ile bu öğrencilerin duyuşsal özellikleriyle Genel Fizik I dersi sonuçlarının karşılaştırmasını yapmıştır. Çıkan sonuçlarda ilgi, motivasyon gibi kavramların ders başarısına etkisi daha yüksek bulunurken fizik dersinin önemi ve derse olan kaygının başarıyla ters orantıda olduğu görülmüştür (İslim, 2006).

Şanlı (2006) ‘İlköğretim 6. ve 8. Sınıf Türkçe Kitaplarındaki Metinlerin Bilişsel Beceri ve Duyuşsal Özellikleri Kazandırma Açısından İncelenmesi’ adlı çalışmasında, Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin öğrencilerdeki bilişsel ve duyuşsal becerilere katkısını tespit etmek ve hangi tür metinlerin öğrenci gelişiminde daha yaralı olacağını belirlemek amacıyla hareket etmiştir. Öğrencilerden alınan geri dönütler her ne kadar yardımcı olsa da özellikle duyuşsal alan için gereken metinlerin oluşturulması zor olmuştur (Şanlı, 2006).

Tataroğlu (2011) "Görsel Sanatlar Dersi Kazanımlarının Bilişsel-Duyuşsal-Psikomotor Alan Becerilerinin Aşamalarına Göre Sınıflandırılması" adlı çalışmasında, 2007-2011 yılları arasında yürürlüğe girmiş bütün ilköğretim seviyelerinde hazırlanan görsel sanatlar dersi için öğretim programındaki kazanımları bilişsel, duyuşsal ve psikomotor taksonomik alanında sınıflamış ve her seviyeye özel olarak bu alanlardaki eksiklikler üzerinde durmuştur (Tataroğlu, 2011).

Yanardağ (2013) 'Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenleri, Beden Eğitimi ve Spor Yüksek Okulu Son Sınıf Öğrencilerinin Duyuşsal Alan Farklılıkları' adlı çalışmasında, Kafkas Üniversitesi Sarıkamış Beden Eğitimi ve Spor Yüksek Okulu, Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Bölümü, Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği Bölümü 4.sınıf öğrencilerinin duyuşsal alan içerisinde var olan seviye farklarını belirlemek üzere bir anket çalışması yapmıştır. Ankete katılanlardan beden eğitimi bölümünde yer alanların mesleklerini daha çok benimsemelerine karşın sınıf öğretmeni bölümündekilerinin ise bu alanı istemeden seçtikleri çalışma üzerinde belirlenmiştir (Yanardağ, 2013).

Başyiğit (2014) 'Eğitimde Duyuşsal Öğrenmelerin Rolü: Yardımseverlik Değeri Örneğinde Deneysel Bir Çalışma' adlı incelemesinde yardımseverlik değeri gibi diğer bazı değerlerin temeli ailede atıldığından, öğrencilerin bu tip değerleri okuldan ziyade ailede kazanıp okulda bunu şekillendirdiği üzerinde durmaktadır (Başyiğit, 2014).

Manav (2016) " Felsefe ve Estetik Dersleri 2009 Öğretim Programları Üzerine Değer - Duyuşsal Alan Kazanımı - Değerler Eğitimi İlişkisi" isimli çalışmasında, 2009 yılında yürürlüğe girmiş felsefe grubu dersleri için hazırlanan eğitim programlarının taksonomik bir analizini yaparak, değerlerle duyuşsal kazanımların eşleştirmesini yapmış ve buradaki 9 kazanımın eşleştiğini belirterek bu durumun değerler eğitimi için zayıf kaldığını belirtmiştir (Manav, 2016).

Yakar ve Duman (2017) ‘Duyuşsal Farkındalığa Dayalı Öğretimin Akademik Başarı ve Öğretmenlik Mesleğine Yönelik Tutumlar Üzerine Etkisi’ adlı çalışmasında, duyuşsal farkındalığın hem ders başarısına hem de öğretmenlik tutumuna olan etkisi üzerinde durmuştur. Öğrenciler üzerinde anket yapılmış ve çalışmalar SPSS üzerinde analiz edilip belirli kanılara varılarak; farkındalığın artmasıyla tutum ve başarı arasında pozitif korelasyon görülmüştür (Yakar & Duman, 2017).

Uysal ve İncikabı (2018) ‘Son Dönem Matematik Dersi Öğretim Programlarının Genel Amaçları Üzerine Bir Araştırma’ adlı çalışmada, 1998-2017 yılları arasında yürürlüğe girmiş matematik eğitim programlarını genel amaç açısından değerlendirip taksonomik bir analiz yapmışlardır. Araştırma sonucu, programlarda en fazla bilişsel alan hedefleri yoğunluk kazanmışken; alana özgü beceriler ve akıl yürütme ile duyuşsal alan hedefleri, daha geri planda kaldığı belirlenmiştir. 1995-2005 arası programlarda akıl yürütme, 2013 yılı öğretim programında bilme ve uygulama, 2017 yılı programında ise iletişim alt beceri alanları daha ön planda görülmüştür (Uysal & İncikabı, 2018).

Gültekin ve Burak (2019) "4. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı Kazanımlarının Bloom ve Revize Edilmiş Bloom Taksonomisine Göre İncelenmesi" adlı çalışmada, 2018 yılı ile birlikte yürürlüğe girmiş sosyal bilgiler öğretim programını taksonomik olarak sınıflayıp sıraladıktan sonra revize edilmiş Bloom taksonomisi ile bereber tekrardan değerlendirip programdaki kazanımların alt düzey düşünme ve bilişsel alanda yoğunlaştığını belirtmişlerdir (Gültekin & Burak, 2019).

Sönmez (2020) "2019 Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda Duyuşsal Alana Uygun Kazanım Hazırlama" adlı çalışmasında, 2019 yılında yürürlüğe girmiş Türkçe öğretim programındaki kazanımları duyuşsal açıdan seviye seviye analiz edip kazanımların bu taksonomideki azlığına dikkat çekerek yapılabilecek düzenlemelerle ilgili tavsiyelerde bulunmuştur (Sönmez H. , 2020).

Yıldırım (2022) "2015 ve 2018 Hayat Bilgisi Öğretim Program Kazanımlarının Taksonomik İncelemesi" isimli çalışmasında, 2015 ve 2018 yılları için yürürlüğe girmiş hayat bilgisi öğretim programlarının bilişsel, duyuşsal ve psikomotor alanda analizini yapmış; bu iki programda da alt seviye basamaklara yoğunlaşan kazanımlar daha fazla iken sınıf seviyesi yükseldikçe kazanım sayılarının azaldığını belirtmiştir (Yıldırım, 2022).

Güllühan ve Bekiroğlu (2022) Hayat Bilgisi 3. Sınıflar için hazırlanmış eğitim programının taksonomik bir analizini yapmış ve programdaki kazanımların %65'inin bilişsel, %33'ünün duyuşsal ve %2'sinin psikomotor olduğunu belirterek bu dağılımın biraz daha dengeli olması gerektiği üzerinde durmuşlardır (Güllühan & Bekiroğlu, 2022).

BÖLÜM III: YÖNTEM

Coğrafya öğretim programlarının duyuşsal yeterliliğinin incelenmesi amacıyla yapılan bu çalışmanın yöntem bölümünde, araştırmanın modeli, evren ve örneklem, veri toplama araçları, verilerin toplanması ve veri çözümleme teknikleri açıklanmıştır.

3.1. Araştırma Modeli

Bu araştırma; coğrafya öğretim programlarının duyuşsal açıdan yeterliliğini ve örnek olarak alınan coğrafya ders kitaplarıyla duyuşsal paralleliğini sorgulamak amacıyla bir nitel araştırma deseni olan durum çalışmasının keşfedici durum çalışması deseninde hazırlanmıştır. *"Keşfedici durum çalışması, bir durumu daha iyi anlamak ve derinlemesine öğrenmek amacıyla gerçekleştirilmektedir. Burada amaç, genel teoriler üretmek ya da elde edilen bulguları daha geniş bir örneklem grubuna genellemek değil, durumun ayrıntılı bir biçimde anlaşılmasını sağlamaktır"* (Yılmaz, 2014).

3.2. Evren ve Örneklem

3.2.1. Evren

Bilimsel araştırmalarda incelenen alanın içinde yer alan etkenlerin hepsine evren denilmektedir (Yazıcıoğlu & Erdoğan, 2004). Örneklem ise evrenden belirlenen kriterlerle alınmış ve sınırlandırılmış bir evren parçasıdır (Büyüköztürk, 2008).

Çalışmamızın nitel bir araştırma olmasından kaynaklı olarak evreni bulunmamaktadır.

3.2.2. Örneklem

Araştırmamızın örneklemi ise 1973-2018 yılları arasında önemli değişikliklerin yaşandığı beş coğrafya öğretim programı ve bu programlarla birlikte hazırlanmış, örnek olarak incelediğimiz on iki tane coğrafya ders kitabından oluşmaktadır.

3.3. Veri Toplama Araçları

Bu araştırmada nitel veriler, kaynak tarama yöntemiyle toplanmıştır. İncelenen kaynaklar 1973 yılından 2018 yılına kadar yürürlüğe girmiş coğrafya öğretim programları ile bu programlarla beraber öğrencilere dağıtılmış ve örnek olarak incelediğimiz coğrafya ders kitaplarıdır.

3.4. Verilerin Toplanması

Araştırma için elde edilen veriler 2018-2023 yılları arasında toplanmıştır. Araştırmayla bağlantılı olarak doküman inceleme sürecinde çeşitli ders kitaplarından, makalelerden, coğrafya ve eğitim alanındaki tezlerden faydalanılmıştır. Verileri elde etmek için de internetten, kütüphanelerden yararlanılmıştır.

Ayrıca araştırmada kullanılan verilerin belli bölümleri, Türkiye'de var olan üniversite coğrafya dergilerindeki makale arşivlerinden ve Yüksek Öğretim Kurulu Tez Merkezindeki tez örneklerinden alınmıştır.

3.5. Verilerin Değerlendirilmesi

Kaynak tarama yoluyla elde edilen veriler, sistematik hale getirilip düzenlenmiş; duyuşsal, psikomotor ve bilişsel olarak program geliştirme, rehberlik birimlerinin yardımlarıyla sınıflandırılmış, Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Coğrafya Eğitimi Anabilim Dalı'ndaki değerli hocalarımdan da tavsiyeler alınarak tablolaştırılıp yorumlanmıştır.

BÖLÜM IV: BULGULAR VE YORUMLAR

4.1. Türkiye Coğrafya Eğitim Program Kazanımlarının Taksonomik Değerlendirmesi

Araştırmamız içerisinde kazanımların ya da amaçların eklendiği ilk program 1973 yılı programıdır. Önceki üç programda (1921, 1942 ve 1957) sadece bilişsel olarak konu listesi verilmiştir. Genel bir özet geçmek gerekirse kazanımların ilk çıktığı program olan 73 programı, duyuşsal açıdan yeterliyken ders kitapları bu anlamda programla paralel hazırlanmamıştır. Daha sonra çıkan 1982 ve 1992 programlarında ise eğitim programlarının amaçları aynı kalsa da ders kitabında duyuşsal açıdan belli bölümlere eklemeler yapılarak gelişme sağlanmıştır. Bir sonraki ve köklü değişimin olduğu 2005 programında, bilişsel kazanımlara ağırlık verilmiş; buna rağmen duyuşsal açıdan gayet zengin etkinliklerin olduğu ders kitapları hazırlanmıştır. En son güncelleme olan 2018 programında ise bir önceki programa göre daha fazla duyuşsal eklemeler söz konusudur. Ders kitaplarının da programa paralel seyretmesiyle duyuşsal açıdan gözle görülür bir ilerleme sağlanmıştır.

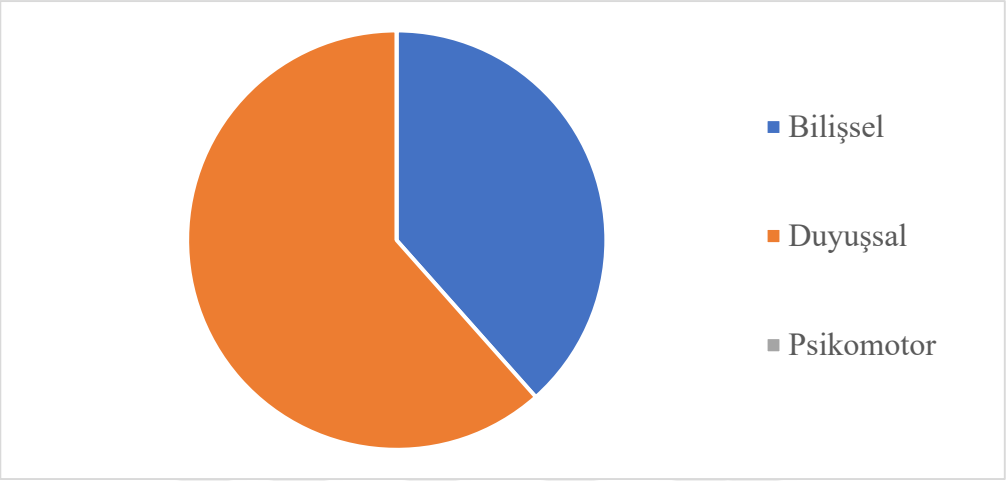
4.1.1. 1973 Coğrafya Öğretim Programı

"Modern program" olarak da adlandırılan 1973 yılı programının en önemli özelliği, önceki programlarda olmayan dersin amaçları bir diğer ismiyle kazanımların eklenmesidir. Genellikle bu tarihe kadar yapılan, programların konu listeleriyle beraber Milli Eğitim Dergisi'nde yayımlanmasıydı. Bu program içerisinde dikkat çeken bir diğer özellik de genel coğrafya öğretiminin amaçlarıyla beraber, neredeyse tüm coğrafya konuları için ayrı ayrı özel amaçların belirtilmiş olmasıdır.

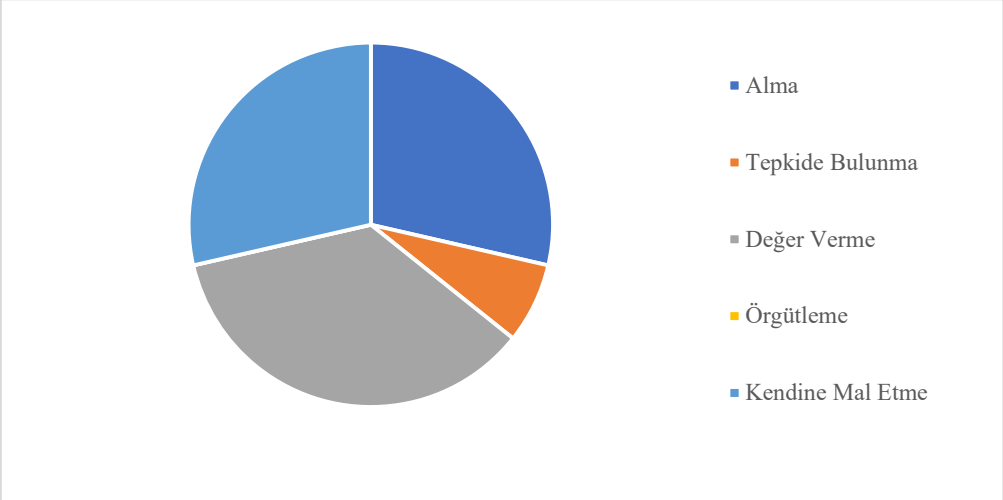
Programın amaç kısmına baktığımızda kazanımların 10'u bilişsel, 16'sı duyuşsal karakterde iken psikomotor kazanımlara yer verilmemiştir. Bilişsel olarak bilme basamağı ana ağırlık merkezi olmuştur. Duyuşsal kazanımlar içerisinde ağırlığın ise değer verme basamağında olduğunu görmekteyiz. Bu basamağından sonra da alma ve kendine mal etme kazanımları duyuşsal alan taksonomisi için ön plana çıkmaktadır.

Konu amaçlarına baktığımızda bu program için dikkat çeken nokta, sadece coğrafya için değil, sosyal hayat için de öğrenci davranışlarını temellendirmeyi amaçlamasıdır. Bunu, amaçlar bölümünde genel coğrafya öğrenimini yapmış bir öğrencide olması gereken özellikleri 9 maddede vermesiyle de anlayabiliriz.

Belirtilmesi gereken bir diğer nokta da psikomotor kazanımların hiç olmamasıdır. Dönem şartlarını, algılarını ve ekonomik-teknolojik durumları düşündüğümüzde bu durum mazur görülebilir. Biraz önce bahsettiğimiz zengin duyuşsal kazanım hedeflerinin programla beraber hazırlanan ders kitaplarına pek yansımadığını görmekteyiz. Programdaki kazanımların listesi ve kazanımların detaylı istatistikleri aşağıdadır.

Grafik 4.2. 1973 Coğrafya Eğitim Programı Kazanımlarının Taksonomik Dağılımı

Grafik 4.1. 1973 Yılı Coğrafya Eğitim Programının Duyuşsal Taksonomi Oranları

4.1.1.1. 1973 Programı Coğrafya Öğretiminin Amaçları:

Kazanım	Bilişsel	Duyuşsal	Psikomotor
1-) Yakın çevrelerinden başlayarak yurdumuzu ve Dünya'yı tanımak, onlarda vatan millet ve insanlık sevgisini daha bilinçli, daha köklü kılmak.		✓	
2-) İnsanla tabiat arasındaki karşılıklı etkileri, coğrafya olaylarının nedenlerini, aralarındaki bağlılık ve ilişkileri inceleterek yurdumuzun ve Dünya'nın ekonomik, sosyal sorunları hakkında bilgi kazandırmak ve onlarda, bu sorunları inceleme isteğinin uyanmasını ve gelişmesini sağlamak.	✓	✓	
3-) Hayati önemde olan yurt ve Dünya sorunlarının çözümlenesinde ortak bir görüşe ve çabaya ihtiyaç bulunduğunu kavratmak, kültürel ve ekonomik kalkınmada bütün milletlerin ve bir milletin bütün bireylerinin ve bu arada kendisini ağır sorumluluklar yükleneceği bilincini vermek.		✓	
4-) Milletlerin refah ve mutluluklarının coğrafi çevreden yararlanma derecesine ne kadar bağlı olduğunu, yurdumuzun henüz işlenmemiş olan tabii kaynaklarının ne kadar geniş çalışma alanı teşkil ettiğini örnekleriyle göstermek.	✓	✓	
5-) Dünya milletleri arasındaki ekonomik bağları inceleyerek bu alanda memleketimizin durumunu kavratmak.	✓	✓	
6-) Çeşitli haritaları, resimleri, istatistik, grafik ve diyagramları yorumlamayı ve bunlardan yararlanmayı öğretmek.	✓		

Tablo 4.2. 1973 Yılı Coğrafya Öğretim Programı Coğrafya Öğretiminin Amaçları Listesi

Kazanım	Bilişsel	Duyuşsal	Psikomotor
1-) Çeşitli coğrafya olaylarının yeryüzünde dağılışlarını, bunların sebep ve sonuç ilişkilerini ve yeryüzü, canlılar, özellikle insan hayatı üzerindeki etkilerini inceleterek olayların farklı dağılışı sonunda yeryüzünde meydana gelmiş olan değişik karakterdeki alanların özelliklerini kavratmak.		✓	
2-) İnsanlığın yaşama alanı olarak yeryüzünün şartlarını ve olanaklarının tanıtmak, bu olanakların sınırsız olmadığını ve bu nedenle onların israfından kaçınmak gerektiğini kavratmak, tabiatı sevdirmek ve onun korunması alışkanlığı kazandırmak.	✓	✓	
3-) Bir yandan doğal çevrenin insan hayatını ve kültürünü biçimlendirdiğini, öte yandan Dünya'nın varlıklarından yararlanabilmek için insanın doğal çevreyi nasıl etkileyip değiştirebileceğini kavratmak, söz konusu yararlanmanın kültür düzeyi ile ölçülü bulunduğunu görünüşünü kazandırmak ve böyle her işte ilme ve tekniğe değer verme gereğinin coğrafya belirtileri arasında sıkı sebep ve sonuç bağıntısı bulunduğunu gösterme alışkanlığı kazandırmak, söz konusu ahenk ve beraberlik bakımından yeryüzünün bir takım özelliklere sahip bölümlere ayrıldığını kavratarak farklı bölümlerin şartlarının ve imkanlarının farklı olduğunu, buna göre her bölümde aynı sorunlarla karşılaşmadığını ve aynı sorunların çözümlerinin aynı olmadığını ve olmayacağını anlatmak, içinde bulunduğu şartları kavrayıp hayatını buna göre düzenlenmesini sağlamak.		✓	
4-) Dünya'nın, çağımızdaki doğal, beşeri ve ekonomik sorunları, olayları ve gelişmeleri hakkında doğru bir görüş kazandırmak.	✓	✓	

Tablo 4.3. 1973 Coğrafya Öğretim Programı Genel Coğrafya Amaçları Listesi

Kazanım	Bilişsel	Duyuşsal	Psikomotor
1-) Komşu ve uzak ülkeleri memleketimizi ilgilendiren yönleriyle tanıtmak.	✓		
2-) Ülkeleri birbirleriyle karşılaştırarak onlar hakkında bilgi ve anlayış kazandırmak.	✓	✓	
3-) Milletlerin ülke şartlarını, yaşayışlarını, çeşitli sorunlarını ve bu sorunları çözümleme yolundaki çabaları ile sonuçlarını göstererek ileri kültürün ve bilimsel çalışmaların başarılı bir hayata imkan hazırladığını kavratmak, böylece bu doğrultuda devamlı ilerleme alışkanlığına sahip olmalarını sağlamak.		✓	
4-) Milletlerarası gruplaşmalar hakkında doğru bir görüş ve kavrayış kazandırarak bu yolla sağlanacak yardım ve anlayışın kendi varlığımızın korunması ve refahımız için gerekli bulunduğu inancını vermek.		✓	
5-) Milletlerin birbirlerine muhtaç olduklarını ve ülkelerinin ortak sorunlarının karşılıklı iyi niyetle ve ortak çabalarıyla çözümlenebileceğini, iş birliği yapma zorunluluğunda bulunduklarını kavratmak.		✓	

Tablo 4.4. 1973 Coğrafya Öğretim Programı Ülkeler Coğrafyası Öğretiminin Amaçları Listesi

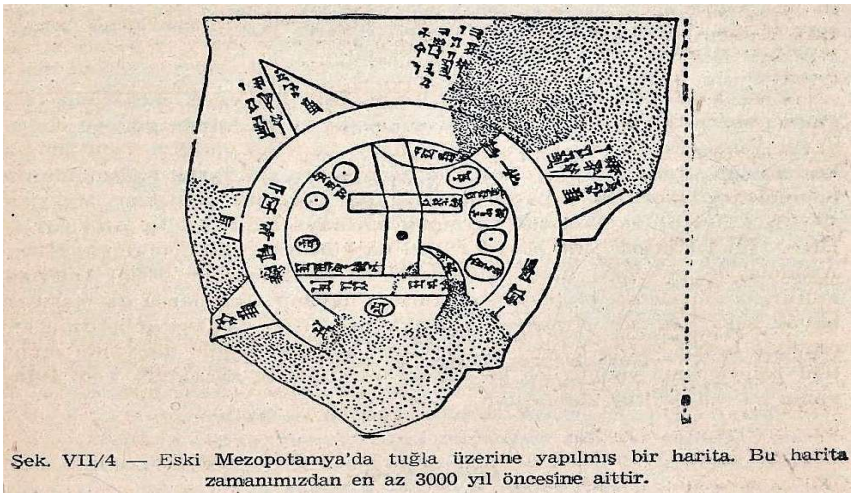
Kazanım	Bilişsel	Duyuşsal	Psikomotor
1-) Öğrencilere, çevrenin, bölgenin, diğer bölgelerin ve bütünü ile Türkiye'nin ekonomik ve sosyal kalkınmasına katkıda bulunan yer üstü ve yer altı kaynakları ile turistik zenginliklerini tanıtmak.	✓		
2-) Öğrencilerin, içinde yaşadıkları coğrafi çevrenin şartları hakkında bilgi edinmelerini ve ondan gereğince yararlanmanın ulaşılan bilgi ve teknik düzenine bağlı olduğu görüşünü kazanmalarını sağlamak.	✓	✓	
3-) Öğrencileri, milli servet kaynaklarımızı korumuş ve milletçe değerlendirme gereğine inanmış ve bu yolda alışkanlıklar kazanmış vatandaş olarak yetiştirmek.		✓	
4-) Öğrencilerin, yurdumuzu ve milletimizin sorunları üzerine eğilen, bunları esaslı bir şekilde inceleyip öğrenen, bu sorunların yurt ve millet yararına çözümlenmesi yolundaki çalışmalara canla başla katılan yurttaş olmasını sağlamak.		✓	
5-) Öğrencilere, milletler ailesi içinde Türk milletinin, ülkeler içinde Türkiye'nin durumunu gereğince kavratmak ve onlara ülkemizin kalkınmasında severek sorumluluk alacak vatandaşlık bilincini vermek.		✓	

Tablo 4.5. 1973 Coğrafya Öğretim Programı Türkiye Coğrafyası Öğretiminin Amaçları Listesi

4.1.1.2. Örnek Ders Kitabı İncelemesi:

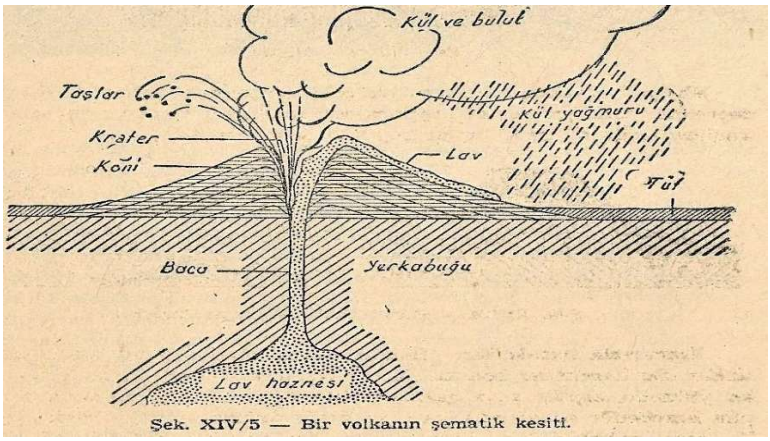
1973 yılı için ele alınan ders kitabının günümüz şartlarına göre incelemesini yapmak, tabi ki hem haksızlık hem de kitabın yazarı olan merhum Prof. Dr. Sırrı Erinç hocamıza hadsizlik olacaktır. Bu durumda yapılacak olan, kitabın dönem şartlarına göre duyuşsal hedef incelemesi ve programdaki amaçlarla uyuşup uyuşmama durumunun belirlenmesidir.

Kitap için bahsedeceğimiz genel görüş, kitap anlatımının bilişsel seviye için daha uygun olduğudur. Duyuşsal açıdan programdaki zengin amaçlar kitap içinde maalesef çok az yer almakta; ancak kitap, bilişsel hedefler için mükemmel bir eser örneğini göstermektedir. Şöyle belirtmek gerekir ki; her ne kadar ortaöğretim kitabı olsa da bunun bir üst seviyesi olan yüksek öğretimde dahi kullanılabilecek değerde bir eserdir. Kitap içerisinde anlatım dili dışında bahsedilecek bir diğer nokta da görsel ögelerdir. Görsel ögeler kitapta duyuşsal açıdan dikkat çeken tek unsur olmasına rağmen çok değerlidir ve konu anlatımında amaca uygun bir şekilde hazırlanmıştır. Görsel ögelerde temel amaç öğrencinin dikkatini çekerek konunun öğretimini kolaylaştırmak olduğu için duyuşsal taksonomide alma basamağının etkin bir şekilde kullanıldığını söylememiz gerekir. Alma basamağı dışında diğer üst seviye duyuşsal alan basamaklarına maalesef pek geçilememiştir. Fakat dönemin şartlarını düşünürsek görsel ögelerin içinde bulunduğu konuda çok kilit resimler olması önemlidir. Öğrencinin zihninde net bir şekilde konunun şekillendirilmesi amaçlanmıştır. Bu da biraz önce bahsettiğimiz alma basamağının öncelik haline geldiğini göstermektedir.

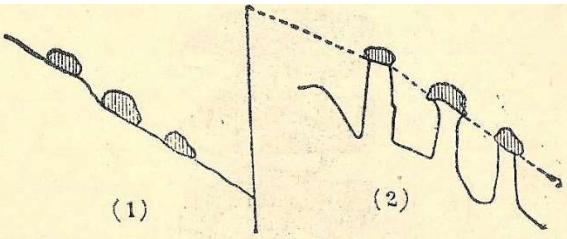
Şek. VII/4 — Eski Mezopotamya'da tuğla üzerine yapılmış bir harita. Bu harita zamanımızdan en az 3000 yıl öncesine aittir.

Resim 4.1. 1973 Coğrafya Lise Ders Kitabı Eski Bir Mezopotamya Haritası Resmi

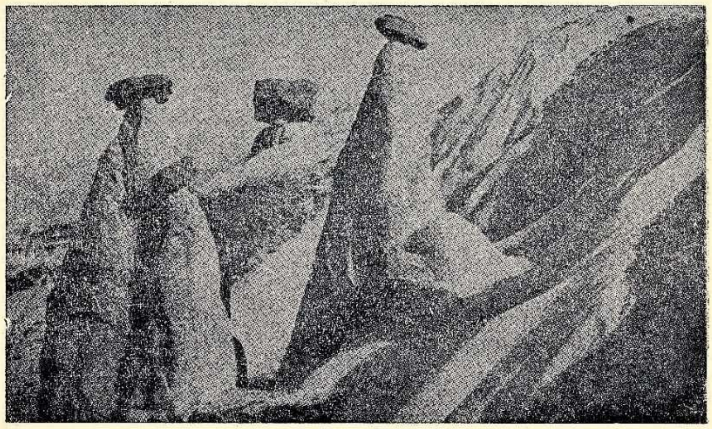

Şek. XIV/5 — Bir volkanın şematik kesiti.

Resim 4.2. 1973 Coğrafya Lise Ders Kitabı Bir Volkan Şeması Resmi

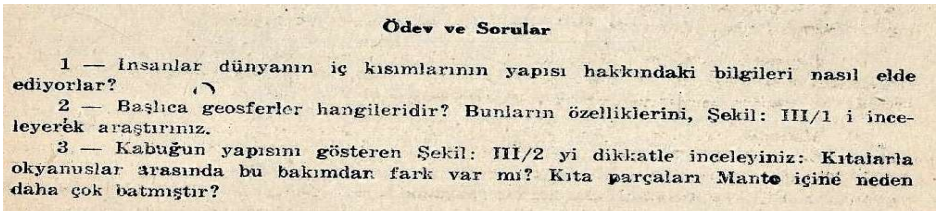

Şek. XVI/3 Peri bacalarının oluşumu. 1 — Başlangıçta yamacın şekli. 2 — Yamacın aşınması ve dirençli kayaların yüksekte kalması sonucunda peri bacalarının meydana gelişi.

Şek. XVI/4 — Göreme vadisinde yamaçların şekillenmesi ve peribacaları.

Resim 4.3. 1973 Coğrafya Lise Ders Kitabı Peri Bacaları Oluşumu ve Göreme Vadisindeki Peri Bacaları Resmi

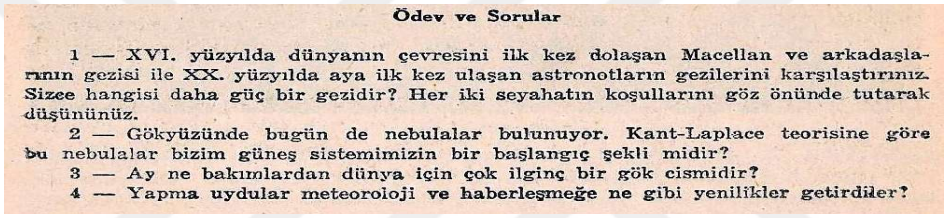
Kitap için değinilecek son nokta ise konu sonunda yer alan ‘Ödev ve Sorular’ bölümüdür. Bu bölümün duyuşsal hedeflere olan katkısı, programdaki duyuşsal amaçlarla pek örtüşmese de konu içerisinde öğrencinin dikkatini farklı yönlere çekebilecek soru örneklerini bulundurmasıdır. Konunun bilişsel olarak işlenip sonrasında bu açıdan öğrenci yeterliliğini ölçmekle birlikte, farklı basamaklara hitap eden soru örneklerini de görmekteyiz.

Ödev ve Sorular

1 — İnsanlar dünyanın iç kısımlarının yapısı hakkındaki bilgileri nasıl elde ediyorlar?
2 — Başlıca geosferler hangileridir? Bunların özelliklerini, Şekil: III/1 i inceleyerek araştırınız.
3 — Kabuğun yapısını gösteren Şekil: III/2 yi dikkatle inceleyiniz: Kıtalarla okyanuslar arasında bu bakımdan fark var mı? Kıta parçaları Manto içine neden daha çok batmıştır?

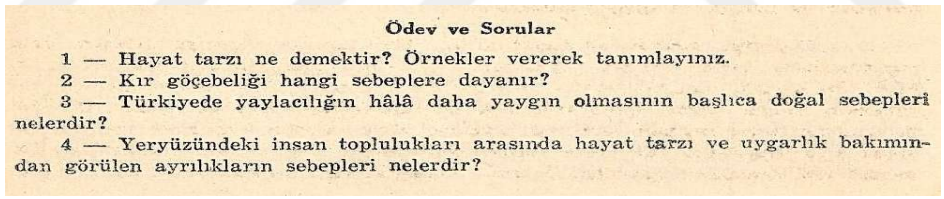
Resim 4.4. 1973 Coğrafya Lise Ders Kitabı Ödev ve Sorular Örneği 1

Ödev ve Sorular

1 — XVI. yüzyılda dünyanın çevresini ilk kez dolaşan Macellan ve arkadaşlarının gezisi ile XX. yüzyılda aya ilk kez ulaşan astronotların gezilerini karşılaştırınız. Sizce hangisi daha güç bir gezidir? Her iki seyahatın koşullarını göz önünde tutarak düşününüz.
2 — Gökyüzünde bugün de nebulalar bulunuyor. Kant-Laplace teorisine göre bu nebulalar bizim güneş sistemimizin bir başlangıç şekli midir?
3 — Ay ne bakımlardan dünya için çok ilginç bir gök cismidir?
4 — Yapma uydular meteoroloji ve haberleşmeğe ne gibi yenilikler getirdiler?

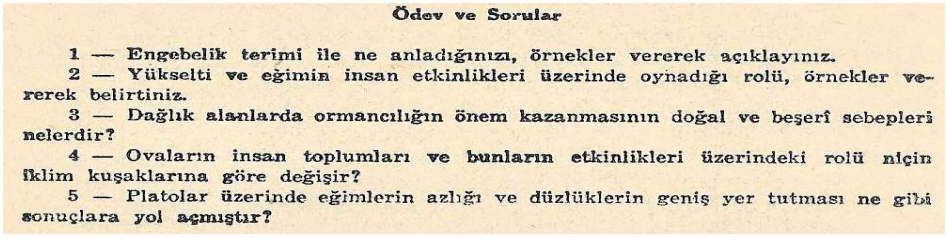
Resim 4.5. 1973 Coğrafya Lise Ders Kitabı Ödev ve Sorular Örneği 2

Ödev ve Sorular

1 — Hayat tarzı ne demektir? Örnekler vererek tanımlayınız.
2 — Kır göçebeliği hangi sebeplere dayanır?
3 — Türkiyede yaylacılığın hâlâ daha yaygın olmasının başlıca doğal sebepleri nelerdir?
4 — Yeryüzündeki insan toplulukları arasında hayat tarzı ve uygarlık bakımından görülen ayrılıkların sebepleri nelerdir?

Resim 4.6. 1973 Coğrafya Lise Ders Kitabı Ödev ve Sorular Örneği 3

Ödev ve Sorular

1 — Engebelik terimi ile ne anladığınızı, örnekler vererek açıklayınız.
2 — Yükselti ve eğimin insan etkinlikleri üzerinde oynadığı rolü, örnekler vererek belirtiniz.
3 — Dağlık alanlarda ormancılığın önem kazanmasının doğal ve beşerî sebepleri nelerdir?
4 — Ovaların insan toplumları ve bunların etkinlikleri üzerindeki rolü niçin iklim kuşaklarına göre değişir?
5 — Platolar üzerinde eğimlerin azlığı ve düzlüklerin geniş yer tutması ne gibi sonuçlara yol açmıştır?

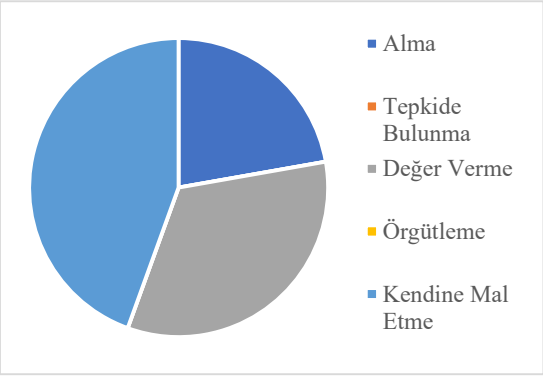
Resim 4.7. 1973 Coğrafya Lise Ders Kitabı Ödev ve Sorular Örneği 4

Sonuç olarak dönem ders kitabı, bilişsel açıdan mükemmel bir eser olmasına rağmen duyuşsal açıdan, her ne kadar o dönem şartları içerisinde anlayışla karşılansa da, günümüz için pek iyi seviyede sayılamamakta, bu sebeple de kitap ile program arasında duyuşsal açıdan bir paralellik görülmemektedir.

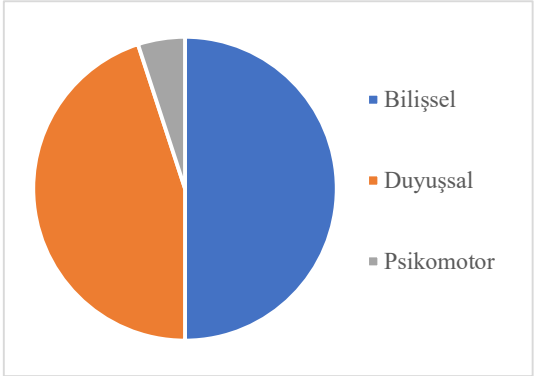
4.1.2. 1982 ve 1983 Yılı Coğrafya Öğretim Programı

Başlıktan da anlaşılabileceği üzere bu kısımda bahsedilecek olan programlar, 1982 yılında yürürlüğe giren geçici program ile bir yıl sonra uygulamaya konan 1983 yılı Coğrafya Öğretim Programıdır. 1982 programı, Talim ve Terbiye Başkanlığı'nın 19.11.1982 tarih ve 156 sayılı kararı ile Türkiye konularına ağırlık verilmesi, vatan sevgisinin arttırılması ve Türkiye'yi daha iyi tanıtmak amacıyla tarih ve coğrafya dersleri için hazırlanmıştır (Talim ve Terbiye Başkanlığı, 1982, 156). 1982 yılı programının 12 Eylül 1980 askeri darbesi sonrasında hazırlanması ve Türkiye konularının geniş olarak ele alınması, o dönemde her alanda olduğu gibi eğitim alanında da değişikliğe gidildiğinin bir göstergesi olmuştur. 1982 ve 1983 coğrafya programındaki seviye seviye ünitelendirme listesine baktığımız vakit; Lise 1. sınıftaki "Coğrafya" dersinin 15 üniteden 6'sı fiziki 1'i beşeri olmak üzere 7 üniteye indirildiğini; Lise 2. Sınıfta ise okutulan "Türkiye'nin Coğrafi Bölgeleri" dersinin bir önceki programa göre ünite sayılarında azalmaya gidildiğini görmekteyiz. Ayrıca program 2 bölümden ibaretken ilk bölümde Türkiye'nin bölgeleri, 2. bölümde ise Dünya ülkelerinden bahsedilmiştir. Lise 3.sınıfta ise bir önceki programın genel hatlarıyla korunduğunu, programın iki ana bölümden oluştuğunu belirtebiliriz.

1982 geçici müfredat programı ve 1 yıl sonra gözden geçirilmiş hali olan 1983 coğrafya müfredat programında amaçlar bölümü ilk önce 9 madde iken sonrasında 13 maddeye çıkarılmıştır ve bu maddeler tüm dersler için ortak hazırlanmıştır. Bu 13 madde içerisinde 2 kazanım duyuşsal, 3 kazanım bilişsel iken 7 kazanım hem bilişsel hem de duyuşsal hedeflere yöneliktir. Dikkat çeken nokta ise psikomotor kazanımın sadece bir maddede gözetilmesidir.

Grafik 4.4. 1983 Coğrafya Eğitim Programı Kazanımlarının Taksonomik Dağılımı

Grafik 4.3. 1983 Coğrafya Eğitim Programı Kazanımlarının Duyuşsal Taksonomi Dağılımı

Amaç	Bilişsel	Duyuşsal	Psikomotor
1-) Yakın çevrelerinden başlayarak yurdumuzu ve Dünya'yı tanımak, onlarda vatan millet ve insanlık sevgisini daha bilinçli, daha köklü kılmak	✓	✓	
2-) Türkiye'nin Dünya üzerindeki yerini ve önemini belirterek onlarda ülkemizin kalkınmasında severek sorumluluk alma duygusunu geliştirmek.	✓	✓	
3-) Çeşitli coğrafi olayların yeryüzünde dağılışlarını, bunların sebep sonuç ilişkilerini ve yeryüzü, canlılar, özellikle insan hayatı üzerindeki etkilerini inceleterek olayların farklı dağılışı sonunda yeryüzünde meydana gelmiş olan değişik karakterdeki alanların özelliklerini kavratmak.	✓		
4-) İnsanların birbirleriyle ve coğrafi çevreleriyle karşılıklı olan ilişkilerini, insan topluluklarının yaşam yerlerini ve geçinme yollarını inceleyerek, onların yurdumuzun ekonomik kalkınmasında faydalı birer eleman olarak yetişmelerini sağlamak.	✓	✓	
5-) İnsanın yaşam alanı olarak yeryüzünün şartlarını, imkan ve kaynaklarını tanıma; bu imkan ve kaynakların sonsuz olmadığını, bu sebeple onların israfından kaçınmak gerektiğini kavratmak; tabiatı sevdirmek ve onu koruma alışkanlığı kazandırmak.	✓	✓	
6-) Milletlerin refah ve mutluluklarının coğrafi çevreden yararlanma derecesine ne kadar bağlı olduğunu, yurdumuzun henüz işlenmemiş olan tabii kaynaklarının ne kadar geniş çalışma alanı teşkil ettiğini örnekleriyle göstermek.	✓	✓	
7-) Komşu ve uzak ülkeleri, ülkemizi ilgilendiren yönleri ile tanıtmak, ülkeleri birbirleriyle karşılaştırarak onlar hakkında bilgi kazandırmak.	✓		
8-) Milletlerin birbirlerine muhtaç olduklarını ve birbirleriyle iş birliği yapma zorunluluğunda bulunduklarını, ortak sorunların karşılıklı iyi niyet ve çabalarla çözülebileceğini kavratmak.	✓	✓	
9-) Türkiye'nin başlıca tarım ve endüstri ile ticari ilişkileri hakkında bilgi kazandırırken Dünya milletleri arasındaki yerini ve önemini kavratmak.	✓	✓	
10-) Bulundukları tabii çevrenin, bölgenin, diğer bölgelerin ve bütünüyle Türkiye'nin ekonomik ve sosyal kalkınmasına yarayan yer üstü ve yer altı kaynaklarıyla turistik zenginliklerini tanıtmak.	✓		
11-) Çeşitli haritaları, resimleri, istatistik, grafik ve diyagramları yorumlamayı, bunlardan yararlanmayı öğretmek ve onlarda plan, kroki ve özellikle Türkiye haritasını çizme becerisini geliştirmek.			✓
12-) Öğrencilerin milli servet kaynaklarımızı koruma ve değerlendirme gereğine inanmış ve bu yolda alışkanlıklar kazanmış vatandaşlar olarak yetiştirilmesini sağlamak.		✓	
13-) Öğrencileri, yurdumuzun ve milletimizin sorunları üzerine eğilen, bunları inceleyip öğrenen ve bu sorunların yurt ve millet yararına çözümlenmesine içtenlikle katılan aydın yurttaşlar olarak yetiştirmek.		✓	

Tablo 4.6. 1982 Coğrafya Öğretim Programı Türkiye Coğrafyası Öğretiminin Amaçları Listesi

4.1.2.1. Örnek Ders Kitabı İncelemesi:

Dönemin örnek olarak incelediğimiz eserleri Prof. Dr. Reşat İzbırak hocamıza ait olan Coğrafya 2 ve Coğrafya 3 ders kitaplarıdır. Kitapların ortak noktası konu başlığından sonra öğrencilerin dikkatini çekmek amacıyla eğitim sürecini kolaylaştırmaya yardımcı olan 'Ders Hazırlığı' köşelerinin bulunmasıdır. Bu kısmın 73 programına ait olan ders kitabında göremediğimiz bir özellik ve duyuşsal açıdan düşündüğümüzde geçmiş programlara nazaran dikkat çekici bir ilerleme olduğunu belirtmemiz gerekir. Kitabın anlatımında ise genel olarak bilme ve alma basamaklarının hedeflendiğini görmekteyiz.

TÜRKİYE'NİN EKONOMİK COĞRAFYASINI ETKİLEYEN ŞARTLAR

Ders Hazırlığı :

1) Ortadoğu ve Akdeniz Ülkelerini içine alan bir haritaya bakarak Türkiye'nin bunlar arasındaki yerini bir daha görünüz.
2) Türkiye'nin Eski Dünya karalarındaki yerini atlaslara bakarak bir daha gözden geçiriniz.
3) Bir dünya haritasında Türkiye'nin yerini matematik ve özel konum olarak araştırınız.

Resim 4.8. 1982 Coğrafya Lise Ders Kitabı Ders Hazırlığı Örneği 1

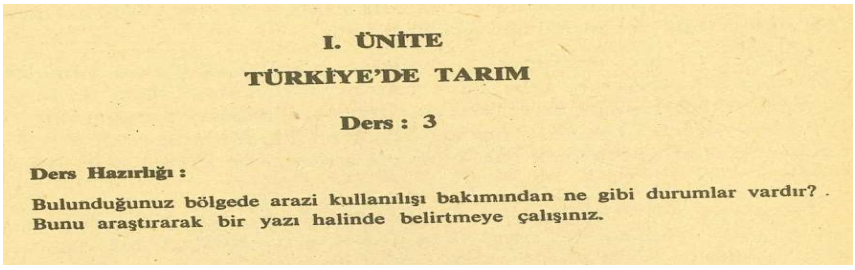
TÜRKİYE'DE TARIM

Ders : 2

Ders Hazırlığı :

Bir atlastan veya bir kitaptan tarımla ilgili bir harita bularak, Türkiye'de tarımın coğrafî dağılışını gözden geçiriniz.

Resim 4.9. 1982 Coğrafya Lise Ders Kitabı Ders Hazırlığı Örneği 2

I. ÜNİTE

TÜRKİYE'DE TARIM

Ders : 3

Ders Hazırlığı :

Bulunduğunuz bölgede arazi kullanılışı bakımından ne gibi durumlar vardır? Bunu araştırarak bir yazı halinde belirtmeye çalışınız.

Resim 4.10. 1982 Coğrafya Lise Ders Kitabı Ders Hazırlığı Örneği 3

Bu dönem kitaplarının önceki program için hazırlanan kitaplardan bir diğer farklı noktası ise ‘Okuma Parçaları’dır. Dönem şartlarını düşündüğümüzde görsel ögelerle beraber kitaba gayet farklı bir ekleme olduğunu söylememiz gerekir. Eklenen parçaları incelediğimizde alma basamağının temel alındığını, bazı parçalarda da örgütleme, değer verme gibi ileri seviye duyuşsal basamakların hedeflendiğini görmekteyiz.

Okuma Parçası 1

TÜRKİYE, GELECEĞİ SAĞLAM, GÜÇLÜ BİR BÜYÜK ÜLKEDİR

İçinde bulunduğumuz ve sonsuz sevgilerle bağlandığımız Türkiye’miz, bütünüyle tabii ve tarihi varlıklar ülkesidir. Bu ülkede Türkiye Cumhuriyeti Devleti birçok ülke için denge unsuru ve güven kaynağıdır. Bu devlet Türk milletinin özgürlük isteği ve onun önderi Atatürk’ün izinde giderek bugünkü gücüne ulaşmıştır.

Türkiye, doğu ile batı, kuzey ve güney ülkeleri arasında bunların en çok birbirine yanaştığı konuma sahip olarak, büyük bir stratejik önemi bulunan bir ülkedir. Güçlü, büyük bir ordusu bulunan Türkiye’nin dostluğu daima aranmıştır. Boğazların, bu ülke hudutları içinde bulunuşu, stratejik değerini daha da arttırmıştır

Bugün 50 milyondan çok nüfusun yaşadığı Türkiye, zengin yerüstü ve yeraltı kaynaklarına sahiptir. Eğitim ve öğretim alanlarında ilerlemeleri olmuş bulunan Türkiye’de çok sayıda eleman ve iş gücü yetişmiştir. Bu durum bilim ve teknik alanlarındaki insan gücünün Türkiye’de bir hayli yoğunlaştığını ve bu alandaki insan potansiyelinin arttığını gösterir. Buna bağlı olarak, yalnız yurt içindeki çalışmalarla kalmayarak gelişmekte bulunan ülkelerde büyük işlere girişebilme gücü de artmıştır. Büyük Türk firmaları, bugün, çeşitli ülkelerce istenen yatırım girişmelerinde teknik alanlarda ilerlemiş ülkelerle adeta yarışır duruma gelmiştir.

Bu arada, halkımızın hızlı sosyo-ekonomik kalkınmasını ve ülke ölçüsünde modernleşmesini sağlama isteği gün geçtikçe artmıştır. Bu istek, yurdumuzun gelişme ve ilerlemesinde itici ve sürekli bir güç olmuştur.

Türkiye, Batı savunma ve demokrasi sisteminin önemli bir halkasını oluşturma durumunda da bulunmuştur (İzbırak, 1989).

Okuma Parçası 2

Ekmeği Ziyan Etmeden Faydalanma, Bir Yurttaşlık Görevidir.

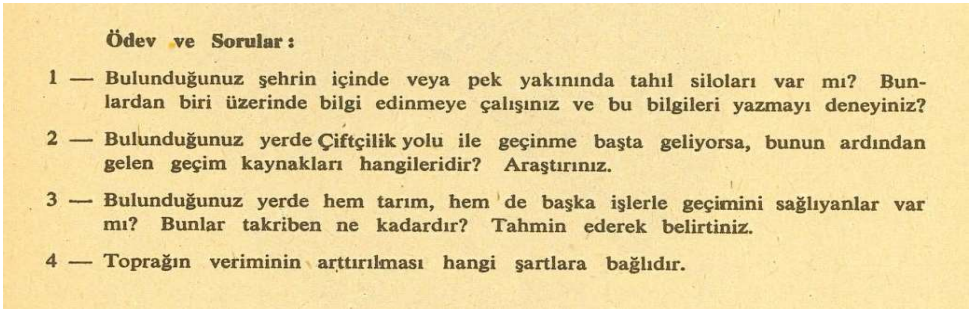
Ekmek, öteki besin maddeline göre, ucuza elde edilen bir gıdadır. En çok buğday unundan yapılırsa da arpa, çavdar, mısır, darı, unlarından da yapılır. Ekmeğin tarihi, M.Ö.3500 yıllarına uzanacak kadar eskidir.

Ekmek, yurdumuzda, köylerde el ile yoğurularak pişirilir: Tandır ekmeği, sac ekmeği, yufka ve daha birçok çeşitleri. Şehirlerimizde ise fırınlarda ve ekmek fabrikalarında yapılır. Çeşitli Türk ekmekleri vardır: Tava, bazlama, şebit, pide yaygındır. Her çeşidiyle somun ve francala, şehirlerimizin başlıca ekmekleridir.

Yurdumuzda ekmek ve buğday 'mübarek nimet' sayılır. Ekmek için 'dinin direği' denir. Ekmek üzerine yemin edilir ve ekmek gösterilerek 'şu nimek hakkı için' şeklinde sözler söylenir. Ekmeği bile bile ayakla çiğneme, onu tahkir etme günah sayılır. Yere düşmüş bir ekmek parçası, eski bir geleneğimiz olarak, yerden alınır, bir kenara konur.

Köylerimizde ekmek, hemen hiç ziyan edilmez. Büyük şehirlerimizde ise, artan ve bayatlayan ekmeklerin çoğu atılır. Kesin olarak bilinememekle beraber, bu gibi yerlerdeki atılmalarla, yurdumuzda yılda yüz milyonlarca lira zarar olduğu sanılmaktadır. Türkiye, önemli bir tahıl üreticisi ve buğday ülkesi olmakla beraber, bütün yurtta ekmeğin ziyan edilmemesi ve her lokmasından faydalanılması bir memleket görevidir ve geleneğimiz, ekonomimiz için çok gereklidir (İzbırak, 1986).

Son olarak bahsedeceğimiz nokta önceki programın ders kitabındaki da var olan ‘Ödev ve Sorular’ kısmıdır. Burda da soruların bilme basamağını ölçmek amacıyla hazırlandığını belirtmemiz gerekir.

Ödev ve Sorular :

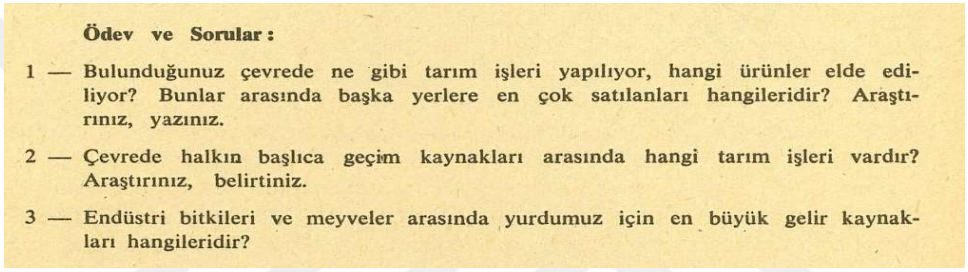
1 — Bulunduğunuz şehrin içinde veya pek yakınında tahıl siloları var mı? Bunlardan biri üzerinde bilgi edinmeye çalışınız ve bu bilgileri yazmayı deneyiniz?

2 — Bulunduğunuz yerde Çiftçilik yolu ile geçinme başta geliyorsa, bunun ardından gelen geçim kaynakları hangileridir? Araştırınız.

3 — Bulunduğunuz yerde hem tarım, hem de başka işlerle geçimini sağlıyanlar var mı? Bunlar takriben ne kadardır? Tahmin ederek belirtiniz.

4 — Toprağın veriminin arttırılması hangi şartlara bağlıdır.

Resim 4.11. 1982 Coğrafya Lise Ders Kitabı Ödev ve Sorular Örneği 1

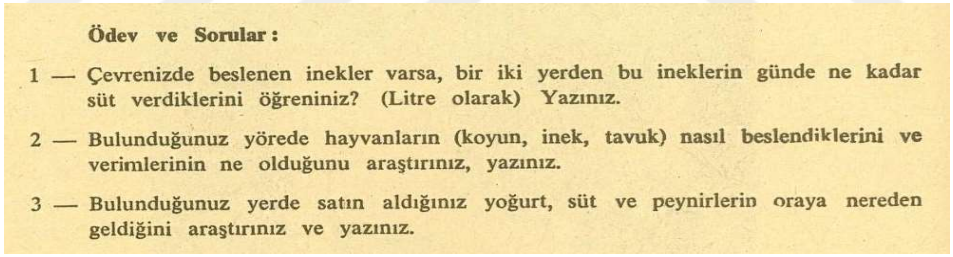
Ödev ve Sorular :

1 — Bulunduğunuz çevrede ne gibi tarım işleri yapılıyor, hangi ürünler elde ediliyor? Bunlar arasında başka yerlere en çok satılanları hangileridir? Araştırınız, yazınız.

2 — Çevrede halkın başlıca geçim kaynakları arasında hangi tarım işleri vardır? Araştırınız, belirtiniz.

3 — Endüstri bitkileri ve meyveler arasında yurdumuz için en büyük gelir kaynakları hangileridir?

Resim 4.12. 1982 Coğrafya Lise Ders Kitabı Ödev ve Sorular Örneği 2

Ödev ve Sorular :

1 — Çevrenizde beslenen inekler varsa, bir iki yerden bu ineklerin günde ne kadar süt verdiklerini öğreniniz? (Litre olarak) Yazınız.

2 — Bulunduğunuz yörede hayvanların (koyun, inek, tavuk) nasıl beslendiklerini ve verimlerinin ne olduğunu araştırınız, yazınız.

3 — Bulunduğunuz yerde satın aldığınız yoğurt, süt ve peynirlerin oraya nereden geldiğini araştırınız ve yazınız.

Resim 4.13. 1982 Coğrafya Lise Ders Kitabı Ödev ve Sorular Örneği 3

Toparlamak gerekirse bu dönem ders kitaplarında ana hedefin bilme basamağına, duyuşsal yükün ise okuma parçalarına verildiğini görmekteyiz. Bu parçalar sayesinde de programdaki amaç kısmıyla kitaplar arasında bir paralellik, bağlantı sağlanmıştır; ancak ana anlatım bilişsel hedeflere yönelik olduğu için kitaptaki ders anlatımı ile öğretim programı arasındaki duyuşsal uyumsuzluk çok net bir şekilde fark edilmektedir.

4.1.3. 1992 Coğrafya Eğitim-Öğretim Programı

1992 programı, bir önceki programa göre ciddi değişikliklere uğramamış, programın amaçlar kısmındaki maddeler de aynı şekilde bırakılmıştır. Yine ders adlarında değişiklik yapılmazken sadece ders içeriklerinde düzenlemeler oluşturulmuştur. Örnek olarak önceki müfredatta lise 1.sınıf seviyesinde yer alan "İnsan ve Tabii Çevre" ünitesi, yerini "Türkiye'de Nüfus ve Yerleşme" ünitesine bırakmıştır (MEB Tebliğler Dergisi, 1992).

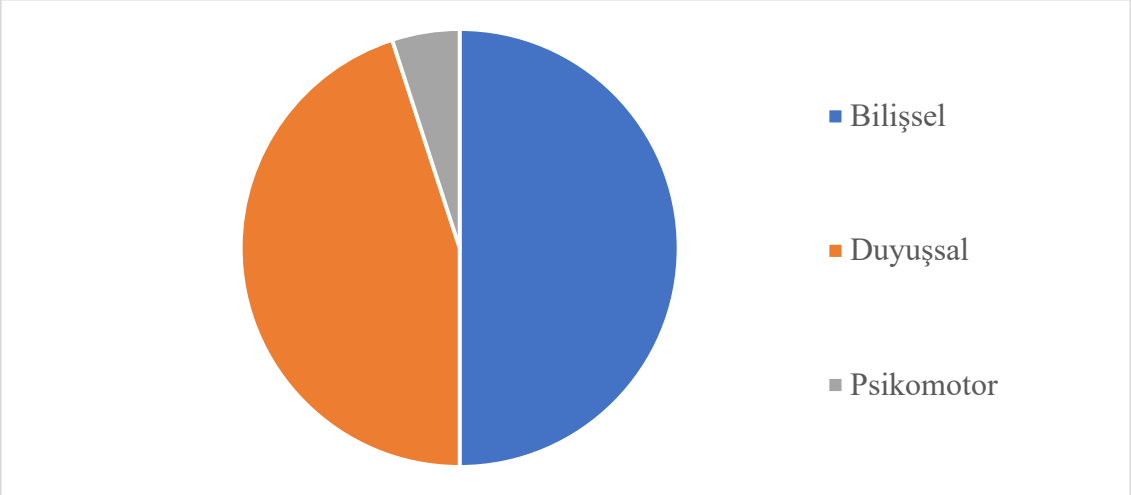
Programda dikkat çeken bir diğer nokta Talim ve Terbiye Kurulu'nun 02.09.1991 tarihli kararı doğrultusunda program için oluşturduğu 'Ders Geçme ve Kredi Sistemi'dir. İmkanları olan okullarda uygulamaya konan bu sistemin temel hedefi öğrencileri yetenek ve ilgilerine göre programlara yönlendirmek iken maalesef hedeflenene ulaşılamamış ve sistem 1997–1998 öğretim yılında yürürlükten kaldırılmıştır (Doğanay, 2002).

Müfredatın ortak dersleri lise 1 ve 2 seviyesinde yer alan "Coğrafya 1–2" dersleriyken ayrıca bu dersler birbirinden bağımsız konuları da ihtiva etmektedir. Coğrafya–1 fiziki coğrafya konularından oluşuyorken 'Coğrafya-2' ise daha ziyade Türkiye coğrafyasını temel almıştır. İlk seviyenin konuları; 'Coğrafyanın Konusu ve Bölümleri, Yerkürenin Şekli ve Hareketleri, Harita Bilgisi, İklim, İç ve Dış Kuvvetlerden oluşur. İkinci seviyenin konuları ise Türkiye'nin coğrafya bölgelerinin sırasıyla detaylı olarak incelenmesini hedef alır. Bu bölgeler incelenirken fiziki ve beşeri özelliklere dikkatlice yer verilir (MEB Tebliğler Dergisi, 1992).

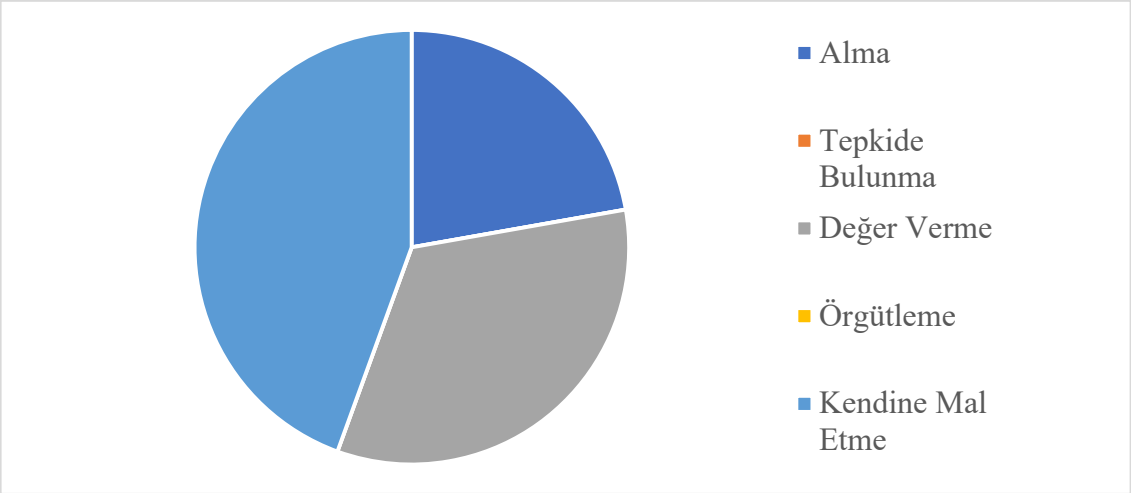
Seçmeli dersler bölümündeki ve ayrıca lise 3.sınıf seviyesinin de dersi olan "Türkiye Coğrafyası- I (Fiziki)" dersinin konularına baktığımızda da 5 ünitenin hazırlandığını görmekteyiz:

- Türkiye'nin Yeryüzü Şekilleri
- Türkiye'nin Yerüstü ve Yeraltı Suları
- Türkiye'nin İklimi
- Türkiye'nin Bitki Örtüsü
- Türkiye'nin Toprak Oluşumu ve Ülkemizdeki Başlıca Toprak Çeşitleri

1992 Öğretim Programına kazanımlarına baktığımızda 1982 programıyla büyük bir oranda örtüştüğünü görmekteyiz. Amaçlar ve konular bakımından iki program arasında büyük bir değişim görülmemektedir. Sadece ders saatleri ve ders seçenekleri kredili sisteme uygun hale getirilmiştir.

Grafik 4.5. 1992 Coğrafya Eğitim Programı Kazanımlarının Taksonomik Dağılımı

Grafik 4.6. 1992 Coğrafya Eğitim Programı Duyuşsal Kazanım Dağılımı

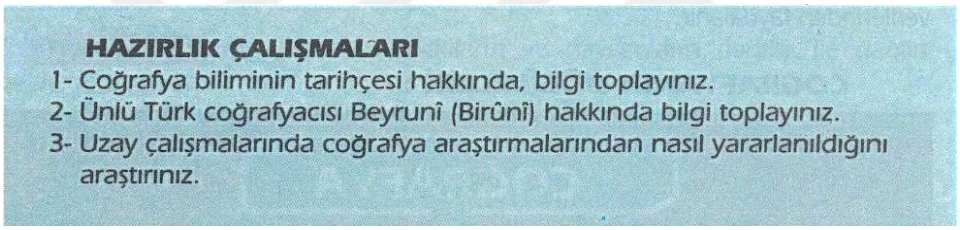
Amaç	Bilişsel	Duyuşsal	Psikomotor
1-) Yakın çevrelerinden başlayarak yurdumuzu ve Dünya'yı tanımak, onlarda vatan millet ve insanlık sevgisini daha bilinçli, daha köklü kılmak	✓	✓	
2-) Türkiye'nin Dünya üzerindeki yerini ve önemini belirterek onlarda ülkemizin kalkınmasında severek sorumluluk alma duygusunu geliştirmek.	✓	✓	
3-) Çeşitli coğrafi olayların yeryüzünde dağılışlarını, bunların sebep sonuç ilişkilerini ve yeryüzü, canlılar, özellikle insan hayatı üzerindeki etkilerini iceleterek olayların farklı dağılışı sonunda yeryüzünde meydana gelmiş olan değişik karakterdeki alanların özelliklerini kavratmak.	✓		
4-) İnsanların birbirleriyle ve coğrafi çevreleriyle karşılıklı olan ilişkilerini, insan topluluklarının yaşam yerlerini ve geçinme yollarını inceleyerek, onların yurdumuzun ekonomik kalkınmasında faydalı birer eleman olarak yetişmelerini sağlamak.	✓	✓	
5-) İnsanın yaşam alanı olarak yeryüzünün şartlarını, imkan ve kaynaklarını tanıma; bu imkan ve kaynakların sonsuz olmadığını, bu sebeple onların israfından kaçınmak gerektiğini kavratmak; tabiatı sevdirmek ve onu koruma alışkanlığı kazandırmak.	✓	✓	
6-) Milletlerin refah ve mutluluklarının coğrafi çevreden yararlanma derecesine ne kadar bağlı olduğunu, yurdumuzun henüz işlenmemiş olan tabii kaynaklarının ne kadar geniş çalışma alanı teşkil ettiğini örnekleriyle göstermek.	✓	✓	
7-) Komşu ve uzak ülkeleri, ülkemizi ilgilendiren yönleri ile tanıtmak, ülkeleri birbirleriyle karşılaştırarak onlar hakkında bilgi kazandırmak.	✓		
8-) Milletlerin birbirlerine muhtaç olduklarını ve birbirleriyle iş birliği yapma zorunluluğunda bulunduklarını, ortak sorunların karşılıklı iyi niyet ve çabalarla çözülebileceğini kavratmak.	✓	✓	
9-) Türkiye'nin başlıca tarım ve endüstri ile ticari ilişkileri hakkında bilgi kazandırırken Dünya milletleri arasındaki yerini ve önemini kavratmak.	✓	✓	
10-) Bulundukları tabii çevrenin, bölgenin, diğer bölgelerin ve bütünüyle Türkiye'nin ekonomik ve sosyal kalkınmasına yarayan yer üstü ve yer altı kaynaklarıyla turistik zenginliklerini tanıtmak.	✓		
11-) Çeşitli haritaları, resimleri, istatistik, grafik ve diyagramları yorumlamayı, bunlardan yararlanmayı öğretmek ve onlarda plan, kroki ve özellikle Türkiye haritasını çizme becerisini geliştirmek.			✓
12-) Öğrencilerin milli servet kaynaklarımızı koruma ve değerlendirme gereğine inanmış ve bu yolda alışkanlıklar kazanmış vatandaşlar olarak yetiştirilmesini sağlamak.		✓	
13-) Öğrencileri, yurdumuzun ve milletimizin sorunları üzerine eğilen, bunları inceleyip öğrenen ve bu sorunların yurt ve millet yararına çözümlenmesine içtenlikle katılan aydın yurttaşlar olarak yetiştirmek.		✓	

Tablo 4.7. 1992 Coğrafya Öğretim Programı Türkiye Coğrafyası Öğretiminin Amaçları Listesi

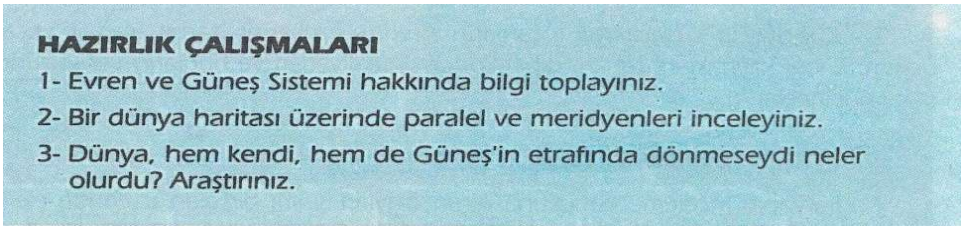
4.1.3.1. Örnek Ders Kitabı İncelemesi:

Dönemin ders kitapları olarak Coğrafya 1, Coğrafya 2 ve seçmeli olan Ekonomik Coğrafya eserleri incelenmiştir. Kitapların anlatım dili genel olarak bilişsel ağırlıklı hazırlanmış, bu nedenle eserlerde ana amaç bilgi vermek üzerine kurulmuştur. Bu durum konulara göre düşündüğümüzde normal olmasına rağmen programdaki duyuşsal amaçlarla pek uyuşmamaktadır.

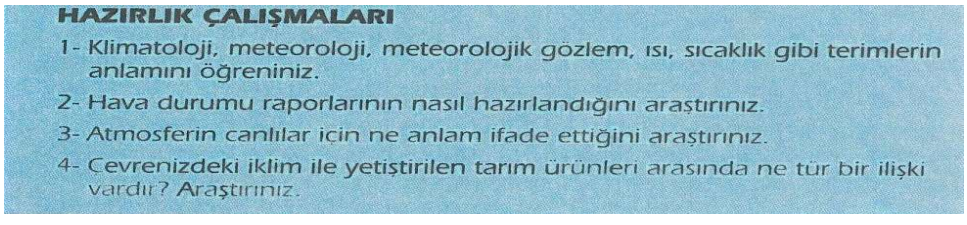
Eklenmesi gereken bir diğer nokta ise kitaptaki duyuşsal hedeflerin daha ziyade okuma parçalarına yansıtılmasıdır. Burada da duyuşsal seviye genellikle alma basamağında yoğunlaşmaktadır. Kitap içerisinde bahsedilecek ilk bölüm konu başında belirtilen 'Hazırlık Çalışmaları' kısmıdır. Derse başlamadan önce öğrencinin yapacağı hazırlıklar için yol gösteren bu bölümler, genellikle bilişsel alanda bilme, duyuşsal alanda ise alma basamağına yoğunlaşarak oluşturulmuştur. Kısaca ana amacı öğrencinin dikkatini konuya çekmek ve derse hazırlıklı gelmesini sağlamaktır.

HAZIRLIK ÇALIŞMALARI
1- Coğrafya biliminin tarihçesi hakkında, bilgi toplayınız.
2- Ünlü Türk coğrafyacısı Beyrunî (Birûnî) hakkında bilgi toplayınız.
3- Uzay çalışmalarında coğrafya araştırmalarından nasıl yararlanıldığını araştırınız.

Resim 4.14. 1992 Coğrafya Lise Ders Kitabı Hazırlık Çalışmaları Örneği 1

HAZIRLIK ÇALIŞMALARI
1- Evren ve Güneş Sistemi hakkında bilgi toplayınız.
2- Bir dünya haritası üzerinde paralel ve meridyenleri inceleyiniz.
3- Dünya, hem kendi, hem de Güneş'in etrafında dönmeseydi neler olurdu? Araştırınız.

Resim 4.15. 1992 Coğrafya Lise Ders Kitabı Hazırlık Çalışmaları Örneği 2

HAZIRLIK ÇALIŞMALARI
1- Klimatoloji, meteoroloji, meteorolojik gözlem, ısı, sıcaklık gibi terimlerin anlamını öğreniniz.
2- Hava durumu raporlarının nasıl hazırlandığını araştırınız.
3- Atmosferin canlılar için ne anlam ifade ettiğini araştırınız.
4- Çevrenizdeki iklim ile yetiştirilen tarım ürünleri arasında ne tür bir ilişki vardır? Araştırınız.

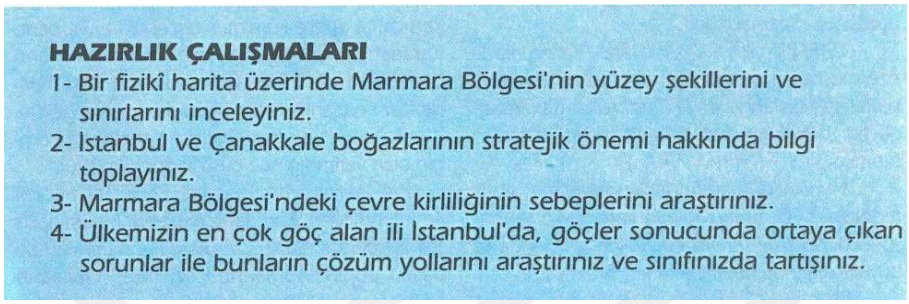
Resim 4.16. 1992 Coğrafya Lise Ders Kitabı Hazırlık Çalışmaları Örneği 3

HAZIRLIK ÇALIŞMALARI

1- Bir fizikî haritaya bakarak Karadeniz Bölgesi'nin yüzey şekillerini ve sınırlarını inceleyiniz.
2- Karadeniz Bölgesi'nden, büyük şehirlerimize olan göçün başlıca sebeplerini araştırınız.
3- Çay tarımının ülkemizde, sadece Karadeniz Bölgesi'nin doğu bölümünde yapılabilmesinin sebeplerini araştırınız.

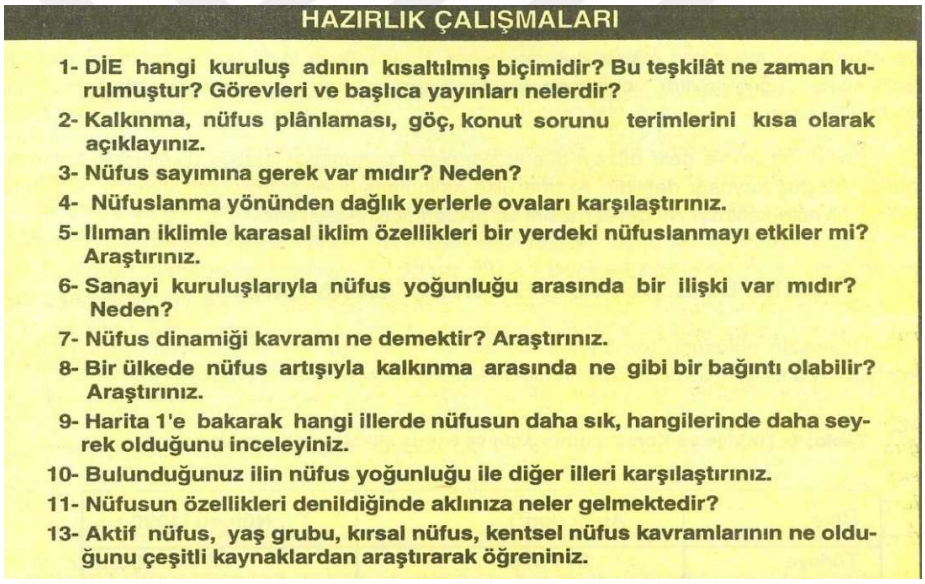
Resim 4.17. 1992 Coğrafya Lise Ders Kitabı Hazırlık Çalışmaları Örneği 4

HAZIRLIK ÇALIŞMALARI

1- Bir fizikî harita üzerinde Marmara Bölgesi'nin yüzey şekillerini ve sınırlarını inceleyiniz.
2- İstanbul ve Çanakkale boğazlarının stratejik önemi hakkında bilgi toplayınız.
3- Marmara Bölgesi'ndeki çevre kirliliğinin sebeplerini araştırınız.
4- Ülkemizin en çok göç alan ili İstanbul'da, göçler sonucunda ortaya çıkan sorunlar ile bunların çözüm yollarını araştırınız ve sınıfınızda tartışınız.

Resim 4.18. 1992 Coğrafya Lise Ders Kitabı Hazırlık Çalışmaları Örneği 5

HAZIRLIK ÇALIŞMALARI

1- DİE hangi kuruluş adının kısaltılmış biçimidir? Bu teşkilât ne zaman kurulmuştur? Görevleri ve başlıca yayınları nelerdir?
2- Kalkınma, nüfus plânlaması, göç, konut sorunu terimlerini kısa olarak açıklayınız.
3- Nüfus sayımına gerek var mıdır? Neden?
4- Nüfuslanma yönünden dağlık yerlerle ovaları karşılaştırınız.
5- Ilıman iklimle karasal iklim özellikleri bir yerdeki nüfuslanmayı etkiler mi? Araştırınız.
6- Sanayi kuruluşlarıyla nüfus yoğunluğu arasında bir ilişki var mıdır? Neden?
7- Nüfus dinamiği kavramı ne demektir? Araştırınız.
8- Bir ülkede nüfus artışıyla kalkınma arasında ne gibi bir bağıntı olabilir? Araştırınız.
9- Harita 1'e bakarak hangi illerde nüfusun daha sık, hangilerinde daha seyrek olduğunu inceleyiniz.
10- Bulunduğunuz ilin nüfus yoğunluğu ile diğer illeri karşılaştırınız.
11- Nüfusun özellikleri denildiğinde aklınıza neler gelmektedir?
13- Aktif nüfus, yaş grubu, kırsal nüfus, kentsel nüfus kavramlarının ne olduğunu çeşitli kaynaklardan araştırarak öğreniniz.

Resim 4.19. 1992 Coğrafya Lise Ders Kitabı Hazırlık Çalışmaları Örneği 6

Kitap içerisinde bahsedilecek ve duyuşsal alan için asıl önemli olan bölüm de ‘Okuma Parçaları’dır. Özellikle 1983 programıyla beraber gelen ders kitaplarında, eğitimin duyuşsal hedefleri açısından ‘amiral gemisi’ diye sayabileceğimiz bölüm bu kısımdır. Bu parçalarda da yine alma basamağının egemen olduğunu görmekle birlikte bazı bölümlerde, işlenen konuya bağlı olarak daha üst seviyedeki duyuşsal basamaklara da yer verilmiştir.

OKUMA PARÇASI 1

BİR DOĞA HARİKASI: PAMUKKALE

Pamukkale yöresi, antik kent Hierapolis, doğal sıcak su kaynaklaır ve bunun oluşturduğu travertenlerden oluşmaktadır. Yapılan jeolojik araştırmalara göre, travertenlerin yaklaşık 5 milyon yıllık bir geçmişi vardır. Bu süre içerisinde bu bölge, bazı medeniyetlerin durak yeri, yerleşim alanı olmuştur.

Doğal sit olarak dünyada bir benzeri bulunmayan Pamukkale travertenleri, maalesef son 30 yıl içinde büyük bir tahribata uğramıştır. Bu tahribatın en önemli sebebi, başlıca su kaynaklarının ağzını tutmuş olan oteller ve bir takım başka tesislerdir. Bunlar travertenlerin bozunumunu daha da hızlandırmaktadır.

Bölgedeki diğer bir önemli tehlike de yine, sıcak su havuzları açmak maksadıyla antik kentin yakın çevresinin, ön araştırma ve jeolojik etüdler yapılmaksızın ve ilgili devlet kuruluşlarından izin alınmadan yapılan kaçak kuyu açma olaylarıdır. Bu durum, bölgenin mevcut yer altı dengelerini alt üst edecek niteliktedir.

Milyonlarca yıl içerisinde bugünkü halini almış traverten oluşumlarının iskelet yapısını üç bitki grubu oluşturmaktadır. Bunlar su yosunu adını verdiğimiz algler, ciğerotları ve karayosunları ile çiçekli bitkilerdir. Traverten oluşumunda biyokimyasal ve fiziko kimyasal olayların karşılıklı etkileşimleri rol oynamaktadır. Bu durum ise şu şekilde olmaktadır:

1-) Biyokimyasal olaylar üzerindeki fiziko kimyasal olayların üstünlüğü. Bu konuda ele alınan ölçüler buharlaşma, akıntı ve sıcaklıktır.

2-) Fiziko kimyasal olaylar üzerindeki biyokimyasal olayların üstünlüğü. Burada bitkisel aktıvite önemlidir. Fotosentez olay su içerisindeki karbondioksitin oranını düzenlemekte, bu nedenle kalsit çökelmesi dolaylı olmaktadır.

Kararma olayı ise; doğal bir sit alanı içerisinde su kaynakları başında bulunan oteller, mevcut suyu kendi amaçları için kullandıklarından, su normal olarak belli bir hızda ve sıcaklıkta akmamaktadır. Dolayısıyla suyun içerisindeki karbondioksit belli bir oranda havaya verilememektedir. Ayrıca zaman zaman otellerden travertenlerin üzerine pis ve kullanışmış sular bırakılmaktadır. Bu çeşit su, kararmaya sebep olan alglerin daha hızlı kararmaya sebep olan alglerin daha hızlı çoğalmasını sağlamak süratiyle kararma hızını arttırmaktadır.

Otellerin fosseptikleri ve kirli sularını atmak için travertenleri kırmak suretiyle açmış oldukları kanallar da travertenlerin doğal yapısının bozulmasında ve ölmesinde diğer bir nedendir. Diğer bir yandan tarım alanlarına su açmak için travertenlerin parçalanması da Pamukkale'nin dengesini bozmaktadır. Yapılan bilimsel incelemelere göre tarım alanları için kesinlikle zararlı olan Pamukkale suyu ileride toprakların aşırı tuzlanmasına neden olacaktır (Erdoğdu, 1996).

OKUMA PARÇASI 2

KARADENİZ VE BALIKÇILIĞIMIZ

'Ülkemizi üç taraftan kaplayan denizlerimiz, yarı kapalı denizler olup, Karadeniz bunların arasında en verimli olanıdır. Deniz ürünlerimizin %85'i buradan elde edilmektedir. Dünya verimlilik Sıralaması kriterlerine göre 2.derece verimli bölgeler arasında bulunmaktadır.

Karadeniz'e dökülen akarsuların fazlalığı, taşıdığı besleyici tuzların çokluğu ve bununla ilgili olarak planktonların miktar ve çeşitli bu denizimizde göçmen balıkların bol olarak bulunmasına sebep olmaktadır.

Karadeniz, derin bir deniz olmasına karşın 150-200 m derinliklerim altında yeterli oksijenin bulunmayışı ve Hidrojen sülfür nedeniyle balıkçılık yönünden sığ bir deniz durumundadır. Karadeniz'de 200 m derinliğin altında balıkçılık yapılmamaktadır. Kalkan, mezgit, barbunya ve tekir dışında ekonomik açıdan yararlanacak dip balığı bulunmamaktadır.

1988-89 yılından başlayarak Karadeniz'de özellikle hamsi avcılığı hızlı bir şekilde azalmaya başlamış, yapılan yerel ve uluslararası toplantılarda bu azalmanın aşağıdaki muhtemel sebepleri tartışılmıştır:

1-) Devlet tarafından sağlanan teşvik tedbirleri ve ithalata uygulanan kolaylıklar sonucu, özellikle son yıllarda tekne sayılarında ve büyüklüklerinde önemli artışlar görülmüştür.

Ekonomik değere haiz balıkların avlanma zamanı, yerleri ve şekilleri hususunda birtakım yasaklar getirilmiş olmakla beraber, alınan bu tedbirlere uyulmadığı son yıllarda hızla azalan popülasyon yoğunluğu ile karşılaşıldığı ve yatta bazı türlerin yok olma tehlikesiyle karşı karşıya kaldığı bilinmektedir

Balık av yasakları, bazı türlerin üreme periyotları dışında kalabilen zamanlara rastlamaktadır. Boy, üreme, yaş, stok tespitleri fazlaca dikkate alınmadan konulmuş yasak ve tehditler avlama kapasitesinin arttırılmasıyla birleşince, birçok balık türünün miktarının azalmasına neden olmuştur. Ayrıca, Karadeniz'de mevcut balık unu ve yağı fabrikalarının ihtiyacı olan, üretim fazlası hamsi, söz konusu fabrikaların ihtiyacına cevap verememekte, dolayısıyla tesislerin atıl kapasite ile çalışmasına ya da aşırı avcılığa neden olmaktadır

2-) Çağımızda hızlı endüstrileşme ve kentleşme, yoğun tarımsal uygulamalar, su ürünleri için uygun olmayan bir ortam yaratmaktadır. Karadeniz'de kirlenme daha ziyade hızlı kentleşme ve sanayileşmenin görüldüğü bölgeler etrafında yoğunlaşmaktadır. Batıdan karışan Tuna, kuzeyden karışan Don, Dinyeper ve Dinyester'in Karadeniz'deki endüstriyel kirlilik üzerine önemli bir rol oynadıkları düşünülmektedir. Doğu Karadeniz kıyısı boyunca kurulu bulunana balık unu ve yağı fabrikalarının atıkları da endüstriyel kirliliğe sebep olmaktadır. Bu atıklar, eko sistemi büyük oranda bozmuş, 21'i balık türü olmak üzere 26 türün yok olmasına sebep olmuştur.

3-) Karadeniz'i gerek su rejimleri gerekse taşıdıkları besleyici maddeleriyle zenginleştiren ve devamlılığı sağlayan çok sayıda nehir bulunmaktadır. Bu nehirler üzerine enerji ihtiyacını karşılamak üzere kurulmuş birçok baraj ve bent, Karadeniz'in su rejimini değiştirerek larvaların beslenmesi için büyük önemi olan mineral madde, tuz ve planktonların akarsular yoluyla gelişini bir ölçüde etkilemiştir. Böylece Karadeniz'in zengin olan verimliliğinde düşüşler görülmüştür.

4-) Milletlerarası yapılan deniz taşımacılığı ile istenmeden Karadeniz'e gelen Mnemiopsis'in bu sularda aşırı üremesi de balık popülasyonlarını, özellikle larvaların beslenmesini olumsuz etkilemiştir.

5-) Ekonomik değere sahip su ürünlerinin yaşadığı oksijenli üst tabakanın hidro kimyasal özelliklerinin, son yıllarda Karadeniz eko sisteminde meydana gelen değişimlerden etkilenmesi muhtemeldir. 1989'da yapılan bir araştırmaya göre oksijenli üst tabaka ile sülfürlü alt tabaka arasındaki oksijence fakir geçiş tabakasının kalınlığı 1969 yılına göre en az 30m kadar artmış ve oksijenli üst tabaka incelmiştir.

Yıllardır art arda gelen problemler ve bunların sonucu özellikle 1988 yılından itibaren hızla azalan ac miktarı, bir an önce radikal önlemleri almamız gerektiğini göstermektedir' (Erdoğdu, 1996).

OKUMA PARÇASI 3

PİRİ REİS

'Ünlü Türki Coğrafyacısı ve denizcisi Piri Reis; 1465-1470 yılları arasında Gelibolu'da dünyaya geldi. Asıl adı Muhittin Piri olan Piri Reis, Küçük yaşta ünlü denizci Kemal Reis'in yanında denizlere açıldı. 1487-1493 yılları arasında Akdeniz'de amcası ile birlikte çeşitli seferlere katılan Piri Reis, 1495'te amcasıyla birlikte Osmanlı Devleti hizmetine girdi. 1499-1502 yıllarındaki Osmanlı-Venedik savaşında bir savaş gemisine kaptanlık yapan Piri Reis, 1511'de amcasının ölümü üzerine Gelibolu'ya geldi.

Bir müddet denizlerden uzak kalarak, Kitab-ı Bahriye adlı eserini hazırlamaya başladı. Bu arada 1513'te ilk dünya haritasını çizdi. 1516 yılında Mısır seferinde, Osmanlı donanmasında kaptan olarak görev yaptı ve 1517'de, hazırladığı ilk dünya haritasını Yavuz Sultan Selim'e sundu.

Büyük bir denizci olduğu kadar büyük bir bilim adamı da olan Piri Reis, Kitab-ı Bahriye adlı eserinde, Ege ve Akdeniz kıyıları ile buralardaki adalar ve limanlar hakkında ayrıntılı bilgiler vermektedir. Ayrıca, fırtına ve rüzgar çeşitleri ile pusula ve haritanın tanımını yapmakta, denizler ve okyanuslarla ilgili bilgiler de vermektedir. Kitabının 79.sayfasında Antilya adı verilen bir kıtanın 1465 tarihinde gemiciler tarafından bulunduğu belirtmektedir. Bu da Amerika kırasının, Kristof Kolomb tarafından keşfedildiği 1492 yılından çok daha öncesidir.

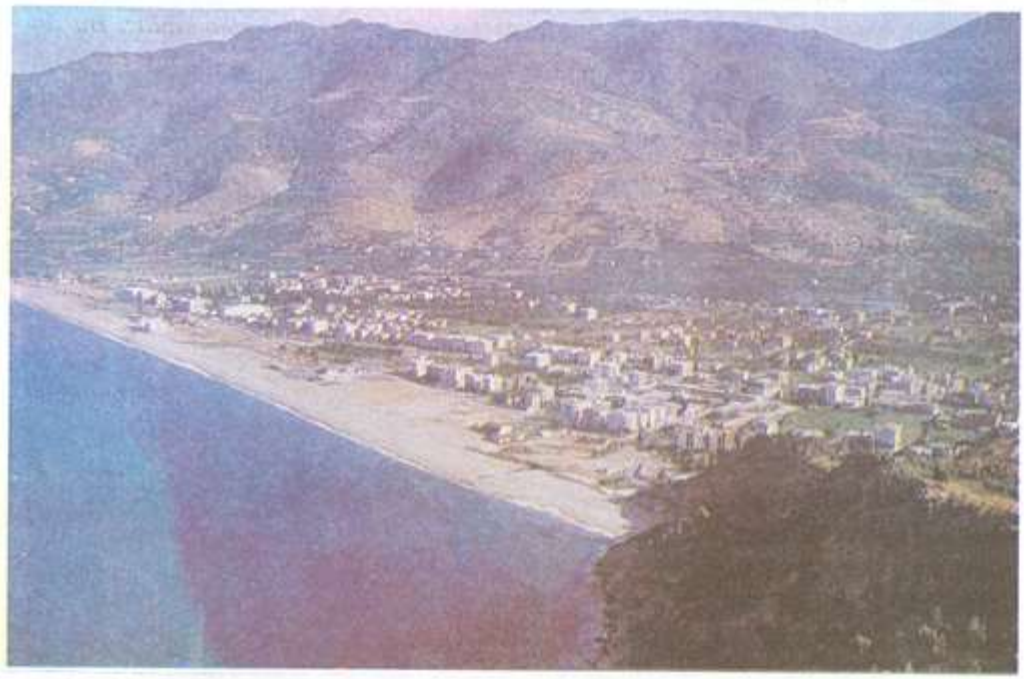
Piri Reis, asıl ününü çizdiği dünya haritaları ile kazanmıştır. 1513 tarihinde çizdiği ilk haritasında, Kristof Kolomb'un 11498'de çizdiği harita ile Portekizli ve Arap denizcilerin haritalarından da yararlandığını belirtmektedir. Haritanın bugün elimizde olan parçası sadece Kuzey ve Güney Amerika ile Afrika'nın barı kıyılarını göstermektedir.

Piri Reis, 1528 yılında ikinci bir dünya haritası hazırlamıştır. Ancak, bu haritanın da sadece Kuzey Amerika kıyılarını gösteren bir kısmı, günümüze intikal etmiştir. İkinci haritada, ilk haritada hatalı çizdiği bölgeleri daha doğru çizdiğini görmekteyiz. Bu haritada bildiği bölgelerin isimlerini yazarken bilmediği bölgeleri ise boş bırakmıştır. Bu da bize Piri Reis'in haritalarını çizerken bilimsel bir metot takip ettiğini ve objektif davrandığını göstermektedir.

Piri Reis'in haritaları, 1929 yılında Milli Müzeler Müdürü Halil Ethem Eldem tarafından gün ışığına çıkarıldı. Atatürk'e takdim edilen bu haritalar, onun direktifi ile 1935'te aynen basımı yapılarak yayınlanmıştır. Bu tarihten sonra bilim adamlarının incelemelerine konu olan bu haritaların çizildiği yıllara göre, çok ileri bir teknikle yapıldığı anlaşılmıştır' (Erdoğdu, Coğrafya 1, 1996).

OKUMA PARÇASI 4

YANLIŞ ARAZİ KULLANIMI

'Genel anlamıyla yer yüzü parçası demek olan arazi, insanlar tarafından çeşitli şekillerde ve çeşitli amaçlarla kullanılır. Tarım alanları, yerleşim alanları, sanayi alanları, orman, otlak, hava limanı gibi. Araziler kullanılırken, verimlilik dereceleri dikkate alınır. En verimli araziler ova tabanları, vadi tabanları gibi alüvyal düzlükleridr. Bunların yanında verimli tarım toprakları ile kaplı alçak ve orta yükseklikteki düzlükler de tarım alanı olarak kullanılır. Bunların dışında verimi düşük olan arazilerle verimsiz araziler de vardır. Çöller, düzlük olmalarına rağmen verimsiz arazilerdir. Onun için buralardan yararlanma imkanları, yok denecek kadar sınırlıdır.

149 milyon km2 alan kaplayan karaların üzerinde bulunan çöller, buzullar, kayalık yerler, dik yamaçlar, bataklıklar gibi kullanılamayan yerler çıkartılığı zaman, geriye insanların kullanımı için çok küçük bir alan kalmaktadır. İşte bu sınırlı dığal imkanlardan yararlanabilmek için bir planlama yapılır. Buna 'arazi planlaması' denilir.

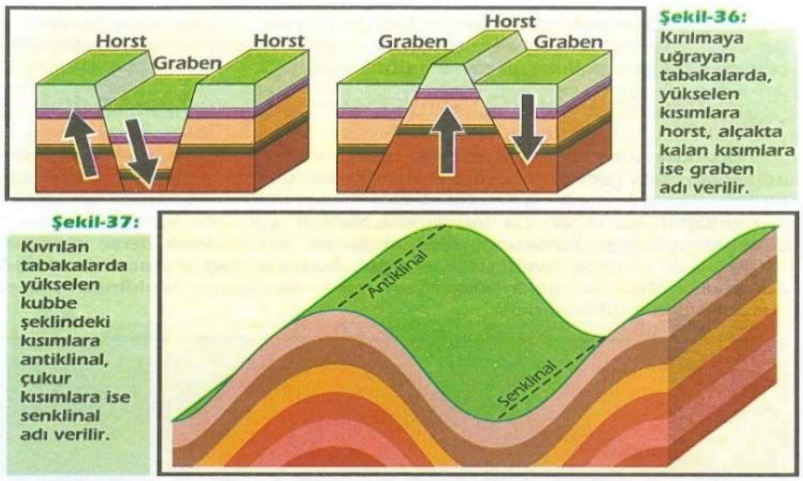
Arazi planlaması, gelişmiş ülkelerde uzun zamandur uygulanmaktadır. Yerleşim, tarım, sanayi, orman ve mera alanlarının nereler olacağı bu planda belitilmiştir. Bu planlar uzun araştırmalara dayalı olarak yapılmış oldğu için, değişmesi de söz konusu değildir.

Yurdumuzda da araziden yararlanma konusunda yasalar vardır. Ama mevcut boşluklardan dolayı, uygulamadan bazı aksaklıklar ve yanlışlıklar ortaya çıkmaktadır. Onun için arazi, kapasitesine uygun olarak değerlendirilememektedir. Yerleşim birimleri verimli tarın alanları üzerinde kurulmaktadır. Artan nüfusa paralel olarak geişleyen bu yerleşim merkezleri, tarım topraklarının devre dışı kalmasına ve tarım alanlarının girek azalmasına yol açmaktadır. Sanayi kuruluşları da, ulaşım ve nakliye kolaylıkları dikkate alınarak düzlüklerde ve yol kenarlarında kurulmaktadır. Bu da yine verimli tarım arazılernin amaç dışı kullanılmasına neden olmaktadır. Çünkü buraların tarıma açılması imkansız gibidir.

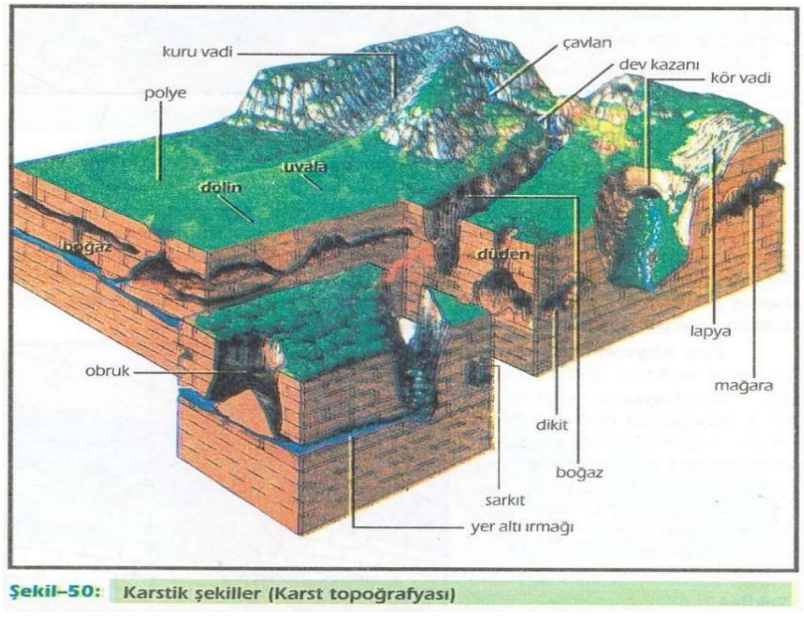
Hızla artan dünya ve Türkiye nüfusu, daha fazla besin maddesine ihtiyaç doğurmaktadır. Besin maddelerinin çok büyük kısmı da doğrudan veya dolaylı olarak tarım toprağına bağlıdır. Bu nedenle çok değerli bir doğal kaynak olan ve ancak bilerce yılda oluşabilen tarım toprağının çok bilinçli olarak kullanılması gerekmektedir. Oysa yurdumuzun pek çok yöresinde topraklar yanlış olarak kullanılmaktadır.

Doğal kaynaklar yok edildiği zaman yenilenmesi çok zordur. Bu nedenle, önemli bir doğal kaynak olan toprağın amaç dışı kullanılmaması gerekir' (Şahin & Doğanay, 1995).

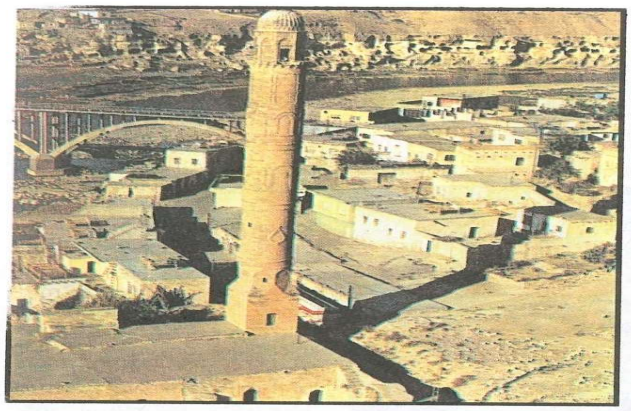
Kitaplardaki görseller, duyuşsal açıdan alma basamağı için gayet doyurucudur. Gelişen teknolojiyle beraber kullanılan kağıt türünün kalitesindeki artış, ayrıca renkli baskının da kullanılması, duyuşsal hazırlık için daha olumlu bir etki bırakmıştır. Önceki dönem kitaplarında görsel ögeler el yapımı çizimlerle meydana getirilmişken bu dönem kitaplarında ise bilgisayar çizimleri, grafikler ve son derece dikkat çekiçi fotoğraflar kullanılmıştır. Duyuşsal açıdan bu durum da etkiyi arttırmıştır.

Resim 4.20. 1992 Coğrafya Lise Ders Kitabı Görsel Örneği 1

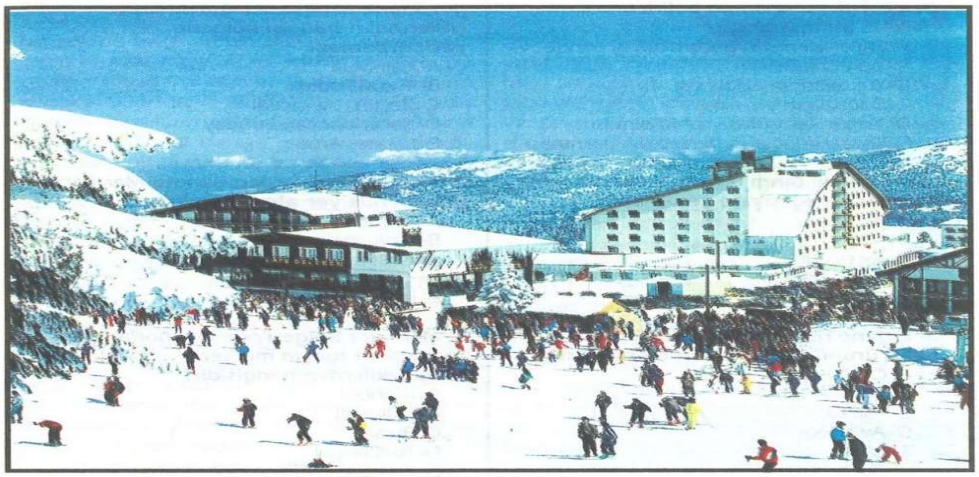

Resim 4.21. 1992 Coğrafya Lise Ders Kitabı Görsel Örneği 2

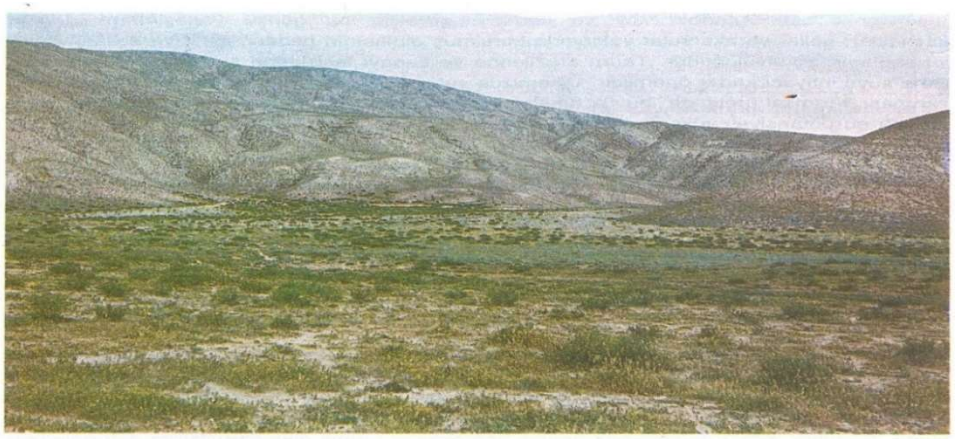
Resim-77:
Dicle nehri kenarında bulunan tarihî Hasankeyf'den bir görünüm

Resim 4.22. 1992 Coğrafya Lise Ders Kitabı Görsel Örneği 3

Resim-37: Ülkemizin en önemli kayak merkezi olan Uludağ, özellikle kış mevsiminde turizmin en canlı olduğu yerlerden biridir.

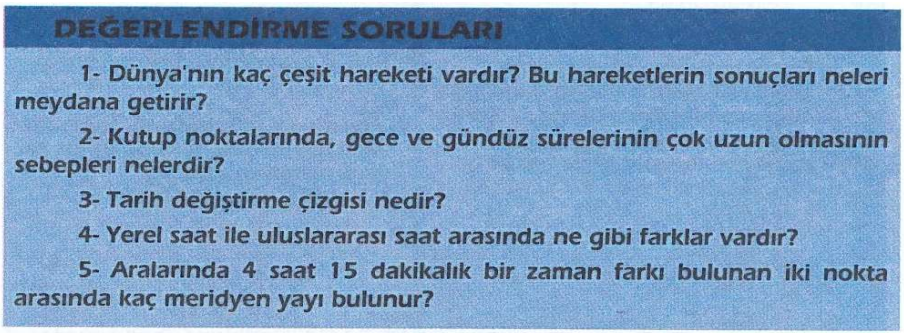
Resim 4.23.1992 Coğrafya Lise Ders Kitabı Görsel Örneği 4

Resim: 5- Arazinin verimli ve verimsiz olmasıyla nüfus sıklığı arasındaki ilişkiye başka bir örnek: Çankırı çevresinde jipsli topraklar üzerinde ancak bozkır bitkileri yetişebilmektedir. Tarım yapmaya elverişli olmayan bu verimsiz topraklar üzerinde yerleşim birimleri ve dolayısıyle nüfus sıklığı çok azdır. Resimde Çankırı çevresinden bir arazi parçası görülmektedir.

Resim 4.24.1992 Coğrafya Lise Ders Kitabı Görsel Örneği 5

Son bahsedilecek husus ise konu sonunda eklenmiş olan ‘Değerlendirme Soruları’ bölümüdür. Bu kısımda da bilişsel hedeflerin sorularda ağırlık merkezi olarak belirlendiğini görmekteyiz. Amaç duyuşsal açıdan öğrencide farkındalık yaratmaktan ziyade ezber bilgiyi ölçmeye yöneliktir. Bu sebeple de duyuşsal açıdan olumlu bir gelişme görülmemektedir.

DEĞERLENDİRME SORULARI

1- Dünya'nın kaç çeşit hareketi vardır? Bu hareketlerin sonuçları neleri meydana getirir?

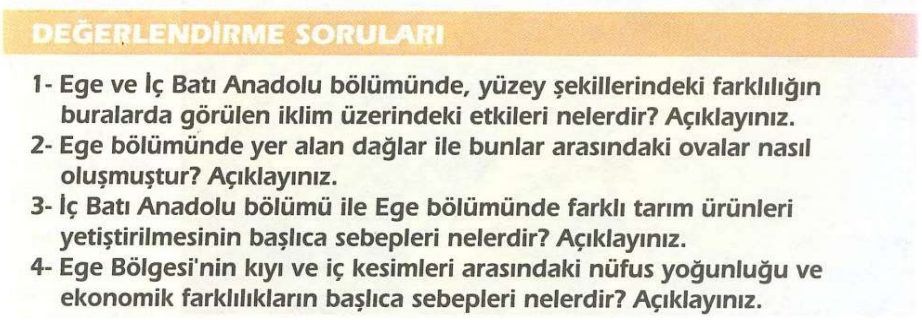
2- Kutup noktalarında, gece ve gündüz sürelerinin çok uzun olmasının sebepleri nelerdir?

3- Tarih değiştirme çizgisi nedir?

4- Yerel saat ile uluslararası saat arasında ne gibi farklar vardır?

5- Aralarında 4 saat 15 dakikalık bir zaman farkı bulunan iki nokta arasında kaç meridyen yayı bulunur?

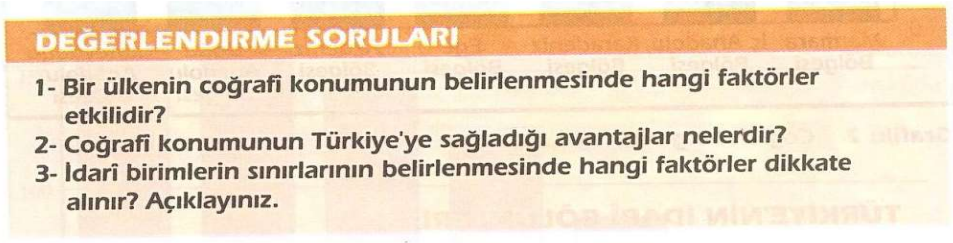
Resim 4.25. 1992 Coğrafya Lise Ders Kitabı Değerlendirme Soruları Örneği 1

DEĞERLENDİRME SORULARI

1- Ege ve İç Batı Anadolu bölümünde, yüzey şekillerindeki farklılığın buralarda görülen iklim üzerindeki etkileri nelerdir? Açıklayınız.
2- Ege bölümünde yer alan dağlar ile bunlar arasındaki ovalar nasıl oluşmuştur? Açıklayınız.
3- İç Batı Anadolu bölümü ile Ege bölümünde farklı tarım ürünleri yetiştirilmesinin başlıca sebepleri nelerdir? Açıklayınız.
4- Ege Bölgesi'nin kıyı ve iç kesimleri arasındaki nüfus yoğunluğu ve ekonomik farklılıkların başlıca sebepleri nelerdir? Açıklayınız.

Resim 4.26. 1992 Coğrafya Lise Ders Kitabı Değerlendirme Soruları Örneği 2

DEĞERLENDİRME SORULARI

1- Bir ülkenin coğrafi konumunun belirlenmesinde hangi faktörler etkilidir?
2- Coğrafi konumunun Türkiye'ye sağladığı avantajlar nelerdir?
3- İdarî birimlerin sınırlarının belirlenmesinde hangi faktörler dikkate alınır? Açıklayınız.

Resim 4.27. 1992 Coğrafya Lise Ders Kitabı Değerlendirme Soruları Örneği 3

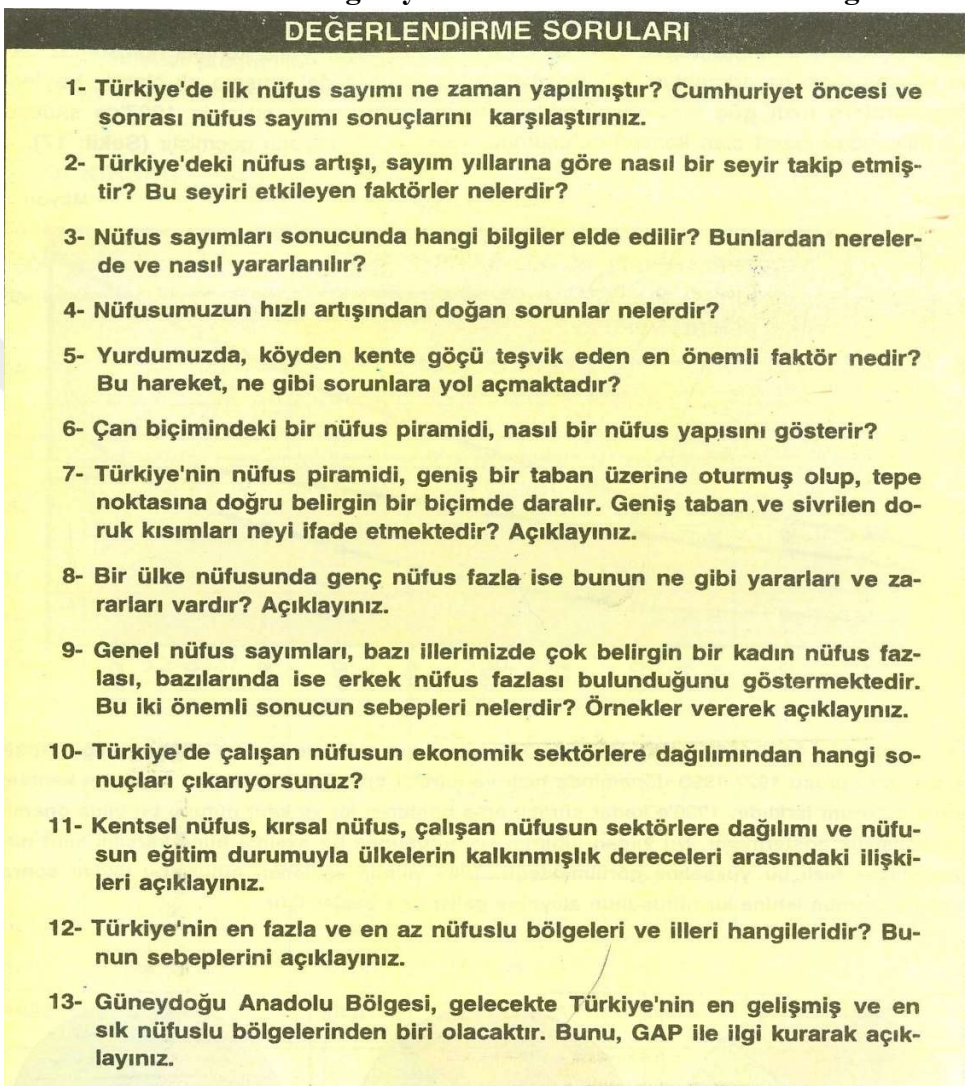
DEĞERLENDİRME SORULARI

1- Coğrafya bilimi, araştırmalarında hangi bilimlerden faydalanır? Açıklayınız.

2- Coğrafya biliminden ülke kalkınmasında nasıl faydalanılabilir? Açıklayınız.

3- Genel coğrafya ile yerel coğrafya arasında ne gibi farklılıklar vardır? Açıklayınız.

Resim 4.28.1992 Coğrafya Lise Ders Kitabı Görsel Örneği 4

DEĞERLENDİRME SORULARI

1- Türkiye'de ilk nüfus sayımı ne zaman yapılmıştır? Cumhuriyet öncesi ve sonrası nüfus sayımı sonuçlarını karşılaştırınız.

2- Türkiye'deki nüfus artışı, sayım yıllarına göre nasıl bir seyir takip etmiştir? Bu seyiri etkileyen faktörler nelerdir?

3- Nüfus sayımları sonucunda hangi bilgiler elde edilir? Bunlardan nerelerde ve nasıl yararlanılır?

4- Nüfusumuzun hızlı artışından doğan sorunlar nelerdir?

5- Yurdumuzda, köyden kente göçü teşvik eden en önemli faktör nedir? Bu hareket, ne gibi sorunlara yol açmaktadır?

6- Çan biçimindeki bir nüfus piramidi, nasıl bir nüfus yapısını gösterir?

7- Türkiye'nin nüfus piramidi, geniş bir taban üzerine oturmuş olup, tepe noktasına doğru belirgin bir biçimde daralır. Geniş taban ve sivrilen doruk kısımları neyi ifade etmektedir? Açıklayınız.

8- Bir ülke nüfusunda genç nüfus fazla ise bunun ne gibi yararları ve zararları vardır? Açıklayınız.

9- Genel nüfus sayımları, bazı illerimizde çok belirgin bir kadın nüfus fazlası, bazılarında ise erkek nüfus fazlası bulunduğunu göstermektedir. Bu iki önemli sonucun sebepleri nelerdir? Örnekler vererek açıklayınız.

10- Türkiye'de çalışan nüfusun ekonomik sektörlere dağılımından hangi sonuçları çıkarıyorsunuz?

11- Kentsel nüfus, kırsal nüfus, çalışan nüfusun sektörlere dağılımı ve nüfusun eğitim durumuyla ülkelerin kalkınmışlık dereceleri arasındaki ilişkileri açıklayınız.

12- Türkiye'nin en fazla ve en az nüfuslu bölgeleri ve illeri hangileridir? Bunun sebeplerini açıklayınız.

13- Güneydoğu Anadolu Bölgesi, gelecekte Türkiye'nin en gelişmiş ve en sık nüfuslu bölgelerinden biri olacaktır. Bunu, GAP ile ilgi kurarak açıklayınız.

Resim 4.29. 1992 Coğrafya Lise Ders Kitabı Görsel Örneği 5

1992 yılındaki programla beraber ders kitaplarındaki değişimler her ne kadar önceki dönem ders kitaplarına göre gelişim kat etse de gerek anlatım dili gerekse duyuşsal yoğunluğun okuma parçalarına kayması bakımından 1982 programının ders kitaplarına benzediğini söyleyebiliriz. Duyuşsal taksonomide daha ziyade alma basamağına yoğunlaşılırken, bilişsel alanda ise bilme basamağı hedeflenmiştir.

4.1.4. 2005 Lise Coğrafya Öğretim Programı

MEB coğrafya eğitimi tarihindeki önemli değişikliklerden biri 2005 yılı müfredat programından itibaren devreye giren yapılandırmacı eğitim anlayışıdır. Öğrenciyi ana merkeze alan ve sarmal bir eğitim yapısını içinde bulunduran bu programın amacı; öğrencinin coğrafi açıdan bilinç elde etmesi ve derste öğrendikleri coğrafi bilgileri yaşantısı boyunca kullanmasıdır.

Yeni programla beraber liselerin bütün seviyeleri için kazanımlar belirlenirken coğrafya dersinin 9 ve 10. sınıflarda zorunlu olarak, 11 ve 12. sınıflarda ise seçmeli ders haliyle Türkçe-matematik, yabancı dil ve sosyal alanlarda okutulması kararlaştırılmıştır. Müfredatı genel hatlarıyla incelediğimiz vakit, 5 ana öğrenme boyutu üzerinden kazanımların hazırlandığını görmekteyiz. (MEB, Coğrafya Dersi Öğretim Programı, 2005)

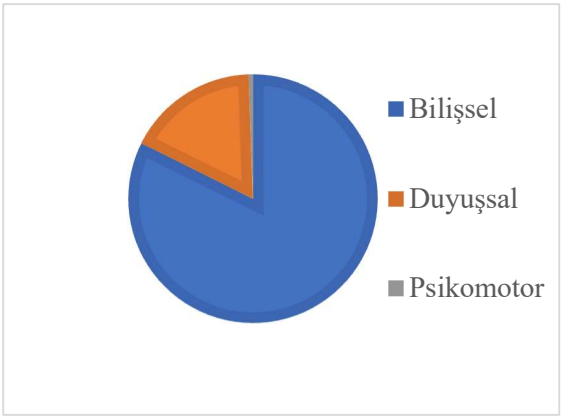
2005 yılında yürürlüğe giren programın kazanım değerlendirmesine geçmeden önce toplam kazanım sayıları aşağıdaki tabloda belirtilmiştir:

	A. Doğal Sistemler	**B. Beşeri Sistemler**	**C. MEKÂNSAL BİR SENTEZ: TÜRKİYE**	**Ç. KÜRESEL ORTAM: BÖLGELER VE ÜLKELER**	**D. ÇEVRE VE TOPLUM**
9.Sınıf	15	3	2	3	3
10.Sınıf	6	10	18	3	3
11.Sınıf	3	7	12	7	15
12.Sınıf	3	3	15	6	9

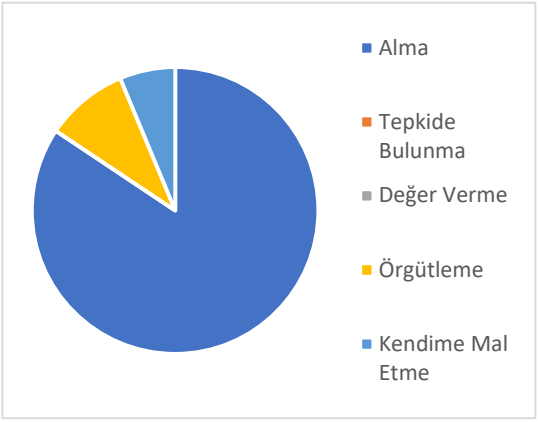
Tablo 4.8. 2005 Yılı Coğrafya Öğretim Programı Seviyelere Göre Toplam Kazanım Sayıları

2005 programının genel taksonomik özetini yapmak gerekirse, bilişsel kazanımlar çok ağır bir şekilde programa eklenmiş, duyuşsal boyut da 2. etken olarak programda yer almıştır. Program içerisinde en dikkat çeken nokta ise coğrafya gibi hareketin de olduğu bir bilim dalı için hazırlanan eğitim programında, psikomotor kazanımın çok az olmasıdır. Ancak bu açığın en azından ders kitapları ile kapatılmaya çalışıldığını belirtebiliriz.

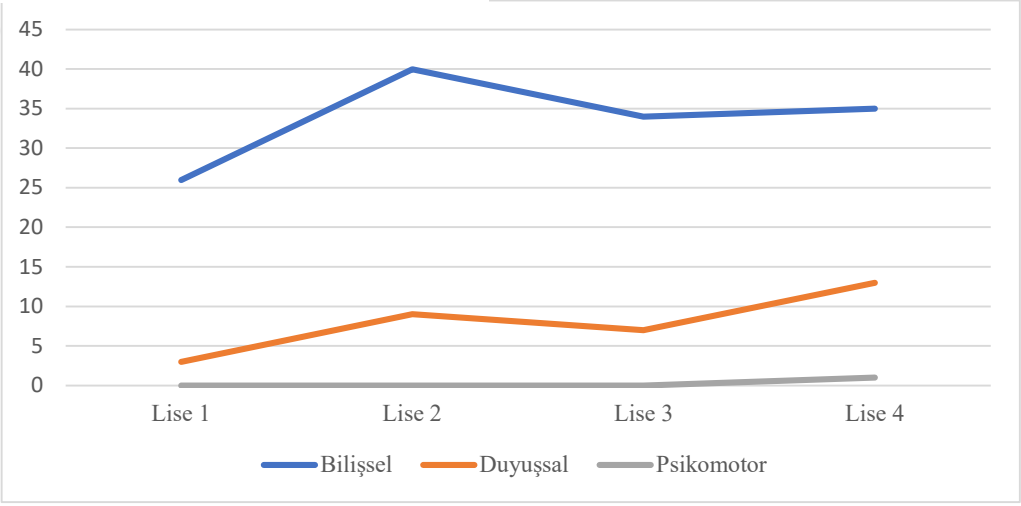
.

Grafik 4.8. 2005 Coğrafya Eğitim Programı Kazanım Oranları

Grafik 4.7. 2005 Coğrafya Eğitim Programı Duyuşsal Kazanım Dağılımı

Grafik 4.9. 2005 Coğrafya Eğitim Programı Kazanımlarının Seviyelere Göre Dağılımı

Programın 9.sınıf bölümünde toplamda 26 kazanımın hepsi bilişsel amaçlıyken bu kazanımlardan 8 tanesi duyuşsal amaca da hizmet etmektedir. 10.sınıf kazanımlarında ise toplamda 40 kazanım söz konusudur. Bunların neredeyse hepsi bilişsel özellikliyken 9 tanesinde duyuşsal amaç da görülmektedir. Bunun sebebi 10. Sınıf müfredatının daha ziyade fiziki coğrafya konularından oluşmasıdır. 11.sınıf müfredatında ise 44 kazanımın 34 tanesi bilişsel amaca hizmet ederken geriye kalan 7 tanesi ise duyuşsal hedefi izlemektedir. 12.sınıflarda da 36 kazanımın 13 tanesi duyuşsal hedeflere yardımcı iken geriye kalan 35 kazanım, bilişsel davranışları hedeflemiştir.

Kazanımların seviye açısından analizine bakarsak bilişsel kazanımların lise 3.sınıfa kadar artış gösterip bu sınıfta tepe noktasına ulaştığını ancak son sınıfta azalma gösterdiğini görmekteyiz. Duyuşsal açıdan lise 3'e kadar bir düşüş hali görülmekte ve en son seviye olan lise 4'te ise duyuşsal kazanımların artışı dikkat çekmektedir. Bunun sebebi müfredatta var olan konuların içeriğinden kaynaklanmaktadır. Kazanımlar ve taksonomik sınıflandırma listesi aşağıdaki gibidir:

4.1.4.1. 9.Sınıf Coğrafya Dersi Kazanım Listesi

Kazanım	Bilişsel	Duyuşsal	Psikomotor
A.9.1. Doğa ve insan etkileşimini anlamlandırır.	✓	✓	
A.9.2. Doğa ve insan etkileşimini ortaya koymada coğrafyanın rolünü algılar.	✓	✓	
A.9.3. Doğal sistemlerin coğrafyanın konular içerisindeki yerini belirler.	✓		
A.9.4. Bilgileri haritalara aktarmada kullanılan yöntem ve teknikleri kullanım amaçları açısından karşılaştırır.	✓		
A.9.5. Koordinat sistemi ve haritayı oluşturan unsurlardan yola çıkarak zaman ve yere ait özellikler hakkında çıkarımlarda bulunur.	✓		
A.9.6. Eş yükselti eğrileriyle çizilmiş bir harita üzerinde ana yer şekillerini ayırt eder.	✓		
A.9.7. Dünya'nın şekli ve hareketlerinin etkilerini yorumlar..	✓		
A.9.8. Atmosferin özellikleri ile hava olaylarını ilişkilendirir.	✓		
A.9.9. Hava durumu ile iklim özelliklerini etkileri açısından karşılaştırır.	✓		
A.9.10. İklim elemanlarının oluşumunu, dağılışını ve bunlar üzerinde etkili olan faktörleri sorgular.	✓		
A.9.11. Farklı iklim tiplerinin özellikleri ve dağılışları hakkında çıkarımlarda bulunur.	✓		
A.9.12. Dünya'nın tektonik oluşumundaki değişim ve sürekliliğe kanıtlar gösterir.	✓		
A.9.13. Jeolojik zamanların özelliklerini tektonik olaylarla ilişkilendirerek açıklar.	✓		
A.9.14. İç kuvvetleri yer şekillerinin oluşumuna etkileriyle birlikte açıklar.	✓		
A.9.15. Dış kuvvetleri yer şekillerinin oluşumuna etkileriyle birlikte açıklar.	✓		

Tablo 4.9. 2005 Yılı Coğrafya Öğretim Programı 9.Sınıf Coğrafya Doğal Sistemler Kazanım Listesi

Kazanım	Bilişsel	Duyuşsal	Psikomotor
B.9.1. İnsan faaliyetlerinden yola çıkarak beşeri sistemlerin coğrafyanın konuları içerisindeki yerini açıklar.	✓		
B.9.2. Yerleşmelerin konumunu belirleyen ve gelişimini etkileyen faktörleri geçmişten günümüze fonksiyonel değişiklikler açısından analiz eder.	✓		
B.9.3. Yerleşme doku ve tiplerinin oluşmasında etkili olan nedenleri sorgular.	✓	✓	

Tablo 4.10. 2005 Yılı Coğrafya Öğretim Programı 9.Sınıf Coğrafya Beşeri Sistemler Kazanım Listesi

Kazanım	Bilişsel	Duyuşsal	Psikomotor
C.9.1. Yaşadığı yerleşim biriminin coğrafi özellikleri hakkında çıkarımlarda bulunur.	✓		
C.9.2. Yerleşmelerin konumunu belirleyen ve gelişimini etkileyen faktörleri geçmişten günümüze fonksiyonel değişiklikler açısından analiz eder.	✓		

Tablo 4.11. 2005 Yılı Coğrafya Öğretim Programı 9.Sınıf Coğrafya Mekansal Bir Sentez: Türkiye Kazanım Listesi

Kazanım	Bilişsel	Duyuşsal	Psikomotor
Ç.9.1. Dünya'daki farklı bölge örneklerini, özellikleri ve bölge belirlemede kullanılan kriterler açısından analiz eder.	✓		
Ç.9.2. Çeşitli ölçeklerdeki bölge örneklerini kullanarak bölge sınırlarının amaca göre değişebilirliğini açıklar.	✓		
Ç.9.3. Haritalardan yararlanarak çeşitli coğrafi kriterlerle belirlenmiş bölgelerde bulunan ülkeleri ayırt eder.	✓		

Tablo 4.12. 2005 Yılı Coğrafya Öğretim Programı 9.Sınıf Coğrafya Küresel Ortam: Bölgeler ve Ülkeler Kazanım Listesi

Kazanım	Bilişsel	Duyuşsal	Psikomotor
D.9.1. İnsanların gereksinimlerinden yola çıkarak doğal çevreyi kullanma biçimlerini örneklendirir.	✓		
D.9.2. Doğal çevrenin insan faaliyetlerine etkilerini ve insanların doğal çevreye uyum süreçlerini karşılıklı ilişkileri çerçevesinde analiz eder.	✓		
D.9.3. Örneklerden yararlanarak doğal ortamda insan etkisiyle meydana gelen değişimlerin sonuçlarını analiz eder.	✓		

Tablo 4.13. 2005 Yılı Coğrafya Öğretim Programı 9.Sınıf Coğrafya Çevre ve Toplum Kazanım Listesi

4.1.4.2. 10.Sınıf Coğrafya Dersi Kazanım Listesi

Kazanım	Bilişsel	Duyuşsal	Psikomotor
A.10.1. Kayaçların özellikleri ile yeryüzü şekillerinin oluşum süreçlerini ilişkilendirir.	✓		
A.10.2. Levha tektoniği ile deprem kuşakları, sıcak su kaynakları ve volkanların dağılışını ilişkilendirir.	✓		
A.10.3. Su kaynaklarını farklı özelliklerine göre sınıflandırır.	✓		
A.10.4. Toprak çeşitliliğini oluşum süreçlerine göre açıklar.	✓		
A.10.5. Bitki tür ve topluluklarını genel özelliklerine göre sınıflandırır.	✓		
A.10.6. Farklı bitki topluluklarının dağılışı ile iklim yer şekillerini ilişkilendirir.	✓		

Tablo 4.14. 2005 Yılı Coğrafya Öğretim Programı 10.Sınıf Coğrafya Doğal Sistemler Kazanım Listesi

Kazanım	Bilişsel	Duyuşsal	Psikomotor
B.10.1. Nüfus özellikleri ve nüfusun önemi hakkında çıkarımlarda bulunur.	✓		
B.10.2. Dünya nüfusunun dağılışını ve dağılışı etkileyen faktörleri sorgular.	✓		
B.10.3. Dünya tarihsel süreçteki değişimini yorumlar.	✓		
B.10.4. Nüfus piramitleri oluşturarak nüfusun yapısıyla ilgili çıkarımlarda bulunur.	✓		
B.10.5. Nüfus artış oranının değişiminde etkili olan faktörleri sorgular.	✓		
B.10.6. Tarihi metinler, belgeler ve haritalardan yararlanarak Dünya'daki göçlerin nedenleri ve sonuçları hakkında çıkarımlarda bulunur.	✓	✓	
B.10.7. Örnek incelemeler yoluyla göçün mekansal etkilerini analiz eder.	✓		
B.10.8. Geçmişten günümüze farklı geçim tarzlarını, ekonomik faaliyetler ve toplumsal değişimler açısından analiz eder.	✓		
B.10.9. Ekonomik faaliyetleri temel özelliklerine göre ayırt eder.	✓		
B.10.10. Ekonomik faaliyet türlerinin oransal dağılımına ilişkin verileri, ülkelerin gelişmişlik düzeyleriyle ilişkilendirir.	✓		

Tablo 4.15. 2005 Yılı Coğrafya Öğretim Programı 10.Sınıf Coğrafya Beşeri Sistemler Kazanım Listesi

Kazanım	Bilişsel	Duyuşsal	Psikomotor
C.10.1. Türkiye'nin konumunu özellikleri ve etkileri açısından değerlendirir.	✓		
C.10.2. Türkiye'deki yer şekillerinin temel özelliklerini ve dağılışını analiz eder.	✓		
C.10.3. Türkiye'deki yer şekillerinin oluşum sürecinin iç ve dış kuvvetlerle ilişkilendirir.	✓		
C.10.4. Türkiye'nin iklimini etkileyen faktörler hakkında çıkarımlarda bulunur.	✓		
C.10.5. Türkiye'deki iklim elemanlarının özellikleri hakkında çıkarımlarda bulunur.	✓		
C.10.6. İklime ait kanıtlardan yararlanarak Türkiye'de görülen iklim tiplerinin özellikleri hakkında çıkarımlarda bulunur.	✓		
C.10.7. Türkiye'deki toprak tipleri ve bunların dağılışında etkili olan faktörleri ilişkilendirir.	✓		
C.10.8. Türkiye topraklarının kullanımını verimlilik açısından değerlendirir.	✓		
C.10.9. Türkiye'deki doğal bitki topluluklarının dağılışını yetişme şartlarıyla ilişkilendirerek analiz eder.	✓		
C.10.10. Türkiye'deki su varlıklarını genel özellikleri ve dağılışları açısından analiz eder.	✓		
C.10.11. Türkiye'deki su varlığından yararlanmayı ekonomik, sosyal ve kültürel etkileriyle analiz eder.	✓	✓	
C.10.12. Türkiye'de yerleşme ve nüfus dağılışını etkileyen faktörler hakkında çıkarımlarda bulunur.	✓		
C.10.13. Türkiye'deki yerleşim birimlerini fonksiyonel özellikleri açısından ayırt eder.	✓		
C.10.14. Doğal unsurlardan yola çıkarak Türkiye'deki kırsal yerleşme tiplerinin çeşitliliğini örneklendirir.	✓	✓	
C.10.15. Türkiye'deki şehirleri fonksiyonlarına göre örneklendirir.	✓	✓	
C.10.16. Türkiye nüfusunun yapısal özelliklerini ve dağılışını analiz eder.	✓		
C.10.17. Türkiye'de nüfusun tarihsel seyrini sosyal ve ekonomik faktörler açısından sorgular.	✓		
C.10.18. Türkiye'deki göçlerin sebep ve sonuçlarını coğrafi açıdan sorgular.	✓	✓	

Tablo 4.16. 2005 Yılı Coğrafya Öğretim Programı 10.Sınıf Coğrafya Mekansal Bir Sentez: Türkiye Kazanım Listesi

Kazanım	Bilişsel	Duyuşsal	Psikomotor
Ç.10.1. Kıtaların ve okyanusların konumsal önemindeki değişimi tarihsel süreçten örneklerle değerlendirir.	✓		
Ç.10.2. Bölgeler ve ülkeler arası etkileşimde teknolojik gelişmelerin rolünü örneklendirir.	✓		
Ç.10.3. Uluslararası ulaşım hatlarının bölgesel ve küresel etkilerini sorgular.	✓	✓	

Tablo 4.17. 2005 Yılı Coğrafya Öğretim Programı 10.Sınıf Coğrafya Küresel Ortam: Bölgeler ve Ülkeler Kazanım Listesi

Kazanım	Bilişsel	Duyuşsal	Psikomotor
D.10.1. Doğal afetleri; oluşum nedenleri, özellikleri, dağılışları ve insanlara olan etkileri bakımından analiz eder.	✓	✓	
D.10.2. Dünya'nın farklı bölgelerinde doğal afetlere yönelik geliştirilen yöntemleri afet yönetimi açısından analiz eder.	✓	✓	
D.10.3. İnsanların doğal afetlerin oluşumuna etkisini, afet bilincinin geliştirilmesi açısından değerlendirir.	✓	✓	

Tablo 4.18. 2005 Yılı Coğrafya Öğretim Programı 10.Sınıf Coğrafya Çevre ve Toplum Kazanım Listesi

4.1.4.3. 11.Sınıf Coğrafya Dersi Kazanım Listesi

Kazanım	Bilişsel	Duyuşsal	Psikomotor
A.11.1. Biyoçeşitliliğin oluşumunda ve azalmasında etkili olan faktörleri sorgular.	✓		
A.11.2. Ekosistemi oluşturan unsurları, madde döngüsünü ve enerji akışını ekosistemin devamlılığı açısından analiz eder.	✓		
A.11.3. Su ekosisteminin unsurlarını ve işleyişini analiz eder.	✓		

Tablo 4.19. 2005 Yılı Coğrafya Öğretim Programı 11.Sınıf Coğrafya Doğal Sistemler Kazanım Listesi

Kazanım	Bilişsel	Duyuşsal	Psikomotor
B.11.1. Ülkelerin farklı dönemlerine ait nüfus politikalarını ve bunların sonuçlarını karşılaştırır.	✓		
B.11.2. Şehirleri fonksiyonel özellikleri açısından örneklendirerek bunların küresel ve bölgesel etkilerini yorumlar.	✓		
B.11.3. Tarihsel süreçte şehirlerin nüfus ve fonksiyonel özelliklerindeki değişimleri küresel etkileri açısından yorumlar.	✓		
B.11.4. Doğal unsurların üretim, dağıtım ve tüketim süreçleri üzerindeki etkisini analiz eder.	✓		
B.11.5. Beşeri unsurların üretim, dağıtım ve tüketim süreçleri üzerindeki etkisini analiz eder.	✓		
B.11.6. Üretim, dağıtım ve tüketim sektörleri arasındaki ilişkiyi ekonomiye etkisi açısından analiz eder.	✓		
B.11.7. Doğal kaynakları sınıflandırarak doğal kaynak-ekonomi ilişkisini açıklar.	✓		

Tablo 4.20. 2005 Yılı Coğrafya Öğretim Programı 11.Sınıf Coğrafya Beşeri Sistemler Kazanım Listesi

Kazanım	Bilişsel	Duyuşsal	Psikomotor
C.11.1. Türkiye'nin tarih boyunca medeniyetler merkezi olmasının nedenlerini coğrafi konum açısından değerlendirir.	✓		
C.11.2. Türkiye'deki yer şekilleri ile arazi kullanımı arasındaki ilişkiyi analiz eder.	✓		
C.11.3. Türkiye ekonomisinin sektörel dağılımını ve bunları etkileyen şartları analiz eder.	✓		
C.11.4. Türkiye'de uygulanan ekonomi politikalarını değişim ve süreklilik açısından değerlendirir.	✓		
C.11.5. Türkiye'de tarım ve hayvancılığı şekillendiren unsurlarla bu sektörlerin özelliklerini açıklar.	✓		
C.11.6. Tarım ve hayvancılığın Türkiye ekonomisindeki yerini değişim ve süreklilik açısından değerlendirir.	✓		
C.11.7. Türkiye'nin madenlerini ve enerji kaynaklarını etkili kullanım açısından değerlendirir.	✓		
C.11.8. Türkiye'nin madenlerini ve enerji kaynaklarını etkili kullanım açısından değerlendirir.	✓		
C.11.9. Türkiye sanayisini şekillendiren faktörleri ve bu sektörün özelliklerini açıklar.	✓		
C.11.10. Sanayisinin Türkiye ekonomisindeki yerini değişim ve süreklilik açısından değerlendirir.	✓		
C.11.11. Farklı hizmet sektörlerinin Türkiye'nin ekonomik kalkınmasıyla olan ilişkisini sorgular.	✓		
C.11.12. Türkiye'deki doğal afetlerin nedenleri, dağılışarı ve sonuçlarını analiz eder.	✓		

Tablo 4.21. 2005 Yılı Coğrafya Öğretim Programı 11.Sınıf Coğrafya Mekansal Bir Sentez: Türkiye Kazanım Listesi

Kazanım	Bilişsel	Duyuşsal	Psikomotor
Ç.11.1. Kültürü oluşturan unsurlardan yola çıkarak farklı kültürel bölgelerin yeryüzünden yayılış alanlarına ait analizler yapar.	✓		
Ç.11.2. Ülkeler ve bölgeler arasındaki ticaretle ham madde, üretim ve pazar alanlarını ilişkilendirir.	✓		
Ç.11.3. Örnek inceleme yoluyla bir ülkenin coğrafi özelliklerini araştırır.	✓		
Ç.11.4. Sanayileşmiş bir ülkeyi sanayileşme aşamaları açısından analiz ederek sanayileşme süreçlerini değerlendirir..	✓		
Ç.11.5. Tarımsal faaliyetleri açısından farklı düzeylerdeki ülkeleri karşılaştırarak tarım – ekonomi ilişkisini yorumlar.	✓		
Ç.11.6. Bölgesel ve küresel ölçekteki örgütleri amaçları, işlevleri ve etki alanlar açısından değerlendirir.	✓		

Tablo 4.22. 2005 Yılı Coğrafya Öğretim Programı 11.Sınıf Coğrafya Küresel Ortam: Bölgeler ve Ülkeler Kazanım Listesi

Kazanım	Bilişsel	Duyuşsal	Psikomotor
D.11.1. Doğal kaynakların değeri ve kullanımındaki değişimi tarihsel süreçte farklı bölgelerle örneklendirir.	✓		
D.11.2. Yenilenemeyen kaynakların kullanımını 'tükenebilirlik' ve 'alternatif kaynaklar' çerçevesinde analiz eder.	✓		
D.11.3. Ülkeler arasında doğal kaynak kullanımındaki farklılığı çevresel sonuçlar açısından değerlendirir.	✓		
D.11.4. Madenlerin ve enerji kaynaklarının üretim, dağıtım ve tüketiminin çevreye olumsuz etkilerini örneklendirir.	✓		
D.11.5. Doğal kaynakların kullanımındaki farklı tutumları 'çevreye duyarlılık' açısından sorgular.	✓	✓	
D.11.6. Doğal kaynakların etkin kullanımında çevre planlamasının önemini kavrar.	✓	✓	
D.11.7. Bölgesel ve küresel ölçekteki örgütleri amaçları, işlevleri ve etki alanları açısından değerlendirir.	✓		
D.11.8. Çevre sorunlarını farklı kriterlere göre sınıflandırır.	✓		
D.11.9 Çevre sorunlarının oluşum ve yayılma süreçlerini küresel etkileri açısından sorgular.	✓	✓	
D.11.10. Örnek incelemeler yoluyla teknolojik değişimleri çevresel sonuçları ve insana etklileri açısından analiz eder.	✓		
D.11.11. İnsan faaliyetlerinin karbok, azot, oksijen ve su döngülerine olan etkilerini örneklendirir.	✓	✓	
D.11.12. Farklı atık türlerini çevre ve insan sağlığına etkileri açısından değerlendirir.	✓	✓	
D.11.13. Çevre ve insan sağlığı açısından atıklardan korunma yöntemlerini sorgular.	✓	✓	
D.11.14. Yenilenemeyen kaynakların sürdürülebilir kullanımı açısından geri dönüşüm stratejilerini değerlendirir.	✓		
D.11.15. Çevre sorunlarının önlenmesine yönelik stratejiler geliştirir.	✓	✓	

Tablo 4.23. 2005 Yılı Coğrafya Öğretim Programı 11.Sınıf Coğrafya Çevre ve Toplum Kazanım Listesi

4.1.4.5. 12.Sınıf Coğrafya Dersi Kazanım Listesi

Kazanım	Bilişsel	Duyuşsal	Psikomotor
A.12.1. Doğa olaylarının ekstrem durumlarını ve etkilerini değerlendirir.	✓		
A.12.2. Coğrafi bir bakış açısıyla doğal ve beşeri süreçler arasındaki etkileşime kanıtlar gösterir.	✓		
A.12.3. Doğal sistemlerdeki değişimlerle ilgili geleceğe yönelik çıkarımlarda bulunur	✓	✓	

Tablo 4.24. 2005 Yılı Coğrafya Öğretim Programı 12.Sınıf Coğrafya Doğal Sistemler Kazanım Listesi

Kazanım	Bilişsel	Duyuşsal	Psikomotor
B.12.1. Dünya üzerinde ilk kültür merkezlerinin ortaya çıkışını ve yayılışını belirleyen faktörleri zaman, süreklilik ve değişim açısından değerlendirir.	✓		
B.12.2. Örnek incelemeler yoluyla bir bölgedeki baskın ekonomik faaliyet türünün sosyal ve kültürel yaşama olan etkilerini tartışır.	✓		
B.12.3. Nüfus, yerleşme ve ekonomik faaliyetlerde gelecekte olabilir değişimlerle ilgili çıkarımlarda bulunur.	✓	✓	

Tablo 4.25. 2005 Yılı Coğrafya Öğretim Programı 12.Sınıf Coğrafya Beşeri Sistemler Kazanım Listesi

Kazanım	Bilişsel	Duyuşsal	Psikomotor
C.12.1. Bölge tanımlama ve sınıflandırılmasında kullanılan kriterler açısından ülkemizdeki farklı bölge türlerini haritalara üzerinde örneklendirir.	✓	✓	
C.12.2. Ulaşımda etkili olan unsurlardan yola çıkarak Türkiye'deki ulaşım sistemlerinin gelişimiyle ilgili çıkarımlarda bulunur.	✓	✓	
C.12.3. Ulaşım ağları ile yerleşme ve ekonomik faaliyetleri ilişkilendirir.	✓		
C.12.4. Türkiye'deki ticaret merkezlerini, ticarete konu olan mallarını ve akış yönlerini değişim ve süreklilik açısından analiz eder.	✓		
C.12.5. Türkiye'nin dış ticaretini ve Dünya pazarlarındaki yerini ticarete konu olan ürünler açısından analiz eder.	✓		
C.12.6. Türkiye'yi sembolize eden mekansal değerleri, mekan algısına etkisiyle yorumlar.	✓		
C.12.7. Türkiye'nin turizm değerlerini sınıflandırarak turizm potansiyelini yorumlar.	✓		
C.12.8. Turizmden yararlanma açısından Türkiye'nin diğer ülkeler arasındaki yerini sorgular.	✓		
C.12.9. Turizm faaliyetlerinin çevresel, kültürel ve ekonomik etkilerinden yola çıkarak Türkiye'nin turizm politikalarını değerlendirir.	✓		
C.12.10. Türkiye'nin nüfus politikalarını ve gerekçelerini değerlendirir.	✓		
C.12.11. Türkiye'nin nüfus projeksiyonlarına dayalı senaryolar oluşturur.	✓		
C.12.12. Türkiye'deki bölgesel kalkınma projelerini gerekçeleri ve etkileri açsından değerlendirir.	✓		
C.12.13. Tarihsel süreçte Türkiye'nin jeopolitik konumunun değişim ve süreklilik açısından değerlendirir.	✓		
C.12.14. Türkiye'nin içinde yer aldığı jeopolitik bölgelerle olan ilişkisini analiz eder.	✓		
C.12.15. Türkiye'nin küresel ve bölgesel ölçekteki siyasi, askeri, ve ekonomik örgütlerle ilişkisini yorumlar.	✓	✓	

Tablo 4.26. 2005 Yılı Coğrafya Öğretim Programı 12.Sınıf Coğrafya Mekansal bir Sentez: Türkiye Kazanım Listesi

Kazanım	Bilişsel	Duyuşsal	Psikomotor
Ç.12.1. Örnek analizler yoluyla ülkelerin gelişmişlik seviyelerini belirleyen faktörler hakkında çıkarımlarda bulunur.	✓		
Ç.12.2. Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin coğrafi özelliklerini karşılaştırarak ülkelerin farklı gelişmişliklerinin nedenlerini yorumlar.	✓	✓	
Ç.12.3. Ülkeleri doğal kaynak potansiyeli açısından karşılaştırarak doğal kaynakların bölgesel ve küresel ilişkilerdeki etkisini sorgular.	✓	✓	
Ç.12.4. Dünya'nın önemli enerji nakil hatlarını bölge ve ülkeleri etkileri açısından analiz eder.	✓		
Ç.12.5. Bir ülkenin konumunun bölgesel ve küresel etkilerini değerlendirir.	✓		
Ç.12.6. Ülkeler arasından sorun oluşturabilecek mekansal unsurları, günümüz çatışma alanlarıyla ilişkilendirir.	✓	✓	

Tablo 4.27. 2005 Yılı Coğrafya Öğretim Programı 12.Sınıf Coğrafya Küresel Ortam: Bölgeler ve Ülkeler Kazanım Listesi

Kazanım	Bilişsel	Duyuşsal	Psikomotor
D.12.1. Doğal çevrenin sınırlılığını 'beslenme halkalar' ve 'taşıma kapasitesi' kavramlarına dayalı olarak açıklar.	✓		
D.12.2. Doğa – insan etkileşiminden kaynaklanana riskler hakkında çıkarımlarda bulunur.	✓		
D.12.3. Çevre sorunlarının önlenmesinde yönelik farklı ülkelerdeki uygulamaları tarihsel süreçte değerlendirir.	✓	✓	
D.12.4. Çevre yönetimi ve koruma açısından çevresel örgütlerin etkinliklerini değerlendirir.	✓		
D.12.5. Doğan kaynakların yönetimine ait ilkeleri belirler.	✓	✓	
D.12.6. Sınırlı kaynakların etkili kullanımı konusunda projeler geliştirir.	✓	✓	✓
D.12.7. Doğal çevreyi korumaya yönelik alınan önlemlerin ve projelerin mekana etkilerini değerlendirir.	✓		
D.12.8. Ortak doğal mirasın ekosistemdeki öneminden yola çıkarak doğal miraslara yönelik tehditleri sorgular.	✓	✓	
D.12.9. Çevre bilincine sahip olur.		✓	

Tablo 4.28. 2005 Yılı Coğrafya Öğretim Programı 12.Sınıf Coğrafya Çevre ve Toplum Kazanım Listesi

4.1.4.6. Örnek Ders Kitabı İncelemesi

Bu dönemde kullanılan ders kitaplarıyla ilgili genel bir özet yapacak olursak; kitaplarda önceki yıllara göre daha fazla soru sorarak hem dikkat çekme hem de bu sorular eşliğinde araştırmalar yaparak öğrencinin daha kalıcı bir öğretimden geçmesi amaçlanmıştır. Sorun olarak görülebilecek noktalar ise bilişsel açıdan öğrenciye verilen bilgi dağarcığının çok kısır kalması ve dönem ders programındaki kazanımlarla ders kitabı arasında amaç uyumsuzluğunun görülmesidir. Detaylandıracak olursak program sadece bilişsel hedefleri benimserken kitap daha ziyade duyuşsal odaklı hazırlanmıştır. Önceki dönem kitaplarına göre daha az bilgi muhteva ettiği için kitapla program arası bir uyumsuzluk söz konusudur. Bu da amaçlanan hedefleri gerçekleştirme adına ciddi bir dezavantaj ortaya çıkarmaktadır. Kitaplardaki bilgi seviyesi yetersiz olduğu için öğrenciler yardımcı kaynaklara sıkça başvurmak zorunda kalmıştır.

Ders kitabıyla ilgili bahsedilecek ilk bölüm 'Konuya Başlarken' kısmı olacaktır. Ortak bir konu üzerinden grup konuşması, verilen bir soru üzerinden öğrenciden açıklama almak, verilen hikayenin yorumlanması gibi etkinliklerle öğrencinin konu hakkında dikkatini çekmeyi amaçlayan bu bölüm; daha ziyade bilişsel açıdan bilme, duyuşsal açıdan da alma basamağını hedef almaktadır. Dört sınıf seviyesindeki kitapları incelediğimizde bu belirtilen taksonomik hedeflerin dışına pek çıkılmamıştır. Kitaplardan alınan örnekler aşağıdaki gibidir:

KONUYA BAŞLARKEN

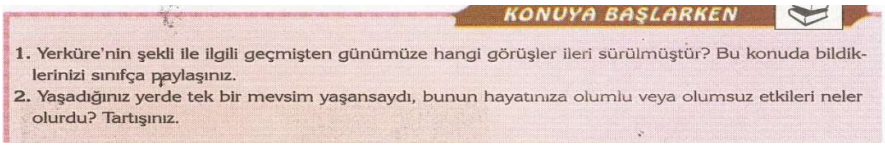
Dr. Snow'un Harita Kullanma Amacı

1848 yılında Londra'nın her tarafına yayılan çok ağır bir kolera salgını, büyük ölçüde açlığa ve yüzlerce insanın ölmesine neden olmuştur. Dr. Snow bu salgının, kolera mikrobunun suya karışması ve insanların bu kirli suyu kullanması sonucunda yayıldığını düşünmekteydi. Bunu test etmeyi düşünen Dr. Snow, Londra'nın Soho kesiminde koleradan ölen her insanın ismini tespit etti ve bir harita üzerine bu kişilerin yaşadığı evi nokta olarak belirledi. Haritası üzerine ayrıca, Soho kesiminde kullanılan su pompaları-nın yerlerini tek tek işaretledi. Haritanın ta-mamlanmasıyla birlikte Dr. Snow haritaya bakınca çok ilginç bir dağılımı fark etti. Broad Caddesi üzerindeki pompa, haritadaki noktaların çok fazla yoğunlaştığı bölgenin merkezinde kalıyordu. Dr. Snow, bu pompa suyunun kirlendiği sonucuna vararak yetkilileri pompanın kapatılması gerektiği konusunda yazılı olarak uyardı. Bu sayede yeni kolera vakalarının yaşanmasını önledi. İyi bir tıp hekimi kuramını, kendi haritasını oluşturarak kanıtlamıştı.

www.ncgia.ucsb.edu

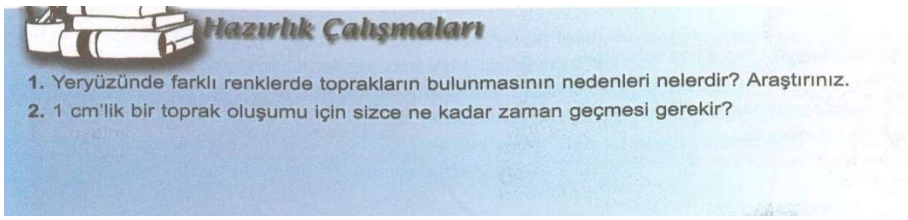
1. Yukarıdaki okuma parçasına göre Dr. Snow'un çalışmalarında harita kullanması, ona ne gibi kolaylıklar sağlamıştır?
2. Haritalar günlük ve sosyal yaşantıda insanlara ne gibi kolaylıklar sağlamaktadır? Listeleyerek sınıf ortamında arkadaşlarınıza sununuz.

Resim 4.30. 2005 Coğrafya Lise Ders Kitabı Hazırlık Çalışmaları Örneği 1

KONUYA BAŞLARKEN

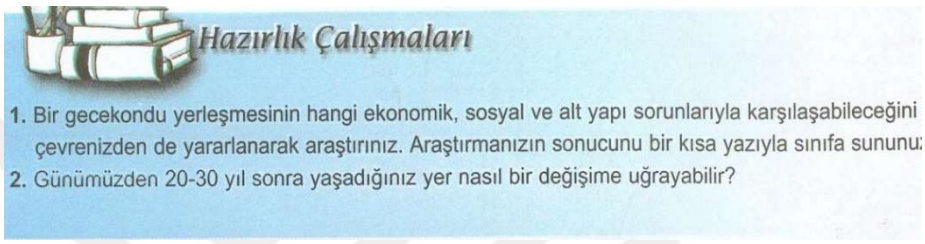
1. Yerküre'nin şekli ile ilgili geçmişten günümüze hangi görüşler ileri sürülmüştür? Bu konuda bildiklerinizi sınıfça paylaşınız.
2. Yaşadığınız yerde tek bir mevsim yaşansaydı, bunun hayatınıza olumlu veya olumsuz etkileri neler olurdu? Tartışınız.

Resim 4.31. 2005 Coğrafya Lise Ders Kitabı Hazırlık Çalışmaları Örneği 2

Hazırlık Çalışmaları

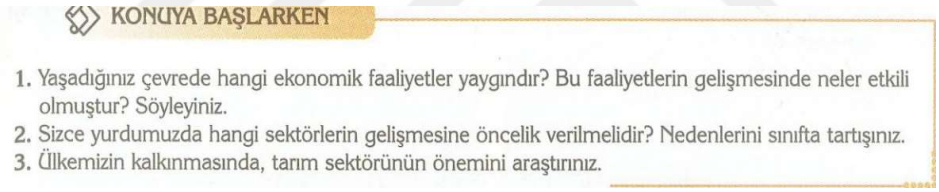
1. Yeryüzünde farklı renklerde toprakların bulunmasının nedenleri nelerdir? Araştırınız.
2. 1 cm'lik bir toprak oluşumu için sizce ne kadar zaman geçmesi gerekir?

Resim 4.32. 2005 Coğrafya Lise Ders Kitabı Hazırlık Çalışmaları Örneği 3

Hazırlık Çalışmaları

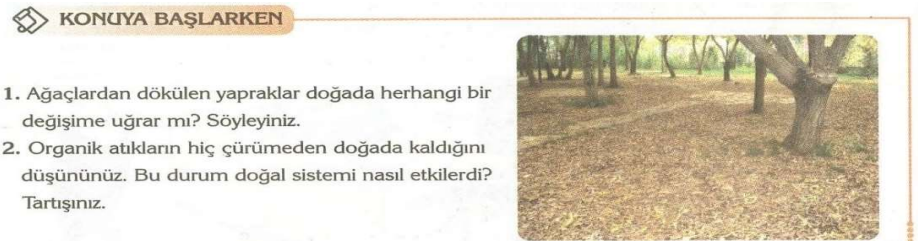
1. Bir gecekondu yerleşmesinin hangi ekonomik, sosyal ve alt yapı sorunlarıyla karşılaşabileceğini çevrenizden de yararlanarak araştırınız. Araştırmanızın sonucunu bir kısa yazıyla sınıfa sununuz.
2. Günümüzden 20-30 yıl sonra yaşadığınız yer nasıl bir değişime uğrayabilir?

Resim 4.33. 2005 Coğrafya Lise Ders Kitabı Hazırlık Çalışmaları Örneği 4

KONUYA BAŞLARKEN

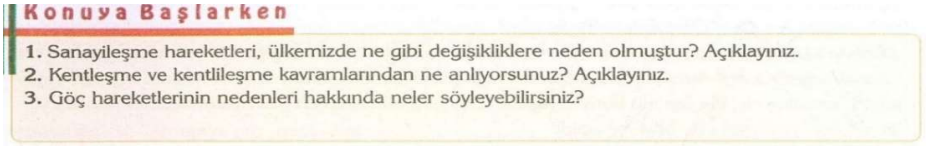
1. Yaşadığınız çevrede hangi ekonomik faaliyetler yaygındır? Bu faaliyetlerin gelişmesinde neler etkili olmuştur? Söyleyiniz.
2. Sizce yurdumuzda hangi sektörlerin gelişmesine öncelik verilmelidir? Nedenlerini sınıfta tartışınız.
3. Ülkemizin kalkınmasında, tarım sektörünün önemini araştırınız.

Resim 4.34. 2005 Coğrafya Lise Ders Kitabı Hazırlık Çalışmaları Örneği 5

KONUYA BAŞLARKEN

1. Ağaçlardan dökülen yapraklar doğada herhangi bir değişime uğrar mı? Söyleyiniz.
2. Organik atıkların hiç çürümeden doğada kaldığını düşününüz. Bu durum doğal sistemi nasıl etkilerdi? Tartışınız.

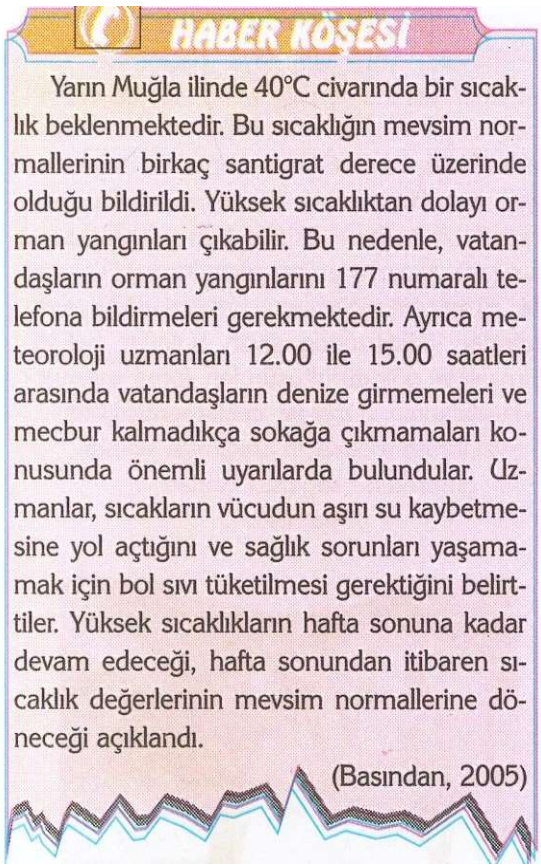
Resim 4.35. 2005 Coğrafya Lise Ders Kitabı Hazırlık Çalışmaları Örneği 6

Konuya Başlarken

1. Sanayileşme hareketleri, ülkemizde ne gibi değişikliklere neden olmuştur? Açıklayınız.
2. Kentleşme ve kentlileşme kavramlarından ne anlıyorsunuz? Açıklayınız.
3. Göç hareketlerinin nedenleri hakkında neler söyleyebilirsiniz?

Resim 4.36. 2005 Coğrafya Lise Ders Kitabı Hazırlık Çalışmaları Örneği 7

Bir diğer bahsedilecek husus da kitap içerisinde çokça gördüğümüz ‘Haber Köşesi’ bölümüdür. Konunun başında yer alan, Türkiye ağırlıklı olmak üzere, yakın zamanda konuyla ilgili gerçekleşen haberlerin eklenmesiyle hazırlanmıştır. Bu kısımda genel olarak alma basamağına odaklanılmış ve öğrencinin dikkatini çekme üzerine yoğunlaşılmıştır.

HABER KÖŞESİ

Yarın Muğla ilinde 40°C civarında bir sıcaklık beklenmektedir. Bu sıcaklığın mevsim normallerinin birkaç santigrat derece üzerinde olduğu bildirildi. Yüksek sıcaklıktan dolayı orman yangınları çıkabilir. Bu nedenle, vatandaşların orman yangınlarını 177 numaralı telefona bildirmeleri gerekmektedir. Ayrıca meteoroloji uzmanları 12.00 ile 15.00 saatleri arasında vatandaşların denize girmemeleri ve mecbur kalmadıkça sokağa çıkmamaları konusunda önemli uyarılarda bulundular. Uzmanlar, sıcakların vücudun aşırı su kaybetmesine yol açtığını ve sağlık sorunları yaşamamak için bol sıvı tüketilmesi gerektiğini belirttiler. Yüksek sıcaklıkların hafta sonuna kadar devam edeceği, hafta sonundan itibaren sıcaklık değerlerinin mevsim normallerine döneceği açıklandı.

(Basından, 2005)

Resim 4.39. 2005 Coğrafya Lise Ders Kitabı Okuma Metni Örneği 3

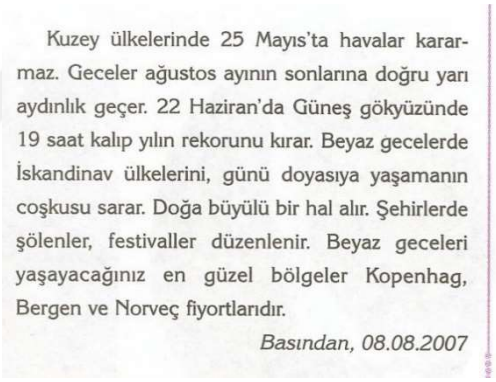

HABER KÖŞESİ

Çanakkale Boğazı yoğun sis nedeniyle çift yönlü transit gemi geçişlerine kapatıldı.

Sisin, görüş mesafesini düşürmesi nedeniyle gemi geçişlerinin güvenliği açısından Çanakkale Boğazı'ndaki gemi deniz trafiği geçici olarak durduruldu. Türkiye Denizcilik İşletmeleri yetkilileri, özellikle Gelibolu önlerinde yoğunlaşan sis nedeniyle Gelibolu - Lapseki araba vapuru seferlerinin durdurulduğunu, Çanakkale - Eceabat arasındaki seferlerin ise sürdürüldüğünü kaydettiler.

(Basından, 2005)

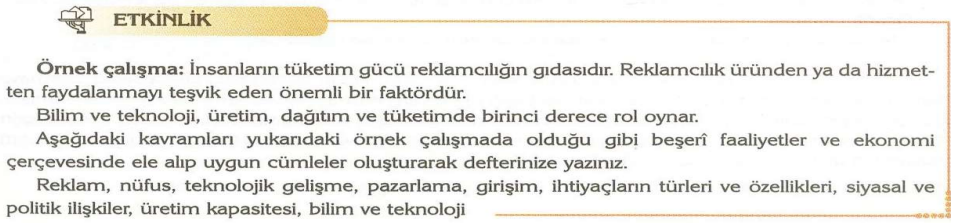
Resim 4.37. 2005 Coğrafya Lise Ders Kitabı Okuma Metni Örneği 1

Kuzey ülkelerinde 25 Mayıs'ta havalar kararmaz. Geceler ağustos ayının sonlarına doğru yarı aydınlık geçer. 22 Haziran'da Güneş gökyüzünde 19 saat kalıp yılın rekorunu kırar. Beyaz gecelerde İskandinav ülkelerini, günü doyasıya yaşamanın coşkusu sarar. Doğa büyülü bir hal alır. Şehirlerde şölenler, festivaller düzenlenir. Beyaz geceleri yaşayacağınız en güzel bölgeler Kopenhag, Bergen ve Norveç fiyortlarıdır.

Basından, 08.08.2007

Resim 4.38. 2005 Coğrafya Lise Ders Kitabı Okuma Metni Örneği 2

Kitap içerisindeki bir başka bölüm de ders içi ve ders dışı olarak ayrılan etkinlik kısımlarıdır. Ders sırasında ya da sonrasında öğrencinin programda belirtilen kazanımlara yönelik yapılan bu bölümler, daha çok bilişsel alana hitap etmiş, bununla birlikte duyuşsal açıdan alma basamağını da hedeflemiştir. Etkinliklerin psikomotor faaliyetlere göre de hazırlanmış aktiviteleri görülebilmektedir.

ETKİNLİK

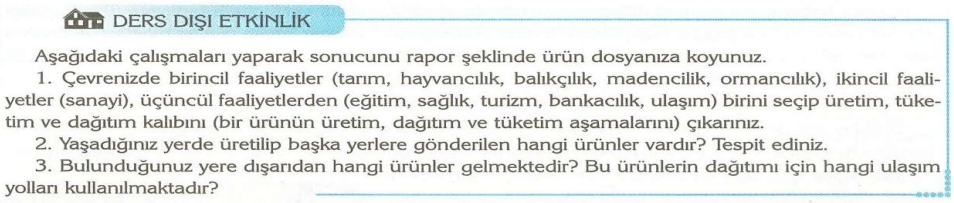
Örnek çalışma: İnsanların tüketim gücü reklamcılığın gıdasıdır. Reklamcılık üründen ya da hizmetten faydalanmayı teşvik eden önemli bir faktördür.

Bilim ve teknoloji, üretim, dağıtım ve tüketimde birinci derece rol oynar.

Aşağıdaki kavramları yukarıdaki örnek çalışmada olduğu gibi beşerî faaliyetler ve ekonomi çerçevesinde ele alıp uygun cümleler oluşturarak defterinize yazınız.

Reklam, nüfus, teknolojik gelişme, pazarlama, girişim, ihtiyaçların türleri ve özellikleri, siyasal ve politik ilişkiler, üretim kapasitesi, bilim ve teknoloji

Resim 4.40. 2005 Coğrafya Lise Ders Kitabı Etkinlik Örneği 1

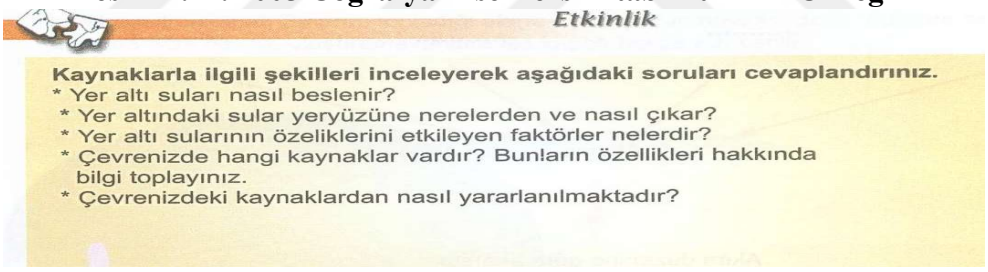

DERS DIŞI ETKİNLİK

Aşağıdaki çalışmaları yaparak sonucunu rapor şeklinde ürün dosyanıza koyunuz.

1. Çevrenizde birincil faaliyetler (tarım, hayvancılık, balıkçılık, madencilik, ormancılık), ikincil faaliyetler (sanayi), üçüncül faaliyetlerden (eğitim, sağlık, turizm, bankacılık, ulaşım) birini seçip üretim, tüketim ve dağıtım kalıbını (bir ürünün üretim, dağıtım ve tüketim aşamalarını) çıkarınız.
2. Yaşadığınız yerde üretilip başka yerlere gönderilen hangi ürünler vardır? Tespit ediniz.
3. Bulunduğunuz yere dışarıdan hangi ürünler gelmektedir? Bu ürünlerin dağıtımı için hangi ulaşım yolları kullanılmaktadır?

Resim 4.41. 2005 Coğrafya Lise Ders Kitabı Etkinlik Örneği 2

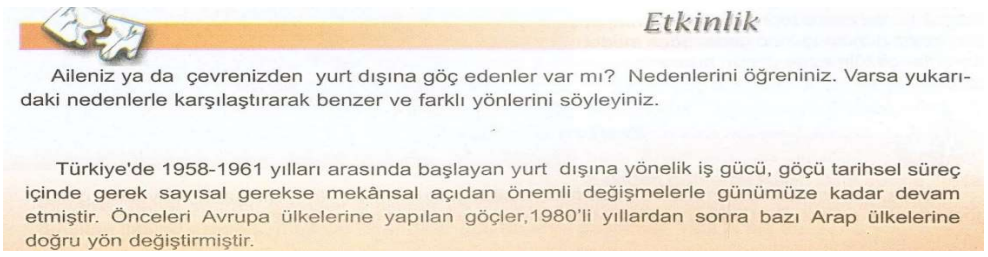

Etkinlik

Kaynaklarla ilgili şekilleri inceleyerek aşağıdaki soruları cevaplandırınız.

* Yer altı suları nasıl beslenir?
* Yer altındaki sular yeryüzüne nerelerden ve nasıl çıkar?
* Yer altı sularının özeliklerini etkileyen faktörler nelerdir?
* Çevrenizde hangi kaynaklar vardır? Bunların özellikleri hakkında bilgi toplayınız.
* Çevrenizdeki kaynaklardan nasıl yararlanılmaktadır?

Resim 4.42. 2005 Coğrafya Lise Ders Kitabı Etkinlik Örneği 3

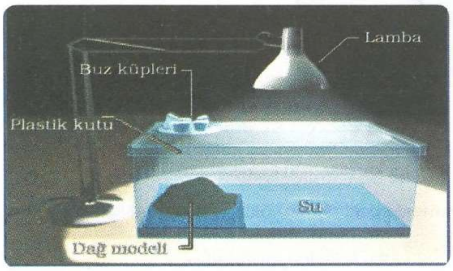
Etkinlik

Aileniz ya da çevrenizden yurt dışına göç edenler var mı? Nedenlerini öğreniniz. Varsa yukarıdaki nedenlerle karşılaştırarak benzer ve farklı yönlerini söyleyiniz.

Türkiye'de 1958-1961 yılları arasında başlayan yurt dışına yönelik iş gücü, göçü tarihsel süreç içinde gerek sayısal gerekse mekânsal açıdan önemli değişmelerle günümüze kadar devam etmiştir. Önceleri Avrupa ülkelerine yapılan göçler,1980'li yıllardan sonra bazı Arap ülkelerine doğru yön değiştirmiştir.

Resim 4.43. 2005 Coğrafya Lise Ders Kitabı Etkinlik Örneği 4

ETKİNLİK

Malzemeler :
Ressam çamuru ya da plastik dağ modeli kapaklı plastik kutu, tabak, lamba, su, parçalanmış buz

Bu etkinliği 4-5 kişilik gruplara ayrılarak aşağıdaki yönlendirmeler doğrultusunda bir sunum hâline getiriniz ya da uygun laboratuvar ortamınız varsa boş bir akvaryum içinde sınıfta gerçekleştiriniz (Etkinliğin yapılabilmesi için en az 50 dakika süre gerekmektedir. Deney sabit bir yerde uygulanıp deney süresi boyunca aşamalar izlenebilir.)

1. Hamuru kullanarak bir dağ oluşturunuz.
2. Dağı kapaklı plastik kutunun içine, okyanusun olacağı yere, tabanı aşağı gelecek şekilde yerleştiriniz.
3. Dağın 1/4' üne kadar okyanus tabanını suyla doldurunuz.
4. Plastik kutunun kapağını kapatınız.
5. Tabağı dağın üzerine gelecek şekilde kapağın üstüne yerleştiriniz.
6. Tabağın içine parçalanmış buzları yerleştiriniz.
7. Lambayı buz parçacıklarından uzağa, suyun yüzeyini aydınlatacak şekilde kutunun üzerine yerleştiriniz.

Bu etkinliği yaptıktan sonra aşağıdaki soruları cevaplandırınız.
1. Enerji kaynağı nedir ve neyi temsil etmektedir?
2. Etkinliğin hangi aşamasında buharlaşma ile karşılaşılmıştır?
3. Suyun yoğuşması hangi aşamada, nasıl gerçekleşmiştir?
4. Su döngüsünün hangi aşamaları bu etkinlikte gösterilememiştir?
5. Bu etkinlikte terlemeyi nasıl gösterebiliriz?
6. Yoğuşma buz olmadan gerçekleşebilir miydi? Buz, bu durumu nasıl etkilemiştir?

Resim 4.44. 2005 Coğrafya Lise Ders Kitabı Etkinlik Örneği 4

Ders Dışı Etkinlik

- Ülkemizde ormanların kıyı bölgelerinde yoğunlaşmasının nedenlerini söyleyiniz.
- Ormanlarımızdan elde edilen asıl ve yan ürünler nelerdir?
- Ülkemizde orman ürünleri sanayisi nerelerde gelişmiştir? Hangi orman ürünleri elde edilmektedir?

Resim 4.45. 2005 Coğrafya Lise Ders Kitabı Etkinlik Örneği 5

Etkinlik

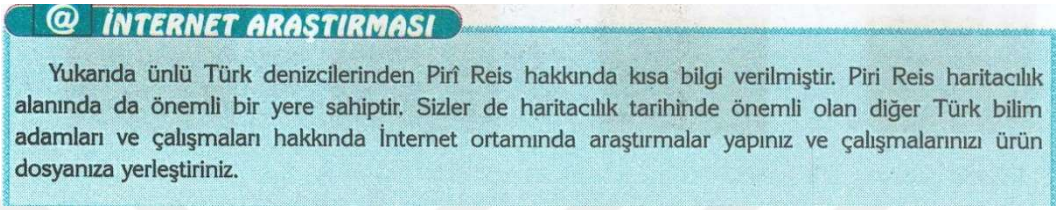
Aşağıda Alaska'da iki farklı yere ait fotoğraflarda küresel ısınmaya bağlı olarak buzullarda meydana gelen değişim görülmektedir. Fotoğraf ve ön bilgilerinizden yararlanarak aşağıdaki soruları cevaplayınız.

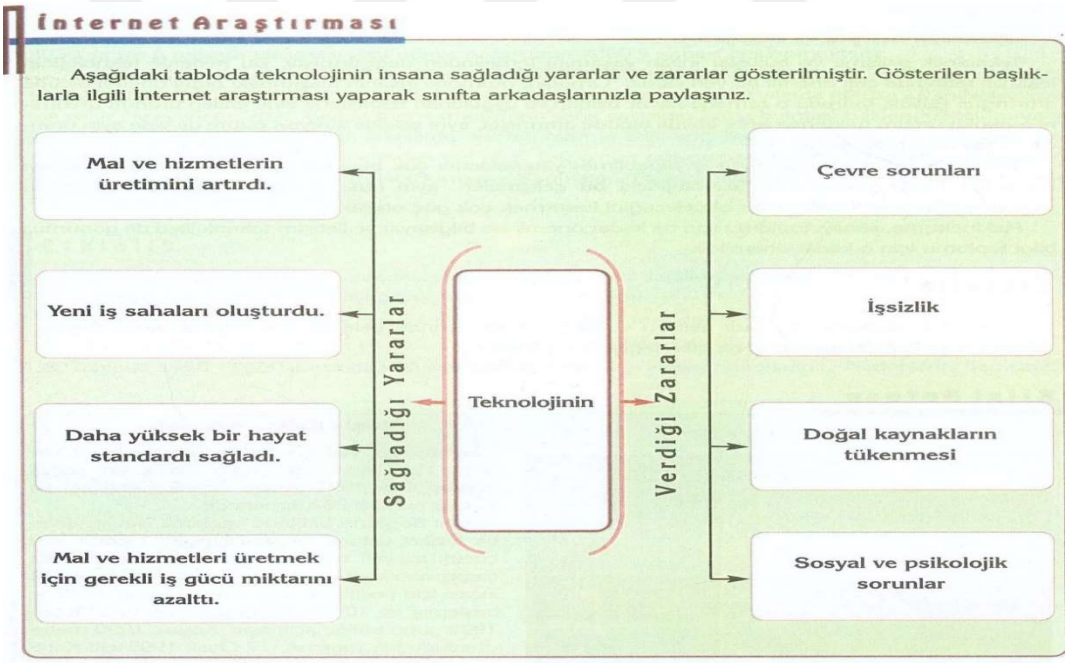
1. Yıllara bağlı fotoğraflarda meydana gelen değişimin sebepleri ve sonuçları nelerdir?
2. Buzulların hızla erimesinin meydana getireceği sorunlar nelerdir?

Resim 4.46. 2005 Coğrafya Lise Ders Kitabı Etkinlik Örneği 6

Bahsedeceğimiz bir diğer bölüm ise ‘İnternet Araştırmaları’ adı verilen ve ders kitaplarında ilk defa görmeye başladığımız kısımdır. ADSL yani yerel hanede olan internet kullanımının özellikle 2005 ve sonrasında iyice yaygınlaşmasından kaynaklı olarak öğrencilerin eğitimiyle evdeki internetlerinin ortak payede birleştirilmesi amaçlanmıştır. Düşüncede gerçekten çok değerli bir uygulama olduğunu kesinlikle söyleyebiliriz; ancak bu tip ödev sayılarının az kalması ve hedef açısından da pek çeşitlilik göstermemesi dikkat çeken olumsuz noktalardır.

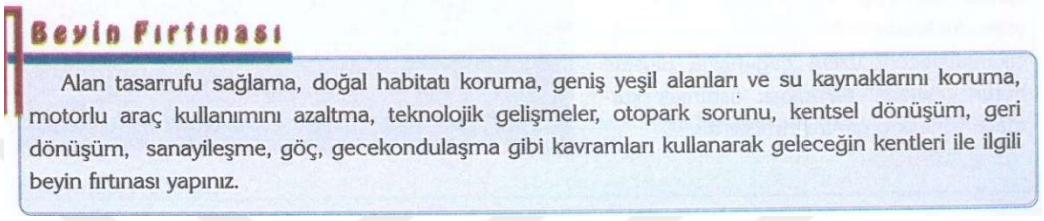

Resim 4.47. 2005 Coğrafya Lise Ders Kitabı İnternet Araştırmaları Örneği 1

Resim 4.48. 2005 Coğrafya Lise Ders Kitabı İnternet Araştırmaları Örneği 2

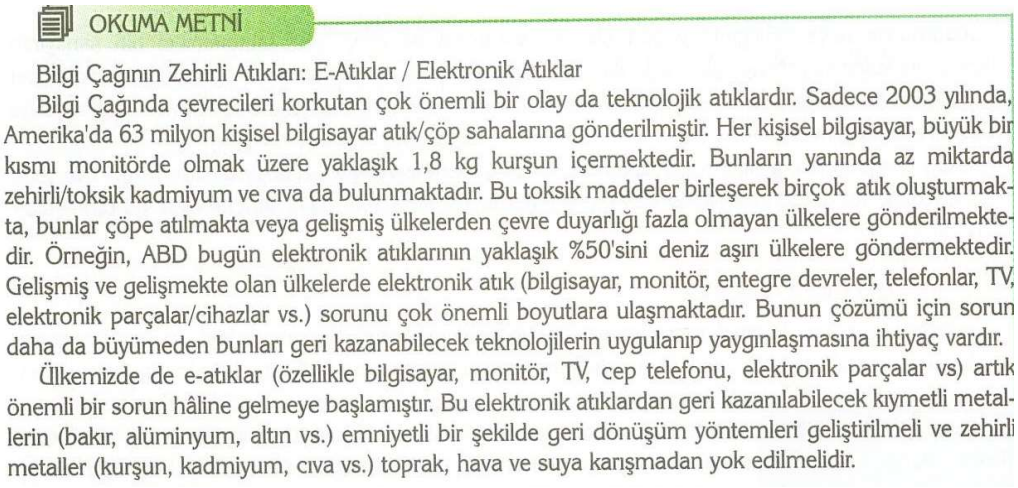
Kitap içerisinde yer alan ‘Beyin Fırtınası’ bölümleri öğrencinin mental açıdan farklı bakabilmesine yönelik hazırlanan ve ilk defa 2005 programı ders kitaplarıyla birlikte gelen bir bölümdür. Etkinlik aslında farklı hedef davranışları için gayet uygundur; ancak ilk defa uygulanmasının da getirdiği acemiliklerden dolayı genellikle bilişsel hedefler ön planda tutulmuştur. Bu bölüm için eleştirilebilecek bir diğer nokta da sadece 12. Sınıflar için hazırlanmış olmasıdır. Elbette yaş uygunluğuna da dikkat ederek bu etkinliklerin hazırlandığını net bir şekilde söyleyebiliriz; ancak öğrencilerin erken dönem lise seviyesinde mental eşikleri atlayabilecek alışkanlığı kazanmış olması çok daha değerli olabilirdi.

Beyin Fırtınası

Alan tasarrufu sağlama, doğal habitatı koruma, geniş yeşil alanları ve su kaynaklarını koruma, motorlu araç kullanımını azaltma, teknolojik gelişmeler, otopark sorunu, kentsel dönüşüm, geri dönüşüm, sanayileşme, göç, gecekondulaşma gibi kavramları kullanarak geleceğin kentleri ile ilgili beyin fırtınası yapınız.

Resim 4.49. 2005 Coğrafya Lise Ders Kitabı Beyin Fırtınası Örneği 1

Bahsetmemiz gereken bir diğer bölüm ise kitaptaki duyuşsal amaçların yüklendiği ana kısım olan ‘Okuma Metni’ bölümleridir. İşlenen konuyla alakalı olarak öğrencinin dikkatini çekmek amacıyla hazırlanan ve derse renk katan bu bölümler, genellikle alma basamağına uygun hazırlanmıştır. Tabi ki konudan konuya, seviyeden seviyeye bağlı olarak ileri seviye duyuşsal taksonomi hedeflenmiştir.

OKUMA METNİ

Bilgi Çağının Zehirli Atıkları: E-Atıklar / Elektronik Atıklar

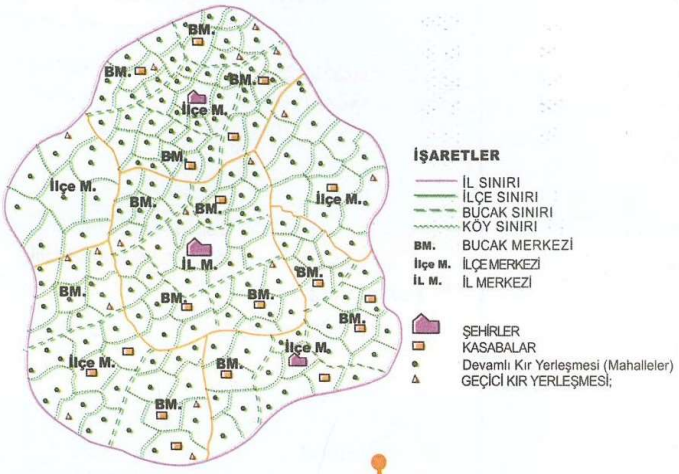
Bilgi Çağında çevrecileri korkutan çok önemli bir olay da teknolojik atıklardır. Sadece 2003 yılında, Amerika'da 63 milyon kişisel bilgisayar atık/çöp sahalarına gönderilmiştir. Her kişisel bilgisayar, büyük bir kısmı monitörde olmak üzere yaklaşık 1,8 kg kurşun içermektedir. Bunların yanında az miktarda zehirli/toksik kadmiyum ve cıva da bulunmaktadır. Bu toksik maddeler birleşerek birçok atık oluşturmakta, bunlar çöpe atılmakta veya gelişmiş ülkelerden çevre duyarlığı fazla olmayan ülkelere gönderilmektedir. Örneğin, ABD bugün elektronik atıklarının yaklaşık %50'sini deniz aşırı ülkelere göndermektedir. Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde elektronik atık (bilgisayar, monitör, entegre devreler, telefonlar, TV, elektronik parçalar/cihazlar vs.) sorunu çok önemli boyutlara ulaşmaktadır. Bunun çözümü için sorun daha da büyümeden bunları geri kazanabilecek teknolojilerin uygulanıp yaygınlaşmasına ihtiyaç vardır.

Ülkemizde de e-atıklar (özellikle bilgisayar, monitör, TV, cep telefonu, elektronik parçalar vs) artık önemli bir sorun hâline gelmeye başlamıştır. Bu elektronik atıklardan geri kazanılabilecek kıymetli metallerin (bakır, alüminyum, altın vs.) emniyetli bir şekilde geri dönüşüm yöntemleri geliştirilmeli ve zehirli metaller (kurşun, kadmiyum, cıva vs.) toprak, hava ve suya karışmadan yok edilmelidir.

Resim 4.50. Coğrafya Lise Ders Kitabı Okuma Metni Örneği 1

Okuma Metni

Türkiye'nin İdari Coğrafyası Bakımından Köy, Bucak, İl, İlçe ve Belde Kavramları Üzerine Düşünceler

11 Temsili bir il haritası ve idari bölümleri

Türkiye'nin idari bölünüşüyle ilgili kavramlar (köy, bucak, ilçe, il) yerleşim merkezlerinin fonksiyonel bakımdan belirli bir süreç içerisinde yapısal olarak kazandıkları unvanlar (devamlı ve geçici kır yerleşmeleri ile kasaba, şehir yerleşmeleri) yaygın olarak birbiriyle karıştırılmaktadır.

Köy "Belirli bir idari sınırı bulunan ve bu sınır içerisinde yer alan devamlı ve geçici kır yerleşmeleriyle ekonomik faaliyet sahalarından oluşan, nüfusu 2000' den az veya 2000'den fazla, tarımsal faaliyetlerin egemen olduğu ve seçimle iş başına gelen muhtarın ve ihtiyar heyetinin yönettiği tüzel kişilik kazanmış en küçük idari ünitedir."

Bucak "Belirli bir coğrafi ünitedeki köyler ve kasabalardan oluşan idari bölümdür."

Resmen olmasa da bucaklar, idari bölünüş içerisindeki yerlerini kaybetmişlerdir. Bucaklara bağlı olan köyler doğrudan ilçelere bağlanmıştır. Fonksiyonları sona erdirilen bucak merkezlerinden gelişememiş olanlar, tekrar tüzel kişiliğe (muhtarlığa) dönüşmüşlerdir. İdari konumları itibariyle elverişli özelliğe sahip bucaklarımız ilçe merkezi ilan edilmişlerdir.

İlçe "Bir veya birkaç bucaktan oluşan idari ünitelerdir." Bir ilçenin bucak merkezi olan yerleşmeye "ilçe merkezi" adı verilmektedir.

İdari bakımdan il merkezi olan büyük şehirlerimizden bazıları dağınık semtlerden oluşmakta ve idari hizmetlerin tek bir merkezden yani valilik makamınca yürütülmesi mümkün olmamaktadır. Bu nedenle kent içindeki semtler ilçe hâline getirilmekte ve buralarda ilçe kaymakamlıkları kurulmaktadır. Semt ilçeleri bu tip illerin "merkez ilçelerini" oluşturmaktadır. Birden fazla merkez ilçeye sahip il merkezleri olan büyük şehirlerde her ilçede ayrı ayrı belediye örgütleri kurulmaktadır. İl merkezinde öteden beri var olan belediye teşkilatı ise "Büyükşehir (Anakent) Belediyesi" adını almaktadır.

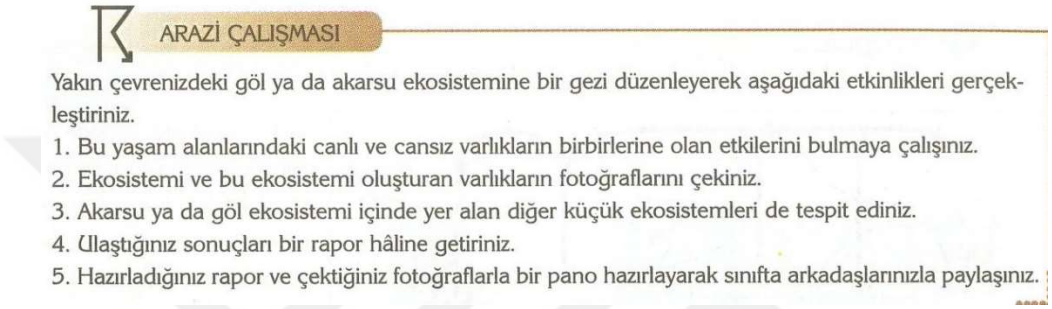
İl "Birden fazla sayıdaki ilçelerin bir araya gelmesiyle oluşan idari alandır." Bir ilde merkezi konumdaki ilçeye "merkez ilçe", diğerlerine ise "taşra ilçeleri" denmektedir. Merkez ilçenin idari merkezi olan yerleşme (kasaba, şehir) aynı zamanda bütün ilin merkezidir. 81 ilimizden 77'sinde il merkezlerinin adı aynı zamanda il sınırları içinde kalan idari sahanın bütününe de verilmiştir. Sadece Kocaeli, Sakarya ve Hatay illerimizde durum farklıdır.

Yerleşmelerin kasaba ve şehir özelliği kazanabilmeleri için yapısal olarak belirli bir gelişim süreci geçirmeleri gerekir. Yerleşmeleri idari unvanlarıyla değil, gerçekteki fonksiyonel özellikleri ile ele almak gereklidir.

Prof. Dr. Ali ÖZÇAĞLAR
AÜ, DTCF Coğrafya Araştırma Dergisi, Sayı:12 Ankara
(Kısaltılmış)

Resim 4.51. Coğrafya Lise Ders Kitabı Okuma Metni Örneği 3

'Arazi Çalışması' bölümü, bu dönem ders kitaplarıyla birlikte gelen yine farklı taksonomik hedefler için hazırlanmış bir kısımdır. 2005 öğretim programında eksik gördüğümüz psikomotor hedefleri gerçekleştirmek için bu etkinlikler merkeze alınmıştır. Arazi çalışmalarının coğrafya için ne kadar önemli olduğunu söylememize gerek yok, bunun farkında olan o dönemdeki kitaplar için görev almış değerli komisyon üyeleri, yapılandırmacı eğitim anlayışının da etkisiyle bu kısımları eklemiştir. Tek eksik tarafı elbetteki dersin süresini ve sürecini düşünerek hazırlanmış olsa da sayısının çok çok az olmasıdır.

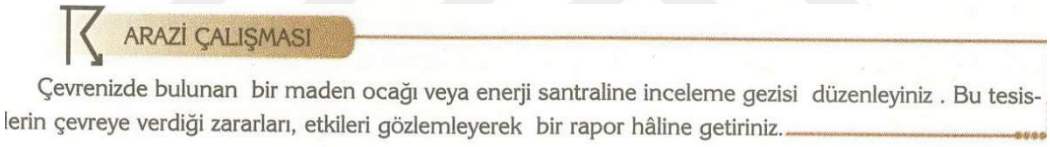

ARAZİ ÇALIŞMASI

Yakın çevrenizdeki göl ya da akarsu ekosistemine bir gezi düzenleyerek aşağıdaki etkinlikleri gerçekleştiriniz.

1. Bu yaşam alanlarındaki canlı ve cansız varlıkların birbirlerine olan etkilerini bulmaya çalışınız.
2. Ekosistemi ve bu ekosistemi oluşturan varlıkların fotoğraflarını çekiniz.
3. Akarsu ya da göl ekosistemi içinde yer alan diğer küçük ekosistemleri de tespit ediniz.
4. Ulaştığınız sonuçları bir rapor hâline getiriniz.
5. Hazırladığınız rapor ve çektiğiniz fotoğraflarla bir pano hazırlayarak sınıfta arkadaşlarınızla paylaşınız.

Resim 4.52. 2005 Coğrafya Lise Ders Kitabı Arazi Çalışması Örneği 1

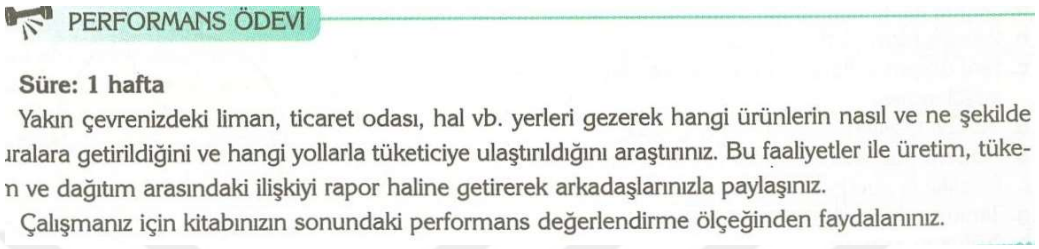

ARAZİ ÇALIŞMASI

Çevrenizde bulunan bir maden ocağı veya enerji santraline inceleme gezisi düzenleyiniz . Bu tesislerin çevreye verdiği zararları, etkileri gözlemleyerek bir rapor hâline getiriniz.

Resim 4.53. 2005 Coğrafya Lise Ders Kitabı Arazi Çalışması Örneği 2

Son olarak bahsedeciğimiz kısım da yine bu programla gelmiş yeniliklerden olan ‘Performans Ödevi’ bölümüdür. Ders dışı ağırlıklı olarak öğrencinin coğrafya eğitiminde çeşitli hedeflere aynı etkinlikle ulaşması amacıyla hazırlanmıştır. Bu etkinlikler, gerek psikomotor gerek duyuşsal gerekse bilişsel hedefler açısından büyük çeşitlilik göstermiştir. Bu kısımda bütün hedefler eşit olarak dağıtıldığı için herhangi bir taksonomik ögenin ağırlığı olduğunu söylememiz zordur.

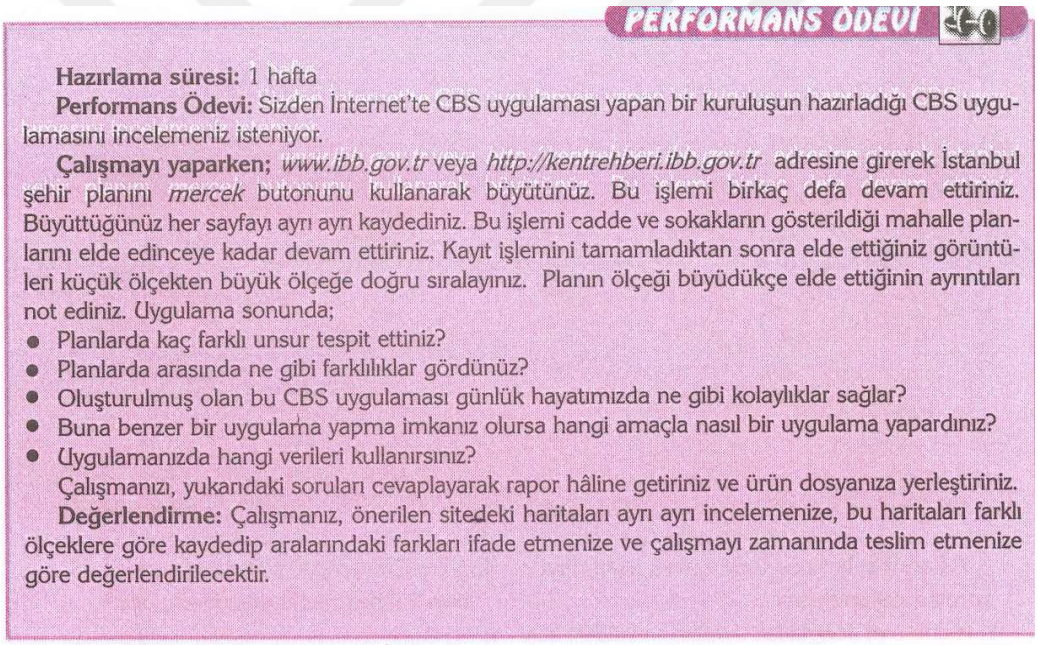
PERFORMANS ÖDEVİ

Süre: 1 hafta

Yakın çevrenizdeki liman, ticaret odası, hal vb. yerleri gezerek hangi ürünlerin nasıl ve ne şekilde ıralara getirildiğini ve hangi yollarla tüketiciye ulaştırıldığını araştırınız. Bu faaliyetler ile üretim, tüken ve dağıtım arasındaki ilişkiyi rapor haline getirerek arkadaşlarınızla paylaşınız.

Çalışmanız için kitabınızın sonundaki performans değerlendirme ölçeğinden faydalanınız.

Resim 4.54. 2005 Coğrafya Lise Ders Kitabı Performansı Ödevi Örneği 1

PERFORMANS ÖDEVİ

Hazırlama süresi: 1 hafta

Performans Ödevi: Sizden İnternet'te CBS uygulaması yapan bir kuruluşun hazırladığı CBS uygulamasını incelemeniz isteniyor.

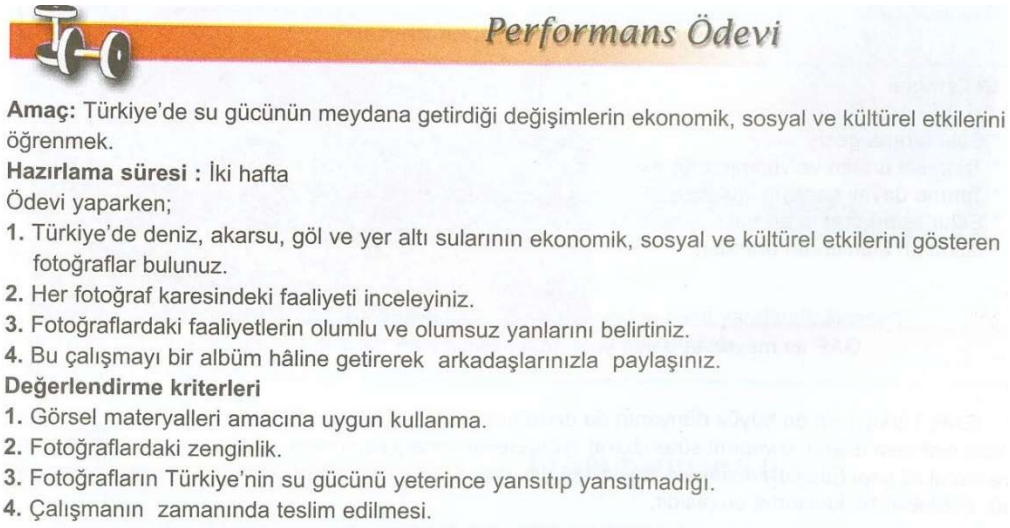
Çalışmayı yaparken; *www.ibb.gov.tr* veya *http://kentrehberi.ibb.gov.tr* adresine girerek İstanbul şehir planını *mercek* butonunu kullanarak büyütünüz. Bu işlemi birkaç defa devam ettiriniz. Büyüttüğünüz her sayfayı ayrı ayrı kaydediniz. Bu işlemi cadde ve sokakların gösterildiği mahalle planlarını elde edinceye kadar devam ettiriniz. Kayıt işlemini tamamladıktan sonra elde ettiğiniz görüntüleri küçük ölçekten büyük ölçeğe doğru sıralayınız. Planın ölçeği büyüdükçe elde ettiğinin ayrıntıları not ediniz. Uygulama sonunda;

- Planlarda kaç farklı unsur tespit ettiniz?
- Planlarda arasında ne gibi farklılıklar gördünüz?
- Oluşturulmuş olan bu CBS uygulaması günlük hayatımızda ne gibi kolaylıklar sağlar?
- Buna benzer bir uygulama yapma imkanız olursa hangi amaçla nasıl bir uygulama yapardınız?
- Uygulamanızda hangi verileri kullanırsınız?

Çalışmanızı, yukarıdaki soruları cevaplayarak rapor hâline getiriniz ve ürün dosyanıza yerleştiriniz.

Değerlendirme: Çalışmanız, önerilen sitedeki haritaları ayrı ayrı incelemenize, bu haritaları farklı ölçeklere göre kaydedip aralarındaki farkları ifade etmenize ve çalışmayı zamanında teslim etmenize göre değerlendirilecektir.

Resim 4.55. 2005 Coğrafya Lise Ders Kitabı Performans Ödevi Örneği 2

Performans Ödevi

Amaç: Türkiye'de su gücünün meydana getirdiği değişimlerin ekonomik, sosyal ve kültürel etkilerini öğrenmek.

Hazırlama süresi : İki hafta

Ödevi yaparken;

1. Türkiye'de deniz, akarsu, göl ve yer altı sularının ekonomik, sosyal ve kültürel etkilerini gösteren fotoğraflar bulunuz.
2. Her fotoğraf karesindeki faaliyeti inceleyiniz.
3. Fotoğraflardaki faaliyetlerin olumlu ve olumsuz yanlarını belirtiniz.
4. Bu çalışmayı bir albüm hâline getirerek arkadaşlarınızla paylaşınız.

Değerlendirme kriterleri

1. Görsel materyalleri amacına uygun kullanma.
2. Fotoğraflardaki zenginlik.
3. Fotoğrafların Türkiye'nin su gücünü yeterince yansıtıp yansıtmadığı.
4. Çalışmanın zamanında teslim edilmesi.

Resim 4.56. 2005 Coğrafya Lise Ders Kitabı Performans Ödevi Örneği 3

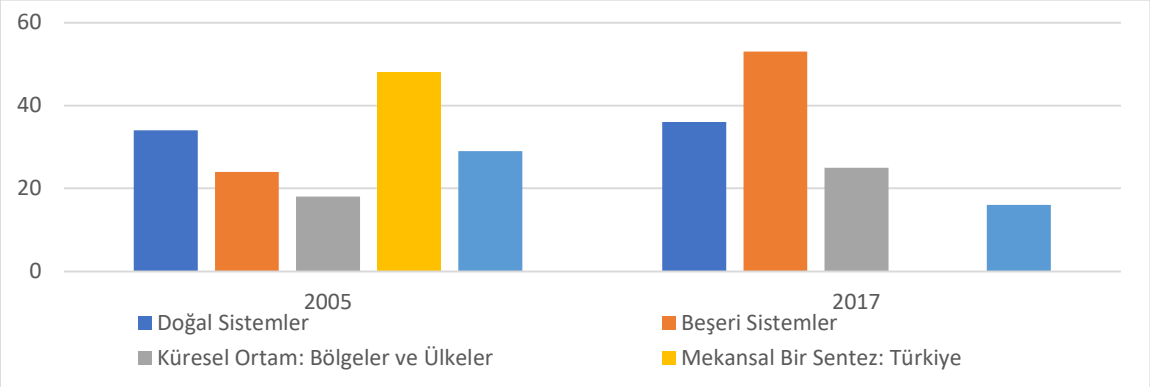
Ders kitabıyla ilgili genel bir değerlendirme yapmak gerekirse, 2005-2006 Eğitim Öğretim yılında yürürlüğe giren programın kazanım hedefleri ağırlıklı olarak bilişsel iken kitapta bilişselden ziyade daha çok duyuşsal ve psikomotor hedeflerin temel alındığını görmekteyiz. Bunun amacı nispeten anlaşılsa da kitap ile program arasındaki bu kopukluk, coğrafya eğitiminde hedeflediğimiz duygu yoğunluğunun istenen seviyeden uzakta kalmasına neden olmuştur. Yani ders kitaplarında sınıf sevilerine göre bilgi içeriğinin yetersiz kaldığı görmekteyiz. Etkinlik, uygulamalı faaliyetler açısından ise bu kitaplar günümüzde bile olmayan bir zenginlikte hazırlanmıştır.

4.1.5. 2018 Lise Coğrafya Öğretim Programı

2018 yılında yürürlüğe giren coğrafya eğitim- öğretim programını incelediğimizde ilk dikkat çeken nokta, ders saatlerindeki değişimdir. Lise 1. ve 2. Sınıfta coğrafya 2 saatle sınırlanmış, sonrasında alan seçimiyle beraber Sosyal Bilimler, Türkçe - Matematik ve Yabancı Dil bölümlerinde haftalık 4 saate çıkarılmış, Sayısal bölümlerde ise coğrafya dersi müfredattan kaldırılmıştır. Kazanım alanı açısından ilgi çeken kısım ise 'Mekansal Bir Sentez: Türkiye' konu alanının kaldırılıp onunla ilgili olan konuların 'Küresel Ortam: Bölgeler ve Ülkeler' adında daha genel bir şekilde çevre coğrafyasını inceleyen bir kazanım alanına eklenmesidir.

2005 ve 2017 yıllarındaki programlarla ilgili önemli rakamsal bilgiler şu şekildedir:

- Doğal Sistemler alanında kazanım sayısı 34'ten 36'ya,
- Beşeri Sistemler alanında ise kazanım sayısı 24'ten 53'e,
- Küresel Ortam: Bölgeler ve Ülkeler alanındaki kazanım sayısı 18'den 25'e çıkarılırken;
- Çevre ve Toplum alanındaki kazanım sayısı ise 29'dan 16'ya düşürülmüştür.

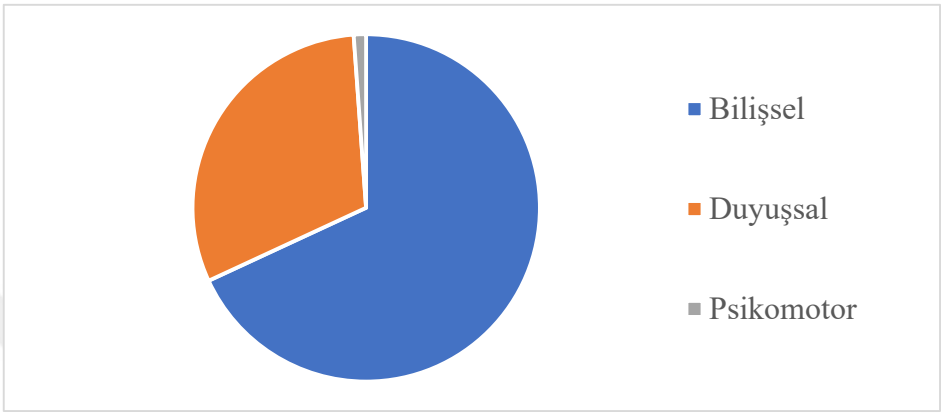

Grafik 4.10. Kazanım Alanlarının 2005 ve 2017 Öğretim Programlarındaki Değişimi

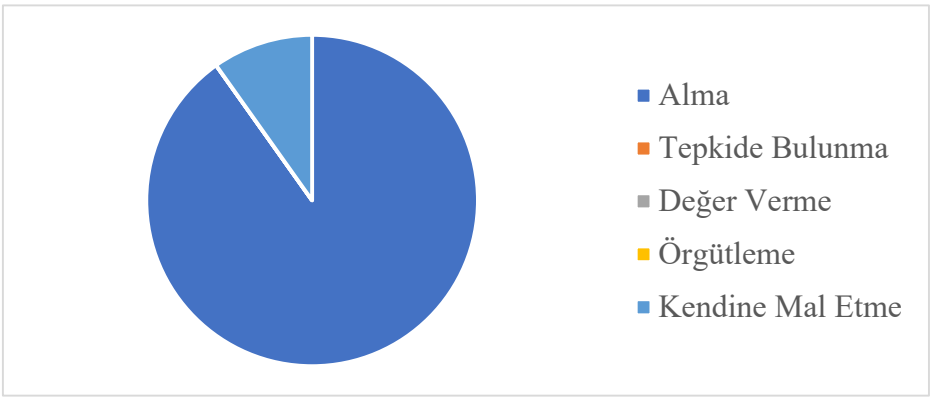
	A. Doğal Sistemler	B. Beşeri Sistemler	C. Küresel Ortam: Bölgeler ve Ülkeler	D. Çevre ve Toplum
9.Sınıf	13	4	4	2
10.Sınıf	17	12	1	4
11.Sınıf	4	20	9	6
12.Sınıf	2	17	11	4

Tablo 4.29. 2017 Yılı Coğrafya Öğretim Programı Kazanım Sayıları

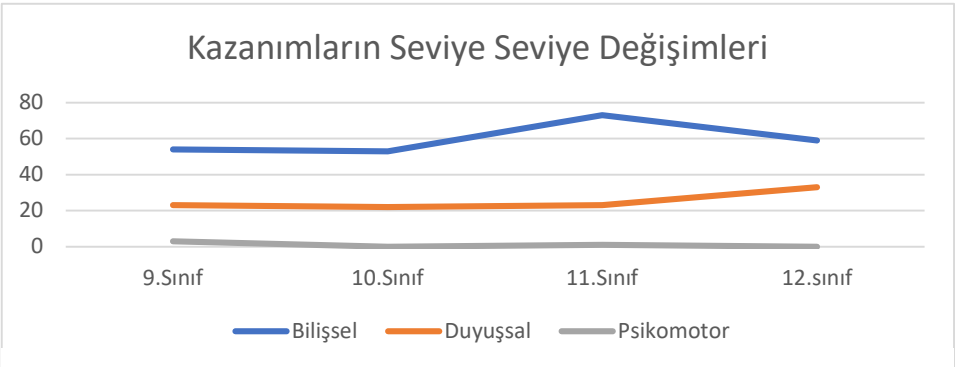
2018 Coğrafya Öğretim Programına baktığımız vakit duyuşsal açıdan 2005 programına göre kazanım sayısında ciddi artış olmuştur. Bunun yetip yetmediği ayrı bir konudur; ancak ilerleme olduğunu da belirtmemiz gereklidir. Ayrıca bu kazanımların kitapla da uyumlu olduğunu vurgulamalıyız. 269 toplam kazanım içerisinde %30 duyuşsal, %68 Bilişsel ve %1'lik oranda psikomotor kazanımlara yer verilmiştir.

Grafik 4.12. 2017 Coğrafya Eğitim Programı Kazanım Oranları

Grafik 4.11. 2017 Coğrafya Eğitim Programı Duyuşsal Kazanım Analizi

Grafik 4.13. 2017 Coğrafya Eğitim Programı Kazanımlarının Seviyelere Dağılımı

4.1.5.1. 9.Sınıf Coğrafya Dersi Kazanım Listesi

Kazanım	Bilişsel	Duyuşsal	Psikomotor
9.1.1. Doğa ve insan etkileşimini örneklerle açıklar.	✓		
a)Dünya'dan ve Türkiye'den örnekler verilir.	✓		
b)Doğa-insan etkileşiminde insanların doğaya karşı göstermesi gereken duyarlılığa yer verilir.	✓	✓	
9.1.2. Coğrafyanın konularını ve bölümlenmesini açıklar.	✓		
Coğrafyanın ilişkili olduğu disiplinlere yer verilir.	✓		
9.1.3. Coğrafya biliminin gelişimini açıklar.	✓		
a)*Coğrafya biliminin önemine değinilir.*	✓	✓	
b)Coğrafya biliminin gelişimine evrensel ölçekte katkı sağlayan Türk ve Müslüman bilim insanlarının çalışmalarına da yer verilir.	✓	✓	
9.1.4. Dünya'nın şekli ve hareketlerinin etkilerini değerlendirir.	✓		
Dünya'nın Güneş Sistemi içindeki yerine de kısaca değinilir.	✓		
9.1.5. Koordinat sistemini kullanarak zaman ve yere ait özellikler hakkında çıkarımlarda bulunur.	✓		
a)Mutlak ve göreceli konum kavramlarına yer verilir.	✓		
b)Türkiye'nin konumuna yer verilir.	✓	✓	
9.1.6. Haritayı oluşturan unsurlardan yararlanarak harita kullanır.	✓		✓
a)Harita projeksiyonlarına yer verilir.	✓		
b)Farklı harita türlerine ve kullanım amaçlarına yer verilir.	✓		
c)Ölçek ile uzunluk ve alan ilişkilerinde basit örneklere yer verilir. Alan hesaplamalarında sadece gerçek alan hesaplamalarına yer verilir.	✓		
9.1.7. Bilgileri haritalara aktarmada kullanılan yöntem ve teknikleri açıklar.	✓		
a)Haritacılık tarihinde önemli olan Türk ve Müslüman bilim insanları ve çalışmaları üzerinde durulur.	✓	✓	
b)Coğrafi Bilgi Sistemlerine (CBS) ve uzaktan algılama tekniklerine yer verilir.	✓		
c)Mekânsal verilerin haritaya aktarımında nokta, çizgi ve alansal gösterimlerden yararlanılması sağlanır.	✓		✓
9.1.8. Haritalarda yer şekillerinin gösteriminde kullanılan yöntem ve teknikleri açıklar.	✓		
a) Eş yükselti eğrilerinin özelliklerine yer verilir.	✓		
b) Eş yükselti eğrileri ile çizilmiş haritalar üzerinde yer şekillerinin ayırt edilmesine yer verilir.	✓		
c) Haritalarda yer şekillerini gösterme yöntemlerinden renklendirme ve kabartma yöntemlerine yer verilir.	✓		
9.1.9. Atmosferin katmanları ve özellikleri ile hava olaylarını ilişkilendirir.	✓		
9.1.10. Örneklerden yararlanarak hava durumu ile iklim özelliklerini etkileri açısından karşılaştırır.	✓		
9.1.11. İklim elemanlarının oluşumunu ve dağılışını açıklar.	✓		
a) İklim elemanlarına ait temel kavramlara ve iklim elamanlarını etkileyen faktörlere yer verilir.	✓		
b) İklim elemanlarının günlük hayata etkilerine örnekler üzerinden yer verilir.	✓	✓	
c) Yaşanılan yerdeki iklim elemanlarına ait verilerden yararlanılarak tablo ve grafikler çizilir ve günlük hayatla ilişkilendirilir.	✓	✓	✓
9.1.12. Yeryüzündeki farklı iklim tiplerinin özellikleri ve dağılışları hakkında çıkarımlarda bulunur.	✓		
Gerçek istasyonlara ait klimatolojik verilerin yer aldığı iklim grafiklerine yer verilir.	✓		
9.1.13. Türkiye'de görülen iklim tiplerinin özellikleri hakkında çıkarımlarda bulunur.	✓		
a) Türkiye'nin iklimini etkileyen faktörlere yer verilir.	✓		
b) Türkiye'deki iklim elemanlarının özellikleri üzerinde durulur.	✓		
c) Türkiye'de görülen iklim tipleri ve özelliklerine yer verilir.	✓		

Tablo 4.30. 2017 Yılı Coğrafya Öğretim Programı 9.Sınıf Coğrafya Doğal Sistemler Kazanım Listesi

Kazanım	Bilişsel	Duyuşsal	Psikomotor
9.2.1. Yerleşmelerin gelişimini etkileyen faktörler.	✓		
a)Tarihsel süreçte kıtaların ve okyanusların konumsal önemini etkileyen faktörlere ve değişimine yer verilir.	✓		
9.2.2. Yerleşme doku ve tiplerinin oluşumunda etkili olan faktörleri örneklerle açıklar.	✓		
a-) Toplu ve dağınık yerleşmelerin oluşumunda etkili olan faktörlere yer verilir.	✓		
b-)Kır ve şehir yerleşmelerinin oluşumunda etkili olan faktörlere yer verilir.	✓		
9.2.3. Türkiye'de yerleşmelerin dağılışını etkileyen faktörleri örneklerle açıklar.	✓		
Türkiye'deki ilk yerleşme örneklerine (Göbeklitepe, Çatalhöyük, Alacahöyük) yer verilir.	✓	✓	
9.2.4. Türkiye'deki yerleşim birimlerini idari fonksiyonlarına göre ayırt eder.	✓	✓	
Türkiye'nin idari yapısı verilirken ülkenin mevcut sınırlar dahilinde bölünmez bütünlüğüne vurgu yapılır.		✓	

Tablo 4.31. 2017 Yılı Coğrafya Öğretim Programı 9.Sınıf Coğrafya Beşeri Sistemler Kazanım Listesi

Kazanım	Bilişsel	Duyuşsal	Psikomotor
9.3.1. Dünya'daki farklı bölge örneklerini, özellikleri ve bölge belirlemede kullanılan kriterler açısından değerlendirir.	✓		
a-) Şekilsel ve işlevsel bölge ayrımına yer verilir.	✓		
b-) Türkiye'den ve Dünya'dan farklı bölge örneklerine yer verilir.	✓		
9.3.2. Bölge sınırlarının amaca göre değişebilirliğini örneklerle açıklar.	✓		
9.3.3. Harita kullanarak çeşitli coğrafi kriterlerle belirlenmiş bölgelerde bulunan ülkeleri sınıflandırır.	✓	✓	

Tablo 4.32. 2017 Yılı Coğrafya Öğretim Programı 9.Sınıf Coğrafya Küresel Ortam: Bölgeler ve Ülkeler Kazanım Listesi

Kazanım	Bilişsel	Duyuşsal	Psikomotor
9.4.1. İnsanların doğal çevreyi kullanma biçimlerini örneklendirir.	✓		
Karadeniz Sahil Yolu, Maltepe Sahil Parkı, Avrasya Tüneli, Osman Gazi Köprüsü, Ordu-Giresun Havaliman, Marmaray ve BAE-Dubai Palmiye gibi örneklere değinilir.	✓	✓	
9.4.2. Bölge sınırlarının amaca göre değişebilirliğini örneklerle açıklar.	✓		
a-) Toplu ve dağınık yerleşmelerin oluşumunda etkili olan faktörlere yer verilir.	✓	✓	
b-) Kır ve şehir yerleşmelerinin oluşumunda etkili olan faktörlere yer verilir.	✓	✓	

Tablo 4.33. 2017 Yılı Coğrafya Öğretim Programı 9.Sınıf Coğrafya Çevre ve Toplum Kazanım Listesi

4.1.5.2. 10.Sınıf Coğrafya Dersi Kazanım Listesi

Kazanım	Bilişsel	Duyuşsal	Psikomotor
10.1.1. Dünya'nın tektonik oluşumunu açıklar.	✓		
a) Dünya'nın iç yapısı ile ilgili temel bilgiler verilir.	✓		
b) Levha tektoniği kuramına yer verilir.	✓		
10.1.2. Jeolojik zamanların özelliklerini tektonik olaylarla ilişkilendirerek açıklar.	✓		
a) Jeolojik zamanların adlandırılması Türkçe olarak da yapılır.	✓	✓	
b) Jeolojik zamanların özelliklerine yer verilirken Türkiye'nin jeolojik geçmişine değinilir.	✓	✓	
c) Türkiye'nin tektonizmasına yer verilir.	✓	✓	
10.1.3. İç kuvvetleri; yer şekillerinin oluşum sürecine etkileri açısından açıklar.	✓		
10.1.4. Kayaçların özellikleri ile yeryüzü şekillerinin oluşum süreçlerini ilişkilendirir.	✓		
Kayaçların kullanım alanlarına yönelik örneklere yer verilir.	✓		
10.1.5. Türkiye'deki yer şekillerinin oluşum sürecine iç kuvvetlerin etkisini açıklar.	✓	✓	
Türkiye'deki faylar, levha hareketleri ve depremler arasındaki ilişkiye yer verilir.	✓	✓	
10.1.6. Dış kuvvetleri yer şekillerinin oluşum sürecine etkileri açısından açıklar.	✓		
10.1.7. Türkiye'deki yer şekillerinin oluşum sürecine dış kuvvetlerin etkisini açıklar.	✓	✓	
10.1.8. Türkiye'deki ana yer şekillerini temel özellikleri ve dağılışları açısından değerlendirir.	✓		
Dağ, ova ve platolar ele alınır.	✓		
10.1.9. Yeryüzündeki su varlıklarını özelliklerine göre sınıflandırır.	✓		
10.1.10. Türkiye'deki su varlıklarının genel özelliklerini ve dağılışını açıklar.	✓		
Su varlıklarının dağılışının harita üzerinden gösterilmesi sağlanır.	✓		
10.1.11. Türkiye'deki su varlığını verimli kullanmanın ekonomik, sosyal ve kültürel etkilerini değerlendirir.	✓	✓	
a) Su kaynakları içinde denizlerimizin potansiyeli ve ülkemiz için önemi üzerinde durulur.	✓	✓	
b) Su kaynaklarımızın sürdürülebilir kullanımı için bireylere düşen sorumluluklara değinilir.	✓	✓	
10.1.12. Yeryüzündeki toprak çeşitliliğini oluşum süreçleri ile ilişkilendirir.	✓		
10.1.13. Türkiye'deki toprakların dağılışını etkileyen faktörler ile toprak tiplerini ilişkilendirir.	✓		
10.1.14. Türkiye topraklarının kullanımını verimlilik açısından değerlendirir.	✓	✓	
a) Türkiye'de erozyonun etkisine vurgu yapılır.	✓	✓	
b) Gelecek nesillere daha yaşanabilir bir ülke bırakabilmek için topraklarımızın korunmasının gerekliliğine değinilir.	✓	✓	
10.1.15. Bitki toplulukları ve türlerini genel özelliklerine göre sınıflandırır.	✓		
10.1.16. Bitki topluluklarının dağılışı ile iklim ve yer şekillerini ilişkilendirir.	✓		
10.1.17. Türkiye'deki doğal bitki topluluklarının dağılışını yetişme şartları açısından analiz eder.	✓		
Türkiye'deki endemik ve relikt bitkilerin dağılışı, önemi ve korunması gerekliliği üzerinde durulur.	✓	✓	

Tablo 4.34. 2017 Yılı Coğrafya Öğretim Programı 10.Sınıf Coğrafya Doğal Sistemler Kazanım Listesi

Kazanım	Bilişsel	Duyuşsal	Psikomotor
10.2.1. İstatistiki verilerden yararlanarak nüfus özellikleri ve nüfusun önemi hakkında çıkarımlarda bulunur.	✓		
a)Nüfus artış ve azalışının olumlu ve olumsuz etkilerine örnek ülkeler üzerinden yer verilir.	✓	✓	
b)Nitelikli genç nüfusun ülkelerin kalkınmasındaki önemi vurgulanır.	✓	✓	
c)Nüfus artış hızı ile ülkelerin kalkınması arasındaki ilişkiye yer verilir.	✓		
10.2.2. İstatistiki verilerden yararlanarak Dünya nüfusunun tarihsel süreçteki değişimine ilişkin çıkarımlarda bulunur.	✓		
10.2.3. Nüfusun dağılışı üzerinde etkili olan faktörler ile Dünya nüfusunun dağılışı ilişkilendirilir.	✓		
Nüfus yoğunluğunu hesaplama yöntemlerinden sadece 'Aritmetik Nüfus Yoğunluğu'na yer verilir.	✓		
10.2.4. Nüfus piramitlerinden hareketle nüfusun yapısıyla ilgili çıkarımlarda bulunur.	✓		
a) Temel nüfus piramitlerinin özellikleri verilir.	✓		
b) Nüfus piramidi oluşturulması sağlanır.	✓		✓
10.2.5. Türkiye'de nüfusun tarihsel seyrini sosyal ve ekonomik faktörler açısından değerlendirir.	✓	✓	
10.2.6. Türkiye'de nüfusun dağılışını, nüfusun dağılışında etkili olan faktörler açısından değerlendirir.	✓	✓	
10.2.7. Güncel verilerden yararlanarak Türkiye nüfusunun yapısal özelliklerini analiz eder.	✓		
Türkiye nüfusunun cinsiyet yapısı verilirken toplumsal cinsiyet adaleti ve eşitliğine değinilir.	✓	✓	
10.2.8. Tarihi metin, belge ve haritalardan yararlanarak Dünya'daki göçlerin nedenleri ve sonuçları hakkında çıkarımlarda bulunur.	✓		
a)Tarihteki önemli Türk göçlerinin sebepleri üzerinde durulur.	✓	✓	
b)Güncel mülteci göçlerine yer verilir.	✓	✓	
10.2.9. Türkiye'deki göçleri sebep ve sonuçları açısından değerlendirir.	✓		
a)Cumhuriyet'ten günümüze gerçekleşen iç ve dış göçlerin ekonomik, sosyal ve kültürel etkilerine yer verilir.	✓	✓	
b)Türkiye'ye göç etmek zorunda kalan topluluklara karşı saygılı ve paylaşımcı bir tutum sergilemenin gerekliliği vurgulanır.	✓	✓	
10.2.10. Göçün mekansal etkilerini Türkiye'den örneklerle açıklar.	✓	✓	
10.2.11. Ekonomik faaliyetleri temel özelliklerine göre ayırt eder.	✓		
a)Birincil, ikincil, üçüncül, dördüncül ve beşincil faaliyetlere yer verilir.	✓		
b)Ulaşım ve iletişimin ekonomik faaliyetler üzerinde etkilerine değinilir.	✓		
10.2.12. Ekonomik faaliyet türlerinin oransal dağılımına ilişkin verileri, ülkelerin gelişmişlik düzeyleriyle ilişkilendirerek çıkarımda bulunur.	✓		

Tablo 4.35. 2017 Yılı Coğrafya Öğretim Programı 10.Sınıf Coğrafya Beşeri Sistemler Kazanım Listesi

Kazanım	Bilişsel	Duyuşsal	Psikomotor
10.3.1. Dünya üzerinde ilk kültür merkezlerinin ortaya çıkışını ve yayılışını belirleyen faktörleri zaman, süreklilik ve değişim açısından değerlendirir.	✓		
İstanbul'daki 3. Hava Limanı ve Kanal İstanbul projelerinin bölgesel ve küresel etkilerine yer verilir.	✓		

Tablo 4.36. 2017 Yılı Coğrafya Öğretim Programı 10.Sınıf Coğrafya Küresel Ortam: Bölgeler ve Ülkeler Kazanım Listesi

Kazanım	Bilişsel	Duyuşsal	Psikomotor
10.4.1. Afetlerin oluşum nedenlerini ve özelliklerini açıklar.	✓		
Coğrafi problemlerin çözümünde CBS ve diğer mekansal teknolojilerden yararlanıldığına dair örneklere yer verilir.	✓	✓	
10.4.2. Afetlerin dağılışları ile etkilerini ilişkilendirir.	✓		
10.4.3. Türkiye'de afetlerin dağılışları ile etkilerini ilişkilendirir.	✓	✓	
10.4.4. Afetlerden korunma yöntemlerini açıklar.	✓	✓	
a-) Farklı ülkelerde doğal afetlere karşı yapılan uygulamalara yer verilir.	✓	✓	
b-) Ülkemizde depremler başta olmak üzere, afetlere karşı bilinç oluşturmanın önemi üzerinde durulur.	✓	✓	
c-) Afetlerin meydana gelme sürecinde bireye düşen sorumluluklara değinilir.	✓	✓	

Tablo 4.37. 2017 Yılı Coğrafya Öğretim Programı 10.Sınıf Coğrafya Çevre ve Toplum Kazanım Listesi

4.1.5.3.11.Sınıf Coğrafya Dersi Kazanım Listesi

Kazanım	Bilişsel	Duyuşsal	Psikomotor
11.1.1. Biyoçeşitliliğin oluşumu ve azalmasında etkili olan faktörleri açıklar.	✓		
Öğrencilerin biyoçeşitliliğin korunması için yapılan çalışmalar hakkında bilgi toplamalar, bireysel ya da grup olarak biyoçeşitliliğin krounması konusunda halkı bilinçlendirmek amacıyla kamu spotu hazırlamaları sağlanır.	✓	✓	✓
11.1.2. Ekosistemi oluşturak unsurları ayırt eder.	✓		
11.1.3. Madde döngüleri ve enerji akışını ekosistemin devamlılığı açısından analiz eder.	✓		
a-) Azot, karbon, su ve besin döngüleri ile enerji akışına yer verilir.	✓		
b-) İnsan faaliyetlerinin karbon, azot, oksijen ve su döngülerine olan etkileri örneklendirir.	✓	✓	
11.1.4. Su ekosisteminin unsurlarını ve işleyişini açıklar.	✓		
a-) Su döngüsünü ve Dünya'daki su varlığının doğal sistemlerin işleyişi üzerindeki etkilerine değinilir.	✓	✓	
b-) Ramsar Sözleşmesi'ne vurgu yapılır.	✓	✓	
c-) Türkiye'de sulak alanların endemik zenginliğinin önemi ve korunmasının gerekliliği üzerinde durulur.	✓	✓	

Tablo 4.38. 2017 Yılı Coğrafya Öğretim Programı 11.Sınıf Coğrafya Doğal Sistemler Kazanım Listesi

Kazanım	Bilişsel	Duyuşsal	Psikomotor
11.2.1. Ülkelerin farklı dönemlerde izledikleri nüfus politikaları ve sonuçlarını karşılaştırır.	✓		
a)Dönemsel olarak nüfus politikalarında farklılık görülen bir ülkenin nüfus politikalarının incelenmesi sağlanır.	✓		
b)Günümüzde farklı ülkelerin izlediği nüfus politikaları karşılaştırılır.	✓		
11.2.2. Türkiye'nin nüfus politikalarını gerekçeleri açısından değerlendirir.	✓		
TÜİK verilerinden hareketler Türkiye'de nüfus politikalarındaki değişimin grafik, tablo vb. kullanılarak yorumlanması sağlanır.	✓		
11.2.3. Türkiye'nin nüfus projeksiyonlarına dayalı senaryolar oluşturur.	✓		
Farklı nüfus senaryolarına göre Türkiye'nin nüfus yapısına ilişkin çıkarımlara yer verilir.	✓	✓	
11.2.4. Şehirleri fonksiyonel özellikleri açısından karşılaştırır.	✓		
a)Tarihsel süreçte şehirlerin fonksiyonel özelliklerindeki değişimlerin küresel etkilerine yer verilir.	✓		
b)Tarihsel süreçteki başlıca Türk-İslam şehirlerinin (Semerkant, Buhara, Konya vb.) öne çıkan özelliklerine değinilir.	✓	✓	
11.2.5. Şehirlerin küresel ve bölgesel etkilerini fonksiyonel açıdan yorumlar.	✓		
11.2.6. Türkiye'deki şehirleri fonksiyonlarına göre ayırt eder.	✓	✓	
11.2.7. Türkiye'deki kır yerleşme tiplerini ayırt eder.	✓	✓	
11.2.8. Doğal unsurları üretim, dağıtım ve tüketim sürekleri üzerindeki etkisi açısından değerlendirir.	✓		
11.2.9. Beşeri unsurları üretim, dağıtım ve tüketim sürekleri üzerindeki etkisi açısından değerlendirir.	✓		
11.2.10. Üretim, dağıtım ve tüketim sektörleri arasındaki ilişkiyi ekonomiye etkisi açısından değerlendirir.	✓		
11.2.11. Doğal kaynaklar ile ekonomi ilişkisini açıklar.	✓		
a)Doğal kaynaklar sınıflandırılır.	✓		
b)Tarihsel süreçte 'doğal kaynakların değeri ve kullanımındaki değişime farklı bölgelerden örneklerle yer verilir.	✓		
11.2.12. Türkiye'deki doğal kaynaklar ile ekonomi arasındaki ilişkiyi analiz eder.	✓		
Türkiye'deki doğal kaynakların ekonomiye yansımasının istatistiki veriler ve görsellerden yararlanarak yorumlanması sağlanır.	✓	✓	
11.2.13. Türkiye'de uygulanan ekonomi politikalarını mekansa etkileri açısından değerlendirir.	✓		
Cumhuriyet'ten günümüze izlenen ekonomik politikalar içinde mekansal faklılıkları gidermeye yönelik projeler ve uygulamalar ele alınır.	✓	✓	
11.2.14. Türkiye ekonomisinin sektörel dağılımından hareketle ülke ekonomisi hakkında çıkarımlarda bulunur.	✓		
Tarihsel süreçte sektörel değişime yer verilir.	✓		
11.2.15. Türkiye'de tarım sektörünün özelliklerini açıklar.	✓		
a)Tarım, hayvancılık, ormancılık ve balıkçılıkla ilgili temel kavramlara yer verilir.	✓		
b)Türkiye'de tarımsal üretimi etkileyen faktörlere yer verilir.	✓	✓	

11.2.16. Tarımın Türkiye ekonomisindeki yerini açıklar.	✓	✓	
a)Türkiye'de yetiştirilen başlıca tarımsal ürünlerin dağılışına yer verilir.	✓		
b)Ülkelerin, tarımsal üretimdeki yeterliliğinin önemine yer verilir.	✓	✓	
11.2.17. Türkiye'nin madenleri ve enerji kaynaklarının dağılışını açıklar.	✓		
a)Madenlerin ve enerji kaynaklarının başlıca özelliklerine (rezerv, kullanım alanları vb.) yer verilir.	✓		
b)Madenlerin ve enerji kaynaklarının dağılışının harita üzerinden gösterilmesi sağlanır.	✓		
c)Ülkemizde yaşanan maden kazalarına değinilerek madenlerde alınması gereken iş sağlığı ve güvenliği önlemlerine yer verilir.		✓	
11.2.18. Türkiye'nin maden ve enerji kaynaklarının etkin kullanımını ülke ekonomisine katkısı açısından değerlendirir.	✓	✓	
11.2.19. Türkiye'de sanayi sektörünün özelliklerini açıklar.	✓		
a)Türkiye'de sanayiyi etkileyen faktörlere yer verilir.	✓		
b)Türkiye'de sanayi sektörünün dağılışına yer verilir.	✓		
11.2.20. Türkiye sanayisini, ülke ekonomisindeki yeri açısından analiz eder. Savunma sanayı alanındaki gelişmelere de yer verilir.	✓	✓	

Tablo 4.39. 2017 Yılı Coğrafya Öğretim Programı 11.Sınıf Coğrafya Beşeri Sistemler Kazanım Listesi

Kazanım	Bilişsel	Duyuşsal	Psikomotor
11.3.1. İlk kültür merkezlerinin ortaya çıkışı, yayılışı ve dağılışlarını belirleyen faktörleri açıklar.	✓		
11.3.2. Farklı kültürel bölgelerin yeryüzünde yayılışına etki eden faktörleri açıklar.	✓		
a)Kültürü oluşturan unsurlara yer verilir	✓		
b)Farklı kültür bölgelerini dağılış ve yayılış güzergahları (İslam, Çin, Hint, Batı, Doğu, Slav-Rus ve Afrika kültür bölgeleri) dikkate alınarak kültür ile imkan arasındaki ilişkiye yer verilir.	✓	✓	
c)Kültürel çeşitliliğin önemine değinilerek farklı kültürlere karşı saygılı olmanın gerekliliği vurgulanır..	✓	✓	
11.3.3. Türk kültürünün yayılış alanlarını bölgesel özellikler açısından analiz eder.	✓		
a)Türk kültürünün doğuşu, gelişimi ve özellikleri mekanla ilişkilendirilerek verilir	✓	✓	
b)Türk kültürünü temsil eden başlıca maddi ve manevi unsurlara örnekler üzerinden yer verilir.	✓	✓	
11.3.4. Türkiye'nin tarih boyunca medeniyetler merkezi olmasını konumu açısından değerlendirir.	✓	✓	
11.3.5. Ülkeler ve bölgeler arasındaki ticaret ile ham madde, üretim ve pazar alanlarını ilişkilendirir.	✓		
Dünya üzerindeki önemli ham madde, üretim ve Pazar alanlarının oluşumunda etkili olan faktörler ile bu alanlar arasındaki ilişkiye yer verilir.	✓		
11.3.6. Ülkeler arası etkileşimde turizm faaliyetlerinin rolünü açıklar.	✓	✓	

11.3.7. Sanayileşmiş bir ülkeyi sanayileşme süreçleri açısından değerlendirir.	✓		
11.3.8. Farklı gelişmişlik düzeylerine sahip ülkelerin tarım-ekonomi ilişkisini analiz eder.	✓		
11.3.9. Bölgesel ve küresel ölçekteki örgütleri etki alanları açısından değerlendirir.	✓		
a)Bölgesel ve küresel ölçekteki örgütlerin (AB, BDT, BM, D-8, G-20, İİT, KEİK, NATO, OECD, OPEC) amaçları, işlevleri ve etki alanları itibarıyla tanıtılır.	✓		
b)Türkiye'nin küresel ve bölgesel ölçekteki siyasi, askeri ve ekonomik örgütlerle ilişkisine yer verilir.	✓	✓	

Tablo 4.40. 2017 Yılı Coğrafya Öğretim Programı 11.Sınıf Coğrafya Küresel Ortam: Bölgeler ve Ülkeler Kazanım Listesi

Kazanım	Bilişsel	Duyuşsal	Psikomotor
11.4.1. Çevre sorunlarını oluşum sebeplerine göre sınıflandırır.	✓		
11.4.2. Madenlerin ve enerji kaynaklarının çevre üzerindeki etkilerini örneklerle açıklar.	✓	✓	
Madenlerin ve enerji kaynaklarının üretimi, dağıtımı ve tüketimindeki etkilerine yer verilir.	✓	✓	
11.4.3. Yenilenemeyen kaynakların kullanımını tükenebilirlik ve alternatif kaynaklar açısından analiz eder.	✓		
Yenilenemeyen enerji kaynaklarının kullanımı konusunda bireylere düşen sorumluluklar üzerinde durulur.	✓	✓	
11.4.4. Farklı gelişmişliğe sahip ülkelerdeki doğal kaynak kullanımını çevresel etkileri açısından değerlendirir.	✓		
a-) Doğal kaynakların etkin kullanımında çevre planlamasının önemine değinilir.	✓	✓	
b-) Türkiye'den örneklere yer verilir.	✓	✓	
11.4.5. Arazi kullanımına ilişkin farklı uygulamaları çevre üzerindeki etkileri açısından değerlendirir.	✓		
11.4.6. Çevre sorunlarının oluşum ve yayılma süreçlerini küresel etkileri açısından analiz eder.	✓		
a-) Çevre ve insan sağlığı açısından atıklardan korunma yöntemlerine yer verilir.	✓		
b-) Teknolojik değişimlerin çevresel sonuçları insana etkilerine örnekler üzerinden değinilir.	✓	✓	

Tablo 4.41. 2017 Yılı Coğrafya Öğretim Programı 11.Sınıf Coğrafya Çevre ve Toplum Kazanım Listesi

4.1.5.4.12.Sınıf Coğrafya Dersi Kazanım Listesi

Kazanım	Bilişsel	Duyuşsal	Psikomotor
12.1.1. Doğa olaylarının eksterm durumlarını ve etkilerini açıklar.	✓	✓	
12.1.2. Doğal sistemlerdeki değişimlerle ilgili geleceğe yönelik çıkarımlarda bulunur.	✓	✓	
a-) Azot, karbon, su ve besin döngüleri ile enerji akışına yer verilir.	✓		
b-) İnsan faaliyetlerinin karbon, azot, oksijen ve su döngülerine olan etkileri örneklendirilir.	✓	✓	
c-) Kyoto Protokolü'ne değinilir.	✓		

Tablo 4.42. 2017 Yılı Coğrafya Öğretim Programı 12.Sınıf Coğrafya Doğal Sistemler Kazanım Listesi

Kazanım	Bilişsel	Duyuşsal	Psikomotor
12.2.1. Doğa olaylarının ekstrem durumlarını ve etkilerini açıklar.	✓	✓	
Tarım, sanayi, hizmet gibi ekonomik faaliyetlerin, sosyal ve kültürel hayata olan etkilerine yer verilir.		✓	
12.2.2. Şehirleşme, göç ve sanayileşme ilişkisini toplumsal etkileri açısından yorumlar.	✓	✓	
Şehir hayatı içerisinde, birlikte yaşamanın gereği olarak öz denetimin önemi vurgulanır.	✓		
12.2.3. Nüfus, yerleşme ve ekonomik faaliyetlerde gelecekte olabilecek değişimlerle ilgili çıkarımlarda bulunur.	✓	✓	
Teknolojik değişimler ve doğa ilişkisine ait örneklerden yararlanılarak doğa ve uzayın kullanımına ait değerlendirmelere yer verilir.	✓	✓	
12.2.4. Ülkemizdeki işlevsel bölgeleri özelliklerine göre analiz eder.	✓		
a)İşlevsel bölgenin tanımına ve hangi kriterlere göre belirlendiğine yer verilir.	✓		
b)İşlevsel bölgelerin oluşturulma gerekçelerine yer verilir.	✓		
c)Türkiye İstatistik Kurumu, Karayolları Genel Müdürlüğü, Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü, Devlet Meteoroloji İşleri Genel Müdürlüğü, Orman Genel Müdürlüklerine ait işlevsel bölge örneklerine yer verilir.	✓		
12.2.5. Türkiye'deki bölgesel kalkınma projelerini ekonomik, sosyal ve kültürel etkileri açısından değerlendirilir.	✓	✓	
Kalkınma projelerinin gerekçeleri üzerinde durulur.	✓	✓	
12.2.6. Hizmet sektörünün Türkiye'nin ekonomik kalkınmasıyla olan ilişkisini açıklar.	✓		
Ulaşım, ticaret ve turizm sektörlerine vurgu yapılır.		✓	
12.2.7. Ulaşım sisteminin gelişiminde etkili olan faktörleri açıklar.	✓		
12.2.8. Ulaşım ağları ile yerleşme ve ekonomik faaliyetler arasında ilişki kurar.	✓		
12.2.9. Türkiye'deki ulaşım sisteminin gelişim sürecini açıklar.	✓		

İstatistiki veriler ve grafiklerden yararlanarak ulaşım sistemindeki gelişmelerin ülkemiz için önemine vurgu yapılır.	✓	✓	
12.2.10. Dünya ticaret merkezleri ve ağlarını küresel ekonomideki yerleri açısından analiz eder.	✓		
Avrupa Birliği, Kuzey Amerika Serbest Ticaret Bölgesi, Güney Ortak Pazarı ve Uzak Doğu Ticaret Bölgesi'ne yer verilir.	✓		
12.2.11. Türkiye'deki ticaret merkezlerinin ticarete konu olan ürünlere ve akış yönlerine etkilerini açıklar.	✓	✓	
Ticaret uygulamalarına yer verilerek e-ticarette siber güvenliğin önemine vurgu yapılır.		✓	
12.2.12. Tarihi ticaret yollarını Türkiye'nin konumu açısından değerlendirir.	✓		
İpek ve Baharat yollarına yer verilir.	✓		
12.2.13. Türkiye'nin dış ticaretini ve Dünya pazarlarındaki yerini ticarete konu olan ürünler açısından analiz eder.	✓		
Ticarete konu olan ürünler ve ticaretin Türkiye ekonomisindeki yeri vurgulanır.	✓	✓	
12.2.14. Türkiye'deki doğal ve kültürel sembollerin mekanla ilişkisini açıklar.	✓	✓	
a)Türkiye'deki doğal ve kültürel sembollerin mekan algısıla olan etkisine yer verilir.	✓	✓	
b)Türkiye'nin Dünya miras listesinde yer alan doğal varlıklar ile şehirleri sembolize eden doğal ve kültürel değerlere yer verilir.	✓	✓	
12.2.15. Türkiye'nin turizm potansiyelini ve varlıklarını açıklar.	✓	✓	
12.2.16. Türkiye'nin turizm politikalarını çevresel, kültürel ve ekonomik etkileri açısından değerlendirir.	✓	✓	
12.2.17. Turizmin Türkiye ekonomisindeki yerini değerlendirir.	✓		
Türkiye'nin turizmdeki yeri diğer ülkelerle karşılaştırılarak verilir.	✓	✓	

Tablo 4.43. 2017 Yılı Coğrafya Öğretim Programı 12.Sınıf Coğrafya Beşeri Sistemler Kazanım Listesi

Kazanım	Bilişsel	Duyuşsal	Psikomotor
12.3.1. Kıtaların ve okyanusların konumsal önemindeki değişimi örneklerle açıklar.	✓	✓	
a)Tarihsel süreçte kıtaların ve okyanusların konumsal önemini etkileyen faktörlere ve değişimine yer verilir.	✓		
b)Coğrafi keşiflere birlikte sömürgeciliğe de yer verilir.	✓	✓	
12.3.2. Ülkelerin konumunun bölgesel ve küresel etkilerini değerlendirir.	✓		
12.3.3. Tarihsel süreçte Türkiye'nin jeopolitik konumunu değerlendirir.	✓	✓	
Kıbrıs'ın, Türkiye'nin jeopolitik konumuna olan etkisine yer verilir..	✓	✓	
12.3.4. Türkiye'nin içinde yer aldığı jeopolitik bölgelerle olan ilişkisini açıklar.	✓	✓	
Ülkemizin bölgesel ve küresel bağlantılar açısından önemli bir ulaşım merkezi olduğu vurgulanır.		✓	
12.3.5. Türk kültür bölgeleri ile ülkemiz arasındaki tarihi ve kültürel bağları açıklar.	✓	✓	
Kültür havzamızı oluştura Türkistan, Kafkasya, Balkanlar, Ortadoğu ve Kuzey Afrika ile ülkemiz arasındaki tarihi ve kültürel etkileşime yer verilir.	✓	✓	
12.3.6. Teknolojik gelişmelerin, bölgeler ve ülkeler arası kültürel ve ekonomik etkileşimdeki rolünü açıklar.	✓		
12.3.7. Ülkelerin gelişmişlik seviyelerinin belirlenmesinde etkili olan faktörleri açıklar.	✓		
Ülkelerin gelişiminde inovasyon, girişimcilik ve dijitaleşmenin önemine vurgu yapılır.		✓	
12.3.8. Ulaşım ağları ile yerleşme ve ekonomik faaliyetler arasında ilişki kurar.	✓		
a)Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin farklı gelişmişliklerinin nedenleri üzerinde durulur.	✓	✓	
b)Gayrisafi Milli Hasıla ve İnsani Gelişme Endeksi (İGE) gibi gelişmişlik ölçütlerinden yararlanılır.	✓		
12.3.9. Türkiye'deki ulaşım sisteminin gelişim sürecini açıklar.	✓	✓	
İstatistiki veriler ve grafiklerden yararlanarak ulaşım sistemindeki gelişmelerin ülkemiz için önemine vurgu yapılır.			
12.3.10. Dünya'daki başlıca enerji nakil hatlarının bölge ülkelere etkisini açıklar.	✓		
Türkiye'nin enerji koridoru olma özelliğine değinilir.		✓	
12.3.11. Ülkeler arasında sorun oluşturan mekansal unsurları günümüz çatışma alanlarıyla ilişkilendirir.	✓		
Sınır aşan sular sorunu Dünya'dan ve Türkiye'den örneklerle ele alınır.	✓	✓	

Tablo 4.44. 2017 Yılı Coğrafya Öğretim Programı 12.Sınıf Coğrafya Küresel Ortam: Bölgeler ve Ülkeler Kazanım Listesi

Kazanım	Bilişsel	Duyuşsal	Psikomotor
12.4.1. Çevre sorunlarını oluşum sebeplerine göre sınıflandırır.	✓		
a)Beslenme halkası ve taşıma kapasitesi kavramları üzerinde durulur.	✓		
b)Sınırlı kaynak, tükenebilirlik, aşırı baskı, çevre sorunu ve doğayla uyumlu kalkınma (sürdürülebilir kalkınma) kavramlarını ilişkilendirilmesi sağlanır.	✓		
12.4.2. Farklı gelişmişlik düzeyine sahip ülkelerin çevre sorunlarının önlenmesine yönelik politika ve uygulamalarını karşılaştırır.	✓	✓	
Çevre sorunlarının önlenmesinde insana düşen sorumluluğa yer verilir..	✓	✓	
12.4.3. Çevresel örgüt ve anlaşmaların çevre yönetimi ve korunmasına etkilerini açıklar.	✓		
12.4.4. Ortak doğal ve kültürel mirasa yönelik tehditleri açıklar.	✓		
Doğal ve kültürel mirasa yönelik tehditlere duyarlı olmanın önemine vurgu yapılır..	✓	✓	

Tablo 4.45. 2017 Yılı Coğrafya Öğretim Programı 12.Sınıf Coğrafya Çevre ve Toplum Kazanım Listesi

4.1.5.5. 2017 Coğrafya Öğretim Programı Ders Kitapları İncelemesi

4.1.5.5.1. Lise 1

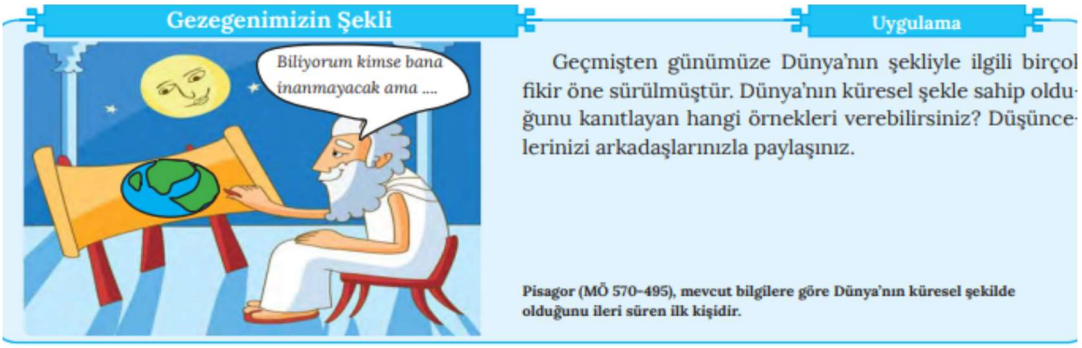
Lise 1.sınıf kitapları, duyuşsal kazanımlar açısından 2018 programıyla paralel olarak hazırlanmıştır. Prof. Dr. Hayati Doğanay'ın önderliğindeki komisyon, buna dikkat ederek konuya giriş sırasında duyuşsal açıdan dikkat çekme amacıyla bölümlere 'Uygulama' pasajları eklemiştir. Bu kısımda bilişsel alandaki bilgi basamağının yanında duyuşsal alandan alma basamağı hedeflenmiştir.

Resim 4.57. 2017 Coğrafya Lise 1 Ders Kitabı Uygulama Etkinliği Örneği 1

Resim 4.58. 2017 Coğrafya Lise 1 Ders Kitabı Uygulama Etkinliği Örneği 2

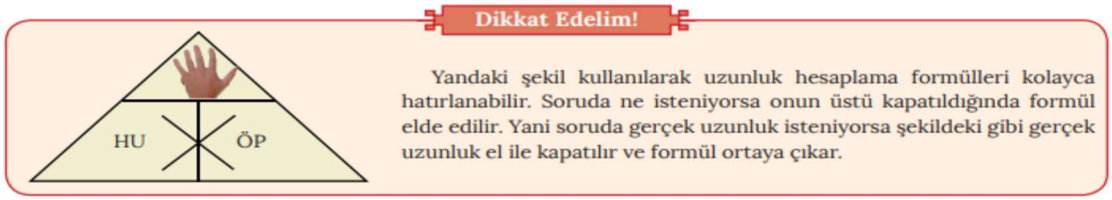

Resim 4.59. 2017 Coğrafya Lise 1 Ders Kitabı Uygulama Etkinliği Örneği 3

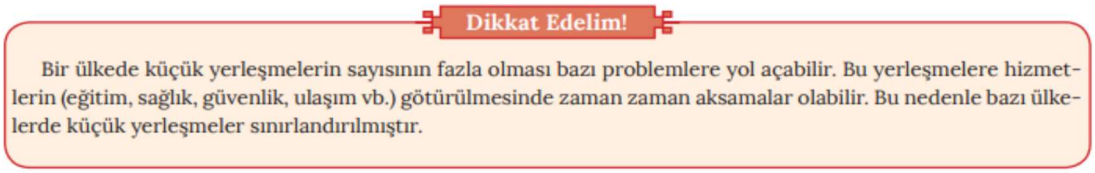

Resim 4.60. 2017 Coğrafya Lise 1 Ders Kitabı Uygulama Etkinliği Örneği 4

Yine ders içerisinde ufak detaylara dikkat çekme amacıyla da 'Dikkat Edelim' köşeleri oluşturulmuştur. Anlaşılacağı üzere öğrencilerin hata yapmaya müsait olduğu konularda bu köşelerden yararlanılarak duyuşsal açıdan ufak hedeflemeler yapılmıştır.

Resim 4.61. 2017 Coğrafya Lise 1 Ders Kitabı Dikkat Edelim Köşesi Örneği 1

Resim 4.62. 2017 Coğrafya Lise 1 Ders Kitabı Dikkat Edelim Köşesi Örneği 2

Yine konu içerisinde günlük olaylardan pasajlar eklenerek oluşturulan 'Haber Köşesi'nde duyuşsal açıdan alma basamağı hedeflenmiştir. Ayrıca kendine mal etme basamakları hedeflenerek belirli edebi bölümler de konulara eklenmiştir.

Resim 4.63. 2017 Coğrafya Lise 1 Ders Kitabı Haber Köşesi Örneği 1

Coğrafyaya Adanmış Bir Ömür — Haber Köşesi

Hayatını ve Emekli İkramiyesini Eğitime Adadı

Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Coğrafya Öğretmenliği Anabilim Dalına yıllarca emek verip 2015'te emekli olan **Prof. Dr. Hayati Doğanay**, emekli ikramiyesi ile fakültesine CBS (Coğrafi Bilgi Sistemleri) bilgisayar laboratuvarı kurulmasını sağladı.

Üniversitenin Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Coğrafya Eğitimi Anabilim Dalında uzun yıllar öğretim üyesi olarak görev yapan Prof. Dr. Doğanay, "Bölümde laboratuvar olmadığı için öğrencilerimiz, öğretmen adayı olarak çok iyi yetişemiyordu. Bir de bilgi ve beceri açısından nitelikli öğretmen adayları yetiştiğine inanıyorum ama okul deneyimi ve öğretmenlik uygulaması için okullara giden öğrencilerimiz, etkileşimli tahtayı kullanma konusunda sorun yaşıyorlardı. Öğrencilerimiz etkileşimli tahtayı kullanmak istiyorlardı ve haber alıyordum ki bazı adaylarımız bu tahtayı kullanmasını bilmiyor. Ben müteessir oluyordum bundan. Oysa eğitim fakülteleri daima ileride olacak ki buralardan geleceğin öğretmenleri yetişsin." şeklinde bir açıklama yaptı.

(www.trthaber.com)

Resim 4.64. 2017 Coğrafya Lise 1 Ders Kitabı Haber Köşesi Örneği 2

Güzel Türkiye'm Benim

Yazın, kışın, baharın var.
Dağın, denizin, ovan var.
Yağmurun, karın, güneşin var.
Güzel Türkiye'm benim, sende her şey var.

Çıktım yola Türkiye'm fakirdir diye,
Ne fakiri a dostlar;
Güzel insanı var, türküleri var, kardeşlik var.
Güzel Türkiye'm benim, sende her şey var.

Önce gittim Marmara'ya, Karadeniz'e
Boğazları, köprüleri, balıkları var
Sanayisi, tarımı, kentlisi-köylüsü var.
Güzel Türkiye'm benim, sende her şey var.

Gittim Ege'ye, sonra Akdeniz'e
Zeytini, turunçgili, bereketli ovaları var.
Turisti, falezi, kıpkırmızı toprağı var.
Güzel Türkiye'm benim, sende her şey var.

Derken ulaştım Mardin, Diyarbakır, Gaziantep'e...
Kayısı, fıstık, pamuk var.
Dostluk, kardeşlik, birlik var.
Güzel Türkiye'm benim, sende her şey var.

Yola devam edip geçtim Erzurum, Sivas, Ankara'ya...
Buğdayı, baklagili, sönmüş volkanı var.
Çok soğuk kışı, çok sıcak yazı var.
Güzel Türkiye'm benim, sende her şey var.

Dedik ya dostlar; her şey var diye,
Gelin bırakalım onu bunu,
Dostu var, düşmanı var.
Sahip çıkalım güzel ülkemize, Türkiye'mize...

Y. Kaplan
(Balcı, A., 2012)

Resim 4.65. 2017 Coğrafya Lise 1 Ders Kitabı Dikkat Haber Köşesi Örneği 4

Millî İrade — **Okuma Parçası**

Vatan; üzerinde yaşadığımız, ortak değerlerimizi paylaştığımız, uğruna nice canlar verdiğimiz toprak parçasıdır. Vatan bildiğimiz bu topraklar; nice medeniyetlerin kurulduğuna, nice ihanetlerin kurgulandığına, nice destanların yazıldığına tarih boyunca şahit olmuştur.

Tarihte emsali görülmemiş bir ihanete şahitliğin son perdesiydi 15 Temmuz. Aziz, fedakâr ve kahraman bir milletin hain darbeciler tarafından sırtından hançerlenmek istendiği karanlık bir geceydi. Kor olan vatan aşkı; vatanımızı, geleceğimizi yok etmek isteyen sureti bizim gibi ama sîreti ihanetle yoğrulmuş hainleri yaktı o gece. İnanmış bir milletin tanka, topa, tüfeğe göğsünü siper ederek ölüme bir gül bahçesine girercesine koştuğuna şahit oldu arz ve sema. Ömer Halisler, Şerife Hanımlar ve daha nice isimsiz kahramanlar, Mehmet Emin Yurdakul'un;

"Haydi oğlum haydi git!
Ya gazi ol ya şehit." dizelerinde olduğu gibi dikildi ölümün karşısına.

Çanakkale ruhunu taşıyan kadını erkeği, yaşlısı genci; ardına bakmadan, geriye dönmeyi düşünmeden döküldü meydanlara. Ayrılığa gayrılığa düşmeden tek yürek oldu millet. Mehmet Âkif'in;

"Girmeden tefrika bir millete düşman giremez,
Toplu vurdukça yürekler onu top sindiremez." mısralarında ifade edildiği gibi gecenin karanlığında tarih yeniden yazıldı. Ölüm kalım savaşı veren Türk milleti bağımsızlığını haykırdı dünyaya. Vatan nöbeti tuttu günlerce uykusuz gözler, vatan aşkıyla yanan gönüller. Canı pahasına da olsa vatanına, mukaddesatına ve bağımsızlığına sahip çıkan milletimiz; haine, düşmana geçit vermeyerek ecdadına layık olmasını bildi.

(Komisyon tarafından yazılmıştır.)

Resim 4.66. 2017 Coğrafya Lise 1 Ders Kitabı Dikkat Haber Köşesi Örneği 5

Son olarak bahsedeceğimiz nokta, kişinin kendini değerlendirmesi amacıyla oluşturulan ve konu sonlarına eklenen 'Performans ödevleri' ve 'Öz Değerlendirme Formları'dır. Bu bölüm duyuşsal açıdan değerli bir girişimdir. Ayrıca performans ödevleri psikomotor hedefler için de çok önemlidir. Buradaki kritik nokta, programın maalesef psikomotor hedefler açısından zayıf olmasıdır. Bu zayıflığa rağmen kitap içerisinde bu hedefler göz ardı edilmemiştir.

ÖZ DEĞERLENDİRME FORMU

KONULAR	EVET	KISMEN	HAYIR
1. Yerleşmelerin gelişimini etkileyen faktörleri nedenleriyle açıklayabilirim.			
2.Yerleşme doku ve tiplerinin oluşumunda etkili olan faktörleri açıklayabilirim.			
3. Ülkemizde yerleşmelerin dağılışını etkileyen faktörleri açıklayabilirim.			
4. Ülkemizdeki yerleşim birimlerini işlevsel özellikleri açısından ayırt edebilirim.			
TOPLAM PUAN	.....		

DEĞERLENDİRME:
EVET (2 PUAN) KISMEN (1 PUAN) HAYIR (0 PUAN)

SONUÇ: 7-8: ÇOK İYİ 5-6: İYİ 3-4: ORTA

2: GEÇER (Konuları tekrar etmelisiniz.) 0-1: ZAYIF (Bölümü tekrar çalışmalısınız.)

Resim 4.67. 2017 Coğrafya Lise 1 Ders Kitabı Öz Değerlendirme Formu Örneği 1

ÖZ DEĞERLENDİRME FORMU

KONULAR	EVET	KISMEN	HAYIR
1. Dünyadaki farklı bölge örneklerini, bölgelerin özelliklerini ve bölge belirlemede kullanılan kriterleri açıklayabilirim.			
2. Ülkemizdeki doğal ve beşerî bölgelere örnek verebilirim.			
3. Bölge sınırlarının amaca göre değişebilirliğini örneklerle açıklayabilirim.			
4. Harita kullanarak çeşitli coğrafi kriterlerle belirlenmiş bölgelerde bulunan ülkeleri veya şehirleri sınıflandırabilirim.			
TOPLAM PUAN	.....		

DEĞERLENDİRME:
EVET (2 PUAN) KISMEN (1 PUAN) HAYIR (0 PUAN)

SONUÇ: 7-8: ÇOK İYİ 5-6: İYİ 3-4: ORTA

2: GEÇER (Konuları tekrar etmelisiniz.) 0-1: ZAYIF (Bölümü tekrar çalışmalısınız.)

Resim 4.68. 2017 Coğrafya Lise 1 Ders Kitabı Öz Değerlendirme Formu Örneği 2

Performans Görevi

Görev adı: Güneş Saati
Hazırlama süresi: 1 hafta
Kişi sayısı: Öğretmeninizin belirlediği 4-5 kişilik gruplar
Görev: Okul bahçesine güneş saati yapma
Görev malzemeleri: boya fırçası, metre, yağlı boya (istediğiniz renkte), 2 metre uzunluğunda tahta çıta, tahta kalem ve saat.

Çalışma basamakları

- Güneş saati konusunda Genel Ağ'dan veya kütüphanelerden bilgi toplayınız.
- Havanın bulutlu olmadığı güneşli bir günde bahçenizde güneş gören düz bir zemine 2 m çapında bir daire çizip bu daireyi boyayınız.
- Dairenin merkezini işaretleyiniz.
- Dairenin merkezine tahta çıtayı hareket etmeyecek şekilde dik olarak yerleştiriniz.
- Tahta çıtanın saat 12.00'de oluşturduğu gölgeyi daire çizgisine işaretleyiniz ve işaretlediğiniz yere 12 yazınız.
- Aynı şekilde birer saat aralıklarla güneşin batışına kadar diğer saatlerde oluşan gölgeleri işaretleyip yazınız.
- Ertesi gün de saat 12.00'ye kadar olan saatlerde oluşan gölgeleri işaretleyip yazınız.
- Son olarak güneş saatinizi istediğiniz şekilde tasarlayınız.

(Saatinizin yapım aşamalarını kaydederek EBA-İçerik-Video-Coğrafya kısmına yükleyebilirsiniz.)

"GÜNEŞ SAATİ YAPMA" KONULU PERFORMANS GÖREVİ DEĞERLENDİRME ÖLÇÜTLERİ

	ÖLÇÜTLER	DÜZEYLER				
		Zayıf (1 puan)	Geliştirilmeli (2 puan)	Orta (3 puan)	İyi (4 puan)	Çok iyi (5 puan)
1	Güneş saati konusunda gerekli araştırma yapıldı.					
2	Çalışma aşamaları eksiksiz tamamlandı.					
3	Güneş saati tasarlanarak çalışma rapor hâline getirildi ve sınıfta diğer öğrencilere sunuldu.					
	TOPLAM PUAN	.....				

Resim 4.69. 2017 Coğrafya Lise 1 Ders Kitabı Performans Görevi Örneği 1

Performans Görevi

Görev adı: Güneş'i Takip Ediyorum
Hazırlama süresi: 2 hafta
Kişi sayısı: Öğretmenin belirleyeceği 2-3 kişilik gruplar
Görev: Yaşadığınız yerde Güneş'in hareketlerini ve oluşan gölge yönlerini gözlemleme

Çalışma basamakları

1. "T.C. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Türkiye Ulusal Coğrafi Veri Portalı" sayfasından yaşadığınız yerin enlem derecesini belirleyiniz.
2. Ödevi yapacağınız tarihte Güneş ışınlarının dik açıyla düştüğü enlemi belirleyiniz.
Not: Güneş ışınlarının 21 Mart ve 23 Eylül'de Ekvator'a (0°), 21 Haziran'da Yengeç Dönencesi'ne (23° 27') ve 21 Aralık'ta da Oğlak Dönencesi'ne (23° 27') dik açıyla düştüğünü daha önce öğrenmiştiniz. Eksen eğikliğine bağlı olarak Güneş ışınlarının geliş açısı yaklaşık 4 günde 1° değişir. Örneğin 21 Mart'ta Ekvator'a dik açıyla düşen Güneş ışınları, 1° K paraleline 25 Mart'ta dik açıyla düşer. Bu örnekteki gibi ödev yaptığınız tarihte, Güneş ışınlarının Kuzey Yarım Küre'de dik açıyla geldiği enlemi daha sonra da aynı tarihte bulunduğunuz yere Güneş ışınlarının kaç derece açıyla geldiğini hesaplayınız.
3. Güneş ışınlarının bulunduğunuz enleme öğle vakti kaç derece açıyla geldiğini hesaplayınız (Bulunduğunuz enlem ile Güneş ışınlarının dik açıyla geldiği enlem arasındaki farkı bulup sonucu 90°den çıkarınız.).
4. Ödev süreniz boyunca 09.00, 12.00 ve 15.00 saatlerinde düz bir zeminde cisimlerde oluşan gölge yönünü ve boyunu kaydediniz.
5. Yaptığınız çalışmaları rapor hâline getirerek sınıfta arkadaşlarınıza sununuz.

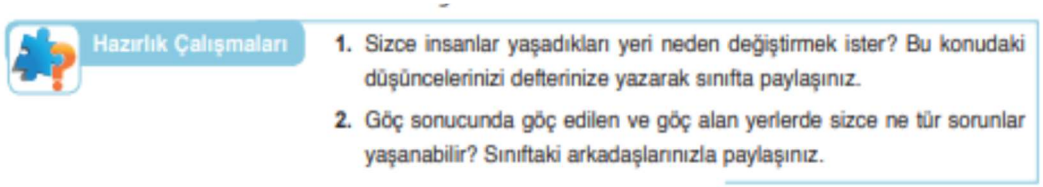
"GÜNEŞ'İ TAKİP EDİYORUM " KONULU PERFORMANS GÖREVİ DEĞERLENDİRME ÖLÇÜTLERİ

	ÖLÇÜTLER	DÜZEYLER				
		Zayıf (1 puan)	Geliştirilmeli (2 puan)	Orta (3 puan)	İyi (4 puan)	Çok iyi (5 puan)
1	Yaşanılan yerin enlem derecesi bulundu ve Güneş ışınlarının geliş açısı hesaplandı.					
2	2 hafta süreyle Güneş ışınlarının cisimlerde oluşturduğu gölge yönü ve boyu kaydedildi.					
3	Yapılan çalışmalar rapor hâline getirildi ve sınıfta diğer öğrencilere sunuldu.					
	TOPLAM PUAN	.....				

Resim 4.70. 2017 Coğrafya Lise 1 Ders Kitabı Performans Görevi Örneği 2

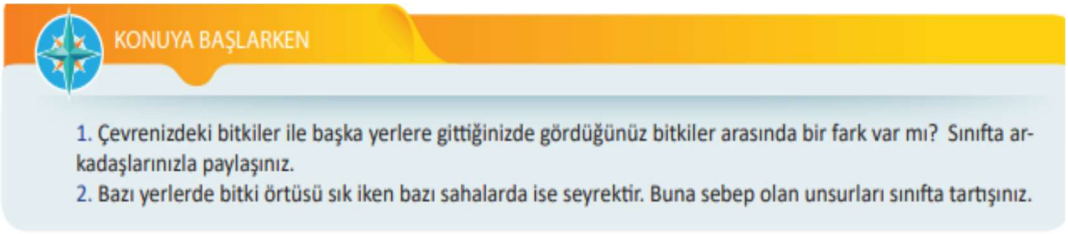
4.1.5.5.2. Lise 2

Lise 2 kitaplarında programın bilişsel olması nedeniyle konu anlatımı, özellikle fiziki coğrafya kısımlarında, bilişsel olarak temellendirilmiştir ancak girişteki 'Konuya Başlarken' kısımlarında genellikle duyuşsal kazanımın alma basamağı hedeflenmiştir.

Hazırlık Çalışmaları

1. Sizce insanlar yaşadıkları yeri neden değiştirmek ister? Bu konudaki düşüncelerinizi defterinize yazarak sınıfta paylaşınız.
2. Göç sonucunda göç edilen ve göç alan yerlerde sizce ne tür sorunlar yaşanabilir? Sınıftaki arkadaşlarınızla paylaşınız.

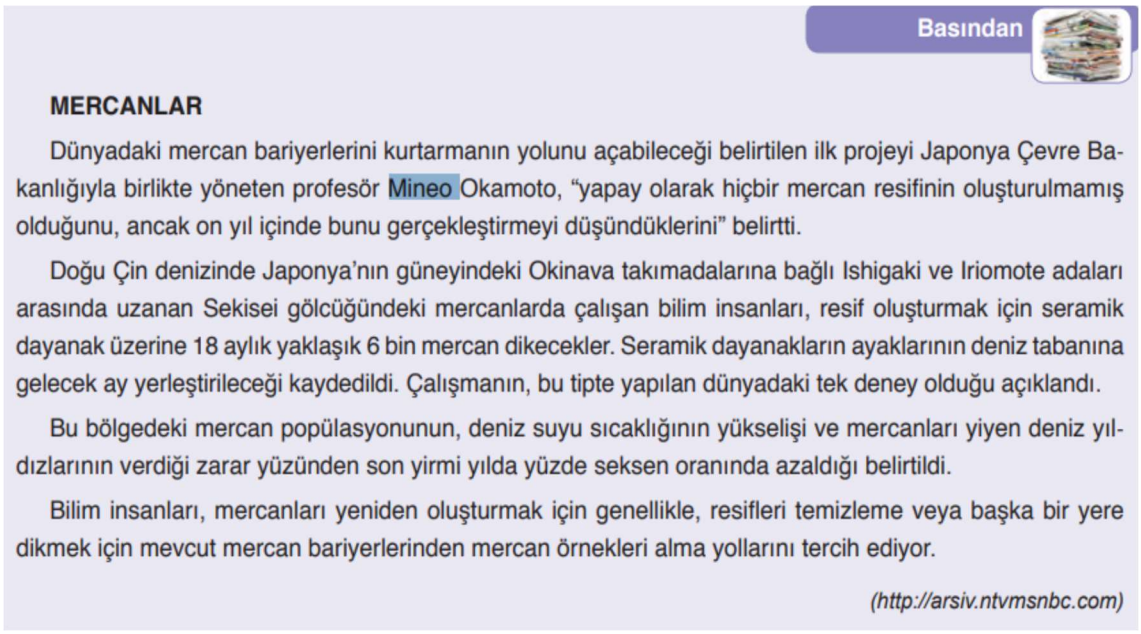
Resim 4.71. 2017 Coğrafya Lise 2 Ders Kitabı Hazırlık Çalışmaları Örneği 1

KONUYA BAŞLARKEN

1. Çevrenizdeki bitkiler ile başka yerlere gittiğinizde gördüğünüz bitkiler arasında bir fark var mı? Sınıfta arkadaşlarınızla paylaşınız.
2. Bazı yerlerde bitki örtüsü sık iken bazı sahalarda ise seyrektir. Buna sebep olan unsurları sınıfta tartışınız.

Resim 4.72. 2017 Coğrafya Lise 2 Ders Kitabı Hazırlık Çalışmaları Örneği 2

Kitapla ilgili bir diğer detay ise lise 1 kitaplarındaki gibi 'Basından ve Okuma Metni' pasajlarının olmasıdır. Bu bölümün lise 1 seviyesinden farkı ise daha ziyade alma basamağı seviyesinde kalmasıdır. Bu durum hazırlanmış öğretim programıyla ilgilidir.

Basından

MERCANLAR

Dünyadaki mercan bariyerlerini kurtarmanın yolunu açabileceği belirtilen ilk projeyi Japonya Çevre Bakanlığıyla birlikte yöneten profesör Mineo Okamoto, "yapay olarak hiçbir mercan resifinin oluşturulmamış olduğunu, ancak on yıl içinde bunu gerçekleştirmeyi düşündüklerini" belirtti.

Doğu Çin denizinde Japonya'nın güneyindeki Okinava takımadalarına bağlı Ishigaki ve Iriomote adaları arasında uzanan Sekisei gölcüğündeki mercanlarda çalışan bilim insanları, resif oluşturmak için seramik dayanak üzerine 18 aylık yaklaşık 6 bin mercan dikecekler. Seramik dayanakların ayaklarının deniz tabanına gelecek ay yerleştirileceği kaydedildi. Çalışmanın, bu tipte yapılan dünyadaki tek deney olduğu açıklandı.

Bu bölgedeki mercan popülasyonunun, deniz suyu sıcaklığının yükselişi ve mercanları yiyen deniz yıldızlarının verdiği zarar yüzünden son yirmi yılda yüzde seksen oranında azaldığı belirtildi.

Bilim insanları, mercanları yeniden oluşturmak için genellikle, resifleri temizleme veya başka bir yere dikmek için mevcut mercan bariyerlerinden mercan örnekleri alma yollarını tercih ediyor.

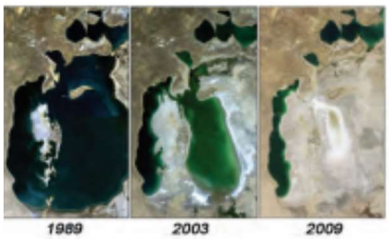
(http://arsiv.ntvmsnbc.com)

Resim 4.73. 2017 Coğrafya Lise 2 Ders Kitabı Basından Köşesi Örneği 1

Okuma Metni

Göllerin Sonu Var mıdır?

Göllerin, bir süre var olduktan sonra ortadan kalkmaları çeşitli sebeplere bağlıdır. Örneğin göle dökülen akarsuların fazla alüvyon getirmesi, sığ göllerin dolmasına sebep olur.

Göllerden bazıları da fazla sularını boşaltan akarsuyun yatağını derinleştirmesi ve gölün bütün sularını taşıması sonucunda kurumaktadır.

Ayrıca iklimin kuraklaşması da gölün kurumasına neden olabilir.

Derinliği az olan göllerde gerek su gerek kara bitkileri, gölü atıklarıyla doldurarak ilerler. Bugün yeryüzünün çeşitli yerlerinde gördüğümüz turbalıklar, bitki artıklarıyla dolmuş eski göllerden başka bir şey değildir.

Göller bir de insanlar tarafından yok edilmektedir. Sıtma ve sivrisinekle savaşmak için ve daha fazla toprak kazanma amacıyla dünyanın her yerinde bugüne kadar pek çok göl, kanallarla suyu denize akıtılarak veya onu besleyen akarsuyun önüne bir set çekilerek kurutulmuştur.

(Doç. Dr. Metin Tuncel, Göllerimiz, Reshouse Yayınevi, İstanbul, 1975.)

Resim 4.74. 2017 Coğrafya Lise 2 Ders Kitabı Okuma Metni Örneği 1

Okuma Metni

Tersine Beyin Göçü Başvurusu 5 Kat Arttı

Yurt dışında yaşayan Türk araştırmacıların ülkemize geri dönmesi için TÜBİTAK tarafından başlatılan burs programı büyük ilgi gördü. Bu yıl 117 araştırmacı geri dönüş için başvurdu.

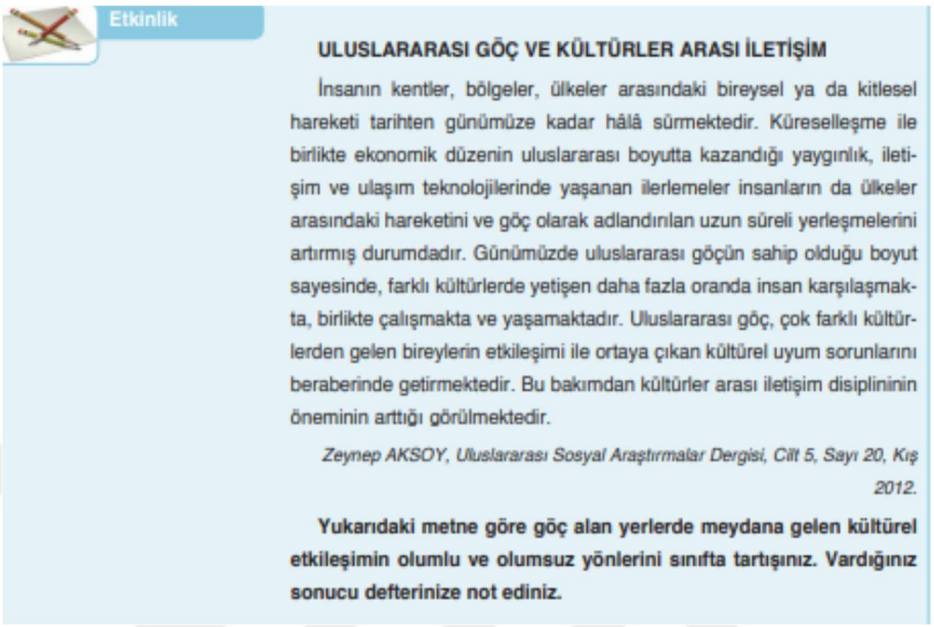
Türkiye'de son yıllarda Ar-Ge'ye ayrılan kaynak ve yatırımlar meyvesini vermeye başladı. Bir zamanlar yeterli destek ve çalışma ortamı bulamadıkları için yurt dışına giden araştırmacıların tercihi artık Türkiye'den yana oluyor. Araştırmacılara geri dönüş yolunu açan TÜBİTAK, sağladığı destekler ile yurt dışındaki araştırmacılara cazip fırsatlar sunuyor. TÜBİTAK Bilim İnsanı Destekleme Daire Başkanlığı'nın başlattığı "2232 Yurda Dönüş Araştırma Burs Programı" kapsamında araştırmacılara 2 yıl boyunca aylık 3 bin 250 TL burs veriliyor. Dönüş yaptıklarında herhangi bir kurumda çalışmaya başlayan araştırmacılar da aynı bursu almaya devam ediyor. Türkiye'de yürütecekleri araştırmalar için de 25 bin TL destek alabiliyorlar. Ülkemizin bilim ve teknoloji alanına katkılarını artırmak amacıyla araştırmacıların TÜBİTAK'ın diğer destek programlarına başvuru yapabilmelerine de imkân tanınıyor.

TÜBİTAK 2232 Yurda Dönüş Araştırma Burs Programı'nda revizyon yapılması ve tanıtım faaliyetlerinin artırılması ile başvuru sayısı bir önceki yıla oranla 5 kat arttı. 2013 yılında şu ana kadar ülkemize dönüş yapmak için 117 Türk araştırmacı başvuru yaptı. Başvurulardan 74'ü desteklenerek araştırmacıların dönüşü sağlandı. 31 başvurunun değerlendirmesi de devam ediyor. Başvuruların yüzde 75'i Amerika Birleşik Devletlerinden geldi. Başvuru sayısına göre ülkelerin dağılımı şöyle: Almanya, Kanada, Avusturya, İngiltere, İtalya, Avustralya, Japonya, Çin, Güney Kore, Danimarka, Hollanda, İspanya, İsrail ve Bosna Hersek.

(https://www.tubitak.gov.tr/tr/haber/tersine-beyin-gocu-basvurusu-5-kat-artti)

Resim 4.75. 2017 Coğrafya Lise 2 Ders Kitabı Okuma Metni Örneği 2

Kitapta duyuşsal incelemenin yer aldığı bir diğer bölüm de ‘Etkinlikler’ kısmıdır. Bu etkinlikler, derse başlarken kullanılırsa temel duyuşsal basamaklarda gayet etkili olacaktır. Ancak yine program özeline geri dönersek alma basamağının ötesine pek geçilememiştir.

Etkinlik

ULUSLARARASI GÖÇ VE KÜLTÜRLER ARASI İLETİŞİM

İnsanın kentler, bölgeler, ülkeler arasındaki bireysel ya da kitlesel hareketi tarihten günümüze kadar hâlâ sürmektedir. Küreselleşme ile birlikte ekonomik düzenin uluslararası boyutta kazandığı yaygınlık, iletişim ve ulaşım teknolojilerinde yaşanan ilerlemeler insanların da ülkeler arasındaki hareketini ve göç olarak adlandırılan uzun süreli yerleşmelerini artırmış durumdadır. Günümüzde uluslararası göçün sahip olduğu boyut sayesinde, farklı kültürlerde yetişen daha fazla oranda insan karşılaşmakta, birlikte çalışmakta ve yaşamaktadır. Uluslararası göç, çok farklı kültürlerden gelen bireylerin etkileşimi ile ortaya çıkan kültürel uyum sorunlarını beraberinde getirmektedir. Bu bakımdan kültürler arası iletişim disiplininin öneminin arttığı görülmektedir.

Zeynep AKSOY, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, Cilt 5, Sayı 20, Kış 2012.

Yukarıdaki metne göre göç alan yerlerde meydana gelen kültürel etkileşimin olumlu ve olumsuz yönlerini sınıfta tartışınız. Vardığınız sonucu defterinize not ediniz.

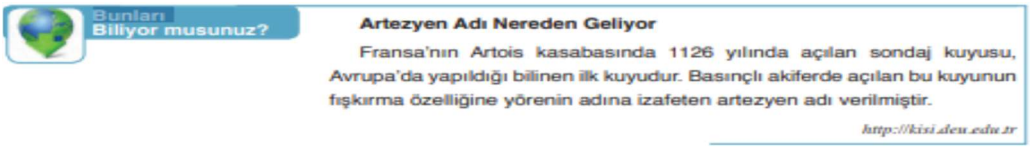
Resim 4.76. 2017 Coğrafya Lise 2 Ders Kitabı Etkinlik Örneği 1

Etkinlik

Yaşadığınız yerde yukarıdaki su kaynaklarından hangileri bulunmaktadır? Bu su kütlelerinin önemiyle ilgili görüşlerinizi sınıfta paylaşınız.

Resim 4.77. 2017 Coğrafya Lise 2 Ders Kitabı Etkinlik Örneği 2

Lise 2 kitabıyla ilgili eklenecek son duyuşsal analiz ise ‘Bunları Biliyor musunuz?’ köşeleridir. Yine, alma basamağı için gayet yeterli olan; ancak ileri duyuşsal seviye bakımından yeterliliği düşündürücü köşelerden biri olmuştur.

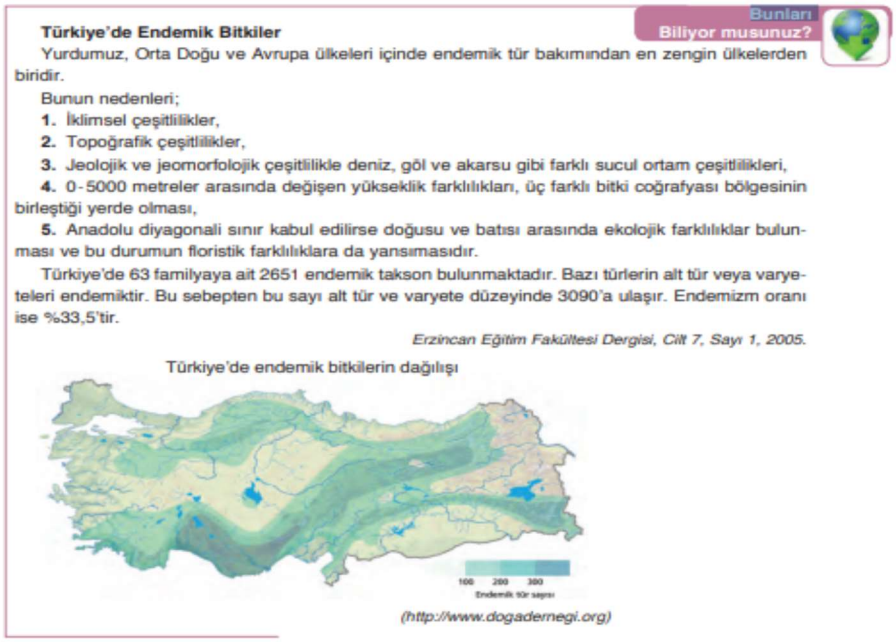

Bunları Biliyor musunuz?

Artezyen Adı Nereden Geliyor

Fransa'nın Artois kasabasında 1126 yılında açılan sondaj kuyusu, Avrupa'da yapıldığı bilinen ilk kuyudur. Basınçlı akiferde açılan bu kuyunun fışkırma özelliğine yörenin adına izafeten artezyen adı verilmiştir.

http://kisi.deu.edu.tr

Resim 4.78. 2017 Coğrafya Lise 2 Ders Kitabı Bunları Biliyor musunuz? Örneği 1

Bunları Biliyor musunuz?

Türkiye'de Endemik Bitkiler

Yurdumuz, Orta Doğu ve Avrupa ülkeleri içinde endemik tür bakımından en zengin ülkelerden biridir.

Bunun nedenleri;

1. İklimsel çeşitlilikler,
2. Topoğrafik çeşitlilikler,
3. Jeolojik ve jeomorfolojik çeşitlilikle deniz, göl ve akarsu gibi farklı sucul ortam çeşitlilikleri,
4. 0-5000 metreler arasında değişen yükseklik farklılıkları, üç farklı bitki coğrafyası bölgesinin birleştiği yerde olması,
5. Anadolu diyagonali sınır kabul edilirse doğusu ve batısı arasında ekolojik farklılıklar bulunması ve bu durumun floristik farklılıklara da yansımasıdır.

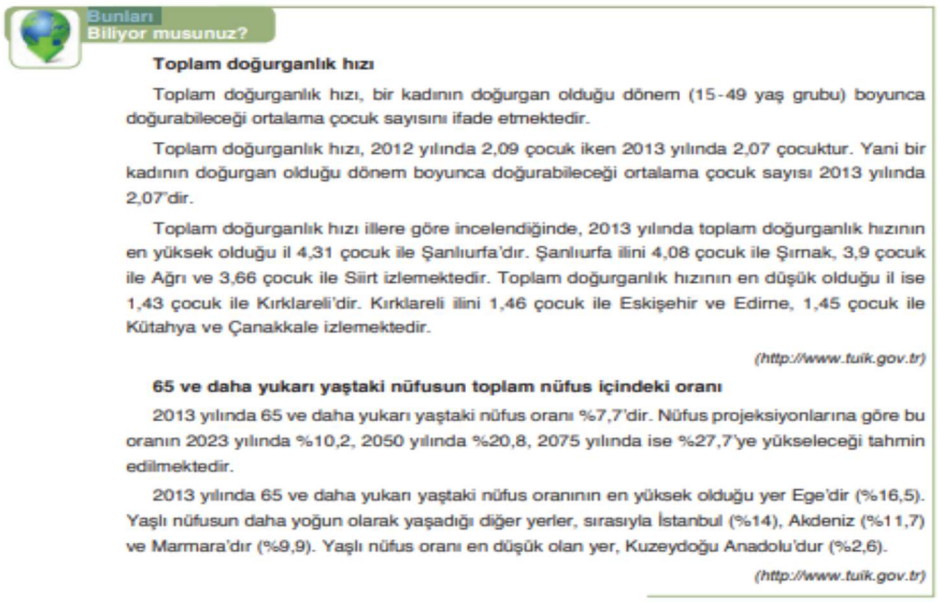
Türkiye'de 63 familyaya ait 2651 endemik takson bulunmaktadır. Bazı türlerin alt tür veya varyeteleri endemiktir. Bu sebepten bu sayı alt tür ve varyete düzeyinde 3090'a ulaşır. Endemizm oranı ise %33,5'tir.

Erzincan Eğitim Fakültesi Dergisi, Cilt 7, Sayı 1, 2005.

Türkiye'de endemik bitkilerin dağılışı

(http://www.dogadernegi.org)

Resim 4.79. 2017 Coğrafya Lise 2 Ders Kitabı Bunları Biliyor musunuz? Örneği 2

Bunları Biliyor musunuz?

Toplam doğurganlık hızı

Toplam doğurganlık hızı, bir kadının doğurgan olduğu dönem (15-49 yaş grubu) boyunca doğurabileceği ortalama çocuk sayısını ifade etmektedir.

Toplam doğurganlık hızı, 2012 yılında 2,09 çocuk iken 2013 yılında 2,07 çocuktur. Yani bir kadının doğurgan olduğu dönem boyunca doğurabileceği ortalama çocuk sayısı 2013 yılında 2,07'dir.

Toplam doğurganlık hızı illere göre incelendiğinde, 2013 yılında toplam doğurganlık hızının en yüksek olduğu il 4,31 çocuk ile Şanlıurfa'dır. Şanlıurfa ilini 4,08 çocuk ile Şırnak, 3,9 çocuk ile Ağrı ve 3,66 çocuk ile Siirt izlemektedir. Toplam doğurganlık hızının en düşük olduğu il ise 1,43 çocuk ile Kırklareli'dir. Kırklareli ilini 1,46 çocuk ile Eskişehir ve Edirne, 1,45 çocuk ile Kütahya ve Çanakkale izlemektedir.

(http://www.tuik.gov.tr)

65 ve daha yukarı yaştaki nüfusun toplam nüfus içindeki oranı

2013 yılında 65 ve daha yukarı yaştaki nüfus oranı %7,7'dir. Nüfus projeksiyonlarına göre bu oranın 2023 yılında %10,2, 2050 yılında %20,8, 2075 yılında ise %27,7'ye yükseleceği tahmin edilmektedir.

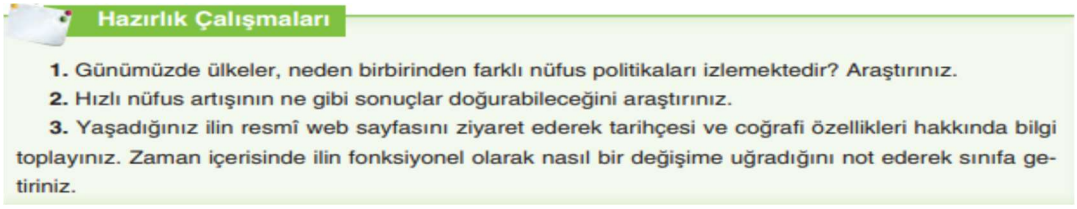
2013 yılında 65 ve daha yukarı yaştaki nüfus oranının en yüksek olduğu yer Ege'dir (%16,5). Yaşlı nüfusun daha yoğun olarak yaşadığı diğer yerler, sırasıyla İstanbul (%14), Akdeniz (%11,7) ve Marmara'dır (%9,9). Yaşlı nüfus oranı en düşük olan yer, Kuzeydoğu Anadolu'dur (%2,6).

(http://www.tuik.gov.tr)

Resim 4.80. 2017 Coğrafya Lise 2 Ders Kitabı Etkinlik Örneği 5

4.1.5.5.3. Lise 3

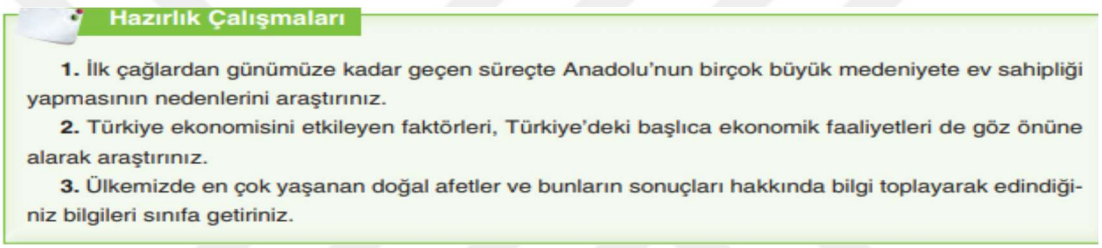
Lise 3 kitabının genel analizine başlarken ilk bahsedilecek husus 'Hazırlık Çalışmaları' bölümdür. 2018 programında özellikle eklendiği için her seviyede başlangıç olarak bu kısım yer almıştır. Bu çalışmalara baktığımızda ise genellikle bilişsel açıdan bilgi, duyuşsal açıdan alma basamağının kullanıldığı görülmektedir. Bu durum 4 sınıf seviyesinde de aynı doğrultudadır.

Hazırlık Çalışmaları

1. Günümüzde ülkeler, neden birbirinden farklı nüfus politikaları izlemektedir? Araştırınız.
2. Hızlı nüfus artışının ne gibi sonuçlar doğurabileceğini araştırınız.
3. Yaşadığınız ilin resmî web sayfasını ziyaret ederek tarihçesi ve coğrafi özellikleri hakkında bilgi toplayınız. Zaman içerisinde ilin fonksiyonel olarak nasıl bir değişime uğradığını not ederek sınıfa getiriniz.

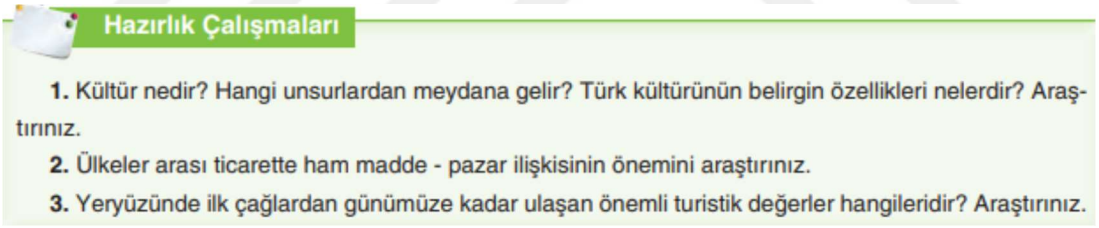
Resim 4.81. 2017 Coğrafya Lise 3 Ders Kitabı Hazırlık Çalışmaları Örneği 1

Hazırlık Çalışmaları

1. İlk çağlardan günümüze kadar geçen süreçte Anadolu'nun birçok büyük medeniyete ev sahipliği yapmasının nedenlerini araştırınız.
2. Türkiye ekonomisini etkileyen faktörleri, Türkiye'deki başlıca ekonomik faaliyetleri de göz önüne alarak araştırınız.
3. Ülkemizde en çok yaşanan doğal afetler ve bunların sonuçları hakkında bilgi toplayarak edindiğiniz bilgileri sınıfa getiriniz.

Resim 4.82 .2017 Coğrafya Lise 3 Ders Kitabı Hazırlık Çalışmaları Örneği 2

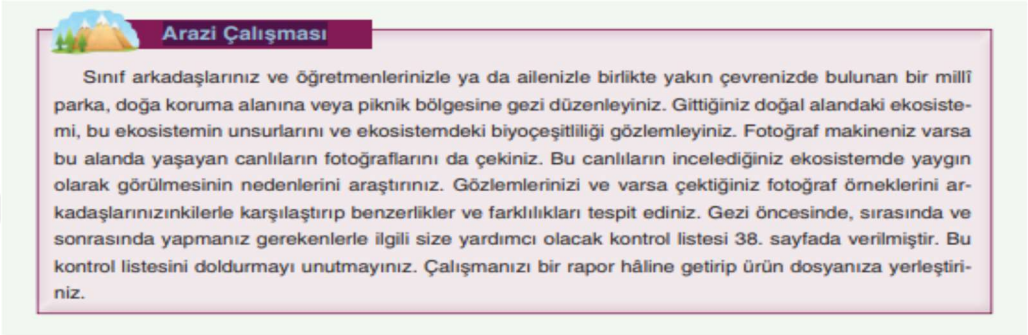

Hazırlık Çalışmaları

1. Kültür nedir? Hangi unsurlardan meydana gelir? Türk kültürünün belirgin özellikleri nelerdir? Araştırınız.
2. Ülkeler arası ticarette ham madde - pazar ilişkisinin önemini araştırınız.
3. Yeryüzünde ilk çağlardan günümüze kadar ulaşan önemli turistik değerler hangileridir? Araştırınız.

Resim 4.83. 2017 Coğrafya Lise 3 Ders Kitabı Hazırlık Çalışmaları Örneği 3

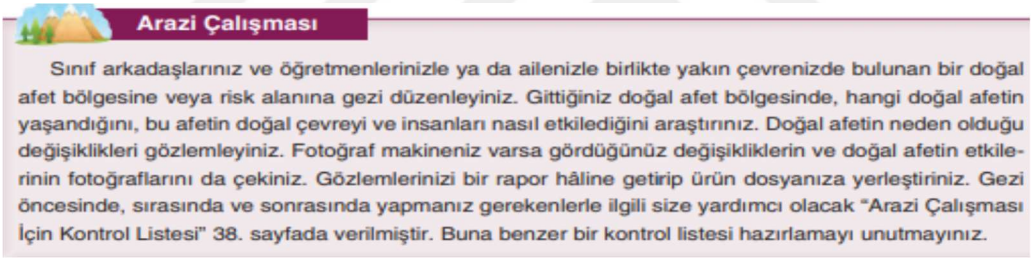
Lise 3 kitabında önceki iki seviyeye göre farklı olarak ‘Arazi Çalışmaları’ ve ‘Genel Ağ Sohbetleri’ adı altında etkileşimler üzerinden konuyu anlatan bölümler eklenmiştir. Arazi çalışmalarında hem psikomotor beceriler hem de bundan destek alarak duyuşsal alan hedeflenmiştir. Ayrıca ‘Genel Ağ Sohbetleri’ denilen pasajlar, bir konu hakkında birden. Bu fazla kişi konuşmasının birebir aktarılması şeklinde oluşturulmuştur çalışmalar da genellikle bilişsel ağırlıklıdır; ancak belli karakterlere duyuşsal roller eklenmiştir.

Arazi Çalışması

Sınıf arkadaşlarınız ve öğretmenlerinizle ya da ailenizle birlikte yakın çevrenizde bulunan bir millî parka, doğa koruma alanına veya piknik bölgesine gezi düzenleyiniz. Gittiğiniz doğal alandaki ekosistemi, bu ekosistemin unsurlarını ve ekosistemdeki biyoçeşitliliği gözlemleyiniz. Fotoğraf makineniz varsa bu alanda yaşayan canlıların fotoğraflarını da çekiniz. Bu canlıların incelediğiniz ekosistemde yaygın olarak görülmesinin nedenlerini araştırınız. Gözlemlerinizi ve varsa çektiğiniz fotoğraf örneklerini arkadaşlarınızınkilerle karşılaştırıp benzerlikler ve farklılıkları tespit ediniz. Gezi öncesinde, sırasında ve sonrasında yapmanız gerekenlerle ilgili size yardımcı olacak kontrol listesi 38. sayfada verilmiştir. Bu kontrol listesini doldurmayı unutmayınız. Çalışmanızı bir rapor hâline getirip ürün dosyanıza yerleştiriniz.

Resim 4.84. 2017 Coğrafya Lise 3 Ders Kitabı Arazi Çalışması Örneği 1

Arazi Çalışması

Sınıf arkadaşlarınız ve öğretmenlerinizle ya da ailenizle birlikte yakın çevrenizde bulunan bir doğal afet bölgesine veya risk alanına gezi düzenleyiniz. Gittiğiniz doğal afet bölgesinde, hangi doğal afetin yaşandığını, bu afetin doğal çevreyi ve insanları nasıl etkilediğini araştırınız. Doğal afetin neden olduğu değişiklikleri gözlemleyiniz. Fotoğraf makineniz varsa gördüğünüz değişikliklerin ve doğal afetin etkilerinin fotoğraflarını da çekiniz. Gözlemlerinizi bir rapor hâline getirip ürün dosyanıza yerleştiriniz. Gezi öncesinde, sırasında ve sonrasında yapmanız gerekenlerle ilgili size yardımcı olacak “Arazi Çalışması İçin Kontrol Listesi” 38. sayfada verilmiştir. Buna benzer bir kontrol listesi hazırlamayı unutmayınız.

Resim 4.85. 2017 Coğrafya Lise 3 Ders Kitabı Arazi Çalışması Örneği 2

Genel Ağ Sohbeti

Ayşe: Merhaba Murat, uzun zamandır senden haber alamadım. Nasılsın?

Murat: Teşekkür ederim arkadaşım. Babam geçen hafta Nairobi'deki büyükelçilikte göreve başladığı için ailece buraya geldik ve yeni evimize yerleştik. Burası Türkiye'den o kadar farklı ki inan Genel Ağ'a girmeye vakit bile bulamıyorum ama sizleri de o kadar çok özledim ki...

Ayşe: Meraktan sabırsızlanıyorum. Sana soracak o kadar çok sorum var ki... Anlatsana nasıl bir ülke Kenya? Ekosistemin gerçekten belgesellerde izlediğimiz gibi mi?

Savan bölgesinin en iri kedisi olan arslan

Murat: Buraya gelirken ben de aynı şeyi düşünmüştüm ama düşündüğümden çok farklı çıktı her şey. Yaşadığımız yer Kenya'nın başkenti ve aynı zamanda en büyük kenti. Eskiden kentin yakın çevresinde vahşi hayvanları görmek mümkünmüş ama artık Nairobi gökdelenlerin ve apartmanların bulunduğu ve üç milyondan fazla insanın yaşadığı çok büyük bir şehir.

Ayşe: O zaman belgesellerde gördüğümüz savan ekosistemi nerelede bulunuyor?

Resim 4.86. 2017 Coğrafya Lise 3 Ders Kitabı Genel Ağ Sohbeti Örneği 1

Murat: Hepsi doğal yaşam alanlarında bulunuyor. Babama o kadar çok ısrar ettim ki sonunda dayanamayıp beni bu doğal yaşam alanlarından birine götürdü. Birçok Afrika ülkesi gibi Kenya'da da doğal yaşam alanları bulunuyor ve bunların tümü devletin koruması altında. Bu alanlardan biri de Kenya'nın güneyinde, Tanzanya sınırında yer alan "Masai Mara Millî Parkı". Babamla oraya gittik.

Savan bitki örtüsü

Ayşe: O parkın adını duymuştum hatta orayla ilgili bir belgesel bile izlemiştim. Anlatsana, nasıl bir yer?

Murat: Tam belgesellerde izlediğimiz gibiydi arkadaşım. Bu park, insan etkisinden uzakta bir yerde bulunuyor. Parkta, bölgeye ismini veren Masai kabilesi dışında insan yaşamıyor. Millî parkta çok sayıda tehlikeli hayvan olduğu için kendi başımıza gezemedik. Sürekli olarak bir jipin içindeydik ve hayvanları aracın içinden görebildik. Aracın içinde bulunan ve bizi gezdiren rehber bölgenin tüm özelliklerini anlattı.

Ayşe: Arslanları da görebildin mi?

Murat: Görmez olur muyum! Arslan, fil, zürafa, zebra ve daha birçok hayvan gördüm. Tüm bu hayvanlar bölgenin doğal şartlarına tam uyum sağlamış. Bölgede savan iklimi görülüyor. Doğal bitki örtüsünün adı da savan. Yazlar yağışlı, kışlarsa kurak geçtiği için bu bölgede savan adı verilen bu otlar çok yaygın. Savanların boyları bir metreyi geçebiliyor.

Ayşe: Çok ilginç. Bu kadar uzun ot nasıl olabilir ki?

Murat: Gerçekten ilginç arkadaşım. Ankara'nın çevresinde kırsal alanlarda gördüğümüz bozkırlara hiç benzemiyor buranın otları. Rehberimiz bu duruma, yaz yağışlarının bol olmasının sebep olduğunu söyledi. Ayrıca burada kışlar kurak ve sıcak geçtiği için kış aylarında otlar kuruyup sararıyormuş. Buradaki ağaçlar da çok ilginç. Tepeleri düz, şemsiye görünümlü akasya ağaçları var. Zaten isimleri de dikenli şemsiye akasyası.

Dikenli şemsiye akasyası

Ayşe: Zürafalar, bu uzun boylu ağaçların yapraklarını yiyorlar değil mi?

Murat: Kesinlikle doğru! Sen çok iyi bir belgesel izleyicisisin arkadaşım. Sana burası ile ilgili anlatacağım çok şey olacak. Görüşmek üzere...

Resim 4.87. 2017 Coğrafya Lise 3 Ders Kitabı Genel Ağ Sohbeti Örneği 2

Basından Haberler

Çin, Latin Amerika'nın doğal kaynaklarına göz dikti.

Ekvador, Amazon ormanlarının ülke sınırları içerisinde kalan üç milyon hektarlık bölümünü petrol araması için Çin petrol şirketlerine satışa çıkarmaya hazırlanıyor.

Amazon'da yaşayan yerlilerin görüşlerinin alınmadığı ve projeye karşı çıktıkları, ancak Ekvadorlu yetkililerin Çinli petrol şirketlerine ihale tanıtımı için Pekin'e gittiği bildiriliyor. Uzmanlar bu konuda dış borçların etkili olabileceğini, Ekvador'un Çin'e olan borcunun geçen yaz 7 milyar dolara ulaştığını ifade ediyor. Çin 2009'da petrol karşılığı Ekvador'a borç vermiş, yakın zamanda ise iki hidroelektrik santrali inşaatını finanse etmişti. Yakında yine Çin finansmanı ile 12,5 milyar dolarlık petrol rafinerisi inşaatı da gerçekleşecek.

Çin'in Latin Amerika'daki doğal kaynakları kullanması endişeleri artırıyor. Çin'in Ekvador'da ormanları kestiği, Peru'da bakır çıkarmak için dağları deldiği, Brezilya'da Cerrado çayırlığını soya tarlasına dönüştürdüğü, Venezuela'da ise Orinoco bölgesinde petrol kuyuları açtığı ifade edilerek Dünya'nın en fazla nüfusa sahip ülkesinin, Latin Amerika'nın doğal kaynaklarını tüketenler ve kirletenler listesinde Avrupa, Kuzey Amerika ve Doğu Asya'nın zengin ülkelerinin yanında yerini aldığı belirtiliyor.

30 Mart 2014

Resim 4.88. 2017 Coğrafya Lise 3 Basından Haberler Köşesi Örneği 1

Basından Haberler

Norveç'ten Kuzey Kutbu'na doğal gaz boru hattı

Norveç Enerji Bakanlığı'nın "Polarled Projesi" kapsamında inşa ettiği boru hattına son eklenen parçayla, boru hattı Kuzey Kutup Dairesi'ne yapılan ilk doğalgaz boru hattı oldu.

Bakanlığın resmi sitesinden yapılan açıklamada, yapımına 2015 yılının mart ayında başlanan 482 kilometre uzunluğundaki boru hattının eylül ayında bitirilmesinin planlandığı belirtildi.

Açıklamada, boru hattının ülkenin batısındaki Nyhamna'dan başlayarak Norveç Denizi'ndeki Aasta Hansteen yatağına kadar uzanacağı kaydedildi.

Projenin müdürü, Polarled boru hattından başlangıçta sadece Aastra Hansteen yatağından çıkan gazın geçeceğini ifade etti.

Boru hattının yapılmasının geleceğe dönük bir çalışma olduğunu ve ilerleyen dönemlerde hatta daha çok gazın taşınabileceğini belirten proje müdürü, "Polarled boru hattına altı bağlantı noktası kuruldu. Polarled bu noktalar vasıtasıyla ilerde kurulacak bir doğalgaz nakil hattına bağlanabilecek" ifadelerini kullandı.

Norveç kıta sahanlığı içerisindeki en derin (1260 metre) boru hattı olan Polarled aynı zamanda dünyada deniz altına yerleştirilen en geniş boru hattı olacak.

21 Ağustos 2015

Resim 4.89. 2017 Coğrafya Lise 3 Basından Haberler Köşesi Örneği 2

Basından Haberler

İyi, kötü, çirkin: Mumbai

Eski adı Bombay olan Hindistan'ın Mumbai kentinin o gizemli havası bizleri hemen sarıverdi. Kalabalık nüfus, fakir halk, çarpık kentleşme... Dünyanın hemen her yerindeki bu terimler ne yazık ki Hindistan'da en üst seviyede yaşanıyor.

Mumbai, Hindistan'ın en büyük şehridir. Nüfusu açısından da dünyanın ilk 10 şehrinden biridir. 20 milyona yakın insanın yaşadığı ve yıllardan beri 'Bombay' diye tanınan bu metropolün ismi 6 yıl kadar önce Mumbai olarak değiştirildi.

Mumbai'de gelişen sanayi, Hindistan ekonomisinin itici gücünü oluşturuyor. Mumbai ayrıca Hindistan'ın endüstriyel açıdan en çok gelişen bölgelerinden biri olma özelliğini de koruyor. Yolcu ve kargo taşımacılığında önemli bir gümrük kapısını oluşturan Mumbai havaalanı, Hindistan'ın en büyük havaalanı konumunda. Mumbai, Hindistan ile ticaret yapanlar için de önemli bir finans merkezi konumundadır. Mumbai şehrinin merkezi sayılabilecek olan Neriman Point bölgesi ise dev gökdelenleri ile Manhattan Adası'nı hatırlatıyor.

Bütün bu gelişmelerin, 1950 yılından günümüze kadar geçen kısa süre içinde gerçekleşmiş olması da ilginçlik taşıyor. Bu gelişmelerin başlıca sebeplerinden biri bölgeye yoğun şekilde gelen yoksul köylülerin yarattıkları ucuz insan gücüdür. Bu insanlar Mumbai'ye göç etmişler, kentin dışında teneke barakalardan oluşan gecekondu semtlerine ve toprak damlar altına yerleşmiş ve sonunda burada kalmışlardır. Mumbai yerel yöneticilerinin karşı karşıya kaldığı en önemli sorunun sürekli artan nüfus ve çarpık kentleşme olduğu da artık yadsınamayan bir gerçektir. Bu nüfusun yarattığı ucuz işgücü, etkisini de halen devam ettiriyor. Şimdilerde 20 milyona yaklaşan nüfusuna rağmen Mumbai, Hindistan'ın en ucuz yemek yenebilen ve en ucuz ulaşımı olan şehirlerinden biri olmaya devam ediyor.

12 Nisan 2016

Resim 4.90. 2017 Coğrafya Lise 3 Basından Haberler Köşesi Örneği 3

Son olarak ders içi etkinliklere baktığımızda konular duyuşsal açıdan üst seviyelere uygun olsa da kitaptaki etkinlikler alt basamaklarla sınırlı kalmıştır.

Ders İçi Etkinlik

Küresel çevre sorunlarının oluşum ve yayılma süreçleri ile bu sorunların yarattığı küresel etkilerle ilgili şimdiye kadar öğrendiğiniz bilgileri kullanarak aşağıdaki tabloyu örnekteki gibi doldurunuz.

Küresel Çevre Sorunu	Bu Soruna Neden Olan İnsan Faaliyetleri	Bu Sorunun Küresel Etkileri
Küresel Isınma		
Ozon Seyrelmesi		
Asit Yağmuru		
Erozyon ve Çölleşme		
Çarpık Kentleşme	- Nüfusun hızlı bir biçimde artması - Kentlerin çok hızlı göç alması - Kentlerde gelişen sanayi ve hizmet sektörü	- Verimli tarım arazilerinin üzerine yapıların inşa edilmesi - Yeşil alanların ve ormanların tahrip edilmesi - Ekolojik dengenin bozulması - Yer altı ve yer üstü sularının zarar görmesi - Hava ve su kirliliği - Gecekondulaşma ve toplumsal sorunlar
Orman Tahribi ve Yangınlar		
Bitki ve Hayvan Türlerinin Tahribi		

Resim 4.91. 2017 Coğrafya Lise 4 Ders Kitabı Etkinlik Örneği 1

Ders İçi Etkinlik

I

II

I ve II numaralı görselleri inceleyerek aşağıdaki soruların cevaplarını arkadaşlarınızla tartışınız.

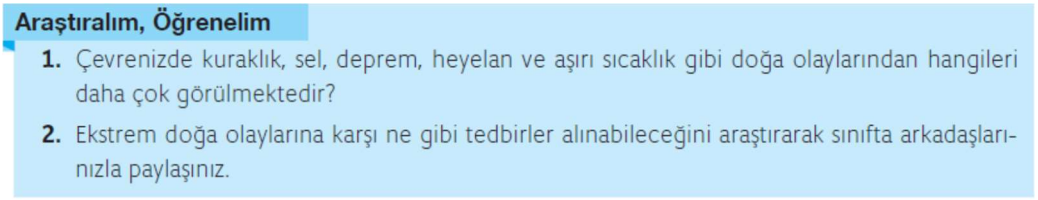
1. I numaralı görselde 250 milyon yıl öncesinde kıtaların konumu gösterilmiştir. Kıtaların 250 milyon yıl öncesindeki konumundan günümüzdeki konumlarına ulaşması buralarda yaşanan iklim koşullarını ve yer şekillerini etkilemiş midir?

2. II numaralı resimde gördüğünüz hayvanları günümüzde Dünya'nın herhangi bir yerinde görmemiz mümkün müdür? Bu durumun nedenleri neler olabilir?

Resim 4.92. 2017 Coğrafya Lise 3 Ders Kitabı Etkinlik Örneği 2

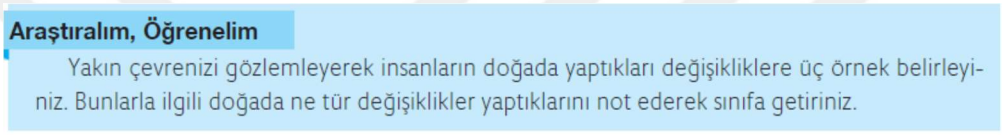
4.1.5.5.4. Lise 4

Lise 4 kitaplarında yapılan incelemelerin genelinde, 11. Sınıf ders kitaplarına benzerlik olduğu görülmüştür. İlk olarak değinilecek bölüm konu girişinde öğrenci dikkatini çekmek için kullanılan 'Araştıralım, Öğrenelim' kısımlarıdır. Bu kısımlar genellikle duyuşsal açıdan alma basamağının yoğun olduğu; derse girişi daha etkin kılmak için hazırlanan bölümlerdir. Genellikle duyuşsal alanda alma basamağı daha çok kullanılmıştır.

Araştıralım, Öğrenelim

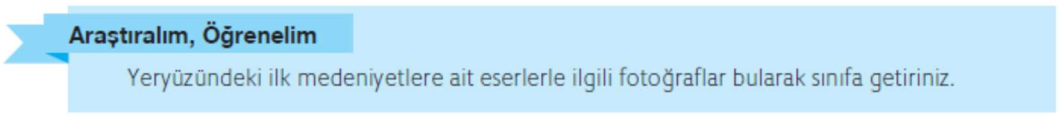
1. Çevrenizde kuraklık, sel, deprem, heyelan ve aşırı sıcaklık gibi doğa olaylarından hangileri daha çok görülmektedir?
2. Ekstrem doğa olaylarına karşı ne gibi tedbirler alınabileceğini araştırarak sınıfta arkadaşlarınızla paylaşınız.

Resim 4.93. 2017 Coğrafya Lise 4 Ders Kitabı Araştıralım, Öğrenelim Köşesi Örneği 1

Araştıralım, Öğrenelim

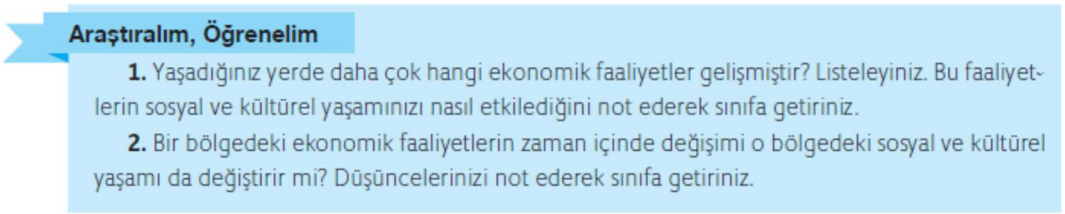
Yakın çevrenizi gözlemleyerek insanların doğada yaptıkları değişikliklere üç örnek belirleyiniz. Bunlarla ilgili doğada ne tür değişiklikler yaptıklarını not ederek sınıfa getiriniz.

Resim 4.94. 2017 Coğrafya Lise 4 Ders Kitabı Araştıralım, Öğrenelim Köşesi Örneği 2

Araştıralım, Öğrenelim

Yeryüzündeki ilk medeniyetlere ait eserlerle ilgili fotoğraflar bularak sınıfa getiriniz.

Resim 4.95. 2017 Coğrafya Lise 4 Ders Kitabı Araştıralım, Öğrenelim Köşesi Örneği 3

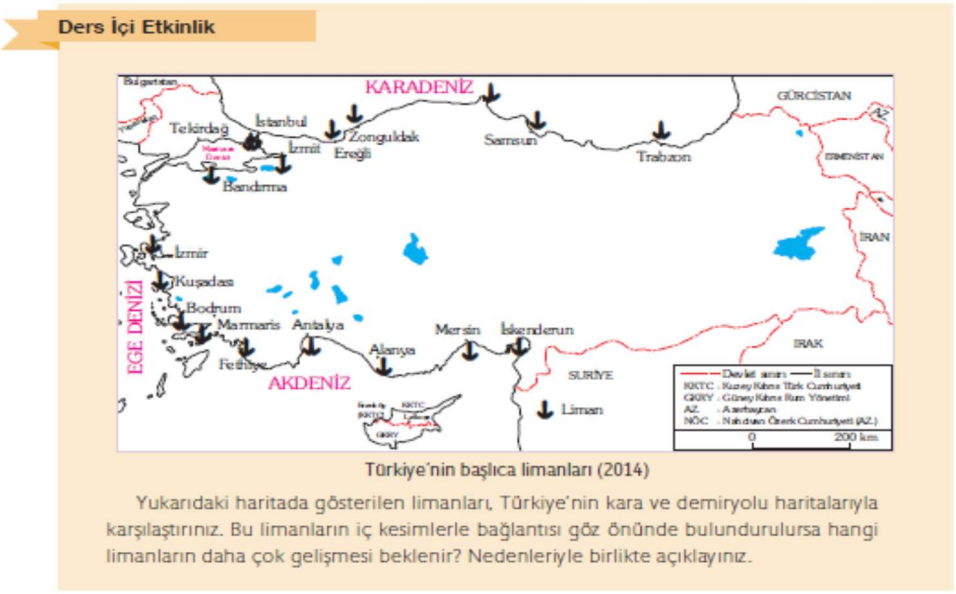

Araştıralım, Öğrenelim

1. Yaşadığınız yerde daha çok hangi ekonomik faaliyetler gelişmiştir? Listeleyiniz. Bu faaliyetlerin sosyal ve kültürel yaşamınızı nasıl etkilediğini not ederek sınıfa getiriniz.

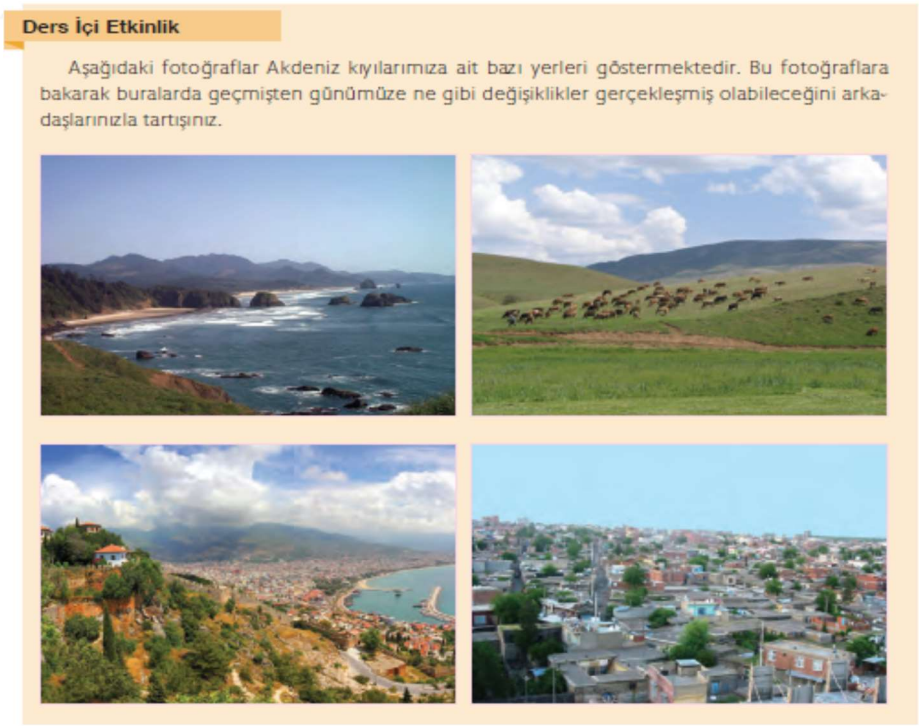
2. Bir bölgedeki ekonomik faaliyetlerin zaman içinde değişimi o bölgedeki sosyal ve kültürel yaşamı da değiştirir mi? Düşüncelerinizi not ederek sınıfa getiriniz.

Resim 4.96. 2017 Coğrafya Lise 4 Ders Kitabı Araştıralım, Öğrenelim Köşesi Örneği 4

Bahse değer başka bir bölüm ise ‘Ders İçi’ ve ‘Ders Dışı Etkinlik’ kısımlarıdır. Gerek görsellerden yararlanarak gerekse bilgi amaçlı sorular sorarak duyuşsal açıdan alma basamağı hedeflenmiş, kitap genelinde de programa uygun olarak yine bu basamağa yoğunlaşılmıştır.

Resim 4.97. 2017 Coğrafya Lise 4 Ders Kitabı Ders İçi Etkinlik Örneği 1

Resim 4.98. 2017 Coğrafya Lise 4 Ders Kitabı Ders İçi Etkinlik Örneği 2

Ders İçi Etkinlik

Dünya Nüfusu	
Yıllar	Artış Hızı (%)
1950	1,47
1955	1,89
1960	1,33
1965	2,07
1970	2,07
1975	1,73
1980	1,69
1985	1,70
1990	1,58
1995	1,38
2000	1,31
2005	1,21
2009	1,20
2012	1,10
2013	1,21
2015	1,18

Dünya Nüfusu	
Yıllar	Nüfus (Milyon)
1000	310
1250	400
1500	500
1750	790
1850	1.260
1900	1.650
1950	2.550
2000	6.102
2005	6.049
2009	6.804
2012	7.043
2013	7.125
2015	7.302

Aşağıdaki soruları yukarıdaki verilere göre yanıtlayınız.

1. Dünya nüfusu hangi dönemlerde daha çok artmıştır? Bunun nedeni ne olabilir?

2. Dünya nüfus artış hızı hangi dönemlerde yüksektir? Hangi dönemden sonra azalmaya başlamıştır? Nedenlerini tartışınız.

Resim 4.99. 2017 Coğrafya Lise 4 Ders Kitabı Ders İçi Etkinlik Örneği 3

Ders Dışı Etkinlik

Yaşadığınız yerde en yakın havayolu ulaşımı hangi havaalanından yapılmaktadır? Öğreniniz. Bu havaalanının bulunduğu yerin seçiminde hangi faktörler etkili olmuştur? Araştırarak yaptığınız çalışmayı sınıfa getiriniz.

Resim 4.100. 2017 Coğrafya Lise 4 Ders Kitabı Ders Dışı Etkinlik Örneği 1

Ders Dışı Etkinlik

Ülkemizi sembolize eden turistik değerlerden birini seçerek buranın ülke içinde ve ülke dışında tanıtımını sağlayacak bir afiş veya reklam çalışması yapınız. Yaptığınız çalışmaları sınıfta sergileyiniz.

Resim 4.101. 2017 Coğrafya Lise 4 Ders Kitabı Ders Dışı Etkinlik Örneği 2

Bir diğer bahsedilmesi gereken bölüm okuma metinleridir. Genellikle ders içerisinde ek bilgiler vererek öğrencinin dikkatini çekme amacıyla yapılan ve bilgi dağarcığını da geliştirmeye fayda sağlayan bu bölümler gerek program yapısı gerekse konu yapısı dolayısıyla alma basamağına yoğunlaşılarak hazırlanmıştır.

OKUMA METNİ 1

Ulaşım Ağları

'Bir ülkenin uşalım yolları ağı, kalitesi ve yeterliliği ülkelerin gelişmişlik düzeyinin temek göstergesidir. Ulaşım sistemleri arasındaki entegrasyon diğer bir deyişle birbirlerini tamamlamaları, birbirleriyle bağlantılı olmaları kaliteli ve modern bir ulaşım için zorunluluktur. Ulaşım sistemleri arasındaki entegrasyon denilince akla gelenler nelerdir ?. Elbette limanların, boru hatlarının, ve gümrük kapılarının gelişmiş iletişim sistemleriyle bağlantılı olması akla gelmelidir. Böylece borularla getirilen pektrol gemilere yüklenebilrsin; deniz yoluyla gelen yük ve yolcular ise kara ve demiryollarıyla taşınabilsin. Bu bakımdan ülkemiz, bölgesel ve küresel bağlantılar açısından önemli bir ulaşım merkezidir' (Baranaydın, 2017).

OKUMA METNİ 2

Marmaray

'Marmaray, İstanbul'un ulaşım sorununu çözmeye yönelik geliştirilmiş bir banliyö hattı projesidir. Bu projenin temeli 2004 yılında atılmıştır ve proje 2014 yılında hizmete girmiştir. Bu tünelin en önemli özelliği, Mani Tüneli gibi deniz altından geçmesidir. Hattın tamamı 76 km uzunluğundaki bir yoldan oluşmaktadır. Yolun 16 km'sini boğz geçişi oluşturmaktadır. Marmaray'ın Anadolu yakasındaki kısmı Gebze ve Harem arasını; Avrupa yakası ise Halkalı ile Yenikapı arasını kapsamaktadır.

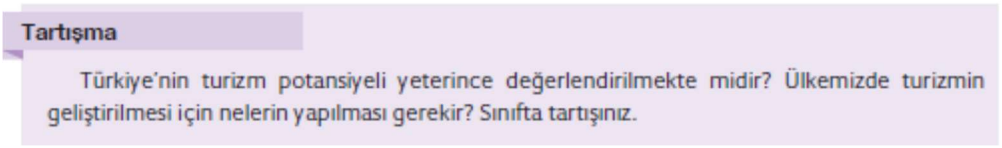
Marmaray sayesinde İstanbul'un trafik yükü büyük ölçüde hafiflemiştir. İstanbul Boğazı'nın geçişi 2 dakika gibi kısa bir sürede inmiştir. Ayrıca Halkalı-Gebze arasındaki ulaşım 1 saat 50 dakikaya inmiştir. Boğazda deniz altındaki tünellerin yüksekliği 8,6 Metre; genişliği ise 15,3 metredir. Halkalı ile Gebze arasındaki bu hat üzerinde toplam 39 istasyon bulunmaktadır. Bunların 36'sı yüzeyde, 3'ü ise yer altındadır.

Marmaray hattındaki trenlerin hızı saatte en fazla 100 km'dir ve bir saatte tek yöne 75 bin kişi taşınabilmektedir. Her 2 ile 10 dakika arasında bir sefer gerçekleştirilmektedir.

Bu ulaşım sisteminde kullanılan araçlar elektrik enerjisiyle çalıştıkları için hava kirliliğinin de azalmasını sağlamaktadır.

Marmaray, dünyanın en büyük yer altı sistemlerinden biridir. Diğer bir özelliği ise İstanbul'un ulaşım sorununu çözmesinin yanı sıra Avrupa ile Asya arasında kesintiye uğrayan demiryolunu birleştirmesidir' (Baranaydın, 2017).

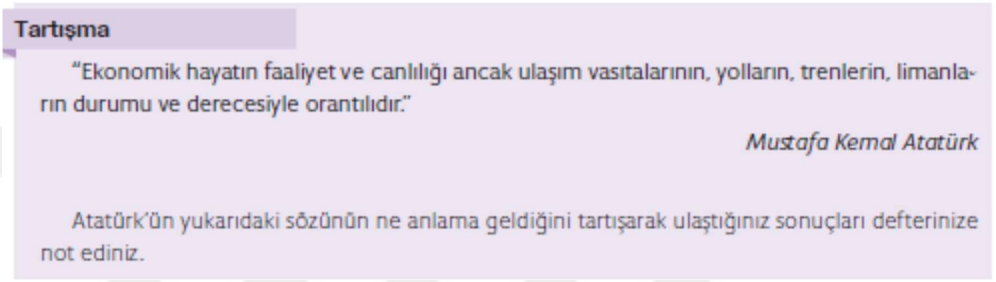
Kitap analizi yaparken dikkat edilebilecek bir diğer bölüm ‘Tartışma’ kısımlarıdır. Gerek sosyalleşmeyle beraber bilişsel olarak konuya hakimiyet için gerekse öğrencinin duyuşsal açıdan dikkatini çekmek amacıyla oluşturulmuş uygulama kısımlarıdır. Duyuşsal kazanımlar açısından temel ve orta seviyenin hedeflendiği görülmektedir.

Tartışma

Türkiye'nin turizm potansiyeli yeterince değerlendirilmekte midir? Ülkemizde turizmin geliştirilmesi için nelerin yapılması gerekir? Sınıfta tartışınız.

Resim 4.102. 2017 Coğrafya Lise 4 Ders Kitabı Tartışma Örneği 1

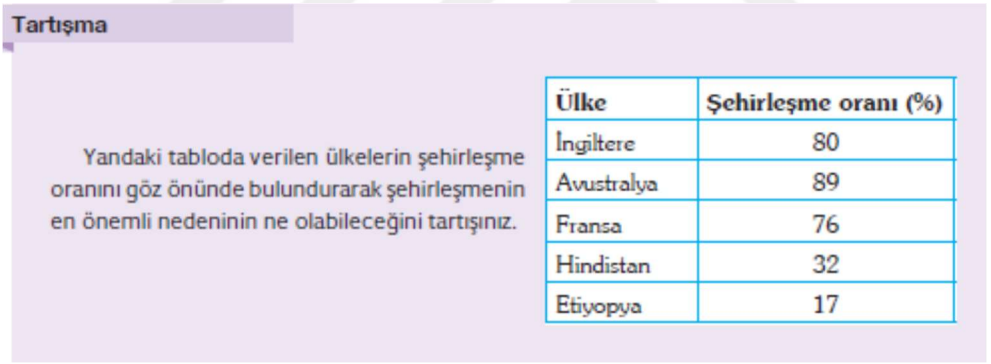
Tartışma

"Ekonomik hayatın faaliyet ve canlılığı ancak ulaşım vasıtalarının, yolların, trenlerin, limanların durumu ve derecesiyle orantılıdır."

Mustafa Kemal Atatürk

Atatürk'ün yukarıdaki sözünün ne anlama geldiğini tartışarak ulaştığınız sonuçları defterinize not ediniz.

Resim 4.103. 2017 Coğrafya Lise 4 Ders Kitabı Tartışma Örneği 2

Tartışma

Yandaki tabloda verilen ülkelerin şehirleşme oranını göz önünde bulundurarak şehirleşmenin en önemli nedeninin ne olabileceğini tartışınız.

Ülke	Şehirleşme oranı (%)
İngiltere	80
Avustralya	89
Fransa	76
Hindistan	32
Etiyopya	17

Resim 4.104. 2017 Coğrafya Lise 4 Ders Kitabı Tartışma Örneği 3

Son olarak bahsedilmesi gereken ve yine alma basamağına yoğunlaşılan bir kitap kısmı da ‘Basından Haberler’ köşesidir. Kitaptaki bu köşenin amacı da yine diğer köşelerdeki gibi öğrencinin konuya olan dikkatini çekerek daha etkili bir öğrenme gerçekleştirmektir. Haberlerin yakın zamanlı olması duyuşsal açıdan etkiyi arttıran bir unsur olmuştur.

Aşırı Sıcaklar Sinirleri Geriyor

Havaların ısınmaya başlaması üzerine insan vücudunun sıcaklara bağlı olarak birtakım tepkiler verdiğini hatırlatan doktorlar, özellikle kalp hastalığı ve tansiyon problemi olan hastaların kendilerini sıcaktan koruması için uyarırken, aynı zamanda sıcakların insanların sinirlerini gerdiğini ve bu sebeple biraz daha dikkatli olunması gerektiğini ifade ediyor.

Uzmanlar, sıcak havalarda bol miktarda su içme sonucu vücutta tuz miktarının düşmesiyle meydana gelen yorgunluk ve halsizlik gibi etkilerin, sağlıklı insanlarda normal seyrinde devam ederken sadece sinir siteminde gerginlik oluşturabildiğini; kalp hastalığı ve tansiyon problemi olan kişilerde durumun çok farklı olduğunu ve hayati riske yol açtığını belirtiyor. Aşırı sıcakların damarlar üzerinde genişleme etkisi yaptığını söyleyen uzmanlar: “Uzun süre sıcağa maruz kalındığında, beyin damarlarının genişlemesi ve buna bağlı beyin ödemlerinin oluşması sonucu, felç hattâ ölüm meydana gelebilir. Ayrıca sıcak hava sinirleri de gerer. Bu sebeple insanların ilişkilerinde bunu göz önünde bulundurarak daha dikkatli olması gerekir.”diyorlar. Öğlen saatlerinde mecbur kalınmadıkça dışarı çıkılmamasını da tavsiye ediyorlar.

(www.internethaber.com)

Resim 4.105. 2017 Coğrafya Lise 4 Ders Basından Haberler Örneği 1

Rusya’da Soğuk 215 Can Aldı

Rusya’da dondurucu aşırı soğuklar can almaya devam ediyor.

Sağlık yetkilileri, kış mevsiminde toplam 215 vatandaşın donarak öldüğünü, 52’si çocuk,beş bin 546 kişinin donma tehlikesi ile hastaneye kaldırıldığını açıkladı. Rus basınında çıkan haberlere göre, sadece başkent Moskova’da 12’si çocuk, 240 kişi hastaneye yatırıldı; 7 vatandaş ise hayatını kaybetti. Sağlık yetkilileri, Moskova’nın çevre bölgesinde 15’i çocuk, 366 vatandaşın hastanelik olduğunu; 12 kişinin ise öldüğünü kaydediyor. Merkez Rusya’da 73 kişi yaşamını yitirirken, Kuzey Kafkasya’da 100 kişi yaralandı ve 6 kişi de öldü. Rusya Sağlık ve Sosyal Kalkınma Bakanlığı Basın Bürosu’ndan ajanslara yapılan açıklamada: “Rusya’da soğuklardan 215 kişi hayatını kaybetti, beş bin 546 kişi ise hastaneye kaldırıldı.” denildi. Sağlık yetkilileri, donma tehlikesi karşısında neler yapılması gerektiğiyle ilgili özel bir kitapçık hazırladıklarını duyurdu. Soğuk havalarda Rusya’nın kuzey ve doğu bölgeleri dışında Kafkaslarda hava sıcaklığı eksi 20°C civarında seyrederken Sibirya, Yakutya ve diğer soğuk bölgelerde ise eksi 40-50°C gözlenmiştir.

(www.haberturk.com)

Resim 4.106. 2017 Coğrafya Lise 4 Basından Haberler Örneği 2

BÖLÜM V: YARGI

5.1. Tartışma

Bu bölümde, araştırma hipotezleri belirli konu başlıkları açısından ayrı ayrı gruplandırılarak bütünlük korunacak şekilde tartışılmıştır.

İlk olarak bahsedeceğimiz konu başlığı, duyuşsal hedefli kazanımların incelediğimiz programlardaki yoğunluk sayısıdır. Özetleyecek olursak kazanım ve amaçların programlara geldiği ilk vakit olan 1973'ten itibaren incelediğimizde ilk programların duyuşsal açıdan yoğun olduğunu görmekteyiz. 1973 yılı Coğrafya Öğretim Programı'nda toplam 20 kazanımın 15 tanesi duyuşsal amaçlı olarak hazırlanmıştır. Bunların çoğunluğunu üst düzey duyuşsal basamaklar alırken temel düzeydeki duyuşsal hedef sayısı nispeten geride kalmıştır. 1982 ve 83 yıllarında hazırlanıp, düzenlenen öğretim programında ise amaç sayısı 24'ten 13'e indirilmiştir. Bu düzenlemede yine duyuşsal kazanımların ağırlıklı olduğunu görmekteyiz. On üç kazanımın 9'u duyuşsal iken bu duyuşsal kazanımlar içerisinde kendine mal etme basamağı ana hedef olmuştur. 1992 yılı Kredili Sistem Coğrafya Öğretim Programı'na baktığımızda ise 1982 yılına benzer şekilde 13 kazanım görmekteyiz. Buradaki farklılık kredili sistemden kaynaklanmaktadır. Çok ciddi değişimlerin yaşandığı 2005 Coğrafya Öğretim Programı'nda ise toplamda 146 kazanımın eklendiğini görmekteyiz. Bunlar içerisinde 29 tanesi duyuşsal kazanımlarla ilişkili olup bunların da geneli alma basamağına aittir. 2018 Coğrafya Öğretim Programı'nda ise 245 toplam kazanımın olduğu ve bunlar içerisinde 106 tanesinin duyuşsal kazanımlarla ilişkili olduğunu görmekteyiz.

Bir diğer değineceğimiz nokta kazanımların duyuşsal açıdan hangi basamaklarda yoğunlaştığıdır. Rakamlara döktüğümüz vakit 5 programda toplamda 40 tane alma basamağının hedeflendiği kazanımları görmekte iken 14 tane örgütleme, 13 tane değer verme, 6 tane tepkide bulunma ve 6 tane de kendine mal etme basamağının hedeflendiği kazanımları görmekteyiz.

5.2. Sonuç

Bu bölümde, değerlendirme sonunda ulaşılan sonuçlar ayrıntıya girilmeden yargı ifadeleri şeklinde belirtilmiştir.

Araştırmanın ilk amacı 1973-2018 arasında yürürlüğe giren coğrafya eğitim programlarının, duyuşsal hedef başta olmak üzere, üç alanda da taksonomik değerlendirmesini yapmaktır. Bu bağlamda baktığımız vakit 1973, 1983 ve 1992 yılında yürürlüğe girmiş coğrafya öğretim programlarının duyuşsal açıdan yeterli sayılabileceğini ve üst basamaklara da hitap ettiğini söyleyebiliriz. Üç programda da kazanımların %50'den fazlası, duyuşsal ağırlıklı programlardır. Bilişsel açıdan bu üç program nispeten ikinci planda kalmıştır, psikomotor kazanım açısından da bu programlar çok zayıftır. 2005 yılında yürürlüğe giren Coğrafya Öğretim Programında ise ana amaç bilişsel hedefler iken duyuşsal hedefler ikinci planda kalmıştır. Ayrıca bilişsel açıdan üst seviyeler hedeflenirken duyuşsal açıdan ise alma basamağına yönelim söz konusu olmuştur. 2018 yılından itibaren yürürlüğe giren Coğrafya Öğretim Programı ise duyuşsal açıdan daha gelişmiş bir program olarak dikkat çekmektedir. Ana ağırlık yine bilişsel hedeflerde iken psikomotor hedefler üçüncü planda kalmıştır.

Araştırmanın ikinci amacı ise ders kitaplarının duyuşsal incelemesini yapmaktır. Ders kitaplarının incelemesine başlarken 2005 programı öncesi ve sonrası diyerek ikiye ayrım yapmamız gerekmektedir; çünkü yapılandırmacılık anlayışıyla beraber ders kitaplarında ciddi değişimler söz konusu olmuştur. 1973, 1983 ve 1992 ders programıyla beraber gelen kitapların ana anlatım hedefi bilişseldir. Kitap içerisindeki sayfa örneklerine baktığımız vakit, anlatımın sadece bilgi verme üzerine yoğunlaştığını görmekteyiz. Aralarındaki fark ise 1983 müfredatıyla birlikte gelen okuma parçaları ve derse hazırlık bölümleri olmuştur. Kitaplardaki duyuşsal ağırlık bu bölümlerde yoğunlaştırılmıştır. Duyuşsal basamak olarak da genellikle alma basamağı hedeflenmiştir. 2005 yılından itibaren hazırlanan ders kitaplarını incelediğimizde, yapılandırmacı görüşün de etkisiyle, duyuşsal açıdan zengin etkinliklerin eklendiğini ve duyuşsal yükün bu taraflara doğru yoğunlaştığını görmekteyiz. Altıdan fazla bölüm çeşidiyle nispeten geniş bir aralıkta duyuşsal açıdan hedeflere ulaşılmaya çalışılmıştır. Kitapların anlatımı ise bilgi vermekten ziyade öğrencileri sorular sorarak derse hazırlama ve konuyla ilgili onların dikkatini çekmeye odaklanmıştır.

Araştırmanın üçüncü amacı ise yürürlüğe giren coğrafya öğretim programlarıyla hazırlanan ders kitapları arasındaki paralelliği incelemektir. Bu amaç için baktığımızda ilk

üç programın kitapla olan paralelliği maalesef zayıf kalmıştır. Programlar duyuşsal açıdan üst seviye hedefler barındırırken ders kitapları ise sadece bilişsel hedeflere yönelik hazırlanmıştır. 2005 Coğrafya Öğretim Programı ise bilişsel ağırlıklı iken ders kitapları daha ziyade gerek anlatımı gerekse iç bölümleriyle duyuşsal ağırlık göstermektedir. 2018 programını, incelediğimiz öğretim programları ve ders kitapları içerisinde, en paralel kitap-program ikilisi olarak görmekteyiz. Bu program içerisinde duyuşsal açıdan alma basamağı ağırlıklı düzenlenmiş. Bunun yanında diğer üst seviye duyuşsal amaçlara da yer verilmiştir.

5.3. Öneriler:

Bu bölümde, araştırma çerçevesinde elde edilen bilgiler dikkate alınarak öneriler ortaya konulmuştur. Öneriler, "Uygulayıcılara Yönelik Öneriler" olmak üzere tek başlık altında ele alınmıştır.

- Coğrafya ders saati ve seviyelerle ders saatlerinin uyuşmaması dersin yaşadığı en büyük sıkıntıdır. Ağır konuların fazla olduğu 9 ve 10. Sınıfta coğrafya sadece haftada iki saat iken nispeten daha kolay konuların olduğu 11 ve 12. Sınıfta ise haftada dört saattir. Bu durum özellikle alt seviye lise öğrencilerini coğrafya dersine bağlamada ciddi sıkıntılar yaşatmaktadır. Lise 1 ve 2'de coğrafyayı sevmeyip eşit ağırlık veya dil bölümünü seçtikten sonra ders karşı ön yargısını kıran yüzlerce öğrencimin olması bu sorunun varlığını gösterir nitelikte. Coğrafya dersinin dört seviyede de üçer saat olması bu durumun giderilmesine yardımcı olacaktır.
- Her ne kadar 2018 programıyla beraber duyuşsal açıdan önceki programa göre ilerleme olsa da sadece temel duyuşsal basamaklar hedeflenmiştir. Bu durum coğrafya duyuşsal eğitiminin yarıda kalmasına neden olmaktadır. Coğrafya dersi için yapılan eleştirilerden biri olan 'coğrafyanın sadece isim ezberleme özelliğinden sıyrılması gayet olumlu; ancak bunun üst seviyelere çıkmaması durumunda, bahsettiğimiz öğrenci profiline coğrafyanın vereceği etki maalesef çok az olacaktır.
- Coğrafya ders kitapları her ne kadar seneler içerisinde kümülatif olarak gözle görülür bir duyuşsal ilerleme gösterse de coğrafya öğretim programı için bahsettiğimiz temel duyuşsal hedeflerde kalma durumu maalesef burada da geçerlidir. Kitap içerisindeki bölüm çeşitliliğinin fazla olması ve bu çeşitlilik kullanılarak duyuşsal açıdan daha da üst seviye basamakların hedeflenmesi bu açığı kapatabilir.

- Ders kitapları çevreye karşı ilgi uyandırma konusunda oldukça zayıf kalmaktadır. Kitaptaki etkinlikler bireysel içeriktedir. 2005 programındaki kitaplar bile öğrencinin bulunduğu çevreye olan merakını daha çok arttırmaktaydı. Bu sebeple ders kitaplara etkinlikler açısından yeniden düzenlenmelidir.
- Değişen öğrenci profiliyle alakalı olarak öğrenciler için herhangi bir dersin pragmatist açıdan önemi, öğrencinin dersle olan alakasını ciddi şekilde etkilemektedir. İlk olarak bahsedilebilecek öneri ya da dikkat noktası coğrafyanın iş alanlarıdır. Son dönemde CBS ve haritacılık bu açığı nispeten olumlu yönde etkilese de maalesef yeterli olmamaktadır. Coğrafyanın iş bulma bakımından zayıf kalması nedeniyle, öğrenciler coğrafyaya önem vermemekte bu da duyuşsal açıdan coğrafya eğitimini olumsuz yönde etkilemektedir.
- Psikomotor öğrenmelerle beraber yapılan eğitim duyuşsal alana da destek sağlamaktadır. Bu alanda materyal tasarımın önemini vurgulamamız gerekmektedir. Lise coğrafyasının bu konuda yaşadığı en büyük sıkıntı materyal tasarıma uygun konuların lise 2 seviyesinde yoğunlaşmasıdır. Diğer seviyelerde de buna uygun konular vardır ancak bir etkinlik yapılacağı vakit hep 10. Sınıf tasarımları tercih edilmektedir zira; o seviyenin konuları bu duruma daha yatkındır. Materyal tasarıma uygun konuların lise geneline dağıtılması duyuşsal alan hedefleri için yardımcı olacaktır.
- Gezi-gözlem etkinlikleri pandemi kaynaklı olarak çok çok aza indirgenmiştir. Yaparak yaşayarak öğrenme derste duyguları aktarmak için çok önemli bir etkinliktir. Pandemi öncesi gezi-gözlem prosedürlerine geri dönülmesi derse olan ilgiyi arttıracaktır.
- Coğrafya ile ilgili telefonlara yapılabilecek uygulamalar da öğrenci-ders arasındaki duygusal bağı güçlendirebilir. Uygulama marketlerine baktığımız vakit, coğrafya için tasarlanan yazılımlar sadece bayrak-ülke gibi eşleştirme temellidir. Özellikle sayısal dersler için hazırlanan yazılımlar öğrenciye ciddi şekilde bireysel olarak teknolojiyle ilişki durumu sağlamaktadır. Coğrafya alanı adına daha kapsamlı uygulamalar hazırlanabilir bu sayede öğrenci ders-duyuşsal birlikteliği daha bireysel bir yoldan sağlanabilir. Öğrenciye hitap eden bu tip yazılımlarla artırılmadır.
- Coğrafyanın interdisipliner özelliğini kullanarak dersle tarih ve edebiyatı birleştirebiliriz. Coğrafyanın araştırma alanlarından biri olan ‘Hümanistik Coğrafya’ tam da bu noktada işimize yarayabilir. Çünkü ‘Hümanistik Coğrafya’nın temel amacı tarihi olayların, kaynakların ve edebi eserlerin anlattığı veya oluştuğu durumdaki coğrafi şartları incelemek olduğundan bu noktadan hareketle bahsettiğimiz derslerle coğrafyanın eşleştirmesini sağlayarak dersin yaşadığı duyuşsal eksikliğe kısmi bir çözüm bulabiliriz.

KAYNAKÇA

A.J, H. (1972). *A Taxonomy of the Psychomotor Domain: A Guide for Developing Behavioral Objectives.* New York: David McKay Company.

AKBAŞ, O. (2004). Türk Milli Eğitim Sisteminin Duyuşsal Amaçlarının İlköğretim II. Kademedeki Gerçekleşme Derecesinin Değerlendirilmesi. Ankara, Türkiye.

Akbaş, Y. (2003). I. Coğrafya Kongresinden Günümüze Liselerimizde Müfredat Programlarındaki Değişimler. *Milli Eğitim Dergisi*, 103-114.

Albuz, A. (2004). Eğitim,müzik eğitiminde program değerlendirme yaklaşımına genel bir bakış. *Uludağ Üniversitesi Dergisi*, 13-18.

Baranaydın, M. (2017). *Ortaöğretim Coğrafya 12.* Ankara: Lider Yayıncılık.

Başar, M. (2005). *İlköğretim Öğrencilerinde Duyuşsal Özelliklerin Öğrenilmesinde Öğretmen Etkinlikleri.* Konya.

Başyiğit, A. (2014). Eğitimde Duyuşsal Öğrenmelerin Rolü: Yardımseverlik Değeri Örneğinde Deneysel Bir Çalışma. *Yüksek Lisans Tezi*.

Bjorklund, D. (1995). *Children's thinking: Developmental function and individual differences.* Belmont: Thomson Brooks/Cole Publishing Co.

Bloom, B. (1956). *Taxonomy of Educational Objectives, Handbook: The Cognitive Domain.* New York: David McKay.

Büyüköztürk, Ş. (2008). *Bilimsel arastirma yontemleri.* Ankara: Pegem Akademik Yayınları.

Demirkaya, H., & Ayaş, C. (2015). Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Coğrafya Öğretimine İlişkin Algıları. *International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 503-518.

diğerleri, Ş. B. (2008). *Bilimsel Arastirma Yöntemleri.* Ankara: Pegem Akademik Yayınları.

Doğanay, H. (2002). *Coğrafya Öğretim Yöntemleri.* Ankara: Aktif Yayınları.

Doğanay, H. (2012). *Coğrafyaya Giriş.* İstanbul: Aktif Yayınevi.

Erdoğdu, Y. (1996). *Coğrafya 1.* Ankara: Bem Koza Eğitim Basın Yayıncılık.

Erdoğdu, Y. (1996). *Coğrafya 2.* Ankara: Bem Koza Basım ve Yayıncılık.

Erdoğdu, Y. (1996). *Coğrafya II.* Ankara: Ben Koza Basım Yayıncılık.

Erinç, S., & Öngör, Ş. (1973). *Genel Coğrafya (Tabiat ve İnsan).* İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.

Ertürk, S. (2013). *Eğitimde Program Geliştirme.* İstanbul: Edge Akademi Yayıncılık.

Güllühan, N. Ü., & Bekiroğlu, D. (2022, Haziran 30). 2018 Hayat Bilgisi Öğretim Programının Bilişsel, Duyuşsal ve Devinişsel Alan Açısından İncelenmesi. *The Journal of International Lingual Social and Educational Sciences*, s. 17-30.

Gültekin, M., & Burak, D. (2019, Aralık). 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı Kazanımlarının Bloom ve Revize Edilmiş Bloom Taksonomisine Göre İncelenmesi. *Sosyal Bilimler Dergisi*, s. 121-140.

H. (tarih yok). 2019 Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda Duyuşsal Alana Uygun Kazanım Hazırlama.

Husén, T., & Postlethwaite, N. (1994). *The International encyclopedia of education.* New York: Elsevier Science.

İslim, Ü. (2006). Öğrencilerin Duyuşsal Karakteristiklerinin Fizik Dersi Başarısına Etkisi. Konya, Türkiye.

İzbırak, R. (1986). *Liseler İçin Coğrafya II.* Ankara: MEB Yayınları.

İzbırak, R. (1989). *Liseler İçin Coğrafya III.* Ankara: MEB Yayınları.

Kan, A. Ü. (2012). Sosyal Bilgiler Dersinde Bireysel ve Grupla Zihin Haritası Oluşturmanın Öğrenci Başarısına, Kalıcılığa ve Öğrenmedeki Duyuşsal Özelliklere Etkisi. Elazığ.

Karasar, N. (2009). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri.* Ankara: Nobel Yayıncılık.

Kayhan, C., & Tokcan, H. (2013). İLKÖĞRETİM SOSYAL BİLGİLER 4. VE 5. SINIF ÜNİTE KAZANIMLARI İLE DERS KİTAPLARI HAZIRLIK VE DEĞERLENDİRME SORULARININ BİLİŞSEL, DUYUŞSAL VE PSİKOMOTOR HEDEFLER AÇISINDAN KARŞILAŞTIRILMASI . *International Journal of Social Science*, 685-700.

Kırdar, O. (2017). *Ortaöğretim Coğrafya 11.* Ankara: Dikey Yayıncılık.

Komisyon. (2007). *Ortaöğretim Coğrafya 9.* İstanbul: MEB.

Komisyon. (2008). *Ortaöğretim Coğrafya 11.* MEB.

Komisyon. (2013). *Ortaöğretim Coğrafya 10.* Ankara: MEB.

Komisyon. (2015). *Ortaöğretim Coğrafya 12.* Ankara: Başak Yayınları.

Krathwohl, D., Bloom, B., & Masia, B. (1964). *Taxonomy of educational objectives: The classification of educational goals, Hand book II: Affective domain.* New York: David Mckay Company.

Krathwohl, D., R., B. B., & Masia, B. B. (1964). *Taxonomy of educational objectives: The classification of educational goals, Hand book II: Affective domain.* New York: David Mckay Company.

Küçükahmet, L. (1997). *Eğitim Programları ve Öğretim.* Ankara: Gazi Kitabevi.

McIntyre, D. (1996). *The importance of Power-sharing in Classroom Learning.* Oxford.

MEB. (1973). MEB Tebliğler Dergisi.

MEB. (2005). *Coğrafya Dersi Öğretim Programı.* Ankara: Gazi Kitabevi.

MEB. (2017). *MEB 2017 Coğrafya Öğretim Programı.* Ankara: MEB.

Meb Tebliğler Dergisi. (1982). *Meb Tebliğler Dergisi*.

MEB Tebliğler Dergisi. (1992). *MEB Tebliğler Dergisi*.

Özçağlar, A. (2009). *Coğrafya'ya Giriş:Sistematik, Kavramlar, Yöntemler.* Ankara: Ümit Ofset Matbaacılık.

Özçelik, D. A. (1998). *Eğitim Programları ve Öğretim (Genel Öğretim Yöntemi).* Ankara: ÖSYM Yayınları.

Özdoğan, İ., Türkez, K., & Karakoç, M. (2017). *Ortaöğretim Coğrafya 9.* Ankara: MEB.

Özey, R. (1998). *Coğrafya Eğitimi ve Öğretimi.* İstanbul: Öz Eğitim Yayınları.

Ramizowski. (1981). *Designing İnstructional Systems.* New York: Nichols Publishing Company.

Simpson, E. (1966). *THE CLASSIFICATION OF EDUCATIONAL OBJECTIVES, PSYCHOMOTOR DOMAIN.* Urbana.

Sönmez, H. (2020, Haziran). 2019 Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda Duyuşsal Alana Uygun Kazanım Hazırlama. *Türkiye Eğitim Dergisi*, s. 216-236.

Sönmez, V. (2005). *Eğitim Felsefesi.* Ankara: Anı Yayıncılık.

Ş.G.Kaplan. (2005). Cumhuriyetten Günümüze Ortaöğretim Coğrafya Dersi Öğretim Programlarındaki Değişimlerin Karşılaştırmalı Olarak Değerlendirilmesi. *Yüksek Lisans Tezi*. Ankara, Ankara, Türkiye: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Şahin, C. (2001). Ortaöğretim Coğrafya Müfredat Proğramı Hakkında Bir Araştırma. *Marmara Coğrafya Dergisi*.

Şahin, C., & Doğanay, H. (1995). *Türkiye'nin Beşeri ve Ekonomik Coğrayası 1.* İstanbul: Ders Kitapları Anonim Şirketi.

Şanlı, H. (2006). İlköğretim 6. ve 8. sınıf Türkçe Kitaplarındaki Metinlerin Bilişsel Beceri ve Duyuşsal Özellik Kazandırma Açısından İncelenmesi. Elazığ, Türkiye.

TATAROĞLU, E. (2011, Mayıs 1). Görsel Sanatlar Dersi Kazanımlarının Bilişsel-Duyuşsal-Psikomotor Alan Becerilerinin Aşamalarına Göre Sınıflandırılması. *Milli Eğitim Dergisi*, s. 122-144.

Tekbaş, G., Ekiz, A., & Aydın, Y. (2017). *Ortaöğretim Coğrafya 10.* Ankara: Gün Yayıncılık.

Uysal, R., & İncikabı, L. (2018, Haziran). Son Dönem Matematik Dersi Öğretim Programlarının Genel Amaçları Üzerine Bir Araştırma. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, s. 223-247.

Ünlü, M. (2014). *Coğrafya Öğretim.* Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

Ünlü, M., & Aksoy, H. (2012). Coğrafya Derslerinde Harita Becerisine Yönelik Uygulamalarının Öğrenci Tutumlarına Etkisi. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 58-75.

Varış, F. (1988). *Eğitim Bilimine Giriş.* Ankara: Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları.

Yakar, A., & Duman, B. (2012). Duyuşsal Farkındalığa Dayalı Öğretimin Akademik Başarı ve Öğretmenlik. *Eğitim Kuram ve Araştırmaları Dergisi*, 30-47.

Yakar, A., & Duman, B. (2017, 12 30). Duyuşsal Farkındalığa Dayalı Öğretimin Akademik Başarı ve Öğretmenlik Mesleğine Yönelik Tutumlar Üzerine Etkisi. *Eğitim Kuram ve Uygulama Araştırmaları Dergisi*, s. 30-47.

Yanardağ, B. (2013). Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenleri, Beden eğitimi ve Spor Yüksek Okulu Son Sınıf Öğrencilerinin Duyuşsal Alan Farklılıkları. *Yüksek Lisans Tezi*. Kars.

Yanardağ, B. (2013). Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenleri, Beden Eğitimi ve Spor Yüksek Okulu Son Sınıf Öğrencilerinin Duyuşsal Alan Farklılıkları. Kars, Türkiye.

Yazıcıoğlu, Y., & Erdoğan, S. (2004). *SPSS Uygulamalı Bilimsel Araştırma Yöntemleri.* Ankara: Detay Yayıncılık.

Yeşilkayalı, E. (1996). *İlkokul 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde Problem Çözme Yönteminin Öğrencilerin Okul Başarıları ve Duyuşsal Özellikleri Üzerindeki Etkisi.* İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi.

Yıldırım, G. (2022, Şubat 15). 2015 ve 2018 Hayat Bilgisi Öğretim Program Kazanımlarının Taksonomik İncelemesi" . *Milli Eğitim Dergisi*, s. 665-687.

Yılmaz, G. K. (2014). Kuramdan Uygulamaya Eğitimde Bilimsel Araştırma Yöntemleri. *Kuramdan Uygulamaya Eğitimde Bilimsel Araştırma Yöntemleri* (s. 261-285). içinde Ankara: Pegem Akademi.